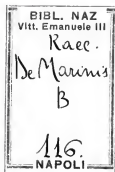




~~71.3~~



At

269

Rec. Dr. Martin

5. 116



CARMINI FIMIANI

IN REG. NEAP. ARCHIGYMNAS.
PRIMAR. ANTECESSOR.

E L E M E N T A IVRIS FEVDALIS

COMMVNIS, ET NEAPOLITANI

LIBRIS TRIBVS DIGESTA

In quibus rerum origines, caussae, & progressus ex
barbaricis antiquitatibus recensentur, illustres
quaestiones exponuntur, diplomata passim
explicantur, & multa Scriptorum me-
dii aevi testimonia illustrantur,
& emendantur.

Accedit commentariolus DE SVBFEVDIS
EX IVRE COMMVNI, ET PATRIO.



NEAPOLI MDCCLXXXVII.
EX TYPOGRAPHIA SIMONIANA.

Superioribus annuentibus.



EMINENTISSIMO PRINCIPI
IOSEPHO M. CAPYCIO ZVRLO

S. R. E. C A R D.
ARCHIEPISCOPO NEAPOLITANO

CARMINVS FIMIANVS F.



Anta est beneficiorum vis,
imperium tantum , EMI-
NENTISSIME PRINCEPS, ut
vel ferreos animos in ob-
sequium flectat eorum, qui praecla-
re de se merentur, ferisque prorsus
sit comparandus, qui gratitudinis sti-
mulos non perferat . Nae ingratus
non is modo , qui beneficium negat,
aut dissimulat, verum etiam qui pro
viribus suis non reddit ; ingratus
omnium , qui obliviscitur . Suadet
grati animi virtus, aestimare bene-
ficio apud se, palam explicare, re-
pen-

pendere saltem paria , verba minimum . Ecce iam causam , cur diu mihi deliberandum non fuit , cuinam opusculum hoc , in quo de iure beneficiario , virorumque Principum in inferiores homines prolixa voluntate ac munificentia , plenissime differitur , potiori quodam iure nuncuparem . Sive enim privata , sive publica spectetur causa , tot , tamque illustria sunt Tua in me , & rempublicam universam merita , ut , licet nullam exigas gratiam , recte factis Tuis contentus unice , tamen ingratus ne dicam improbus sim , si exiguo hoc grati animi monumento , quam multis meritorum vinculis Tibi iamdiu obstrictus sim , publice testari diutius differrem . Me hominem in privatis Musarum umbraculis latitare cupientem , & naturali quodam pudore subrustico Procerum limina reformidantem ,

tem, humanissime arcessivisti, in fidem benigne recepisti, meas aliquid putasti esse nugas, copiam fecisti mihi Te talem virum contemplandi et propinquo, & iucundissima consuetudine perfruendi; iis tandem officiorum generibus me devinxisti, quae cordi semper infixae haerebunt, nec ulla umquam dies imminuet, aut annorum series oblitterabit. Animum prope deiectum ad studia mea fovenda humanissime erexisti; quin auctor & suafor extitisti mihi, ut sepositis parumper theologicis & ecclesiasticis disciplinis, in quibus fere consenui, animum viresque ad feudisticum ius ex barbaricis antiquitatibus, genuinis nimirum fontibus, enucleandum conferrem. Optime de litteris mereri, magnum ac prope divinum est: nec ii solum de illis promerentur, qui scribendo insudant, sed & qui

e dignitatis fastigio Musas benigne respiciunt, cohortatione & auctoritate alios ad scribendum alliciunt, eosque complectuntur ac fovent, qui bonarum artium studia consecrantur. Quid ergo ni opusculum, quod a Te profectum merito censeatur, Tibi omni iure debebitur? Porro quae potius beneficia dicenda, quam virtutes ad imitandum comparatae; aut qui de hominum genere magis merentur, quam qui insigni exemplo ceteris ad virtutem praelucent, excitant, inflammant? Ecquid, quaeso, aliud, PRINCEPS EMINENTISSIME, ad tantam honoris & gloriae amplitudinem Te evexit, nisi vitae integritas, morum innocentia & suavitas, pietatis ardor, contemptus rerum humanarum, incredibilis quaedam consilii & prudentiae vis? His percitus virtutis aestimator & fautor eximius

BE-

BENEDICTVS XIV. P. M. , Te Calen-
nae ecclesiae antistitem dixit , ut qui
pietate ac doctrina ceteris praeesse,
ac prodesse posset, ei episcopatus ho-
nos & onus deferretur , munusque
gravissimum ceteros ornans ab eo ex-
ornaretur . Felicem rempublicam , si
munera viris , non viri muneribus au-
geantur , magnosque accipiant , non
faciant ! Divino delato honori Tu
inservisti , PATER , non Tibi honos .
Pastor fidelissimus , pondus diei &
aestus ipse gestans, nullum industriae
genus praetermisisti , nullum laboris,
in quo Te cura bonitatis , & ani-
marum sollicitudo non exercuerit .
Inde divino prorsus consilio factum,
ut e castissimae sponsae sinu comple-
xuque aegerrime divellereris , gra-
viori pro re christiana pondere one-
ratus . Etenim Neapolitana ecclesia
pastore viduata, statim in Te con-

senfere omnium ordinum ac sapientum virorum non tacita modo desideria & voluntates, sed palam etiam voces atque sermones: Te indenati antistitis locum, Te in munus mira animorum conspiratione surrogabamus. Votis nostris obsecutus est sacerdotalis animi Rex FERDINANDVS IV., qui Te absentem, ac ne cogitantem quidem, Neapolitanum Archiepiscopum honorificentissime renuntiavit, dignumque Maiestate sua pontificem coram Aulae Proceribus semel iterumque praedicavit. Mox PIVS VI. Pontifex nomine ac re Maximus, Te quidquid extolleret supra ceteros semper refugientem, Te honoribus nihil obviam euntem, quin etiam averfantem, in Patrum Purpuratorum senatum ultro cooptavit, & verenda auctoritate impulit. Arisere fata tibi, BEATISSIME PATER,
de

de CAPYCIO excellenter abs Te or-
nato . Nullum ad famam perennem
Pontificatus Tui monumentum illu-
strius , quam CAPYCIUS . Res Tuæ
celebrabuntur , maximæ omnes , pro-
fectæ ab æterna auctoritate , provi-
dentia , maturitate , virtute divina ,
qua rem christianorum publicam mo-
deraris : profecto inter ingentia facta
Tua CAPYCIUS erit , abs Te illuc
evehctus , unde quantus sit , & quan-
ta pietate ac virtute toti pateret or-
bi christiano . Sublimi iam loco po-
situs , ANTISTES EMINENTISSIME , vir-
tutem Tuam latius extendis , lucem-
que morum in totam rem christia-
nam princeps ecclesiæ disseminas .
E christianæ pietatis , gravitatis ,
mansuetudinis sententia deliberas u-
niversa : exemplo blandissime iubes .
Totus in eo es , ut celsissimæ digni-
tatis fructum omnem ecclesiæ perci-
piat ,

piat, nullum ipse decerpas. Omni tempore adeunt Te facile omnes, audiuntur benigne omnes, omnibus opportunus; nemo abs Te, quin beneficiis, aut certe officiis devinctus, abit: quodque rari in culmine tanto exempli est, divini verbi ipse praeco, sacramentorum minister, ipse, christianae scientiae rudes ipse per suburbana loca discurrens crudis patientia mira, morbo confectis, & iam morituris christiana perfugia & solatia ipse praebes. Quantacumque Tibi lux oboritur ex honore tanto, totam reflectis in ecclesiam: fulcimenta dignitatis refundis in eandem: quos illa custodes, affeclas, stipatoresque circumdat, ornamenta honoris amplissimi, laboras ut augustiorem honorem, non hominem faciant. Sacrum CHRISTI & pauperum acriarium ita partitus es, ut in necessarium

rium Tibi usum anguste portione deducta , reliquum fideliter eroges . Nihil inde aufert atriensium cohors , non ordo stipatorum longus , non pudendo interiora luxu , non exteriora absumunt ostentatione populo placitura . Domum tuam Te uno ornas : nihil in ea , quod sit curantis aliquid mortalia , nihil quod non sit omnino aspernantis ; nusquam oculorum illecebrae , nuda fere omnia sed ubique occurrunt , quae christianae pietatis desiderium incutiunt , & contuentem faciunt meliorem . Comitatu modesto & parvo uteris in processu publico tamquam CHRISTI discipulus , non saeculi princeps ; at magno prodis semper virtutum Tuarum agmine deducente , & fulgore quodam arcano perstringis obvios . O diligat ergo praepotens Numen animum istum tam probe imitantem
di-

divina, provehatque in melius felicitatem, quam virtute Tibi facis; toto floreas aevo tam diurno, tamque integro, quam factis promereris. Quod reliquum est unum, CARDINALIS AMPLISSIME, hoc quaecumque demum est reclusae, quod folio tuo in grati ac memoris animi tesseram venerabundus fisto, pro consueta benignitate tua libenter excipe; praesertim quum id non quaeratur, ut opera tam levi me exsolvam, sed ut tamquam in tabulis, quam Tibi in perpetuum addictus obstrictusque sim futurus, publice profitear. DEVS optimus & clementissimus propitius votis annuat, quae pro salute & incolumitate Tua libens volensque nuncupo. Dat. Neap. pridie idus Iun. MDCCCLXXXVII.

DIA:



DIATRIBA ISAGOGICA

DE IVRE FEVDALI RITE COLENDO.



Vrīsprudentia feudalī, prīscis maioribus nostris ignota, in barbarorum armīs & incurfionibus enata, tum ubique fere recepta, paſſimque expolita & aucta, cum optimis quibuſque diſciplinīs, ceteriſque iuris partibus, de praestantia & dignitate contendere poteſt. Ea res perſequitur graviffimas & praestantiſſimas; non enim occupatur in ſervitutibus & ſtillicidiis, in rivis & cloacis, non in crepundiis, aedificiis, & villis rerum vacuis, nec in agrorum aliquot iugeribus, cenſuum ac tributorum onere ita exhaustis, ut vix aliquid poſſeſſori relinquant, quam operas & ſervitutem; ſed agit de cardine reipublicae, de nexu imperantium & parentium, de iuribus ſummorum Principum

pum, & eorum qui proximum ab iis locum tenent, de imperiis & regnis, de praediis militaribus & latifundiis equestribus, de baronum, comitum, ducum amplissimis possessionibus, atque iuribus. Quid vero iure clientelari pulchrius, iucundiusque? Quum omnis delectatio ex varietate exsurgat, sive spectes feudalium dignitatum origines, diversosque vassallorum ordines, sive pacta feudis legem dantia fere innumera, & varia servitiorum genera, sive rerum in feudum concedi solitarum copiam, & eximium caeremoniarum feudalium apparatus, sive tandem omnem feudorum aliis quamplurimis ex causis secum dissidentium exercitum lustres, mira se se ubique prodit varietas. Nec parum oblectamenti affert ipsa doctrinae novitas, quippe diversis & antea numquam auditis principiis disciplina feudalitatis innititur, exhibetque mores, instituta, philosophiam, & politicam posteriorum gentium.

Porro feudisticum ius ad nobilissimum finem dirigitur, nempe tum ad familiarum decus & ornamentum, tum praesertim ad conservandum imperii statum, eiusque fines pro re nata proferendos. Quum enim nihil beneficentia adcommodatius sit
ad

ad hominum animos arctissimo quodam nexu copulandos, in feudis concedendis gratia & munificentia Principum maxime elucet, quum, praeter pecuniariam utilitatem, magnifica iura & ornamenta conferantur, quibus nobiles familiae splendorem conservant & augent, novique homines vulgo secreti inclarescunt. Quod si bellum exarserit, non erit sperandum ab iis, qui intelligunt non modo teneri se officio cuiusvis bono civi communi, verum etiam beneficii, quo frui pergunt, accepti memoria sentient se, nisi ingratissimi sint, ad tuenda & augenda imperii iura extimulari? Hac potissimum de causa investus, & a posterioribus gentibus receptus est feudorum usus, ut facilius inveniantur, qui in communibus periculis principi & patriae alacri fortique animo litent.

Ex dictis nemo est, qui studii iuris feudalis necessitatem utilitatemque, eiusque simul amplitudinem insignem, & haud levem difficultatem, confestim non perspiciat. Nimirum tanta ubique est copia feudorum, ut vix bona supersint a feudali nexu libera. Adhaec innumerae de iis quotidie agitantur controversiae, & quidem non levis momenti, quas nemo pro
di-

dignitate tractabit, nemo iure definiet, nisi in feudalis iurisprudentiae sacris rite institutus. Quid ergo ni tanta rerum feudalium multitudo, tamque frequentes causae de feudis hodiernos iurisperitos ad enixam operam & industriam clientelari disciplinae navandam exciter, atque compellat? Quem vero praeterit, satis fructuosa esse argumenta feudalia, & ob lucrum pinguioremque quaestum alodialibus privatorum causis praestantiora, quum unica quandoque feudalis controversia longe uberiora pariat compendia, quam centum civiles causae? Hinc tritum illud Iasonis (1), & Alberici de Rosata (2), effatum: *Materia feudorum subtilis est, & lucrosa.*

Porro feudisticae iurisprudentiae tractatio de iure publico est, quippe quae in iure imperii, regnorum, principatuum, iurisdictionum, aliarumque publicarum possessionum versatur (*); aut certe feudale ius medium est inter civile & publicum, quum a privatorum rebus paulatim ad altiora adfurgat, quibuscum principum iu-

ra

(1) *In praelud. feudalib.* p. 194.

(2) *In rep. iur. canonic.* p. 151.

(*) Conf. Lichtenhahnii epistolam de usu iurisprudentiae feudalis in causis publicis & illustribus.

ra connectuntur. Hinc scite Morhofius (3) admonet, iis, qui iuris publici studio curatius incumbere volunt, res feudales perfunctorie tractandas non esse; quum enim cetera iura pleraque sint privata, haec feudalia se immiscent principum rebus, & alte ex historia sunt repetenda. Quam vero iuris publici investigatio necessaria sit iuriconsulto, aperit Iustinianus (4), dum ea ediscenda monet, quae civem ad rempublicam in partibus sibi creditis administrandam idoneum reddunt. Nec veteres iuriconsulti de sola legum explicatione, sed de omni fere reipublicae negotio, teste Cicerone (5), consulebantur, adeo ut iurisprudencia politicam fere omnem complecteretur. Hinc iuriconsultus & privatum, & publicum ius in numero habere debet: quo nomine Tuberonem Pomponius (6), & Titum Aristonem Plinius (7) collaudat. Et Iustinianus (8) iurisprudentiae ambitum non so-

b

lum

(3) *Polyhist. lib. III. 6. 7. 15.*

(4) *In prooem. inst. §. ult.*

(5) *De orator. lib. III.*

(6) *L. 2. §. 46. D. de orig. iur.*

(7) *Lib. I. ep. 22.*

(8) *In §. IV. inst. de iust. & iur.*

lum privato, verum etiam publico iure conclusit.

Quod autem vehementer dolendum est, nulla unquam disciplina tamdiu neglecta & squalore obruta iacuit, quam beneficiaria, quae ceteris iuris partibus dignitate, necessitate, utilitateque non facile concedit. Merito queritur Cuiacius (9): *Nulla iuris pars peioris conditionis, quam illa, quae de feudis est. Qui ceteras se tenere profitentur, hanc reiiciunt quasi barbaram.* Veteres iurisperiti operae pretium non habuere illam ex instituto pertractare. Post Henricum Hostiensensem iuris cultores tantum non omnes appendicis loci ius feudale interpretati sunt in iure canonico, ut Petrus de Ancharano, Aegidius Bellamera, Sinibaldus Eliscus, Felinus, Ioannes Andrea, Nicolaus de Tudeschis, aliique Decretalium interpretes. Alii vero illam ablegarunt ad argumentum iuris emphyteutici, adeoque Codicis libro IV. adglutinarunt, ut Imola, Bartholus, Baldus, Iason, Azo, Salicetus, Cynus, & reliqua saeculi XIII. & XIV. interpretum cohors. Qui vero argumentum hoc pecu-

(9) Tom. III. opp. p. 651.

culiaribus scholiis dignati sunt, illud cur-
sim docuerunt festis diebus in lectionibus
sabbatinis, nempe horis subsecivis & fe-
riatis temporibus, quibus ab ordinariis ma-
ioris momenti studiis vacabant. Eiusmodi
lectiones saeculo XIII. XIV. & XV. fre-
quentissimas fuisse comperimus. Pylei Icti
Bononiensis *dexteritatem in solvendis iu-
rium quaestionibus sabbatinis, atque de fa-
cto emergentibus* collaudant veteres inter-
pretes. Goffredus Beneventanus quaestio-
nes sabbatinas conscripsit. Idem fecit Ia-
cobus Alvarotus, ut ipsemet (10) testatur.
Franciscus Curtius (11) de se fatetur :
Diebus, quibus non ordinaria legebatur,
aggressus sum docere ius feudale. Itaque
indignum iuriconsulto visum fuit, ex in-
stituto mentem & operas in iure feudali
collocare, parum utilitatis ei inesse rati,
adeoque superficiariam tractationem obi-
ter dandam. Et quamvis saeculo XVI.
humaniores iurisperiti eluxerint, tamen
ii studia feudalia posuerunt potius in iure
Romano, rerumque Romanarum antiqui-
tatibus, quam in barbaricis vetustatibus.

(10) *In prooem. feud. pag. 3.*(11) *Part. I. feuder. in praef.*

Constat enim ex testimoniis Gronovii, Heinsii, Vossii, Gruteri, Salmasii, Perizonii, Casauboni, aliorumque, illos cum humanistis sibi persuasisse, iuris Romani Pandectas pro universali norma humanarum actionum habendos esse, ad quam ideo revocari debere lites feudales, definiendas ex titulis *de usufructu*, *de emphyteusi*, *locato conducto*, ceterisque his argumentis affinibus.

Equidem iis non adstipulor, quibus sola placuit Graeca, vel Romana antiquitas, reliqua gentium, licet praestantissimarum, antiquiora instituta neglectui fuere, nova vero barbaricarum plane sorduerunt. Medium iter hac in re tenendum est. Vetera quidem magni facienda, serioque investiganda sunt; at nova haud spernenda, ne dum *vetera extollimus*, *recentium incuriosi simus*, quod scite Romanis exprobravit Tacitus (12). Nonne omnia, quae nunc antiquissima sunt, nova fuere, & nostra quoque aetas aliquando antiqua, immo antiquissima, erit? Omni tempore natura nova & laudabilia providentissime profert. Eleganter Plinius (13): *Sum*, inquit,

(12) *Lib. II. Annal. cap. 88.*

(13) *Lib. VI. ep. 21.*

quit, ex iis, qui mirer antiquos, non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. Neque enim quasi lassæ & effeta natura nihil iam laudabile parit. Magnae profecto sunt scientiarum & disciplinarum omnium vices. Ut enim Tacitus (14) observat, *ineſt rebus cunctis quidam velut orbis; ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur: nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque ætas multa laudis & artium imitanda posteris tulit.* Quare etiam in posteriorum gentium legibus institutisque est, quod plane suspiciamus, inque eas ob usum, quem recentioribus rebus præstare possunt, sedulo inquiramus.

Neminem vero politioribus litteris in-
nutritum absterreat stilus barbarus & in-
conditus, quo pro more temporum con-
scriptæ sunt feudales consuetudines, in
quibus barbariem deprehendere visi sunt
Hotomanus, aliique fastidiosiores Feudi-
starum censores, Latii illecebris unice pel-
lecti. Non enim spectanda sunt verba,
externusque, quamvis rudis & impolitus
rerum habitus, sed intima rerum excel-

lentia & dignitas. In omnibus humanis rebus vix fieri potest, ut nihil sit, quod displicere quoquo modo nequeat. Saepe necessitas cogit novas cudere voces, novis inventis rebus, sicuti Romani, necessitate suadente, non pauca ab Hispanis, Graecis, Syris, Aegyptiis, Persis, Afris, Britannis, Germanis, Gallis, ceterisque vocabula mutuare cgebantur, flexuque Romano donare. Adhaec feudorum origo in infausta illa tempora incidit, in quibus bonae artes omnes aegre trahebant spiritum, foetusque vix ossibus haerentes edere poterant. Gratulandum profecto est saeculo nostro satis philosopho, in quo studio historiarum, & institutorum gentium quae veterum, quae recentiorum ubique litatur. Reversimus iam a superstitione maiorum, qui regnum sibi quaesiverunt in scriniis unius Romani iuris, aut in flosculis Ciceronis, in quod tam religiose humanistarum nonnulli iurarunt, ut piaculo sibi duxerint vel obiter percurrere monumenta barbarica, quin & ipsas Sacras Litteras, ne ullam puro, quem in deliciis habuerunt, Latino sermoni labem inspergerent. De quo furore critico testimoniorum instar sint scripta Casp. Scioppii, Guil. Budaei, Laurent. Vallae, Car.

Car. And. Dukeri, Iac. Capelli, Christoph. Cellarii, ceterorumque.

Iam vero iurisprudentia praecipuam lucem ex historia mutuatur. Optime Iustinianus (15) monet, *nihil antiquitatis penitus ignorandum* iurisconsulto esse. Fusa de hac re Balduinus & Schultingius in opusculis *de iurisprudentiae cum historia coniunctione* disseruerunt. Si qua alia, certe iurisprudentia feudalis, requirit ex studio historiae lumen & praesidia. Huic iuri enucleando ac emendando antiquitates ex medio tantum aevo, in quo natum est, adhibendae sunt. Ex hoc poenore constituti iuris sententia, origines, causae, progressus, & mutationes quaerendae sunt. Sine praesidio barbaricarum antiquitatum tractatio haec rite non procedet. Verum in rebus medii aevi unice consistendum non est: patrium ius feudisticum ex patriis etiam antiquitatibus illustretur oportet. Egregiam iuri feudali Longobardico lucem offundit ingens Italiae decus Lud. Ant. Muratorius in *Antiquitatibus Italicis medii aevi* (*), quibus disserta-

(15) In §. 2. *inst. de testam. ordin.*

(*) *Mediolani* 1738. *segg. tom. VI. f.*

tiones copia diplomatum & chartarum, ex Archivis Italiae haustarum, illustratas & confirmatas exhibet de moribus, ritibus, religione, regimine, magistratibus, legibus, studiis litterarum, artibus, lingua, militia, nummis, Principibus, libertate, servitute, foederibus, aliisque faciem & mores Italici populi referentibus post delineationem Romani Imperii ad annum usque MD. Optime rebus suis consulat. solidae iurisprudentiae feudalis cultor, si instructissimum hunc thesaurum nocturna diuturnaue manu versare non dedignabitur.

Plurimum vero vocum feudalium cognitio rebus ipsis pernoscendis confert. Magnam verborum curam veteres iurisperiti susceperunt. Aelium Gallum libros XII. de verborum iuris significatione, & Gaium libros de origine vocabulorum scripsisse, constat. Tribonianus & socii Pandectarum opus celebri rubrica *de verborum significatione* ornarunt. Genuinae autem verborum iuris feudalis significationes ex lingua patria, & scriptoribus mediae aetatis unice eruendae sunt. Irascendum plane iis est, qui illas a Graeca, vel Latina lingua repetierunt, sicque magno iuris feudistici damno corruptas & depravatas

tas originationes obtrudere non dubitarunt. Ecquis perferat aut Salmasium *feudum* a Graeca voce *φύρον* repetentem, aut Cuiacium *feloniam* a Graeco *φηλων* seu *φηλωμα* derivantem, aut alios doctores, qui aliunde, quam in moribus & antiquitatibus barbaricis vocum, & rerum feudalium origines quaesiverunt? Bene sibi prospiciet qui ad solidam iuris feudalis Longobardici interpretationem contendit, si non ipsa modo posteriorum gentium monumenta, verum etiam Glossaria, quae inter alia diversa vocabula iuris feudalis ex moribus & institutis gentium repetita illustrent, assidue evolveret; hoc enim praesidio in veram iuris feudalis Longobardici difficultiorum & vocum & rerum sententiam facile penetrabit. Principem inter haec locum meretur Carolus Dufresne in *Glossario ad Scriptores mediae, & infimae Latinitatis* (16), opus sane luculentissimum, & clientelari porissimum iuriconsulto pernecessarium. Huic addantur Glossaria alia Latino-barbara Ger. Io. Vossii, Casp. Barthii, Edm. Marten-

(16) Huius operis longe amplior editio est Parisiensis an. 1733. seq. tom. 6. in f. studio Benedictinorum S. Mauri cum ipsorum additamentis.

tene, & Urfini Durandi (17). Vetus-
 tas voces Francicas & Germanicas, quae
 in feudalibus occurrunt, illustrant Gotto-
 fredus Wendelinus in *Glossario Salicum vo-
 cum* (18), Fridericus Lindebrogius in *Glossa-
 rio* quod Codici legum antiquarum subiecit,
 Stephanus Baluzius in *Glossario Capitulari-
 bus Regum Francorum adnexo*. Conferri
 quoque potest Menagii *Dictionary ety-
 mologicum originum linguae Francicae* (19).
 Nec parum lucis verbis & antiquitatibus
 feudalibus offundunt Marquardi Freheri
Glossarium Scriptoris rerum Germanica-
 rum adiectum, & aliud Matthaei Parisii
Historiae Maiori additum. Germanicam
 linguam veteris & medii aevi, origines
 & antiquitates vocabulorum fere omnium,
 improbo labore illustrarunt Io. Georg.
 Wachterus in *Glossario Germanico* (20),
 atque Io. Schilterus in *Glossario ad Scri-
 ptos linguae Francicae & Alemannicae
 veteris* (21), quo vocabula & formulae
 ob-

(17) In indice onomastico vocum barbararum & exoti-
 carum, quem tomo V. *Thesauri novi Anecd.* inseruerunt.

(18) Antuerpiae 1649. f.

(19) Paris. 1694. f. Gallico sermone.

(20) Lipsiae 1737. f.

(21) Extat etiam in Tomo III. *Thesauri Antig. Theu-
 tonicar.* editi Ulmae 1728. f.

obsoletae; aut obscurioris significationis, aut usus rarioris, ex vetustissimis tam editis, quam MSS. libris, legibus, statutis, chartis & documentis explicantur, origines & variae significationes reteguntur, leges, mores, antiquitates Teutonicae passim illustrantur. His addantur Io. Diecmannus, Bernardus Pezsius, Thomas Reinesius, aliique Germanici lexicographi. Vetustas Anglo-Saxonica potissimum voces, quas in feudalibus deprehendimus, illustrant Henricus Spelmanus in *Glossario archaeologico* (22), Stephanus Skinnerus in *Etymologico linguae Anglicanae* (23), Gulielmus Somnerus in *Dictionary Saxonico-Latino-Anglico* (24), Georgius Hiccius in *linguarum veterum Septentrionalium Thesaurus* (25), aliique complures. Parem genuinis vocum originibus eruendis utilitatem afferunt Glossaria veteris linguae Gothicae & Celticae. Iuvabit itaque inspexisse Haquini Spegel *Glossarium Sueo-Gothicum* (26), Olai Verelii *Indicem lin-*

(22) Londini 1687. f.

(23) Londini 1671. f.

(24) Oxonii 1659. f.

(25) Oxonii 1703. 4to. III. f.

(26) Lund 1712. 4.

linguae veteris Scytho-Scandicae, siue Gothicae, ex vetusti aevi monumentis maximam partem manuscriptis collectum (27), & Paulli de Pezron *Glossarium Celticum*. Nec a cultore iuris feudalis negligenda Godofr. Guil. Leibnitii *Collectanea etymologica* (28), quae illustrationi linguarum veteris Celticae, Germanicae, aliarumque gentium, inserviunt, & fragmenta *Glossariorum* exhibent. Denique varias voces Longobardicas explicant Iulius Ferretus in *tractatu de verborum significatione iuris Longobardici* (29), & Octavius Ferrarius in *originibus linguae Italicae* (30). Insignem quoque usum praestat Francisci Hotomani *de verbis feudalibus* commentarius (31).
 Iam vero iurisprudentia feudalis aut communis est, aut patria. Ius commune sunt illae consuetudines Longobardiae in scripturam redactae, & corpori iuris civilis ab Hugolino iuriconsulto postea adnexae. Ab hoc differt ius patrium, quod est norma, qua

(27) *Upsalae 1691. f.

(28) Hanoverae 1717. 8.

(29) Prodiit Venet. 1599. 8. cum eiusdem libello de differentiis iuris Romanorum & Longobardorum.

(30) Patovii 1676. f.

(31) Ext. in ipsius de feudis commentatione tripartita, Lugdun. 1575. f.

feuda Regni Neapolitani diiudicare , & cui qualvis caussarum feudalium decisiones adcommodare debemus. Utrumque simul iurifconsulto feudistico pernosse est opus , ne aut in communi iure sit hospes , aut , extero iure perspecto , patrium turpissime ignoret. Quemadmodum enim in alodialibus , patrio iure deficiente , Romanum sequimur , ita in feudalibus ad ius Longobardiae confugimus. Quum itaque patrium ius regula esse debeat feudorum iudicandorum , cavendum est , ne ad aliam normam excurramus minus regulativam ; quare abnorme est , quoties doctores feudistici decisiones controversiarum ex consuetudinibus Longobardicis petunt , quum sic regulam praetereant. Quod vero ex iure nostro decisiones promanare debent , id porro sequitur , non prius ad leges illas extraneas confugiendum esse , nisi deficiente iure patrio ; secus adcommodatio illa inepta evadet.

XXX CONSPECTUS

Librorum & capitum totius operis.

| | | |
|-------------------|--|------|
| D | <i>E</i> dicatio. | I |
| | <i>Diatriba isagogica de iure feudali rite colendo.</i> | XIII |
| | Historia iuris feudalis communis & patrii. | |
| | PARS PRIOR. De origine & progressu feudorum. | |
| CAP. I. | Feuda antiquissimis gentibus ignota fuerunt. | 2 |
| CAP. II. | Ostenditur feuda Romanis ignota fuisse. | 8 |
| CAP. III. | An feuda a Germaniae populis sint instituta? | 21 |
| CAP. IV. | Ostenditur feuda a Francis primum instituta fuisse. | 24 |
| CAP. V. | De primis legum feudalium conditoribus. | 43 |
| CAP. VI. | De collectionibus iuris feudalis communis. | 49 |
| CAP. VII. | De usu & auctoritate iuris feudalis communis. | 49 |
| CAP. VIII. | De interpretibus iuris feudalis. | 69 |
| | PARS POSTERIOR. De origine & progressu feudorum in Italia, & Regno Neapolitano. | |
| CAP. I. | Feuda ab Herulis & Ostrogotbis in Italia haud instituta. | 76 |
| CAP. II. | Feuda a Longobardis in Italiam & regiones nostras inuenta non fuisse. | 80 |
| CAP. III. | Feuda in Regnum Italicum a Francis inuenta fuerunt. | 91 |
| CAP. IV. | Feuda in Regnum Neapolitanum a Normannis primum illata. | 94 |
| | CAP. | |

| | |
|---|-----|
| CAP.V. De feudalibus Regum Neapolitanorum legibus, & collectionibus. | 109 |
|---|-----|

PROLEGOMENA iuris feudalibus.

| | |
|---|-----|
| CAP.I. De nomine feudi. | 105 |
| CAP.II. De definitione feudi. | 111 |
| CAP.III. De feudi similitudine ac differentia ab aliis contractibus utile dominium trans- ferentibus. | 116 |
| CAP.IV. De divisione feudi, & primum de feu- dis propriis. | 123 |
| CAP.V. De feudis impropriis. | 131 |
| CAP.VI. De alodio. | 147 |

LIBER I.

De personis feudalibus.

| | |
|---|-----|
| CAP.I. De burgensibus, & vassallis. | 152 |
| CAP.II. De Ducibus. | 156 |
| CAP.III. De Comitibus. | 164 |
| CAP.IV. De Marchionibus. | 175 |
| CAP.V. De Principibus. | 178 |
| CAP.VI. De Baronibus. | 183 |
| CAP.VII. De Militibus. | 186 |
| CAP.VIII. De nuptiis baronum. | 190 |
| CAP.IX. De tutela feudali. | 196 |
| CAP.X. De personis feudum concedentibus. | 201 |
| CAP.XI. De personis feudum accipientibus. | 205 |

LIBER II.

De rebus feudalibus.

| | |
|--|-----|
| CAP.I. De rebus, in quibus feudum constitui- tur. | 210 |
| CAP.II. De constituendo feudo, sive de investi- tura feudali. | 222 |
| CAP.III. De praescriptione feudali. | 232 |
| CAP. | |

XXXII

| | | |
|------------|---|-----|
| CAP.IV. | De testamentaria feudorum successio- ne. | 234 |
| CAP.V. | De legitima feudorum successione ge- neratim. | 243 |
| CAP.VI. | De legitima descendantium successio- ne. | 248 |
| CAP.VII. | De successione collateralium. | 254 |
| CAP.VIII. | De feudaliū heredum qualitate. | 274 |
| CAP.IX. | De feminarum successione. | 283 |
| CAP.X. | De feudi alienatione. | 293 |
| CAP.XI. | De feudi alienati revocatione. | 306 |
| CAP.XII. | De refutatione feudi. | 313 |
| CAP.XIII. | De iure vassalli in feudo. | 321 |
| CAP.XIV. | De iurisdictione feudali. | 327 |
| CAP.XV. | De iuribus feudatiorum. | 341 |
| CAP.XVI. | De officiis vassallorum. | 350 |
| CAP.XVII. | De adoba. | 357 |
| CAP.XVIII. | De relevio, ubi de iure tapeti, & quindenmiis. | 369 |
| CAP.XIX. | De vita militia. | 379 |
| CAP.XX. | De feudali mulierum paragio. | 386 |
| CAP.XXI. | De feudi devolutione & amissione. | 391 |

L I B E R III.

De iudiciis feudalibus.

| | | |
|---|--|-----|
| CAP.I. | De actionibus feudalibus. | 410 |
| CAP.II. | De iudice feudaliū caussarum pro- prio. | 411 |
| CAP.III. | De processu feudali. | 419 |
| COMMENTARIOLUS de subfeudis ex iure communi, & patrio. | | |

HISTORIA IURIS FEUDALIS

COMMUNIS ET NEAPOLITANI.



Edulum iuris interpretem studiose rerum origines inquirere, & decet, & oportet; cum principium sit potissima cuiusque rei pars, uti belle Gaius (1). Qui vero feudorum originem progressumque ignorat, *super caduco* (idest frustra) laborat, uti Iason aiebat. Quae umquam gens feuda invexerit, & quod tempus ea *συναδως* produxerit, quot eruditorum capita, tot fere sententiae sunt. In hac quaestione inveniuntur, qui praeiudicatis opinionibus, aut gentis suae studio abrepti, veritati nequaquam litant. Non desunt, qui feuda cum ipso humano genere nata censent, eorumque usum apud Hebraeos, Graecos, aliosque vetustissimos populos olfaciunt. Sunt, qui a Romanis feuda deducunt, incerti tamen cuius illorum consuetudini tribuant. Ingens vero eruditorum cohors hanc Germanis gloriam vindicat; quamvis inter ipsos non conveniat, num Gothis, Longobardis, an Francis, an aliis Germaniae populis feudorum usus debeatur. Quod vero ad res nostras, quinam in Italiam, & Regnum Neapolitanum feuda intulerint, peraeque disputatur. Nostrum itaque erit, rem hanc totam curatius persequi, & praecipuas virorum doctorum sen-

A

ten-

(1) L. 1. D. de origin. iur.

2 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
tentias excutere; ut quid tandem statuendum sit,
intelligi queat. Id duabus partibus, quo suus
orationi ordo rite constet, conficiendum est; qua-
rum prima generatim feudorum originem progres-
sumque; altera vero illorum ortum in Italia &
Regno nostro exhibebit.

P A R S P R I O R

De origine, & progressu feudorum.

C A P. I.

Feuda antiquissimis gentibus incognita fuerunt.

§. I. **A**Gmen ducant, qui pro antiquissima feu-
dorum origine pugnant. Primus omnium
Njellius (1) putavit, feuda a primis, qui in a-
lios imperium exercuerint, exorta fuisse. Non-
ne, inquit, in Sacris Litteris, & Orientalibus
monumentis feuda comparent? Quinque Reges
duodecim annis servierunt Chodorlahomor Ela-
mitarum Regi, a quo postea defecerunt. *Genes.*
XIV. 4. Nabuchodonosor Rex Chaldaeorum, vi-
cto Ioachin, Regem constituit Sedeciam istius pa-
truum super Iudaeam & Ierusalem, eumque ad-
iuva-

(1) *Disput. feudal. 1. thes. 1.*

iuraverat per Deum, hoc est, iusiurandum ab eo exegit, licet postea recesserit, II. *Paralip.* 36. v. 13. Adhaec Satrapas apud Persas ut vassallos Regis, & Armenium Regem Armeniorum, quem devicit Astyages Medorum Rex, tamquam vassallum in scenam producit. Quid quod *lib. I. Feudor. tit. 1. §. 1.* ius feudale *antiquissimum* appellatur?

§. II. Haec omnia feuda, qualia posterioribus temporibus in Occidente prodierunt, apud antiquissimas gentes extitisse non probant. Numquam sane germana feudorum natura extundetur ex eo, quod minores Reguli potentioribus servierint, aut victi tributum in subiectionis signum victoribus pependerit, vel rebelles e terris ipsis aliquando deiectioni fuerint. Porro quinque illi Reges victori servierunt iure victoriae, apud gentes omnes recepto, non iure feudi. Sedecias autem iusiurandum Nabuchodonosori praestitit; at cum in genere iurisiurandi mentio fiat, iure accipies de sacramento subiectionis, a qua tamen is postea defecit: proinde nullo pacto feudum constitutum esse deduci inde potest. Satrapae Persarum non vassalli, sed ministri regii, & praefecti provinciarum fuere, ut ex Herodoto (2), Xenophonte (3), aliisque constat (a): Rex vero

A 2

Ar-

(2) *Θαλυσ.*, seu *lib. III. cap. 88. p. 196. edit. Lugdun. Batavorum*, recensente Gronovio.

(3) *De instit. Cyri lib. VIII. p. 230.*

(a) Certum est, Satrapas Persarum administratos tantum Regis, & provinciarum praefectos fuisse. Herodotus cit. *lib. III.* refert, Darium, Persarum Regem, primum dominationis suae imperium in XX. provincias divisisse, quibus

4 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P.I.*

Armeniorum victori Astyagi non vassallus, sed tributarius fuit; iure victoriae, omnibus gentibus communi; obstrictus enim erat ad exercitum mittendum, teste Xenophonte (4) (b). Denique feudale ius antiquissimum dicitur compilatori Con-
sue-

bus Satrapae praeessent (unde *Satrapiae* dictae sunt) qui tributa per nationes collecta Regi inferrent; Πρωτας δὲ ταῦτα ἐν Περσῇσι, ἀρχὰς καταστήσατο ἑκατοὶ τὰς αὐτοὶ καλεῖσι σατραπείας: καταστήσας δὲ τὰς ἀρχὰς, καὶ ἀρχοντας ἐπίστησας, ἐτάξατο φόρος οἱ Περσῆσιν κατὰ ἔθνη τὸ, καὶ πρὸς τοῖς ἔθνεσιν τὰς πλησιόχους προστασσών, his apud Persas *satris*, viginti provincias, quas ipsi *Satrapias* vocant, constituit: earumque singulis praefides praefecit, descriptis quae ei penderentur tributis per nationes, & nationibus finitimos attribuens. Citationem libri I. omisimus; ibi *Satrapiarum* tantum mentione iniecta, de *Satrapis* nec vola, nec vestigium. Apud Xenophontem cit. lib. VIII. *Satrapae* passim a Cyro dimittuntur ad provincias obtinendas: ἄλλος δὲ σατραπας, inquit, πέμψαι μοι δοκεῖ οἱ τινες ἀρχῶν τῶν ἐνοικούντων, verum alii mihi *Satrapae* mittendi videntur, qui regionum incolis praefint.

(4) De instit. Cyri lib. III p. 62. edit. Francof.

(b) Astyages Medorum Rex cum Armenio Armeniorum Rege bellum gesserat, eique tandem devicto tributum & *συμμάχων* indixerat. Cyro enim interroganti apud Xenoph. Κυρουταίδ. lib. III. Επὶ πόλεμῳ πρὸς τὴν μητρὸς πατρί καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν οὖν, bellumne gessisti aliquandὸς cum matris meae parente Astyage, Medisque ceteris? Εγὼ γὰρ, γένη, respondit Armenius. Rursus instat Cyrus: victus autem ab ipso, nonne conditiones has accepisti, tributum te adlaturum, & una cum ipso militaturum ubicunque denuntiasset, & munitiones habiturum nullas? δαπάνῃ οἰσιν, καὶ συστρεφεῖσθαι ὅπου ἐταγῇ καὶ ἄλλα μὴ εἶναι; quae omnia haud inficiatur Armenius, atque duobus verbis rem omnem transigit: Ἦν ταῦτα, inquit, ἴσα ἐστίν. Et alibi apud eundem Armeniorum Rex Medorum Regi *συμμάχος καὶ ὑπηκοὸς* societate iunctus & imperio subiectus audit.

Cap. I. Feud. antiquiss. gentib. incognit. §
 fuetudinum feudalium, qui saeculo XII. vixit,
 non ratione priorum conditi mundi saeculorum,
 sed Carolini temporis. Cum enim tempus anti-
 quissimum saepe respectu *novioris* dicatur; profe-
 cto Carolinum ratione temporis, quo compila-
 tio feudalis prodiit, pro antiquissimo habendum
 est.

§. III. Post Niellium plures viri docti in pe-
 regrinas delapsi regiones, alienissimis locis feuda
 quaeſiverunt, atque reperisse sibi visi sunt. Sa-
 muel Reyherus (5), *terram Canaan a Domino po-*
ſteris Jacobi, tamquam feudum, & in illo domi-
nium saltim utile, non directum, concessum fuisse
 adfirmat. Num indignum sit Deo nostro, cui
 universus terrarum orbis est *ὑπεροδιον*, adfirma-
 re, dedisse Terrae Canaan dominium utile, re-
 tinuisse directum, alii viderint. Mitius aliquo-
 ties adfirmavit Grotius, terram Iſtraëliticam Deo,
 vel Legi *feudi more* revera devinctam fuisse:
 quod rem serio expendenti non aliter apparere
 scribit Hertius (6). Interest Réyheri praelertim
 speciosas rationes audire, simulque refellere. *Sicut,*
inquit, beneficia ex liberalitate Dominorum vas-
falli possident, ita etiam Iſtraëlis Deus terram Ca-
naanacorum, cuius ipse solus erat Dominus, ex me-
ra gratia concessit. At id ad genericam donatio-
 nis aut liberalitatis, non ad specificam feudi na-
 turam pertinet. Rationem addit: *Sicuti enim vas-*
falli iureiurando promittunt fidelitatem, ita etiam
Iſtraëlitae multis legibus ad fidelitatem adstricti fue-
 runt.

A 3

(5) *Diff. de feudorum origine & libris, cap. 2.*

(6) *De feudis oblatiis pars. 1. §. 12.*

6 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P.I.*
runt. Sed ad qualem? ut vitam Summi Numi-
nis, membrum, mentem, eiusque honorem cu-
stodiant per I. F. 5. & 6.? haec vel cogitasse,
prope a blasphemia abest. An, ut ei in bellis
adversus hostes servitia militaria expeditionalia
exhibeant? Id dicere, pene ridiculum est. Per-
git porro: *Vassallis regulariter tantum ususfructus*
praedii feudalis conceditur, proprietate penes dan-
tem remanente. Israelitis quoque solus ususfructus
in praediis rusticis concessus erat. Hinc solum u-
sumfructum ad determinatum annorum numerum in-
vicem vendere poterant, quia Deus ipsorum erat
dominus. Hoc ipsum, quod de adempta alienan-
di facultate dicitur, non magis ad feuda, quam
ad fideicommissa, & aliud quodcumque usufru-
ctus genus, pertinet. Addit deinde: Vassalli suis
sumtibus & damno servire tenebantur; ita Israe-
litarum primigenii, & postea compensatione sa-
cta tota Tribus Levitica ad servitia obstricta erat.
En! novum Provassallorum genus, Sacerdotes &
Levitae Hebraei, qui feudi illius Canaanitici
nullam portionem nacti, servitia, sumtus, damna
tamen tulerunt. Quae vero illa servitia, an mi-
litaria? an expeditionalia? qui illi sumtus, quae
damna? cum populus a Deo iussus & impen-
sas sacrorum faceret, & alimenta ordini sacer-
dotali tribueret. Continuo subdit: *Vassalli feu-*
da non nisi consensu Domini impetrato alienare pos-
sunt; Israelitae ne quidem consensum impetrare
poterant. Hoc vero ipsum magis ad dissimilitu-
dinem, quam ad similitudinem, adstruendam fa-
cit. Tandem concludit Reyherus: Quemadmo-
dum etiam vassalli vestiebantur, vel investiebantur,
dum

Cap. I. *Feud. antiquiss. gentib. incognit.* 7
dum hasta, vel aliud corporeum, a domino feudi, investituram faciente, porrigebatur, ita etiam Sacerdotes & Levitae, ut pote qui nomine vassallorum, nempe totius populi Israëliti, servitium praestabant, iussu Dei investiebantur: quod quidem ille manifesto, & ex vocabuli investire ambiguitate depromto lusu scriptitat.

§. IV. Nec desunt alii, qui apud exoticas gentes feuda conquirunt, & invenisse laetantur, in primis Magnus Wedderkopf (7), & Io. Tefmarus (8). Darius Persarum Rex *Principibus ipsarum urbium perpetua dedit imperia*, uti refert Corn. Nepos (9). Caesar. *Divitiacò Principatum Heduarum, Tasgetio regnum Canutum pro insigni eorum fide & militia tradidit.* Sed haec quamquam speciem aliquam feudi habere videantur, propius tamen ad illud accedit, quod Adherbal Numidiae Rex servili in Romanos adulatione in oratione ad Senatum ait (10): *P. C. Micipsa, pater meus, moriens mihi praecepit, ut Regni Numidiae procurationem tantummodo existimarem meam, ceterum ius & imperium penes vos esse.* Ipsum audiamus Vedderköpfium: *Quando Adherbal Numidiae regni procurationem sibi competere, iure & imperio penes Romanos existente, fatetur, haud scio, num non eo ipsa, si Longobardorum more loqui placuisset, dixisset: in seu-*

A 4

dum.

(7) Praef. ad Fornerii & Consii tractatus de feudis edit. Francof. 1668. 12.

(8) Not. ad Hug. Gros. de Jur. Bell. & Pac. lib. 1. cap. 3. §. 23.

(9) In Miltiade cap. 3.

(10) Apud Sallust. in Jugurtha cap. 14.

8 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*

dum a Romanis regnum meum teneo. Caesar cum Divitiacum, Hedum, in antiquum generis gradum restituit, & Heduum principatum ei attribuit, ut bello Gallico operam postea ei navaret, aut Cavarinum apud Senones, Comium Atrebatibus Reges constituit: quis veretur ea beneficia Germanico nomine appellare feuda? Nae hi scriptores, ubi apud veteres offendunt foedus inaequale, regnum aut imperium maiori potestati subiectum, aut alterius maiestatem comiter observans, continuo feudum exculpunt, ob quaecumque inter imperia illa & feuda affinitatem. Arguunt nimirum a similitudine aliqua, quam instituta illa cum feudis habent, cuiusmodi argumentum ad originem ipsam levissimum est. Qui enim originem rei quaerit, non tam quae aliis quoque negotiis communia, sed potius quae eidem essentialia & propria sunt, & ab aliis institutis differunt, spectare debet. Nos non imaginem, aut umbram, sed rem ipsam, immo rei, quae apud nos superest, ortum requirimus. Ab inanibus quibusdam speciebus decipi non patimur.

C A P. II.

Ostenditur feuda Romanis ignota fuisse.

§. I. **F** Eudorum originem a Romanis arcessunt Eruditorum permulti; licet inter se dissentiant, cui illorum instituto attribuant. Equidem fateor, in diversis Romanorum moribus institutisque imaginem & lineamenta quaedam feudorum elucere, sive reip. utilitatem spectes, si-

ve

ve fidem, sive servitia, aliaque obsequii signa. Nec id mirum videri debet, cum nulla fere sit disciplina, ius nullum adeo novum, cuius apud veteres vestigia quaedam non offendas. Verum a similitudine ad originem ipsam argumentum est levissimum. Ad constituendam alicuius rei originem satis non est, aliquam eiusdem speciem, ac obscura lineamenta deprehendere, ceteroqui multo antiquiora, quam illi arbitrantur, essent feuda; siquidem similia sunt aliis iuribus & negotiis, quae ab ipso naturae iure, nedum a moribus & institutis gentium promanarunt. At quis ferat dicentem, tum coepisse feuda, cum magistratus creati, donationes fieri, usufructus constitui, aliaque id genus iura concedi coeperunt? Nimirum vera & propria feuda, de quibus quaerimus, nusquam in Romanis monumentis inveniuntur. Obertus ipse Ortenfis (1) fatetur ius feudorum ex consuetudine manare, nihilque commune habere cum iure Romano. Si Romanis feuda fuissent, cur historiae Romanae scriptores rem adeo memorabilem, oblata sibi occasione, non commemorarunt, cum alias quamplurimas nullius fere momenti litteris consignarint? Cur conditores, & interpretes iuris legem nullam tulerunt, nullum de feudis responsum dedere? Sane in universa Romanorum *νομοθεσια* de feudis nulla iniicitur mentio: inter tot Imperatorum sanctiones Theodosiani & Iustiniani Codicis, ac innumera fere Istorum responsa Pandectarum, nihil occurrit, quod feu-

(1) II. F. 1.

feudorum naturam redoleat. Quin feuda plerumque Romanis legibus adversantur: ut ecce in feudi successione aequalitatis inter heredes ratio non habetur, quam civile ius commendat: feudum servitutis species quaedam est; at iure Romano improbatum omnis servitus libero homini imposita, praeterquam in redempto ab hostibus, & in liberto ingrato. Adhaec feudis postea iurisdictio accessit, quae in homines feudi competit iure *quasi dominii*; at iure Romano ignotum est, ut quis habeat iurisditionem aliquam iure feudi, vel terrae.

§. II. Ne quis vero, indicta causa, damnetur, qui a Romanis feuda derivant, audiendi sunt. Inter hos non convenit, cuinam Romanorum instituto ea tribuant. Celebriores tantum opiniones expendam, quae negotium facessere videntur, iis omisissis, quae nullo pacto consistere queunt. A clientelis Romanorum feuda derivant Budaeus (2), Zasius (3), Polletus (4), aliique. Olim enim tenuioris fortunae homines in procerum Romanorum clientelam se se conferebant, ut eorum patrocinio tuti, non tam facile a potentioribus opprimerentur (quorum illi *clientes*, hi *patroni* vocabantur) eratque patronorum, clientes tueri, inque litibus & contractibus consilio erudire; clientum vero patronis obsequium, auxilium & munus exhibere. Equidem fateor, inter patronum & clientem magnum necessitudinis, pietatis

(2) *Ad l. Herennius D. de evict.*

(3) *Ad l. 2. D. de orig. iur., & in Epitome ad usus feudor. part. 1. n. 1.* (4) *Hist. for. Roman. lib. 11. cap. 10.*

tis & officii vinculum intercessisse, uti nunc inter dominum & vassallum. At multis nominibus feuda a clientelis hisce differunt. Etenim in clientelis praedium non intervenit, sed nuda erogatio sportularum & annonarum; feuda contra sine re immobili esse nequeunt. Inter patronos & clientes nulla erat iuris necessitas, sed amicitia & obsequium; contra inter dominos & vassallos est arctissima fidelitatis lex: vassalli siquidem fidem & hominum dominis iurant, clientes contra non iurarunt; sed mutua fuit inter eos necessitudo & fidelitas. Clientelis militiae onus iniunctum non fuit, sed tantum civile obsequium & pecuniarum subsidium; feudis vero inest propria lex militaris servitii. Clientelae fuerunt otii & pacis alumnae, sive patrocinium in pace; at feuda omnia ab initio militaria erant, & in bello potissimum recepta. In clientelis patroni clientes; in feudis contra vassalli dominos tueri debent. Tandem non patroni suos clientes, sed hi patronos beneficiis ornarunt; cum contra in feudis domini liberalitatem cum vassallis exerceant.

§. III. Sunt qui feuda deducunt a praediis assignatis veteranis, vel limitaneis militibus. Nimirum Romani rerum domini praedia ad fiscum devoluta, vel bello parata, militibus, aliisque suis fidelibus elargiri solebant, in eorum fidei ac laborum praemium, ut Cicero (5), Hyginus (6), aliique testantur; quae *beneficia* dicebantur (a).

Inde

(5) *Orat. pro Archia.* (6) *Lib. de limitib. agror.*

(a) Conf. Georg. Ludov. Boethmerum *Observatione de beneficiis Romanorum.*

Inde ab antiquissimis reip. temporibus militibus agri externi adsignati sunt, quibus Romani, subactis bello gentibus, colonias in earum agros deducebant, partim ut veteranis praemia tribuerent, partim ut praesidia ibi haberent, quo, cum occasio postularet, rebellium, vel finitimorum impetus propulsarent: quae iccirco *militares coloniae* dicebantur. Constat id Plutarchi; Appiani, Paterculi, Hygini, & Flacci testimoniis. Hoc institutum Imperatores secuti sunt. Augustus milites veteranos in agris collocavit, teste Suetonio (7). Alexander Severus *sola, quae de hostibus* (victis Asiae populis) *capta sunt, limitaneis ducibus & militibus donavit*, ita ut eorum ita essent, si heredes illorum militarent, nec umquam ad privatos pertinerent, teste Lampridio (8). Et Probus veteranis omnia illa, quae anguste adeuntur Isauriae loca, *privatis donavit: addens, ut eorum filii ab anno decimo octavo, mares dumtaxat, ad militiam mitterentur*, teste Vopisco (9). *Limitanei* vocabantur duces & milites, qui limites Imperii adversus barbaros tuebantur, & *agri limitanei*, ac *limitropi*, qui in finibus erant Imperii. Horum in iure mentio passim fit. Ulpianus (10) meminit *agri militibus assignati*, utique hostium, & a Principe. Paullus (11) etiam commemorat *possessiones in Germania trans Rhenum ex praecepto Imperiali veteranis in praemia adsignatas*. Impp. Ho-

(7) *In August. cap. 12.*(8) *In vit. Alexandr. Sever. cap. 58.*(9) *In Probo cap. 16. (10) L. 15. §. 2. D. de rei vindic.*(11) *L. XI. D. de viñt.*

Honorius & Theodosius (12) permittunt, *castellorum territoria possideri dumtaxat a castellanis militibus, quibus adscripta sunt, & de quibus iudicavit antiquitas*. Idem Augusti (13), ad gentiles, aut veteranos transferri iubent *terrarum spatia, quae gentilibus propter curam munitionemque Limitis atque Fossati antiquorum humana provisione fuerant concessa*. Theodosius & Valentinianus (14) a tributis eximunt *agros limitaneos, quos ex prisca dispositione limitanei milites possident*.

§. IV. A limitaneis his terris feuda derivant eruditi complures. Casaubonus (15), & Gothofredus (16) claram feudorum speciem, & feudistici iuris initia in iis agnoscunt. Seldenus (17) apud Romanos nihil reperit tam prope ad feuda accedens, quam territoria illa ducibus limitaneis concessa, & ad Alexandri Severi tempora feudorum originem in Imperio refert. Idem visum Cangio (18), Laelio Taurello (19), Georgio Frid. Krao (20), aliisque (b). Equidem ultro fateor, non par-

(12) *L. 2. C. de fundis limitrophis.*

(13) *l. 1. C. Th. de terris limitaneis.*

(14) *L. 3. C. eod.*

(15) *Not. ad Lamprid. in Alexandr. Sev. cap. 58.*

(16) *Ad d. l. 1. C. Th. de terr. limit.* (17) *De titulis honor. part. II. cap. 1.*

(18) *Glossar. med. latinit. voc. feudum.*

(19) *De militiis ex casu.*

(20) *Program. de qualitate feudali terrarum limitaneorum apud Romanos.*

(b) Hanc sententiam constabilire prae ceteris conatus est Gudlingius in *Gudlingianis part. 1. obs. 1.* & praesertim *part. XV. obs. 2.* ubi prima feudorum rudimenta ab Alexandro Severo repetenda contendit, qui agros limitaneis militibus do-

parvam esse similitudinem inter fundos limitaneos, & feuda posteriorum temporum, quod utraque ob rem militarem dentur. Nec inficias eo, concessionibus ab Imp. Alexandro & Probo militibus limitaneis factas, speciem feudorum praeferre, propiusque ad rem nostram accedere, cum ea lege loca illa militibus donarentur, ut eorum postea filii militarent, ubi congruam aetatem attingerent. Simili modo dantur feuda, ut vassalli, cum res postulat, domino feudi militent, eumque fide, armis & consiliis tueantur.

§. V. Verum enimvero feuda cum praediis assignatis veteranis, aut limitaneis militibus non conveniunt. Utraque quidem erant militaria praedia. Sed illa senibus & veteranis, militia iam functis dabantur, plerisque etiam emeritae militiae, qui de rep. bene meriti erant, & quidem in praeteritam, non in futuram causam, ut publico beneficio reliquum vitae tempus sustentarent: cum contra feuda iuvenibus robustis, qui militiae munus explere poterant, darentur. Haec vero limitaneis militibus tantum donabantur, ut attentius imperii limites, atque adeo sua rura defenderent. In his fundis plenum dominium transferebatur; in feudis utile tantum, proprietate penes dominum manente. Scilicet Romanorum *beneficia* fuere aut agri *dono* dati militibus, qui optimo iure posside-

donavit; Germanos autem postquam Romanas provincias invaserunt, Romanum hoc militare beneficiorum institutum imitatos fuisse, ac pedetentim magis magisque excoluisse. Sed multa contra Gudlingianum systema regerunt Gebaver *de originib. feudi Germanicis cap. 2. Spe-*
ne-

debantur, dominio directo haud reservato (aperte Lampridius ait, *donavit*) aut praefecturae, arbitrio Principis duraturae, ut idem tradit Lampridius: *Dabat* (Alexander) *haec in beneficiis, quae famam eius non laederent. Bona privatorum &c. praeposuras locorum civilium. . . administrationes &c.* Alexander sola hostibus erepta militibus donavit ea lege, ut heredes ipsorum militarent; proinde feuda iis concessit, qui ea defendere vellent: vassalli contra dominos sequi ubivis tenentur in militia. Praeterea limitanei fundi transibant in heredes sub perpetuo tamen militiae onere; at feuda ab origine (quae magis in hac comparatione spectanda est) temporaria fuere, & arbitrio dantis adempta. Nullam in limitaneis & veteranis invenimus singularem de fide obligationem; in feudatariis vero praestatur fides, quae de feudi essentia est. Romanorum beneficia coniunctam non habuere iurisdictionem, & quidem iure fundi competentem, qua vassalli postea donati fuere. Tandem externorum dumtaxat & bello subactorum agri adsignabantur; feuda vero ex propriis Principum & Dominorum agris plerumque constituuntur.

§. VI. Nunc aliorum sententias paucis excutiamus. Haloander (21) a militibus Romanorum feuda deducit; feuda enim esse putat, quae Graece *σπαρτείου*, & in iure civili *militiae* dicuntur. Erant *militiae* (non quidem armatae, sed to-

ga-

nerus in *primitiis hist. feud. obs.* 1. Wolfgang. Textor *diff. de feudis Imperii*, & Struvius *hist. iur. feud.* §. 3. in not.
(21) Praef. ad Justiniani Novellas sub fin.

gatae) officia omnia palatina, & forensia: sive, ut Cuiacius (22) definit, officia eorum, qui in aliqua schola inter statutos relati erant; unde salaria & commoda quaedam consequabantur ex Imperiali munificentia. Talis fuit militia *Sitemariorum*, qui in palatio Principis imperabant silentium, & adiutorum quaestoris Palatii, idest *Cancellarii*. Poterant autem hae militiae vendi, legari, pignori, transmitti ad heredes; etsi quaedam nec vendi, nec pignori poterant (c). Sed feuda differunt a militiis. In his enim deest praedium

(22) *Ad l. 3. §. 7. D. de minorib.*

(c) De his militiis in Pandectis, Codice, & Novellis passim fit mentio. Vid. *l. 3. D. de minorib. l. 22. & 49. §. 1. D. de legat. 2. l. 11. §. 16. D. de legat. 3. l. pen. §. pen. & ult. cod. l. 18. §. 2. D. de alim. & cib. legat.*, item *l. 30. §. ult. C. de inoffic. testam. l. ult. C. de pignor. l. 5. C. qui militare possunt*, atque *Nov. 35. & 53. cap. 5. & Nov. 97. cap. 4.* Addantur *Ant. Augustinus*, & *Laelius Taurellus* in mutuis epistolis de *militiis ex casu*. Luculenter veram harum militiarum naturam explicuit *Joseph. Averanius lib. II. Interpret. Iur. cap. 17.* Alia fuit castrensis, alia urbana, & haec vel armata, vel togata, atque haec rursus vel Imperatorum, vel magistratuum. Militia Imperatorum vel Palatina, vel Sacrorum Scriniarum. Illa Comitum Palatinorum, Comitatusensium, Domesticorum, Largitionarium, Privatiorum, Mittendariorum, & quotquot in Palatio munus aut officium obibant, in Scholas Palatinas distributi. Haec Exceptorum, Amanuensium, Librarium, Memorialium, Corniculariorum, Laterculensium, Proximii Scriniarum, Comitum Dispositionum, Magistri Scriniarum. Magistratum fuit militia cum forensis, quae Advocatorum, tum Apparitorum, Scribarum, Interpretum, Praeconum, Accensorum, Lictorum. Hae militiae in commercio erant. Certum omnibus salarium constitutum, quod de publico solvebatur.

dium, quod in feudis intervenit. In militiis non est fides & hominum, sine quo feuda non constituunt, nec opera militaris. Militiae quaedam vendi, legari, pignori potuerant, atque adeo in commercio erant; quod secus est in feudis. Tandem in militiis succedebant heredes etiam extranei, ac feminae; at feuda initio precaria & temporaria erant, non hereditaria.

§. VII. Minus ingeniosi hac in re alii videri noluerunt. Viglius Zuichemius (23) feuda repetit ex providentia Imperatorum in tirones, qui ad militiam adhibebantur; his enim praedia data scribit, ut facilius sustineri possent. At iis, qui vel ad numeros instituerentur, vel in numeris exercerentur, praedia haud assignata, patet ex Leone Imp. (24): *Qui, inquit, a rep. armantur, & aluntur, solis debent utilitatibus publicis occupari, nec agrorum cultui, aut aliis quaestuariis, sed propriae muniis insudare militiae: sed frequentes in numero suo esse, ut armorum quotidiano exercitio se praeparent. Agros interdum militibus assignatos legimus apud Ulpianum (25): quae vox stipendia facientes ipsos, & in numeris constitutos significat (26). Lampridius etiam militum meminit; non quidem tironum, aut prima stipendia facientium (hos e provincia in provinciam, a bello ad bellum rapere, publica imperabat necessitas) sed militum multorum sti-*

B

pen-

(23) *Ad tit. Inst. de milit. testam.*

(24) *L. 15. C. de re milit.*

(25) *L. 15. §. 2. D. de rei vindic.*

(26) *L. 17. & 34. D. de testam. milit.*

18 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
 pendiorum, ad militiam post longam aetatem
 fere in castris transactam minus idoneorum, mi-
 litatorum tamen, ubi pugna in propinquo erat,
 uno verbo veteranorum.

§. VIII. Iam Lucas de Penna (27), alii-
 que in praediis stipendiariis & tributariis feu-
 da quaerunt. Sed falluntur animi, cum feu-
 dum sub fidei & militiae onere detur: stipen-
 diaria vero praedia non servitium militare, sed
 stipendium & tributum gignunt, ac praeterea ple-
 no dominio non inaequaliter inter concedentem
 & possessorem diviso possidentur (d).

§. IX. Magnus Cuiacius (28) feuda derivat ab
 hominibus, quales sunt procuratores, actores, cu-
 stodes, conductores, coloni, emphyteuticarii,
 quo-

(27) *In l. 7. C. de agro desert. lib. XI. n. 2.*

(28) *Praef. lib. 1. Foudor. & lib. VIII. Obs. cap. 14.*

(d) Tradit de Penna, praedia stipendiaria dicta, quod
 pro stipendio militibus dabantur . . . & hic est verus in-
 tellectus illius litterae d. §. per traditionem (nempe §. 40.
inst. de rev. divis.). Et sic accipiendo constat, quod contra-
 ctus feudalís etiam erat tempore Iustiniani. Nae is labi-
 tur, dum praedia stipendiaria a tributariis seiungit, atque
 illa militibus data censet pro stipendio, haec privatorum
 fuisse, nomenque a praestandis eo nomine tributis acce-
 pisse. Constat enim, praedia tributaria & stipendiaria non
 a se invicem, sed a fundis Italicis, diversa fuisse: hos
 iure optimo fuisse datos, adquirentes, possessos, immunes
 ac liberos; illis tributa & stipendia fuisse imposita: ho-
 rum penes solos Romanos fuisse dominium Quiritar-
 ium sollemni tantum mancipatione transferendum; illo-
 rum ut rerum nec mancipi dominium bonitarium provin-
 ciales habuisse, & in quemcumque naturali transi-
 tionem transiisse: quae omnia discrimina sustulit Iustinianus d.
 §. 40. & *Lunic. C. de usucap.*

quorum in iure passim fit mentio (29). Fateor, inter hos & vassallos aliquam esse similitudinem in eo, quod utrisque fundi sint attributi, & ambo debent domino obsequium. Sed valde inter se differunt. Hi epim homines nec fidei nexu, nec militiae onere obstringebantur. Praeterea servilis erant conditionis, & quasi glebae addicti, nec adspirare ad militiam poterant (30): contra vassallorum conditio militaris & liberalis est. Tandem istiusmodi homines in praedia nihil iuris habebant, quippe hi homines sunt, ut oeconomi, vel actores & custodes, vel coloni praediorum; sed vassalli sunt quasi domini (e).

B. 2 §. X.

(29) L. 6. 18. & 19. C. de agric. l. 4. C. de dignit. l. 2. C. de episc. & cleric.

(30) L. unic. C. de colon. Thracen. l. 14. C. de agricol.

(e) Cuiacium profecto latuit feudalis vis & potestas vocis homo. In iure Romano procuratores, conductores, actores, ceteri, homines adpellati sunt, quod plerique servi essent, aut a servili conditione proxime distantes. Hominem pro servo accipi in iure nostro pervulgatum est, l. 48. §. 6. D. de aedilit. edict. l. 35. D. de legat. 1. His pro actoribus, villicis, colonis, operariis, usos esse Romanos, liquet ex Aetio Varo l. 203. D. de V. S. : Itemque de servis eadem ratione quaeri, qui eorum usus sui causa parati essent: utrum Dispensatores, Insularii, Villici, Atrienfes, Textores, Operarii quoque Rustici, qui agrorum colendorum causa habentur. Luculenter, Honorius & Theodosius l. un. C. Th. quod iussu sanciverunt, ut qui servo Colono, Conductori, Procuratori, Actorive, possessionis pecuniam commodat, sciat Dominos possessionum cultoresve terram obligari non posse, neque familiares epistolas, quibus HOMINES plerumque commendantur absentium in id trahere convenis. &c. Ex hac hominum saece ortos vassallos sibi persuasit Cuiacius, quos Francorum monumeta,

§. X. Sed & Graeci hic postremi esse nolunt ob Constantini Porphyrogennetae constitutionem *περι των στρατιωτικων*, de praediis militaribus (f); qua horum fundorum possessoribus imponitur, ut ad militiam instructi compareant, aut morbo detenti tantum dent pecuniae, ut sibi vicarii milites substituantur. Haec sanctio non est tantae auctoritatis, ut a Graecis feudorum ortus sit arcessendus. Porphyrogenneta enim imperare coepit circa A. G. DCCCCXII., ac posterior fuit Carolo M. & Lothario eius nepote, quorum temporibus ius feudorum non vires modo exercere coeperat, sed etiam initia successionis in feudo facta. Quare Imperator potius ad Francorum morem sic statuit, quam quod antea apud suos in usu fuerit. Probaverat enim eventus, Francorum insti-

ta, ubi primum beneficiorum faciunt mentionem, viros fuisse nobilissimos, contestantur. Sunt quidem homines vassalli, non illi, qui agendo, conducendo, custodiendo, colendo agros vile ministerium obeunt; sed qui se homines fideles & fortes in bello praebent. Frustra vero vir summus appellat ad feudum *Guardiae* & *Gastaldiae*. Is enim ante omnia probare debebat, feudum omnium primum & antiquissimum fuisse *Guardiae* sive custodiae, & *Gastaldiae* sive actus, ut reliqua ab hoc uno, hoc vero unum & antiquissimum ab aëtoribus & custodibus Romanorum originem duxisse, quoquo modo probabile fiat. Sed posterioribus demum temporibus feuda illa innotuisse comperimus.

(f) Plura de fundis militaribus constituit Constantinus Porphyrogenneta in *Νεπω Νεποδοσια περι των στρατιωτικων*. Eam aëstert Cuiacius *lib. V. feud.* & emendatissimum aliis IX. Neapoli Car. Labbaeus edidit, suisque in *Synopsin Basilicarum Observationibus & Emendationibus* subiunxit.

Cap. III. An Feuda a Germanis instituta? 21
instituta non parum conferre ad reip. conserva-
tionem.

C A P. III.

An feuda a Germaniae populis sint instituta?

§. I. **N**unc a vetustis ad posteriores gentes de-
scendamus. Agmen ducant Germaniae
populi, quales fuere Gothi, Longobardi, Ale-
manni, Franci, Burgundiones, Saxones, atque
alii, qui partes optimas excisi sub Augustulo
Romani Occidentis Imperii an. CCCCLXXVI.,
armis occuparunt, legibusque suis munierunt.
Ab omnibus his gentibus feudorum originem re-
petunt innumeri fere Germanorum eruditi, gen-
tis suae ornandae studio ducti; quibus etiam ex-
teriorum complures adstipulantur.

§. II. Sed cuinam potissimum Germanicarum
gentium, an potius universis, laus haec debeat,
inter eosdem non convenit. Sunt qui a Gothis
feuda arcessunt: plurimi vero Longobardis hanc
gloriam adiudicant. At tam in Gothorum, quam
Longobardorum legibus, & vetustis ambarum
gentium monumentis, nihil prorsus occurrit, ex
quo feuda illos agnovisse sive in patria, sive in
Italia, cui diu dominati sunt, suspiceris, ut in-
fra part. II. cap. 1. & 2. ostendetur.

§. III. Contra Grotius (1), Cragius (2), Hor-
B 3 nius

(1) *De iure belli & pac. lib. 1. cap. 3. §. 23. & cap. 7.*
§. 21.

(2) *De iur. feud. lib. 1. tit. 4.*

22 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P.I.*

nus (3), Rittershusius (4), Struvius (5), Spenerus (6), Gebaverus (7), aliique contendunt, feuda profluxisse ab omnibus Germaniae populis, non Longobardis modo, verum etiam Alemanis, Saxonibus, Francis, ceterisque, ac per universum christianum orbem ab iisdem dispersa, quamvis a Longobardis potissimum fuerint perfecta, inque eum statum, in quo hodie sunt, redacta. Rei contestandae haec praecipue adhibentur. (I) Germanicae historiae scriptores mentionem de feudis primi omnium fecerunt, & antiquiores de feudis leges a Germanicis populis latae sunt. (II) Usus feudorum viguit in Germania, & provinciis Imperii Romani, quas Germani tenuerunt, ut in Italia a Longobardis, Gallia a Francis occupata, non in aliis regionibus, ut in Polonia, Anglia, Hispania, item in Oriente, Graecia, Asia, quibus illi potiti non sunt. (III) Plurima vocabula, plurimaeque formulae, quibus in re feudali utimur, Germanicae sunt.

§. IV. Haec omnia Germanicam, si Gallos excipias, feudorum originem non adstruunt. Sane, cum de origine rei quaeritur, prima eius investigantur initia: at feuda uno eodemque momento, nullo interiecto temporis intervallo, apud

(3) *In iurispud. feudal. cap. 1. §. 16.*

(4) *Parit. feudal. lib. 1. cap. 1. quaest. 2.*

(5) *De feudis cap. 1. concl. 8.*

(6) *Diff. de primis vestigiis feudor. in Germanica antiquitate pervestigandis.*

(7) *In prolosione academica de feudor. origine §. 9.*

Cap. III. *An Feuda a Germanis instituta?* 23

pud varias gentes coëpisse, omnem superat fidem. Falsum vero est, primam feudorum mentionem comparere apud Germanicos historicos, atque vetustiores de feudis leges a Germanis populis perlatas. Etenim apud historicos, qui extant, nulla antiquior est feudorum mentio, quam in Francorum historia, primaeque leges beneficiariae a Francis conditae sunt; quamvis non negem, hos Germaniam matrem habuisse. Deinde constat, feuda a Francis in Gallia primum instituta, exinde ad Alemannos, Saxones, Burgundiones, aliosque Germaniae populos passim perrepsisse, inque Italiam non a Longobardis, sed ab ipsis Francis illata fuisse. Demum praecipua iuris feudalis vocabula sunt Gallica, etsi nonnulla etiam originem redoleant aliarum Germaniae gentium: Gallica item est formula fidelitatis & hominii, ut opportunis locis ostendetur (a).

B 4

CAP.

(a) Apud vetustissimos Germanos feuda quidam admittunt, Tacito vade. Hic *de morib. Germanor. cap. XII. de Germanorum Comitibus* ait: *Singulis (Principibus) ex plebe Comites, consilium simul & auctoritas adsunt. Et cap. XIII. scribit: Turpe Comitatus virtutem Principis non adaequare. Iam vero infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem Principi suo ex acie recessisse. Illum defendere, tueri, sua quoque sortia facta gloriae eius assignare, Principum sacramentum est. Principes pro victoria pugnant: Comites pro Principe. Addit de iuvenibus Comitibus: Ceteris robustioribus ac iam pridem probatis aggregantur, nec rubor inter Comites adspici. Inde cap. XIV. prodit: Exigunt (Comites) Principis sui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam, victricem frameam. Nam epulas & convivia, quamquam incointi, largi tamen apparatus pro stipendio cedunt. In hoc Germanicorum hominum genere, Solduriis & Ambactis Gallorum adfinit, seu.*

C A P. IV.

Ostenditur feuda a Francis primum instituta fuisse.

§. I. **C**Um feuda uno eodemque tempore a variis populis inventa & usurpata fuisset, fidem superet; inquirendum nunc, a quo populo

feuda quaeruntur. Spelmanus in *Glossario* illos *Comites*, qui Principibus iura reddentibus consilio & auctoritate aderant, interpretatus est de senioris aevi vassallis. At cit. cap. XII. Tacitus, qui promiscue vocabulis utitur, non bellicos Comites aut ministros Principum, sed iudices ex plebe delectos, qui iudiciis habendis interfuerint, designat. Struvius *Synsagm. Iur. feud. cap. 1.* ex allatis verbis Taciti d. cap. XIII. & XIV. deducit occasionem & seminaria feudorum introduktorum in Germania. Hanc sententiam Schilterus not. ad Struvii *Synsagm. p. 3.* improbat, traditque tempore Taciti nullum feudorum usum in prima Germania fuisse, tum quia Tacitus eum non omisisset notare, tum quod privati & separati agri apud priscos Germanos non fuerint, sed ab universis per vices occupati, ut ex ipso Tacito cap. 26. & Caesare lib. IV. patet. Tempore Taciti feuda Germanis cognita fuisse, haud verisimile putat Thomasius de *origin. feud. n. 5.* Reiectam Struvii sententiam restituere conatur Spenerus in *primitiis observat. historico feud. obs. 1.*, tam persuasus de primis feudorum apud Tacitum vestigiis, ut in epulis & convivio quamquam incomiti, largi tamen apparatus, quae Comitibus Principis sui liberalitate pro stipendio cedebant, feudum *Soldatae*, vel de *Camera & Cavena*, & in verbis, ceteris robustioribus ac iam pridem probatis aggregantur, novi vassalli investituram deprehendat. Nihil hercle moror inanes species & larvas, feodi & re & nomine carentes: vera feuda, de quibus agimus, antiquissimis Germanis prorsus incognita fuisse.

Cap. III. Feuda a Francis instituta. 25

pulo speciatim ex Germanis, & quo tempore primi feudorum natales repetendi sint. Feudorum origo a Francis, qui Germaniae populi fuerunt (a), arcessenda est; a quibus passim ad alias Germanicas gentes, ad Italos, aliosque Europae populos transferunt: quam sententiam viri doctissimi Molinaeus (1), Alteserra (2), Bignonius (3), Thomafius (4), Hertius (5), Itterus (6), Willerdingius (7), aliique tuentur. Prima enim feudorum mentio in Francorum historia occurrit, & antiquiores de feudis leges a Francis latae sunt. Ex eodem fonte fluxerunt praecipua vocabula & formulae rei feudalis, modi concedendi feuda, finis ob quem dantur, conditio qua

(a) An Franci (qui Gallias tandem subegerunt) sin genuina gens Germaniae, acris est quaestio. Bodinus eos non Teutonicas, sed Gallicae propaginis esse contendit. Sed Francos vere Germanos fuisse, tuentur alii. Procopius de bello Gothico lib. I. ait: *Franci quondam Germani vocabantur*. Conf. Pontanum de orig. Franc. lib. II. cap. 3. E Germania in Gallias irruperunt Franci an. CCCCLXXXVI. Eorum Dux Clodoveus, fugato Syagrio Romanorum praefecto, Alarico Wisigothorum Rege caeso, Alemannis victis, Burgundionibus debellatis, ingens in Gallis imperium condidit. Videfis Bouchetum libro de vera origine Francorum Regum.

(1) *Comment. in Consuetud. Paris. tit. 1. §. 1. & 13.*

(2) *De origine & statu feudor. pro moribus Galliae cap. 1.*

(3) *Nos. ad Marculph.*

(4) *In Origin. feud. §. 9. & Select. capitib. iur. feud. §. 3. 34. 36.*

(5) *Diff. de feud. oblat. part. 1. §. 2.*

(6) *De feudis Imperii cap. 1. §. 1. 8. 9. & 10.*

(7) *Diff. de incongrua applicatione iur. Longob. ad feud. German. §. V. segg.*

qua accipiuntur, iudicia in causis feudatariorum, lex commissi ob feloniam, atque alia ad feudum pertinentia, quae occurrunt in Capitularibus Regum Francorum, in legibus Salicis, & in Formulis Marculphi (b), uti suis locis opportune videbimus.

§. II. Quo primum tempore Franci feuda instituerint, non satis liquet. Connanus (8) ea refert ad primorum Gallorum Soldurios, seu devotos. Ei adstipulantur Schilterus (9), aliique. Refert enim Caesar (10), Gallorum divites multos habuisse devotos, quos illi Soldurios appellant, quorum est haec conditio, ut omnibus vitae commodis una cum his fruantur, quorum se amicitiae dederint; si quid iis per vim accadat, aut eundem casum una ferant, aut sibi mortem consciscant. Soldurios ab Ambactis & Clientibus, quorum idem Caesar (11) meminit, haud differre puto (c). Iam Soldurii vassallis similes fuerunt in eo, quod a patronis suis commoda quaedam ceperunt, ac fidem operamque iisdem praestant. Sed multis nominibus differunt a feudalitatis clientibus. Vassallis certa & propria feuda pro fide dantur; Sol-

(b) Formulas veteres apud Francos olim usitatas collegit Marculphus Monachus Clodoveo II. Dagoberti filio coaevus circ. an. DCLX., ut ostendit Bignonius in praef.

(8) *Lib. II. Comments. Iur. civ. cap. 9. n. 5. seqq.*

(9) *In instit. iur. feud. tit. 1. §. 1.*

(10) *De bello Gallico lib. III. cap. 23.*

(11) *Ibid. lib. VII. cap. 40.*

(c) Ita opinatur etiam Rodolphus Rothius *diff. de Solduriis*. In contrariam tamen sententiam inclinare videtur Otto Sperslingius in *de Ambactis ad Caesarem Scholio*.

Solduriis non item, sed tantum mercedem & quasi servitutis auctoramentum a patronis acceperunt. Diserte Caesar non certos fundos, sed omnia patronorum commoda communia cum illis facit. Vassallorum opera militaris est; Solduriorum autem in pace, & in bello. Inter dominos & vassallos est mutua fides; at inter Soldurios & patronos nec mutua fides fuit, nec obsequium. Quod vero in Solduriorum fide caput erat, ut, interfecto patrono, sibi mortem consciscerent, id in vassallorum nostrorum conditione, ut ut arctissimo fidei nexu copulentur, inauditum est. Tenetur enim vassallus dominum defendere, non item eundem ferre casum, multoque minus mortem sibi inferre, quod quidem inutile est amoris & fidei testimonium. Nihil vero causae est, feuda a Gallorum devotis, potius quam Hispanorum & Celtiberorum arcescere. Quae enim Caesar de Gallis, eadem de Hispanis Plutarchus (12), ac de Celtiberis Valerius Maximus (13) perhibent.

§. III. Pro feudorum apud Gallos antiquitate pugnant plurimi; quidam vero pro recentissima stant origine (d). Ea ad Pharamundum I. Fran-

(12) *In Sertorio*.

(13) *Lib. II. cap. 3.*

(d) Thomas Franzius in *defensione pro Carolo M. primo feudorum auctore in Italia*; quam Georg. Adam. Struvius suo *Syntagmati iur. feud. p. 612.* adiecit, pluribus contendit, communi errore feudorum originem consuetudini adscriptam fuisse, atque Carolum M. primum unicumque feudorum auctorem, iurisque feudalis conditorem facit. Eum sequitur Petrus Törnouvius de *feudis Meckleburg.*

Francorum Regem confidenter nonnulli referunt. Alteserra tuetur, *Francos, rerum potitos in Gallia, praedia divisisse ducibus & militibus, idque iure beneficiario sub lege fidei & servitii, priusquam Longobardi Italiam attigissent.* Struvius (14) iam ante Clodoveum hunc Francorum morem (dandi beneficia) fuisse usitatum, ait. Non pauci feuda apud Francos ab ipso Clodoveo derivant. Molinacius se vidisse testatur antiqua instrumenta donationis antiquorum feudorum factae per Childebertum primum Clodovei primi filium, Francorum Regem, Monasterio S. Germani Prætoris. Bignonius, quoties in Formulis Marculphi & Capitularibus Francorum offendit nomina *vassorum & vassallorum*, item *beneficii & muneris regii*, continuo illos pro feudalibus clientibus accipit, haec vero pro beneficiis, quo posterior aetas feuda vocavit. Alteserra alique *Leudes* seu *Leodes* in antiquissimis Francorum monumentis interpretantur pro *fidelibus*, qui a Rege feuda tenebant sub lege fidei & servitii.

§. IV. Praecipua in hanc sententiam argumenta haec sunt. (I) Clodoveus Francorum Rex nuptiis cum Clotilde Gundebaldi filia an. CCCXC. celebratis, cum opera & industria
Au-

burg. part. 1. cap. 1. §. 4. Sed Franzianum systema ex instituto evertit Iac. Car. Spenerus in *primitiis Observ. historico-feudal. Obs. III.* quae est *de originibus feudalis iuris ad consuetudinem, minime vero ad Caroli M. instituta referendis*; qua luculenter ostendit, consuetudini prima feudorum initia deberi, nec Carolum primum beneficiarum institutorum auctorem fuisse.

(14) *Hist. iur. feud. §. 6. in not.*

Aureliani Regnum suum usque Sequanam, atque postmodum usque Ligerim fluvios, ampliasset, Melidunum castrum eidem Aureliano, cum totius ducatus regimine, iure beneficii concessit, teste Aimoino (15). (II) Ex antiquis diplomatis habetur, Childebertum I. Clodovei filium feuda donasse Coenobio S. Germani Pratenfis. (III) Guntramnus Francorum Rex dedit Mummolo Machovillam apud Arvernos, ceu testatur Gregorius Turonensis (16): *Et Amo quidem, inquit, Ebredunensem carpens viam usque Machovillam Avennici (Arvernici) territorii, quam Mummolus munere meruerat regio, accessit. Hic munere regio significari putant beneficium Regis, quod postea feudum audiit.* (IV) Inde a cunabulis Francici Regni celebrantur *Leudes* seu *Leodes*, quos interpretantur fideles, qui feuda a Rege acceperant sub lege fidei & servitii: item in legibus sub Merovingica & Carolina familia latis saepe occurrunt *vassi* & *vassalli*, quos pro feudalibus clientibus accipiunt, atque *fisci munera & beneficia Regis*, quae posterior aetas *feuda* vocavit.

§. V. Haec omnia feudorum in Gallia vetustatem non adstruunt. Primum, ad rem non facit testimonium Aimoini Floriacensis monachi, qui saeculo XI. vixit. Omnes enim Annalium Francorum historici apud Duchesnium (17) tradunt, Melidunum a Clodoveo una cum ducatu traditum Aureliano; nihil de iure beneficii habent:

(15) *De reb. gest. Francor. lib. I. cap. 14.*

(16) *Lib. IV. hist. cap. 39.*

(17) *Annal. Francor. T. I.*

30 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P.I.*
 bent: quid porro nomen hoc significet, infra dice-
 tur. Iam Thomafius (18) monuit, nimium tribuen-
 dum non esse soli testimonio Aimoini, quia
 longa aetate, quam descripsit, iunior auctor
 fuit, & Gregorius Turonensis rem prorsus filuit (e).
 Fuit quidem ea liberalitas Principis ac veluti
 remuneratio ob operam egregie sibi navatam, non
 feudum. Frustra vero urgetur donatio *antiquorum*
feudorum a Childeberto I. facta Monasterio S.
 Germani Pratenfis. Ecquando, enim praedia a
 Regibus donata Monasteriis, *feudi* nomen tuler-
 runt? Multo serius feudi nomen innotuisse constat.
 Nec tale quidquam ex ipso diplomate, quod edi-
 tum est, exculpas. In Mummolo, cui villa *munere*
regio donata est, magis ministerium & officialem,
 quam vassallum agnosco. A sola mentione bo-
 norum *de munere regio* certum argumentum ad
 feudorum origines demonstrandas desumi non pos-
 se, cum ambigui sensus sint ea vocabula, recte
 monuit Thomafius (19). Quid porro sit *munus*
regium, inferius patebit.

§. VI. Sedulo nunc inquiramus, an veterum
 Francorum *Leudes*, *Vassi* & *Vassalli* fuerint feu-
 dalitii clientes, & an *munera regia*, *beneficia re-*
gia,

(18) *De origin. feud. n. XI.*

(19) *Cit. loc.*

(e) Videtur Aimoinus haec sua depromisse ex Rorico-
 ne Monacho (qui Gregorio Turonensi coevus censetur)
lib. II. de gestis Francor. p. 806. apud Andream Du Fresne
Tom. I. Hist. Franc. Script. coëtan. ubi ait: *In diebus illis di-*
latavit Clodoveus Francorum regnum usque ad Sequanam:
& accipiens castrum Miledunensem, tradidit eum Aureliano
Legatario, eumque Ducem provinciae illius esse instituit.

gia, bona de fisco, quarum vocum fere a Clodovei imperio crebra apud Gallicanos scriptores fit mentio, sint vera & propria feuda. Quod ad Leudes sive Leodes, plerique statuunt, eos fuisse vassallos, qui a Rege feuda tenebant lege fidei & servitii. Sed scite Muratorius (20) observat, antiquitus Leudes vocabulo Salico fuisse, qui fidem Principi obligabant & subiectionem. Vocem Leudes quoscumque subditos & fideles denotare, pluribus docent Thomasius (21), & Struvius (22). Fuerunt itaque Leudes homines, sive servientes, qui in militia vel aula Regi inserviebant, a quibus propter susceptum officium bene gerendum iuramentum fidelitatis exigebatur. Fedegarius (23) de Dagoberto narrat: Cumque Lingonas civitatem venisset, tanta in universis Leudibus suis, tam sublimibus, quam pauperibus iudicabat iustitia. Idem (24) alibi ait: Lotharius cum Proceribus & Leudibus Burgundiae convenit. Et Aimoinus (25) scribit: Fines Regni illius Leudibus suis probatissimis viris, & illustribus ad resistendum contra gentes rebelles in fide disposuit. Nec opus erat beneficio, ut quis inter Leudes referretur. Leudibus nullum adhuc beneficium a Rege traditum, probat Lex Wisigothorum (26): Quod si inter Leudes quicumque

nec

(20) In *Antiquit. Italic. Medii AEvi* Tom. I. diff. XI. quae est de alloditis, vassis, vassallis, beneficiis, feudis, & castellanis.

(21) In *Select. feudilib.* §. 34. & 37.

(22) *Hist. Iur. feud.* p. 682.

(23) *Cap. LVII.*

(24) *Cap. LIV.*

(25) *Lib. IV, cap. 53.*

(26) *Lib. IV, cap. 5.*

32 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P.I.*
nec Regis beneficiis aliquid consequutus, sed in expeditionibus constitutus, de labore suo aliquid acq-
uiseris (f).

§. VII. Qui saeculis antiquioribus *Leudes*,
postea *Vassi*, seu *Vassalli* adpellati sunt. Hactenus eruditi fere omnes putarunt, Francorum *Vassos* & *Vassallos* fuisse, qui ob accepta feuda fidem & servitium Domino obligaverant. Sed secus se res habuit. *Vassi* nomen descendit a voce Cambrica *Gwas*, quae *samulatum* significat; & officium *Vassi* *vassaticum*, idest *samulatus*, audit. Erant *Vassi* & *Vassalli* ministri a Francis in obeundis officiis adhibiti, nec dissimiles ab honorariis famulis, sive nobilibus, sive ingenuis, quos nunc *Cortigiani*, *familiari*, adpellamus. Olim sane nobiles viri, non secus ac hodie, ad Regum famulicium inhiabant: tum ut patrocini Principis, aliisque Aulae regiae privilegiis fruerentur, tum etiam ut Regum liberalitatem in se derivarent (quod plerumque accidebat) & ab iis *beneficia*, idest, usumfructum praediorum regaliū, dum vita comes esset, consequerentur. Hi passim *Vassi* sive *Vassalli* regii & *dominici* vocati sunt. Fuerunt etiam Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Episcopis & Abbatibus *vassalli*, idest famuli nobiles, *ministeriales* etiam

(f) *Alteferra de origin. feud. cap. 1.* Leudes esse vassallos colligit ex Gregorio Turonensi *lib. III. cap. 27.* *Federario cap. LXXXII.* & *Aimoino lib. III. cap. 81.* qui *Leudum* mentionem iniiciunt. Sed haec loca rem non conficiunt. Constat enim, Leudes non fuisse feudales clientes, sed homines, qui Principi serviebant.

etiam adpellati, qui illis inserviebant, vel ad augendum splendorem domesticum, vel ad subeundos pro iisdem militiae labores. Quicumque nobilis ad famulicium Principis adsciscebatur, fidem de officio bene gerendo iureiurando spondebat, non quidem propter beneficium, sed propter officium. Apposite Muratorius (27) docet: *Nulla adhuc certo teste didici, tunc ob beneficia collata, Vassos Seniori fidelitatem inrasse: cum contra certum sit, ob vassaticum, seu famulatum Seniori praestitum fuisse eiusdem fidelitatis sacramentum*. Sola ad munus obeundum suscepta obligatio vassallos constituerebat: opus non erat beneficii concessione, quamquam vassallis ut plurimum beneficia collata sint. Interdum in ipso famulicii exordio se liberalem Senior praebebat; interdum post probatam Vassi diuturnam fidem, praemii loco eis fundum aliquem Rex largiebatur. Luculentum est Caroli M. (28) testimonium: *De vassis Dominicis, qui adhuc intra casam serviunt, & tamen beneficia habere noscuntur, statutum est, ut quicumque ex eis cum Domino Imperatore domi remanserint, vassallos suos casatos secum non retineant, sed cum Comite, cuius pagenses sunt, ire permittant*. Hinc tria habes. (I). Vassos Dominicos fuisse famulos, qui Regibus serviebant intra casam, hoc est, in palatio, ut habet titulus. (II) Neceffe non fuisse beneficium illis tradi; ex iis enim alii beneficio donati erant,

C

(27) *Cit. diff. XI.*

(28) *In Capitulari II. an. 812. cap. 7. apud Baluz. T. I. p. 495.*

34 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
 rant, alii illud nondum fuerant consecuti. (III)
 Iplis Vaffis regiis subiectos fuiffe *vaffallos*, puta
 ingenuos homines, qui ideo *cafati* nuncupantur,
 quod in domo Comitum, Epifcoporum, & Ab-
 batum famulatus cauffa refiderent. Monachus
 Sangallenfis (29) de quodam Epifcopo refert :
Hic habuit unum vaffallum non ignobilem civium
fuorum, valde strenuum & induftrium : cui tamen
ille ne dicam beneficium, fed ne ullum quidem a-
liquando blandum fermonem impendit. Fuit ergo
 fine beneficio vaffallus. Ex dictis collige difcri-
 mina inter veterum Francorum *Vaffos* feu *Vaf-*
fallos, atque eos, quos nunc *vaffallos feuda-*
tarios adpellamus. Olim opus non fuit *beneficio*,
 ut quisquam *Vaffi* honore donaretur, cum id
 munus in eo dumtaxat fitum effet, ut ad fa-
 mulatum Regis, aut Ducum, Comitum &c. ad-
 fcifceretur ; nunc vero a multis faeculis nemo
 vaffallus constituitur, nifi ratione *beneficii* feu
feudi collati. Adhaec *Vaffi* fidelitatem Seniori
 iurabant non propter *beneficium*, fed propter of-
 ficiu*m* feu famulatum : contra feudales vaffalli
 facramentum fidei ratione *praedii* praeflant.

§. VIII. Nunc ad beneficia fub vetuftis Fran-
 corum Regibus ufitata devenio. Francorum be-
 neficia aut *late*, aut *ftriete* accipiuntur. Late
 fumta denotant ius utendi fruendi praedio ad cer-
 tum tempus conceffum. Hoc fenfu *iure benefi-*
ciario & *usufructuario* poffidere, eadem funt vete-
 ribus: atque *precariae* vocantur beneficia. Stri-
 ctio-

(29) *De geflis Caroli M. lib. I. cap. 32.*

Etiori vero sensu beneficium est ius utendi fruendi praedio pro officio concessum (g). Est nimirum species usufructus iuris Francici, qui praeter ius omnem utilitatem ex re percipiendi, ius substantiam fundi ea ratione, qua melior reddatur, immutandi complectitur, dominio utili, quod vocamus, non absimilis. In nummorum raritate Regibus Francorum non defuerunt praedia publica, ex quibus quicquid *intuitu officii* utendum fruendum dabant, beneficium dicebatur: quae notio hodiernum in *beneficiis ecclesiasticis*, intuitu muneris ecclesiastici collatis, perdurat. Itaque beneficia rationem *officiorum* habebant. Quocumque modo officium, eodem & beneficium finiebatur; eoque quis tamdiu fruebatur, quamdiu defungebatur officio. Quem beneficiorum officiorumque nexum innuunt, quae saepius apud veteres coniuncta leguntur *honoris*, seu officii honorifici, & *beneficii* verba, ita non minus promiscue usurpata, ut quamquam *honorum* voce plerumque designatae sint dignitates & officia, intuitu quorum beneficia data, honorum tamen nomine subinde & beneficia venerint.

§. IX. Eiusmodi beneficia aut *militaria*, aut *palatina*, aut *praeseptorialia* fuere: item *immediata*, aut *mediata*. Sane *nobilibus* & *ingenuis* inter Francos, non secus ac nostris temporibus, sollemne fuit, ambire Principum Regumque officia, tum ea, quae in *dirigenda militia*, tum

C 2

quae

(g) Conf. Murator. *cit. diff. XI.* & Georg. Ludov. Boëmerum *de feudis ex veterum Francorum beneficiis enatis* §. 2.

quae in aulae regiae splendore exornando, tum quae in variis reipublicae partibus procurandis versabantur. Quo illustrius fuerat militiae, aulae & reipublicae munus, eo minus sublimiori loco nati eadem obire dubitarunt. Et ne apud proceres & nobiles quidem munera suscipere, a generis ingenuitate alienum putabatur; istis vero gloriosum magna vassallorum caterva stipari. Cuiuscumque officii nomine nobiles ac ingenui Regi, vel Ducibus, Comitibus, Marchionibus, Praelatis, aliisque generis nobilitate praestantibus fidem obligabant, eius intuitu non minus horum vassalli fiebant, quam beneficiorum, quibus pro officio fruerentur, participes. Itaque alii vassalli militari officio, alii in aula palatino, alii in administrandis regendisque districtibus & provinciis officio praefectoriali, alii aliis procerum ad militiam & splendorem domesticum pertinentibus muniis defungebantur: Quot vero vassallorum, tot beneficiorum quoque genera occurrunt; tam pro officiorum, pro quibus praestantur, quam pro Dominorum ratione, ex quorum largitate proveniebant, diversa. Unde habes beneficia militaria, palatina, praefectorialia, immediata, quae & regalia & principis beneficia dicuntur, ac mediata.

§. X. Haecenus exposita evincunt, veterum Francorum beneficia non facile accipienda esse pro iisdem ex omni parte feudis, quae posterior aetas post annum millesimum usurpavit. Utriusque discrimina haec potissimum sunt. (I) In beneficio praedium pro certo officio utendum fruendum conceditur, ut veluti sit remuneratio fidei
in

in officio praestandae ; in feudo concessio praedii non fit loco stipendii pro officio , sed sub conditione praestandae fidelitatis. (II) In beneficio vassallus beneficiarius non ob rem beneficariam , sed ob susceptum officium ad fidem obstringitur : in feudo vassallus feudatarius intuitu praedii feudalis obligatur ad fidelitatem. (III) In beneficia obligatio ad fidem in officio praestandam est personalis ; in feudo ratione rei seu praedii suscepta est obligatio . (IV) Tandem in beneficio propter officium bene gerendum iusiurandum fidelitatis exigitur ; at in feudo ob praedium praestatur . Hinc liquet , utriusque fere eadem esse discrimina ac hodiernum feudorum & beneficiorum ecclesiasticorum .

§. XI. Tandem veterum Francorum beneficia in feuda mutata sunt : inde enata est feudorum hodierna facies. Id quo primum tempore factum , non satis liquet . Forte veram feudorum naturam , uti nunc sunt , induerunt , ex quo sensim hereditaria evaserunt . Iam saeculo X. parentum beneficia in filios translata sunt . Saeculo XI. Conradus Salicus (30) certa lege militum parentum beneficia filiis addixit . Cum autem in beneficiis filii succederent , debebant hi eadem fide defungi , quam postulabat officium , ob quod beneficium parentibus fuerat concessum : proinde , ordine inverso , fidem propter beneficium praestabant , quae quondam propter officium praestabatur . Ita fidelitas , quae antehac vi officii exhibenda erat ,

C 3

ipsis

(30) Apud Murat. cit. loc.

38 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
iſſis praediis beneficiariis adneſti coepit, & ho-
rum intuitu praestari, ut feudorum ratio edocet.

§. XII. Haec autem mutatio in omnibus bene-
ficiis non eodem tempore contigit. Alia enim
beneficia pristinam servarunt naturam, ut pro
officio ex fide gerendo, ex veteri formula da-
rentur. Alia hereditaria facta in feuda abierunt,
his, qui ea possidebant, ratione bonorum tantum
ad fidelitatem obstrictis. Primum feuda evaserunt
beneficia *militaria*, & *praefectorialia*, pro officio
in regenda & tuenda regione concessa; quae ambo
specialem militiae obligationem continebant. Sane
Conradi Salici constitutio (31), qua feuda he-
reditaria sunt facta, de *militum beneficiis* agit :
Praecipimus, inquit, *si aliquis miles, sive de*
maioribus, sive de minoribus de hoc saeculo migra-
verit, filios eius beneficium tenere. Et Wippo (32)
scribit, Conradum Salicum *militum animos mul-*
tum attraxisse, quod paterna beneficii nemini
posterorum adimi sit passus. In his ergo benefi-
ciis, quae ob militare officium olim dabantur,
una cum hereditaria successione haec mutatio
invaluisse videtur, ut *ratione praedii*, successio-
nis iure acquisiti, fidelitas in militia agenda
praestaretur.

§. XIII. Cetera vero beneficia, quae ob of-
ficia *civilia, aulica, & domestica* dabantur, diu-
tius pristinam beneficiorum indolem retinuerunt,
ut scilicet pro officio concederentur, & qui ea
ob-

(31) In *lib. V. Feudor. const. 1.* & apud Murator. *Antiq. Italic. med. aev. diss. XI.*

(32) In *vita Conradi Salici p. 489.*

obtinuerant , arctiori obligatione , quae eorum personam adstringebat , ad eiusmodi ministerium tenerentur . Hinc rursus a feudis distingui coeperunt *ministeria* , a vassallis *ministeriales* , & a nexu feudali *nexus ministerialis* . Suscepta nobilium ingenuorumque ad officium seu ministerium principi vel aliis proceribus ex fide praestandum obligatio nexum ministerialem constituebat , & intuitu huius personalis obligationis ministeriales officia obibant , beneficiis stipendii loco ipsis concessis , quum obligatio ratione praediorum feudalium debita vassallum efficeret . Vetus Auctor de beneficiis (33) distinguit bona , quae iure officiali , seu secundum ius curiae , & quae iure beneficii , seu feudali possidentur : *Quidquid homo non suscipit per hominum , non iudicetur esse beneficium : sicut cum bona concedis dominus suis ministerialibus non per hominum , sed secundum ius curiae . Haec concessio caret beneficali iure , sed est concessio officialis .*

§. XIV. Tandem ministeria in feuda immutata sunt . Nimirum eodem fere modo , quo antiqua beneficia , ministeria quoque , hereditaria successione sensim concessa , in feuda abiisse , & ministeriales officia , quae ex obligatione personali susceperant , vi *adquisitorum bonorum* praestare coepisse videntur . Inde ortae sunt variae feudorum species , feuda palatina , ceteraque , a quibus servitia non militaria debentur , nec non subinde praedia , nexu ministeriali haftenus pos-

40 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
fessa, in feuda sunt immutata. Vi transactio-
nis (34), qua Henricus Dux Saxoniae, & Co-
mes Palatinus, Ecclesiae Bremensi an. MCCXIX.
cesserat varia praedia una cum ministerialibus,
Ministeriales Palatini iussu eius iuraverunt & fi-
delitatem fecerunt Ecclesiae Bremensi, & bona,
quae haecenus a Palatino tenuerant iure ministeria-
litatis, in iure feudali ab ea receperunt. Atque
ita tandem ministeriorum & ministerialium no-
men fere expirare, & praedia quondam iure mi-
nisterialitatis suscepta, feudalja fieri, & pristina
officia non amplius ex obligatione personali,
sed ratione praediorum, praestari coeperunt.

§. XV. Haecenus de feudorum origine & tem-
pore, quo orta sunt: causam nunc quaeramus,
ob quam Franciae Reges feuda induxerunt, qua
quidem non perspecta nihil solidi de feudorum
origine tradi potest. Vera feudi introducendi caus-
sa fuit militia, ut scilicet praemiis afficerentur,
& ad fortia facta deinceps excitarentur. Olim
enim Franci inopia auri argentique laborabant.
Testatur id Gregorius Turonensis (35): *Recor-*
demini, quod caput victoriarum vestrarum Clodo-
vaeus fecerit, qui adversos Reges interfecit, no-
xias gentes elisit, patrias gentes subiugavit, qua-
rum Regnum vobis integrum illaesumque reliquit,
& cum hoc faceret, neque aurum, neque argentum,
sicut nunc est in thesauris vestris, habebat. Anti-
quis Francorum Regibus, non multum argenti
fuisse

(34) Apud Ludov. Tollnerum in *Codice probat. ist.*
Palat. n. 70. p. 61.

(35) *Lib. V. hist. in praef.*

fuisse, confirmat locus Valesii (36) de Theoderico Rege. Quum vero, deficiente pecunia, milites victu & amictu indigerent, ideo ad sustinendam vitam, in praemium praestitarum operarum, & ut ad egregia facinora in posterum excitarentur, Duces illis provincias forte distribuebant. Feuda ab initio non nisi ob militiam concessa fuisse, id etiam confirmat, quod iam antiquis temporibus *militis* vocabulum pro *vassallo* sit usurpatum & contra. Sic Luitprandus (37) ait: *Raimundus, Aquitanorum Princeps, pro minis mille se in militem dedit, fidemque iuramento servaturum affirmavit*. Et Dudo (38): *Ea fide, inquit, qua concatenantur Senior & Milites*.

§. XVI. Denique a Francis (i) feudorum usus ad alios Germaniae populos, ad Italos, aliosque perrepsit. E diversis Germaniae populis primi feudorum institutum amplexi sunt Alemanni & Saxones (k). Sero in Franconia, Thuringia,

Sa-

(36) *De Reb. Franc. T. I. lib. VII. ad an. DXXIX. p. 379. seq.*

(37) *In Chronic. lib. V. cap. 15.*

(38) *Lib. III. de Morib. Normannor.*

(i) Ius feudale Francorum explicant Molinaeus, Altezerra, aliique permulti. In primis commendandi Ludov. Chantereau le Febure *de feudis eorumque origine*, & Brusseel in *novo examine usus generalis feudorum*, qui egregio testimoniorum, diplomatum, & Observationum apparatu de re feudali disseruerunt. His addatur Franc. Raguett liber non solum iuris Gallicani praesertim feudalis, sed etiam medii aevi vocabulis barbaris intelligendis utilissimus, qui inscribitur: *Indice des droicts Roiaux & seigneuriaux des plus notables diſſions Thernes & Phrases*.

(k) Antiquissimum ius feudale Saxonicum exhibet ve-

42 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
 Boioaria, & provinciis Rhenanis adscita sunt (l).
 In Britanniam primus fertur feuda invexisse Gu-
 lielmus Nortmannus, cognomento *Conquestor* (m).
 In Hispania fere nullus est feudorum usus, sed
 obtinent Maioratus (n). Quin & apud Turcas
 Jo:

ius Auctor de beneficiis, quem ex Codice Eybeniano sin-
 cerum evulgavit Thomasius cum eleganti *diff. de Libri*
veteris de beneficiis auctore, fatis, vetustate & usu. Ad-
 de Schaumburgium in *Coniectura nova de Auctoris veteris*
de beneficiis vetustate. Ad fontes iuris feudalis Germani-
 ci spectat *Constitutio Karoli II. sive Crassus de expeditione*
Romana, quam edidit & explicuit Marquardus Freherus:
 inde cum Freheri, aliorumque notis, & Lud. Fabri de
 eadem commentario, ac de Constitutionis huius variis e-
 ditionibus, auctoribus, & authentia, praemissa eleganti
 praefatione, edidit Christ. Gebaverus. Eam vero Consti-
 tutionem Conrado Salico adiudicant Schurtzfleischius *diff.*
de Expeditione Romana Conrado Salico vindicata, alii-
 que. *Ius feudale Alermannicum & Saxonicum* cum eruditis com-
 mentariis edidit Io: Schilterus. Universum ius feudale
 Germanorum collegerunt Lunigius, & Senckenbergius in
Corporis Iuris feudalis Germanici.

(l) De origine & natura feudorum Imperii videbis Io:
 Guil. Itterum *de feudis Imperii*, Iac. Wolfium *de feudis*
Imperii, eorum origine atque indole sub primis Francorum
Regibus, & Petr. Ludewigium *de iure clientelari Germa-*
norum in feudis & coloniis. In feuda diversarum Germa-
 niae regionum multi commentati sunt, quos recenset Stra-
 vius *Bibliothec. Iur. cap. XIV. §. 7. seqq.*

(m) De feudis Angliae & Scotiae consule Thomam Cra-
 gium *de feudis*, qui multas feudorum antiquitates, variaque
 species exponit. Inter alias Regum Scotiae leges etiam
 feudales affert Io: Skenaeus in *Regia Maiestate Scotiae*.

(n) Maioratus Hispanicorum Regnorum adcurate ex-
 ponunt Ludov. Molina *de Hispanorum primogenitorum o-*
rigine & natura, ac Melchior Pelaez a *Meres de Ma-*
ioratibus.

Cap. V. De primis legum feudalium condit. 43
Io. Bodinus (39), & apud Iaponenses Ludov.
Molina (40), feuda admittere non dubitant.

C A P. V.

De primis legum feudalium conditoribus.

§. I. **C**onstitutis feudis, leges de re feudali
passim latae sunt. Iam supra ostensum
est, Francos primos fuisse auctores beneficio-
rum, quae tamen a recentioris aevi benefi-
ciis, *feudi* nomine donatis, in nonnullis differe-
bant. Hinc consequitur, ipsos fuisse primos au-
ctores iuris beneficiarii, quod sane tamquam ius
rerum non existit ante beneficia, sed tamen sta-
tim res insecuta est. Nihil dubii est, quin
ortis inter Francos beneficiis, mox & aliqua caus-
arum beneficialium norma existere coeperit,
conventionibus & usu introducta, nec non acti-
bus saepe iteratis magis magisque firmata. Sed
Merovingicae stirpis Regum constitutiones de
beneficiis omnino ignoramus. Certa Carolingio-
rum de beneficiis iura supersunt. Prima consti-
tutio beneficiaria, quam habemus, est Pipini (1):
Homo Francus accepit beneficium de Seniore suo,
& duxit secum suum vassallum, & postea fuit
ibi mortuus ipse Senior, & dimisit ibi ipsum vas-
sallum, & post hoc accepit alius homo ipsum be-
ne-

(39) *De rep. lib. I. cap. 9.*

(40) *De iust. & iur. tract. 2. disput. 485.*

(1) *In Capitulari Compendiensi an. DCCLXVII. cap. V.*
apud Baluz. *Collect. Capitul. T. I. p. 182.*

44 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P.I.*
beneficium, & pro hoc ut melius potuisset habere
illum vassallum, dedit ei mulierem de ipso benefi-
cio &c. Inde Carolus M. (2) inquit: Audiumus
habemus, qualiter & Comites, & alii homines,
qui nostra beneficia habere videntur, comparant si-
bi proprietates de ipso nostro beneficio, & faciunt
servire ad ipsas proprietates servientes nostros de
ipso nostro beneficio, & curtes nostrae remanent
desertae, & in aliis locis ipsi vicinantes mala
multa patiuntur. Rursus (3) sanxit: Quicumque
ex eis, qui beneficium Principis habent, parem
suum contra hostes communes in exercitum pergen-
tem dimiserit, & cum eo ire, aut stare noluerit,
honorem suum & beneficium perdat. Ludovicus
Pius (4) de beneficiis desertis cavit: Quicumque
suum beneficium occasione proprii desertum habue-
rit, & intra annum postquam ei a Comite vel a
Missis nostro notum factum fuerit, illud emenda-
rum non habuerit, ipsum beneficium amittat. In-
sequuti Francorum Reges suas de beneficiis san-
ctiones tulerunt.

§. II. In Longobardiam a victoribus demum
 Francis feuda inuenta sunt. Primum communi
 Francorum iure Longobardi usi videntur; dein-
 cept nova & singularia iura a Germanis Impp.,
 Italiae Regibus, illis imposita sunt. Huc spe-
 ctat

(2) In *Capitul. V. an. DCCCVI. cap. 7.* apud Baluz. *ibid.*

(3) In *Capitulari II. an. DCCCXII. cap. V.* apud Baluz. *T. I. p. 494.*

(4) *Capitul. IV. an. DCCCLX. cap. III.* apud Baluz. *T. I. p. 611.*

Cap. V. De primis legum feudalium condit. 45
 Etat. Otto de S. Blasio (5), qui memoriae pro-
 dit, Fridericum I. convocatis omnibus Italicis Ba-
 ronibus generalem curiam apud Roncaliam celebraf-
 se, ibique renovatis antiquis legibus novas de suo
 promulgavisse: ubi antiquae leges procul dubio
 sunt Francicae.

§. III. Adauxerunt leges feudales Germani Impp.
 Conradus I. Henricus III. Lotharius III. Fridericus
 I. ac II., quas Goldastus (6) collegit, & quae-
 dam Corpori Iuris feudalis insertae sunt. Prima
 de veris propriisque feudis constitutio debetur
 Conrado I. (a) cognomine Salico, quod Dux Fran-
 corum Orientalium fuerit. Hic an. MXXXVII.
 edictum evulgavit de feudis maioribus & mino-
 ribus Regni Italici, quo ad parentum beneficia
 liberos vocavit. Scitissime Muratorius (7) ob-
 servat: *Feudorum leges suum praecipue incremen-*
tum, ne dicam exordium debent Conrado I. Imp.
cuius edictum argumento esse potest, inter vete-
rum beneficia, & recentiorum beneficia, feudi no-
mine donata, non parum discriminis intercessisse.
 Integra Conradi sanctio legitur in Legibus Lon-
 go-

(5) Cap. XIV.

(6) In Constitutionibus & Consuetudinibus Germaniae.

(7) Antiq. Italic. med. aev. diff. XI. p. 610.

(a) Hanc tamen constitutionem Conrado II. vindicant
 Koppius in *hisor. Iur. P. III. p. 96.* & Struvius *Syntagm.*
Hisor. German. diff. 14. Male Hotomanus eam adscribit
 Lothario I. Caroli M. nepoti. Omnes enim historici Con-
 rado Salico tribuunt. Vippon in *eius vita edit. Pistor. scri-*
bit: Militum vero animos in hoc multum astraxit, quod
antiqua beneficia parentum nemini posterorum auferri susli-
nuit.

46 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
 gobardicis (8), pars vero I. F. 1. §. 2., & emen-
 datissima apud Muratorium (9). Eiusdem Con-
 radi lex de feudi alienatione prostat II. F. 9.
 §. ult., de contentione inter Capitaneos II. F.
 34. & capitula de beneficiis in Romandiola pu-
 blicata II. F. 48. Henricus III. Imp. sanxit vas-
 fallum feudo privari ob crimina quaedam quin-
 que testium iudicio, II. F. 57. Lotharius III.
 Imp. cognomento *Saxo*, quod Saxoniae Dux fue-
 rit, legem Conradi de successione in feuda con-
 firmavit, II. F. 19.: vassallo interdixit feudum
 alienare iniussu domini, II. F. 52. (b) : iussit
 fratrem plerumque non succedere fratri in feudo
 novo, II. F. 25.: nec vassallum feudo privari
 sine legitima culpa & causae cognitione, II.
 F. 21.

§. IV. Complures vero de feudis leges condi-
 dit Fridericus I. Aenobarbus, sive Barbarossa.
 Cum feuda potius moribus, quam iure scripto
 regerentur, ac iura imperii & domini directi
 absentia & indulgentia Imperatorum usurpata es-
 sent in Italia; Fridericus suprema iura vindica-
 vit, legesque feudis dedit, quas Italiae Proce-
 res in Comitibus probassent. Huc spectat Rade-
 vicus (10), qui de Friderico refert: *Ad ultimum*
de

(8) *Lib. II. tit. 8. l. 4.*

(9) *Cit. diff. XI.*

(10) *De gestis Friderici I. Imp. lib. II. cap. 7.* apud Mu-
 rator. S. R. I. Tom. VI. p. 788.

(b) Hanc sanctionem Lothario I. tribuunt Cragius de feud.
lib. I. digesti VI. & Hornius lib. I. iurispr. feud. cap. 20. Contra
 Lothario II. adiudicat Koppius *cit. loc. P. III. p. 98.* At
 eam Lotharii III. esse statuunt Struvius *hist. iur. feud. §.*
14. in not. & Schilterus comment. in II. F. 19. n. 10.

Cap. V. De primis legum feudalium condit. 47
de iure feudorum, quod apud Latinos (Italos)
scripto nondum sufficienter expressum fuerat, ET
PENE omnes eam beneficiorum iustitiam in iniu-
stitiam converterant, leges promulgavit. Quae ver-
 ba versibus etiam expressit Guntherus (11). Ce-
 leberrima sunt Italiae Procerum Comitia in Cam-
 pis Roncalicis (c) an. MCLVIII. celebrata, in
 quibus quatuorviris Ictis Bononiensibus Martino,
 Bulgaro, Iacobo, & Hugolino de Porta Raven-
 nate, itemque Consulibus universarum fere Lon-
 gobardiae civitatum sententiam ferentibus, iura
 Imperii in Italia fere labefactata vindicavit.
 Rem enarrat Otto de S. Blasio (12) his verbis:
Fridericus Imp., convocatis omnibus Italicis Ba-
ronibus, generalem Curiam apud Roncaliam cum
maximo Principum conventu celebravit: ibique,
retroactis antiquis legibus (Francicis) novas de
suo promulgavit, ac diversis Imperii negotiis ex-
peditis iura desueta in consuetudinem reduxit, &
quo iuris genere civitates Italicae subiacerent Im-
perio, judicialiter exquisivit. Fridericus itaque
 non-

(11) In *Ligurino*, seu *de gestis Friderici I. Imp.* lib. VIII. v. 590. apud Reuberum *Script. Rer. German.* p. 671.

(12) In *Chronic. cap. XIV.* apud Murator. *cit. loc.* p. 873.

(c) Imperatores Occidentis consueverunt conventus Procerum Italiae habere in Campis Roncalicis, dum Romam ad accipiendam Imperii coronam peterent, ibique de re feudali iura constituere. Sunt Roncalii campi Italiae late patentes supra Padum, non procul a Placentia. De hoc more, deque Roncaliis confer Sigonium *de Regno Italiae* lib. VII. Saxium *notis ad Morenae histor. Laudens.* apud Muratorium *S. R. I. tom. VI. pag. 1019. not. 14.* & Andr. Rivinum *de Maiumis, Maicampis, & Roncaliis.*

nonnullas leges feudales in Comitibus Roncalicis pro solis Italis tulit; & per scripturam promulgavit, quibus de prohibita feudorum alienatione, de poena investituram feudi non petentium, eorumve, qui requisiti servitia feudalia non praestant, item de poena dominum, offendentium, de feudorum divisione, & de iudicio feudali, aliave similia fanciuntur. Integras constitutiones exhibet Radevicus (13). Eadem libris feudorum insertae sunt (14). Idem Augustus Iuris feudalis Longobardici maximus extitit praeco & promotor. Nam *librum Feudorum*, quo hodie utimur, Bononiam misit, ut publice legeretur, ceu patet ex Kalendario vetustissimo Archigymnasii Bononiensis (15). Friderici avi vestigiis instituit magnus Fridericus II. qui etiam feudales leges condidit, & sub eo Hugolinus *Consuetudines Feudorum* Corpori Iuris civilis adnexuit, adiectis ipsius Friderici II. aliorumque Caesarum constitutionibus.

§. V. Sed & quaedam de re feudali Romani Pontifices sanxerunt. Romana enim ecclesia praedia sua aliis concedebat; aliae quoque ecclesiae subinfeudare, sibi quoque valvasinos comparare solebant. Urbanus II. in Concilio Placentino, sive potius Claromontano, vetuit res & bona ecclesiarum in feudum concedi. Eius constitutio excutatur *I. F. 6.* In corpore iuris Pontificii prostrant Ale-

(13) *Cit. loc.*(14) *Conf. II. F. 27. 52. 55. 56.*(15) Apud Alexandr. Machiavelli *not. ad Sigonii hist. Bononiens. lib. III. Opp. tom. III. p. 150. not. 84.*

Alexandri III. (16), Innocentii III. (17), Honorii III. (18), & Alexandri IV. (19) decretales, quae de rebus quibusdam in feudum non dandis, de feudis ecclesiasticis non alienandis, nec pignorandis, nec in dotem dandis, de causis amittendi feudi, deque foro feudalium causarum statuunt.

C A P. VI.

De collectionibus iuris feudalis communis.

§. I. **F**euales leges Itali Isti primi collegerunt, aliisque gentibus hac in re exemplo praei-
verunt. Corpus iuris feudalis, quo hodie in scho-
lis & foro utimur, inscribitur *Consuetudines Feu-
dorum*. Vulgo audit & ius commune, quod apud
omnes fere populos, propriis legibus moribusque
attemperatum, est receptum; & *Longobardicum*,
non quod a Longobardis sit conditum, sed quia
mores de feudis continet, qui in Longobardia
vigeant. Coaluit autem partim ex variis mo-
ribus Mediolanensium, Mantuanorum, Cremo-
nensium, Placentinorum, aliorumque Longobar-
diae populorum, qui passim recepti fuerant;
partim ex prudentum Italicorum responsis, prae-
sertim Oberti de Orto & Gerardi Nigri Consu-
D lum

(16) Cap. 5. ext. de iudic., cap. 6. & 7. de foro compet.

(17) Cap. 7. extr. de conslit., cap. 1. 2. & 7. de his quae
sunt a praelat., cap. 7. de donat. int. vir., cap. 10. de poenit., &
cap. 1. & 2. de feud. (18) Cap. 73. de sent. excom.

(19) Cap. 2. §. 2. de decim. in VI.

50 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
 lum Mediolanensium libellis *de beneficiis* ; partim
 ex quibusdam constitutionibus Imp. Germano-
 rum Conradi I. Henrici III. Lotharii III. &
 Friderici I. Continet etiam Urbani II. consti-
 tutionem ex Synodo Claromontana de rebus ec-
 clesiarum in feudum non dandis : & quaedam de
 forma fidelitatis ex Philiberto excerpta (a) . Dein-
 de huic compilationi sub Friderico II. Hugoli-
 nus de Presbyteris addidit constitutiones , quae
 deerant , Friderici I. Conradi III. Lotharii &
 Friderici II. , eamque corpori iuris civilis atte-
 xuit sub *decimae collationis* nomine (b) . Postea
 opera Jo: Ardizonis & Iacobi Alvarotti acces-
 serunt post titulum LVIII. libri II. *Capitula*
extraordinaria , sive fragmenta quaedam ex con-
 suetudinibus feudalibus aequae collecta . Tandem
 agglutinatae sunt *Constitutiones extravagantes* , &
feudales glossae . Hae *feudorum Consuetudines* cum
 glossa atque Codicis libris tribus posterioribus &
 Authenticis excusae sunt Moguntiae 1477. f. &
 cum Corpore iuris civilis sub *decimae collationis*
 titulo edi solent .

§. II. Initio consuetudines feudorum uno li-
 bro continebantur , & *liber feudorum* vocari so-
 lebant . In vetustissimo Calendario Archigymna-
 sii

(a) Fulbertus , seu Philibertus Episcopus Carnotensis ,
 rogatus a Wilhelmo Aquitaniae Duce scripsit epistolam
 de *forma fidelitatis* , quam vassallus iurare domino debet ;
 quae in *can. 18. c. XXII. q. V.* refertur , & quaedam II.
F. 6. Clauit Philibertus ineunte saeculo XI. Caveus *Hist.*
Script. Eccl. p. 418.

(b) Vid. infra cap. VII. §. 4. seqq.

sii Bononiensis (1) Hugolinus dicitur *Libri feudorum* glossator. Odofredus (2) *librum feudalem*; & Petrus Ravennas (3), saeculi XV. Ictus, *librum feudorum* adpellat. Antiquissimam editionem feudorum, quae est Tubingae in Bibliotheca stipendii Martiniani, unum solum librum feudorum agnoscere, testatur Ericus Mauritius (4). Exinde feudales consuetudines in duos libros divisae sunt; quorum primus titulos XX. secundus LVIII. continet: cuiusmodi patitiō Glossae debetur (c). Alvarottus, vetus horum iurium interpres, libros tres facit, tertiumque a titulo XXII. libri II. exorditur. Hotomannus duos usuratos libros, eorumque ordinem & partitionem retinet: tertium dumtaxat adiungit, quo sistit aliquot Germanorum Augustorum constitutiones de feudis, quae partim in hac collectione, partim apud Germanos quosdam historicos prostant. Cuiacius ex Codicibus MSSis reperit quatuor feudorum libros; quintum vero ipse addidit.

§. III. De huius compilationis auctore & tempore; mira eruditorum discrepantia. Eam interpretes veteres ac recentiores fere omnes adscribunt Oberto de Orto & Gerardo Nigro, seu *Capagisto*, qui Consules Mediolanenses sub Friderico I.

D 2

fue-

(1) Vid. Alexandr. Machiavelli in not. ad Sigen. hist. Bonon. lib. III.

(2) Ad Authent. cassā C. de SS. Eccles.

(3) In Consuetud. feud. p. 1.

(4) In Positum. Iur. feud. dec. 1. n. 8.

(c) Conf. Godofr. Hoffmannum diss. de unico iuris feudalis Langobardici libro, Tubingae 1754. 4.

52 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
 fuerunt, teste Ottone Frisingensi (5). Cuiacius
 librum I. a Gerardo; librum II. & III. ab O-
 berto, atque librum IV. a variis incertisque au-
 ctoribus, ut ipse feudale ius distribuit, compo-
 situm adfirmat. Contra Thomafius (6), Schil-
 terus (7), Burch. Struvius (8), aliique auctorem
 huius compilationis faciunt Hugolinum, Ictum
 Bononiensem, qui sub Friderico II. claruit.
 Tandem Hotomannus (9) incerto auctori adiu-
 dicat *hanc rapsodiam ex variorum auctorum scri-
 ptis suffarcinatam, ac potius inscribendam*, Far-
 rago iuris feudistici ex variis auctoribus collecta,
 Consonat Duarenus (10): *Est ergo, inquit,*
rapsodia quaedam constituta ex variis libris studio-
forum, qui in foro Mediolanensi versabantur.
 Eandem a quodam privato tempore Frideri-
 ci I. collectam, tradunt Spenerus (11), Georg.
 Struvius (12), Georg. Ludov. Boehmerus (13),
 aliique.

§. IV. Qui libros Feudorum ab Oberto &
 Gerardo, aut librum I. a Gerardo, librum II. &
 III.

(5) *Lib. II. de gest. Friderici I. cap. 13.* apud Murator.
S. R. I. tom. VI. p. 720.

(6) *In Select. feud. tom. 1. p. 66.*

(7) *Praef. ad Mincuccium de feudis §. 4.*

(8) *In hist. iur. cap. VIII. §. 10. & iurispr. feud. cap.*
III. §. 7.

(9) *In praef. lib. I. feudor.*

(10) *In cap. 1. de feud. n. 4.*

(11) *De feudalis iurisprudentiae aevae §. 3.*

(12) *In Syntagm. iur. feud. cap. 1. §. 5.*

(13) *Comment. de aetate vetustae collectionis Consuetudi-*
num feudaliū, quos vulgo libros Feudorum vocant.

III. ab Oberto compilatos putant, fontes, e quibus illi collecti sunt cum collectione ipsa confundunt. Obertus videlicet libello *de beneficiis* ad institutionem Anselmi filii exposuit *non Regni Italiae consuetudines*, quas brevi libello vix comprehendi posse censebat, sed usum feudi, qui in *nostris partibus*, hoc est, Mediolani, obtinet, ut ipsemet fatetur. (14). Gerardus etiam consuetudines feudales Mediolanenses recensuit peculiari libello, ut innuitur II. F. 32. & 36. Cum autem Oberti & Gerardi libelli tantum consuetudines feudales Curiae Mediolanensis exhibuerint, contra *libri Feudorum communia Regni Longobardici iura* feudalialia sistant, apparet utriusque scripti diversitas. Accedit, quod utriusque Consulis sententiae in libris Feudorum saepe citantur & laudantur, & nonnunquam reiiciuntur: quod ab alio eoque diverso auctore factum fuisse oportet. Sic II. F. 51. §. 3. diversa utriusque Consulis sententia refertur. II. F. 25. utriusque testimonium laudatur: *Tale est sapientum nostrae civitatis consilium, videlicet Oberti de Orto & Gerardi Capagisti*. II. F. 32. relata Gerardi & Oberti sententia, mox reiicitur: *Consules tamen Mediolanenses nuper in quibusdam omnia contra rescripserunt, in quo fere omnes Mediolanenses consenserunt & consentiunt*. Nullibi Compiler librorum feudalium clarius se prodit, quam II. F. 51. §. 1.: *Quaestum apud me esse scio: si filius, vivente patre, dominum offenderit, ita quod*

D 3

feu.

(14) In epistola ad Anselmum filium II. F. 1.

54 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P.I.*
feudum amitteret, si pater decessisset, utrum feu-
dum amittat vel non: secundum istos sic, secun-
dum Gerardum non, & Obertum similiter. Prae-
ter Oberti & Gerardi alia etiam extitisse de be-
neficiis scripta, colligitur ex II. F. 32. & 36.
ubi multorum sententiae referuntur, ibi: Ober-
tus & Gerardus, & multi alii. Porro qui com-
pilatorem consuetudinum feudalium faciunt Hu-
golinum, Odofredi testimonio nituntur. Sed eos
labi, infra cap. VII. §. 7. ostendetur.

§. V. Itaque nec Gerardus & Obertus, nec
Hugolinus, sed incertus quidam privatus fereque
indoctus sub Friderico I. Consuetudines Feudo-
rum confarcinavit, uti probat scriptorum illius
aevi aequalium de collectione hac eiusque aucto-
re silentium. Tota quidem compilatio confecta
est, ex genio saeculi XII. quo in variis iuribus
ex legum variarum praeceptis & ex scriptorum
sententiis colligendis industriam & famam collo-
cabant auctores. Canonum compilationem eo-
dem saeculo anno MCLI. adornaverat Gratia-
nus, undique ex sententiarum, canonum, le-
gum fragmentis confarcinatam, magno plausu
Bononiae exceptam. Simili fere consilio, vel e-
ius exemplo, excitatus Feudorum compilator,
ne & iuris feudalis collectio deesset, & Legistae
non minori diligentia ad usum feudorum docen-
dum & excolendum in Academia Bononiensi du-
cerentur, ex Oberti & Gerardi, aliorumque scri-
ptis, Imperatorum constitutionibus, rebus in
curiis feudalibus iudicatis, undique collecta frag-
menta in titulos, ordine non ubique idoneo,
nec limato ubivis iudicio, digessit. Quicumque
vero

vero fuerit huius rapsodiae auctor, quem vulgo *Feudistam* appellant, is Mediolanensis fuit; nam passim mores feudales curiae Mediolanensis, quam *nostram* vocat, cum iure communi componit. Sic II. F. 24. causis amittendi feudi accenset neglectam investiturae renovationem, subditque: *Sed in nostra Curia Mediolanensi non ob-sinet*. Pariter II. F. 5. Obertum & Gerardum, quos consules Mediolanenses fuisse constat, *Sapientes nostrae civitatis* adpellat. Ceterum compilationem hanc sub Friderico I. intra annum MCLVIII., quo Comitatus apud Roncalias acta, & annum MCLXVIII. quo obiit Hugolinus, libri feudorum glossator, prodiisse, non sine fundamento coniicit Boëhmerus [15].

§. VI. Huius rapsodiae vitia potissimum quatuor. (I) *Α'ταξία confusio*. Fere nullus in ea ordo & distinctio adhibetur, etsi nonnulli in demonstrando fuerint operosi. Eiusdem plastes & compilerator instar imperiti figuli in unum chaos retulit coegitque omnia. Merito *sarrago iuris feudistici* dicitur Hotomano. Confusio haec interpretes quosdam induxit, ut ea rapsodia omissa, ipsi alio & meliore ordine singulares de feudis libros conscripserint. (II) *Ταυτολογία* repetitio eiusdem rei frequens & ad nauseam usque. (III) *Α'ντιλογία* repugnantia & absurda multa, uti praeceteris Hotomanus, perpetuus Feudistae censor, adnotavit (c). (IV) *Α'διαλυσις* indecisa & varia

D 4

com-

(15) *Cit. comment.* §. 8.

(c) Eiusmodi antinomiae seu contradictiones leguntur cum alibi, tum I. F. 9. II. F. 28. pr. §. 2. & 3. II. F. 30. II. F. 36. & I. F. §. 2.

complura; nam saepe Feudista diversas plurium sententias refert, atque ipse dubius, quae ex iis sit tenenda, non definit. Nihil vero est, cur eo nomine morosus aliquis Feudistae nostro succenseat, cum in eam inciderit litterarum infelicitatem, ut Daedaleum opus & quovis Phidiae signo perfectius elaborare non potuerit. Immortalem potius gratiam inire ab omnibus meretur, qui sacra haec colunt, quod privata Industria sua, posteritati prodiderit feudales Regni Longobardici consuetudines, & ab oblivione vindicaverit. Eleganter noster Ioseph Aurelius de Ianuario (16): *Maior tamen, inquit, mea quidem sententia, iuris feudalis collectores manet gloria: uti maior ab ipsis adhibita diligentia, maius a nobis acceptum beneficium. Ceteri ius certum, ius cognitum, ius constans simul componere, curae suae dederunt: Nostri ius non scriptum, ius varium, ius pene obscurum; cuius, si hoc ipsis desuisset nobile propositum, peritura in posterum memoria, vel ita tenebris misere obruta ad nos fuisset perventura, ut variis prorsus haviolationibus, implicatisque mysteriis campus pateret latissimus, singulorum fluctuaret opinio; neque ea, quae foret modesta, difficultates fugeret, neque audax caveret patrocinio.*

§. VII. Quod vero consuetudines Feudorum male ordinatae essent, reformationem tentavit Antonius Mincuccius de Prato-veteri, Ictus Bononiensis. Hic sub Sigismundo Imper. circa an.

MCC.

(16) *In orat. de iure feudal.*

MCCCCXXXI. consuetudines feudorum meliori ordine libris sex digessit, dicavitque Sigismundo libellum suum; a quo tamen imperiali auctoritate probatus non fuit, nec etiam usu receptus. Mincuccii opusculum avide expetiverunt Icti, praecipue Hotomanus & Rittershusius; sed tandem Schilterus (17) evulgavit. Eodem fere tempore Bartholomaeus Baraterius, Ictus Placentinus, integrum feudorum textum aptiori ordine disposuit in *libello Feudorum reformato*, quem tamen nec usus recepit. Eum ex Codice bibliothecae R. Parisiensis primus edidit idem Schilterus (18).

§. VIII. Novam iuris feudalis collectionem concinnavit Cuiacius (19) in libros quinque tributam; quorum primus est Gerardi Nigri: secundus & tertius Oberti de Orto (ita scilicet ipse putat); quartus continet quae a variis antiquis auctoribus tradita sunt; quintus tandem Imperatorum constitutiones, quae ad feuda pertinent, complectitur. Veterem feudalis disciplinae ordinem turbavit Cuiacius, novum ingressus. Pepercit primo vulgatae editionis libro. Secundo, qui capitibus LVIII. constat, quaedam extraordinaria ex Alvarotto & Ardizone addidit, inque tres libros tribuit. Ita ex Cuiacii divisione liber secundus desinit in titulo XXI., tertius constat titulis XXIV.: quartus non desinit in titu-

lo

(17) In *Codice iuris feudalis Alemannici*.

(18) In *cis. Codice*.

(19) *Libris quinque de feudis, Lugduni 1566. f.*

lo LVIII. vulgatae editionis (qui tamen apud Cuiacium est LXXI.) sed quia continet etiam extraordinaria capitula ad titulum CIX. excurret: quintus tandem liber, qui constitutiones Imperatorum sistit, titulis XVI. coalescit.

§. IX. Novae istae iuris feudalis collectiones, praesertim Cuiaciana (quae ordine, rerumque copia praestat) usu adprobatae non fuerunt. Causa in proclivi est. Feudistae veteri collectioni iamdiu adsueto textum feudalem cum Glossa allegare solebant, quam confundere, superinductis libris novo ordine conscriptis, nolebant, uti scite Schilterus (19) observat. Rem conficit Jason (20): *Ego autem, ait, considero, quod renovare praesentem librum, esset confundere glossam utriusque iuris, quod utriusque censurae doctores allegant istum librum, secundum formam & ordinem, quem habemus, & illum sequendum duxi, & noviter commendandum.* Accedit etiam, quod consuetudinum feudalium compilatio ab Hugolino addita fuerat iuri Iustiniano, quod auctoritatem ubique sibi conciliaverat. Quare duobus illis Feudorum libris suis ad haec usque tempora mansit honos.

CA.

(19) *Praef. ad Mincuccium* §. 15.

(20) *In praelud. feudalib.*

C. A. P. VII.

De usu & auctoritate iuris feudalis communis.

§. I. **N**unc de receptione Iuris feudalis Longobardici, eiusque auctoritate, differamus. Principio, certum est, pro Italis conscriptos fuisse libros feudales; adeoque dubitandum non esse, quin apud Italos viguerint. Inde in diversa Europae regna sub nomine iuris Longobardici sensim introducti sunt tacito usu & consuetudine, salvis tamen patriae legibus. Cumque hoc ius in commune receptum sit, ius feudale commune audiit. Tribus potissimum causis factum, ut Consuetudines feudorum fere ubique reciperentur. Prima fuit Bononiensis Academia. Etenim Fridericus I. cum *librum Feudorum* Academiae Bononiensi in usus praelectionum commendavit, inque celebri illo Archigymnasio publice praelegebantur. Nota est consuetudo studiosorum, qui ex omni Occidente, perciti fama & admiratione iuris Romani, se se recipiebant Bononiam. Quanti his temporibus ibi fuerit studiosorum numerus, vel ex uno Sigonii (1) testimonio intelligitur: *Axonis tempore Bononiae vixerunt decem studiosorum millia, quae multitudo indicat variarum gentium studiosos ibidem studiis operam navasse.* Hi autem in patriam reversi, nihil nisi Longobardica & Roma-

(1) *Hist. Bonon. lib. IV. in fin.*

mana in laribus iudicialibus resonabant. Altera fuit glossatorum auctoritas. Hugolinus a Porta Ravennate, Pylaeus, Columbinus, aliique magni nominis Iſti, glossis suis magno plausu exceptis libris feudorum pretium & usum conciliarunt. Exteri, Bononiae studiorum caussa degentes, glossatoribus Iuris Longobardici & Romani se manciparunt, & ad patrios focos reduces non nisi Italica recitare sciverunt. Insecutis etiam temporibus, quot fere exterorum doctorum feudale ius tractarunt, secuti Italos *illusterrimos*, & *magnificos*, *incomparabiles* & *iuris feudalis monarchas*, *patres* & *aurigas*, uti vulgo adpellabantur, effecerunt, ut ius Longobardicum ubique reciperetur. Tertia caussa inde repetenda est, quod opera Hugolini de Presbyteris sub Friderico II. consuetudines feudales pars Corporis Iuris civilis fieri coeperint. Id non parum ad illarum receptionem contulit; ut enim ius Romanum, ita & Italicum de feudis in Germania (a), Gal-

(a) Saeculo XIII. ius feudale Longobardicum in Germaniae foris receptum rueretur Augustinus de Balthasar *disquisit. de tempore, quo in Germania receptum fuit ius feudale Longobardicum*, Ludewigius *Aureae Bullae Tom. II. sit. 29. §. 1.* & Hornius *Iurisp. feudal. cap. 1. §. 27.* Contra Conringius *de origin. iur. German. cap. 32.* statuit, Consuetudines feudales una cum iure civili initio saeculi XV. ad Germanos transiisse. Suam de hac re sententiam aperuit Ricciardus de Antiquis (quo nomine latet Senckenbergius) in *Epistola, qua Hermannii Conradi F. Sinceri sententia de usu iuris feudalis Longobardici in Germaniae terris exponitur, & trutinatur*. Ceterum feudales Italiae leges non posse feudis Germaniae applicari, contendunt Christ. Willerdingius *diff. de incongrua applica-*
tione

Gallia, Belgio, aliisque regionibus, alibi citius, serius alibi, receptum est.

§. II. Auctoritas feudalium consuetudinum quae sit, videamus. Non dubium est, quin eae iure originario & legislatorio Italos obligaverint. Num apud alias gentes vim legis sortitae sint, quaeritur? Exploratum est, privato studio feudales consuetudines fuisse confarcinatas: quod earum structura satis prodit. Illud auctori familiare, multorum sententias exponere, omnibus nonnumquam in medio relictis, vel etiam non sine contradictionis nota allatis: quod non est legislatoris. Certum quoque est, veteres Ictos opus illud tantum pro privato habuisse, utrum ex eo caussae feudales decidi iure possent, dubitasse, eiusque auctoritatem non nisi ex longaeva receptione, velut ab immemorabili praescriptione, adstruxisse. Quam in rem aevo Maximiliani I. haec scripsit Petrus Ravennas (2): *Dubitatur primo, an Liber feudorum sit auctorizabilis, ita quod in causis & iudiciis & in Scholis possimus allegare ea, quae continentur in ipso, sicut ea, quae continentur in ceteris libris legalibus? Et circa hoc doctores effundunt multa verba. Tu breviter concludas, quod sic: quia ita est communis opinio in omnibus studiis Ultramontanis & Citramontanis, & omnes doctores ita tenent, quia nos videmus multas leges Imperatorum in hoc volumi-*
ne

(2) In *Compendio Consuetud. feud. in pr. tione Iuris Longobardici ad feudum Germaniae*, Christian. Bastillenerus *disj. de praecedendo Principum. ex abusu Iuris feudalis Longobardici*, aliique.

62 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*
ne insertas, & etiam aliae decisiones sunt servan-
dae: quia semper ita est observatum, & a tanto
tempore citra, cuius initii non extat memoria in
contrarium.

§. III. Nemo Imperatorum libris feudorum vim legis attribuit. Qui eos imperiali auctoritate confirmatos adfirmant, non consentiunt, cui nam Imperatori confirmatio sit deferenda. Alii a Friderico I., quidam a Friderico II. confirmatos putant. Nonnulli usibus feudalibus vim legis inde conciliant, quod Antonius Mincuccius eosdem in ordinem redegerit, & ab Imp. Sigismundo & Friderico III. fuerint probati. Omnes toto caelo deerrant. Sane a Friderico I. librum Feudorum Bononiam missum, adparet ex vetustissimo Kalendario Bononiensis Archigymnasii. Ex hac transmissione id unum colligitur, Fridericum pro huius aevi more Academiae Bononiensi librum feudorum commendasse, ut eodem in praelectionibus uterentur. Consueverunt Bononienses iuris antecessores, ex publica indulgentia recitationes publicas ad Librum aliquem instituere, eamque concessionem vel ab Augustali auctoritate in iure civili, vel a Sede Apostolica in iure canonico, impetrare. Ita Gratianus ab Academia Bononiensi petiit, ut ab Eugenio III. impetraret, Decretum *venia eius posse legi & explicari*; idque Pontifex indulxit, litteris ad eam Academiam anno MCLII. missis, *per quas dabat suum PLACET super hoc, quod compilatio magistri Gratiani, superiori anno per eum huic lyceo oblata, & a dicto Domino Archidiacono Romam missa, ut sana & canonica, publice*

blice posset legi & explicari, ceu patet ex laudato Kalendario Archigymnasii Bononienfis. Eandem veniam a Friderico I. Libri feudorum Auctor eo facilius impetraverat, quod nova placita feudalia, in campis Roncalicis non ita pridem lata, eidem inferuisset. Haec autem Libelli ad Academiam transmissio & commendatio immane quantum ab authentica confirmatione distat. Illa namque praelectionum publicarum veniam facit; haec vim legis tribuit: illa usum academicum & doctrinalem; haec publicum in foris & iudiciis spectat. Adhaec legum in Italiae regno ferendarum potestas non ab uno Imperatoris arbitrio pendeat, sed opus erat, consilio & consensu Ordinum & Primatum Regni, ut ostendit Muratorius (3). Frustra vero sunt qui vim legis libro feudorum ex eo attribuunt, quod iussu & auctoritate Friderici II. ab Hugolino confectus sit, ob testimonium Odofredi; itemque Gobelini Personae (4), & Theodorici Engelhusii (5), qui ambo saeculo XV. floruerunt, traduntque *Fridericum II. fecisse quemdam librum de feudis*. De mente Hugolini videbimus infra. Alii scriptores testimonio Hugolini male intellecto decepti, librum Feudorum a Friderico II. factum asseruerunt. Quae vero testibus, qui duobus

(3) *Diff. XII. de legibus Italicorum, T. II. Antiquit. Italic. p. 236.*

(4) *In Cosmodromio aetate 6. cap. 64. apud Meibomium Rer. German. T. I. p. 280.*

(5) *In Chronico apud Leibnitium Scrip. Rer. German. tom. II. p. 1115.*

bus post Fridericum saeculis scripserunt, hac in re habenda fides? Tandem male Mincucci liber de feudis cum antiqua consuetudinum feudalium compilatione confunditur, & gratis eiusdem Mincucci libellus ab Imp. Sigismundo, vel Friderico III. confirmatus adseritur.

§. IV. Equidem aio, de feudalium librorum auctoritate iniuria nunc dubitari. Cum enim fere ubique sint recepti, inque academiis & tribunalibus citentur, eosque in dirimendis litibus magistratus sequantur eadem ratione, prout de iure Iustiniano factum est, & longa temporis diuturnitate observati sint; profecto iuris auctoritatem habent non ob id quidem, quod consuetudines contineant alibi introductas, & latas ab exteris principibus constitutiones, sed quia probata sunt aliorum quoque populorum consensu, ut libri Pandectarum & Codicis. Si quid ibi inveniat, a Romani iuris principiis alienum, omnino servandum est, & ad civiles leges, deficiente iure feudali, tandem confugiendum. Utrique autem leges & mores patriae anteferendae sunt; cum propriis civitatis legibus obsequendum sit, & in iure universo sanctio specialis derogat generali. Quod vero ad *Capitula Extraordinaria*, quae libro II. Feudorum post titulum LVIII. vulgaris editionis, Cuiacianae vero LXXII. addita sunt, ea non eandem vim habent ac cetera. Quare nec glossis illustrata, nec usu probata fuerunt, secundum vulgare illud, *quod non agnoscit glossa, nec Curia*. Nihilominus declarandis dubiis quaestionibus feudorum plurimum prodesse possunt, cum
etiam

etiam ex moribus Longobardorum desumpta praesumantur (b).

§. V. Ad ea, quae de auctore, tempore, & auctoritate feudalium consuetudinum edisseruntur, magis confirmanda, errores quorundam explodendos, ac varia illustranda, expendam opportuno hoc loco satis vexatum Odofredi, lēti saeculi XIII., testimonium (c): *Ut unum sciatis; Authenticum, quod fuit compositum a Justiniano, habet novem Collationes. Postea quum venit Imp. Federicus Junior, misit has constitutiones (Novellas Justiniani) ad civitatem istam (Bononiensem) doctoribus legum, ut aptarent eas singulis legibus suis congruentibus titulis, & ita fecerunt Doctores, dum convenerunt in S. Petro, quum istam aptaverunt ad legem istam. Postea quid fecerunt? Dom. Hugolinus post nonam collationem posuit librum feudalem, & omnes Constitutiones Federici antiqui & iunioris, & aliquas leges Conradi Imp., & vocatur decima Collatio. Sed pauci sunt, qui habeant ita ordinate in libris suis, sicut Odofredus. Hinc quidam colligunt, ab Hugolino Friderici II. auctoritate confectos fuisse libros feudorum, qui sub decima Collatione corpori Juris adnexi sunt; sed contra Odofredi mentem.*

§. VI. Duo praecipue Odofredus heic habet. Primum agit de Iustiniani Novellis, in novem

E

col-

(b) Sine fundamento Cuiacius ad IV. F. 73. capitibus extraordinariis eandem tribuit auctoritatem, quam ipsius consuetudinibus.

(c) In comment. ad Auth. cassā C. de SS. Eccles.

collationes digestis, aitque illas a Friderico II. Bononiam missas, ut *Doctores legum singulis legibus sub congruentibus titulis aptarent*. Haec tenus Imperatorium praeceptum: quod Icti Bononienses exsecuti sunt. Deinde quasi ea narraturus, quae praeter praeceptum Imperiale egerant, e vestigio subdit. *Postea quid fecerunt Doctores? Dom. Hugolinus post nonam collationem posuit LIBRUM FEUDALEM, & omnes constitutiones Friderici antiqui & iunioris, & aliquas leges Conradi Imp., & vocatur decima collatio*. Librum ergo Feudorum, iam sub Friderico I. conditum, & olim ab Hugolino de Porta Ravennate glossis illustratum, Hugolinus de Presbyteris sub Friderico II. adnexuit corpori iuris Iustiniani post nonam collationem, adiectis, quae deerant, Friderici I. Conradi & Friderici II. constitutionibus (c). Id ab Hugolino factum iussu Friderici II., aut huius confirmationem accessisse, haud innuit Odo-

(c) Buderus *Amoenis. iur. feud. obs.* 1. hariolatur, delineationem collectionis feudorum, quae *decimae collationis* nomine venit, factam fuisse iussu & auctoritate Friderici I. in Comitibus Roncalicis, sed auctam postea, & demum ab Hugolino de Presbyteris sub Friderico II. additam Novellis Iustiniani. Ei adsentitur Car. Gottl. Knorrius in *observatione nova de Hugolino decimae collationis auctore*. Sed hanc coniecturam ipsa compilationis structura, quae magis Miscellionem, quam Legislatorem auctorem redolet, inverisimilem reddit. Nec ex eo, quod nonnullae particulares de feudis constitutiones in Comitibus Roncalicis latae sint, quodve de iuribus Imperii & domini directi ex quatuor virorum Bononiensium Ictorum suffragiis quaedam statuerit Fridericus, compilatio haec, cui particulares constitutiones insertae sunt, Comitibus Procerum Italiae vindicari potest.

Odofredus. Neque ex verbis post collationem nominam posuit librum feudalem colligi potest, Hugolinum librum feudalem composuisse. Apposuit idem constitutiones Friderici I. & II.; an Hugolinum earumdem auctorem iactabis? Tandem concludit: Sed pauci sunt, qui ita ordinate habeant in libris suis, sicut Odofredus, ut nempe liber Feudorum tamquam decima collatio post Authenticorum librum sit positus. Hinc habes, Hugolinum consuetudines feudorum corpori iuris civilis addidisse proprio consilio, nec Friderici II. auctoritate probatas fuisse; quippe multi Doctorum suis librorum iuris civilis exemplis placita feudorum adscribi non curarunt; atque olim dubitatum fuit, an liber feudorum sit authenticus, seu auctorizabilis. Mentem Odofredi recte affecutus est Io: Baptista de Caccialupis, Ictus saeculi XV. (7): Postea Dominus Hugolinus de Pratis, glossator antiquus, post nominam Collat. authent. posuit istum librum feudalem, compilatum per Obertum de Horto (de quo errore vide supra) & omnes constitutiones Federici antiqui & iunioris Imperatoris, & aliquas leges Conradi Imp., & appellatur decima collatio. Et pauci sunt, qui ita habeant ordinationem in libris suis secundum Odoffre: quia liber Feudorum, ex quo est decima collatio authent. debet esse post librum Authenticorum. Deinde sequi debent tres libri Codicis; licet communiter non ita habeantur.

§. VII. Nunc quanti adscriptum Odofredi te-

E 20. sti.

(7) In repetitione ad cap. I. de feudi cognitione art. 1. n. 4.

testimonium sit habendum, dispiciamus. Et tantum esse tribuendum, quantum tribui ei, qui *de usu & de his, quae suis temporibus gesta sint, testatur*, scribit Antonius Monachus (8). Contra Molinaeus (9) Odofredi testimonium *fictum commentum* appellat, cui non sit credendum. Eisdem fidem quoque denegat Christ. Gottl. Buderus (10), propterea quod imperante Friderico II. nullus reperitur Hugolinus Ictus, cui digerendarum auctoritate Imperiali consuetudinum feudalium potestatem tribuere potuerit. Sed ambo splendide mentiuntur. Etenim tempore Friderici II. Bononiae flourerunt duo Hugolini, alter Hugolinus de Vrso eques Bononienlis, alter Hugolinus de Presbyteris, seu de Pretis, in Bononienli Archigymnasio iuris Antecessor. Uterque anno MCCXV. Concilio Lateranenli IV. sub Innocentio III. celebrato, nomine civitatis Bononienlis interfuerunt, ut ex vetustissimo Kalendario Bononienlis Archigymnasii patet (11). Floruit ergo Hugolinus Ictus aevo Friderici II., qui anno MCCXII. Rex Romanorum electus est: idemque fuit, quem laudat Odofredus, dominique titulo ornat. Odofredus autem Azonis discipulus aevo eiusdem Friderici II. in Academia Bononienli docuit, & anno MCCLXV. obiit (12). Ei itaque fides

(8) *De recta feudorum interpretatione cap. 3. §. 46.*

(9) *Ad Consuetud. Pariens. tit. I. n. 103.*

(10) *In Amoenitatib. Iur. feudal. obs. I. p. 3.*

(11) Conf. Alex. Machiavelli nos. ad Sigonii hist. Bonon. n. 65.

(12) Vid. Sigonium hist. Bonon. lib. IV. & Pancirolum de claris Legum interpretibus lib. II. cap. 235.

fides deneganda non est in iis, quibus ipse interfuit, quaeque eo, quo vixit, tempore gesta sunt: nec credendum est, Odofredum ignorasse, quos habuit collegas, aut finxisse Hugolinum quemdam, doctorem Bononiensem.

C A P. VIII.

De interpretibus iuris feudalibus.

§. I. **C**ollectores usuum feudalium excipiant qui eosdem enuclearunt, cuiusmodi notitia praeteriri sine piaculo nequit. Iuris feudalibus interpretes in veteres & recentiores distinguemus. Veterum alii *glossas* de more temporum, alii *summas*, alii *commentaria in consuetudines feudorum* conscripserunt. Glossas primus sub Friderico I. elaboravit Hugolinus a Porta Ravennate, tum Bulgarus & Pilaeus, Bononiensis Academiae antecessores magni nominis. In vetustissimo Calendario Archigymnasii Bononiensis (1) mentio fit *Hugolini de Porta Ravennate Iſti, & libri Feudorum, Bononiam a Friderico I. AEnobarbo Caesare missi, glossatoris, ac publici legum in nostro Archigymnasio interpretis*, & mortuus dicitur anno MCLXVIII. Sed eius glossae aetatem non tulerunt. Palmam omnibus praeripuit Iac. Columbinus, cuius in libros Feudorum glossas tanto plausu sequior aetas excepit, ut praecedentium glossatorum luminibus

E 3 bus

(1) Apud Machiavelli *cit. loc.*

bus offererit. Testatur Iafon, faeculi XV. Ictus (2) : *Super hoc opere plerique antiquorum glossas scripserunt, sed ceteris plenius Iac. Columbinus de Regio glossas plenas & utiles adiecit, quas nostris cordibus inscriptas vel hodie insculptas, habemus : & illis utimur.* Et ex Alvarotto (3) pater, tanta, pro huius aevi ratione, eruditione glossas Columbini in feuda compositas fuisse, ut post eum nemo glossas in hoc opus scribere sit ausus. Qua igitur auctoritate ceteris iuris civilis glossatoribus Accursius, eadem iuris feudalis in interpretibus praestitit Columbinus.

§. II. Summam in usus feudales elaboravit Iacobus de Ardizone, Veronensis Ictus saeculi XIII. (4), Petrus Ravennas (5), & Franc. Curtius (6). Ampliora vero commentaria in feuda ediderunt Io: Antonius a S. Georgio, *Praepositus* nominatus, quod eo munere in Ecclesia Mediolanensi sit functus (7) : Iacobus de Belvifio, qui primum Bononiae an. MCCCXXX. deinde Neapoli sub Roberto Rege ius feudale docuit (8) : Baldus Perusinus, qui in senili aetate de feudis scripsit (9) : Iacobus Alvarottus, Pa.

(2) In *praeludiis feudorum*.

(3) In *proemio feudorum*.

(4) In *Summa usus feudorum* Colon. 1369. 8.

(5) In *Compendio consuetud. feudor.*, quod Maximiliano I. Imp. dedicavit, Colon. 1767. 8.

(6) In *tractatu feudali*, cum notis Io. Havicherstii, Colon. 1579. 8.

(7) In *Lectura aurea & rarissima*, summariis illustrata & aucta, Francof. 1629. f.

(8) *Apparatu in usus feudorum*, Lugdun. 1511. f.

(9) *De feudis*, Lugdun. 1593. f.

Patavinus (10): Andreas de Isernia, qui sub Carolo II. Andegavensi claruit (11): Matthaeus de Afflictis Neapolitanus, Regius Consiliarius, & in nostro Archigymnasio iuris feudalis interpres, Ferdinando I. Rege (12): Bartholomaeus Camerarius, Beneventanus, R. Camerae praeses sub Carolo V. Imp., qui in nostra Academia libros feudorum per annos XXIV. interpretatus est (13): Marinus Freccia, patricius Neapolitanus (14): Paris de Puteo, Ferdinandi I. Magister (15). His addantur Camillus de Curte, Thomas de Marinis, Horatius Montanus, Camillus de Laratha, Ioseph de Rosa, Franciscus de Andreis, ceterique nostrates, qui in iure feudali explicando operam contulere suam. Alii veteres Icti operae pretium non habuerunt ex instituto docere consuetudines feudales; sed illas ablegarunt ad argumentum iuris emphyteutici, adeoque adglutinarunt Codicis libro quarto, ut Imola, Bartolus, Baldus, Iason, Azo, Cynus, Salycetus, aliique: vel ius feudale appendicis loco interpretari sunt per transennam in iure canonico, uti fecerunt Henricus Hostiensis, Petrus de Ancharano, Aegidius Bellamera, Sinibaldus Flicus, Ioannes Andreae, aliique decretalium interpretes.

E 4.

§. III

- (10) *Lecturis in usus feudorum*, Venet. 1477. f.
- (11) *Commentariis in usus feudorum*, Lugd. 1629. f.
- (12) *In Commentario super III. libros feudorum*, Venet. 1534. f.
- (13) *De prohibita feudi alienatione*, Romae 1561. f.
- (14) *De subfeudis lib. II. Neap.* 1554. f.
- (15) *In operibus feudalibus*, quae recusa sunt Noribergae 1677. 4.

72 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. I.*

§. III. Venio nunc ad recentiores iurisprudentiae feudalis interpretes, qui a renatis in Occidente litteris floruerunt. Horum magnus est numerus, dispar ingenium, & diversum iter. Alii enim *commentaria* in usus feudales, alii *compendia* & *institutiones*; quidam *controversias* & *observationes*; complures *decisiones* & *consilia*; non pauci *dissertationes* & *opuscula* de peculiari-
bus feudorum materiis, conscripserunt. Inter consuetudinum feudalium commentatores eminent Iac. Cuiacius (16), Franc. Hotomanus (17), Franc. Duarenus (18), Conradus Rittershusius (19), Hubertus Giphanius (20), Henricus Zoelsius (21), Eguinarius Baro (22), Iac. Ritterus (23), Petrus Gudelinus (24), Henric.
Ro-

(16) In *libris quinque de feudis*, Lugd. 1566. f.

(17) Huius extant *Commentaria de feudis tripartita*, e quibus prima *disputationem de iure feudali*, secunda *Commentarium in usus feudorum*, tertia *dictionary verborum feudalium* continet, Lugdun. 1573. f. Ab hac diversa sunt eiusdem *elementa iuris feudalis*, quae una cum Fornerii & Contii tractatu de feudis, & Caroli Crassi Constitutione de *expeditione Romana* Marq. Freheri commentario illustrata, edidit Cor. van Eck, Ultraiekti 1698. 8.

(18) *Commentario in Consuetudines feudorum*, Colon. 1564. 8.

(19) In *partitionibus iuris feudalis*, quae cum nova accessione VIII. Dispp. feudalium eiusdem Auctoris aucta, & praefatione Huberti Giphanii recutae sunt Argentorati 1659. 8.

(20) In *disputationib. iur. feudal.*

(21) In *praelectionibus de iure feudorum*, Lovan. 1691. 4.

(22) *Libris II. Observationum in Consuetudines feudorum* Colon. 1566. 8.

(23) In *lucubrationibus iuris feudalis*, Halae 1664. 4.

(24) In *Commentario de iure feudorum*, Colon. 1663. 8.

Rosenthalius (25), Casp. Bitschius (26), Io. Frid. Rhetius (27), Ernest. Theoph. Meierus (28), aliique.

§. IV. Compendia & institutiones iurisprudentiae feudalis elaborarunt Herm. Vultei (29), Gul. Fornerius (30), Ant. Contius (31), Vdalaricus Zalius (32), Matthaeus Wesembecius (33), Wilhelmus Ludovici (34), Iac. Wissebachius (35), Arnold. Corvinus (36), Georg. Schultzius (37), Io. Stuckius (38), & Sam. Strykius (39). Meliores iuris feudalis compendiarum expositiones habendae sunt Henrici Cocceii (40), Io. Schilteri (41), Georg. Adami Stru-

vii

(25) In *tractatu de feudis*, recuso cum praefatione Gregor. Melch. a Ludolf., Francof. ad Moen. 1722. f.

(26) *Commentario in ius feudale*, Argentorati 1673. 4.

(27) In *Commentario in usus feud.* Francof. ad Viadr. 1681. 4.

(28) In *Commentario theoretico practico ad ius feudale commune*, Tubingae 1714. 4.

(29) In *libris II. de feudis*, Francof. 1670. 8.

(30) *Tractata de feudis*.

(31) In libello *de feudis*, qui cum Fornerii opusculo, & praef. Magni Wødderkop. prodiit Francof. 1669. 12.

(32) *Epitome in usus feudorum*, Lugdun. 1588. 8.

(33) *Tract. de feudis*.

(34) In *Synopsi iuris feudalis*, Alsdorfii 1653. 8.

(35) In *Compendio iuris feudalis*, Franekeræ 1666. 4.

(36) In *iure feudali per aphorismos explicato*, Lugd. Batav. 1655. 12.

(37) In *Synopsi iuris feudalis*, Witteberg. 1631. 12.

(38) In *Systēmate iurisprudentiae feudalis*, Basil. 1620. 8.

(39) In *Examine iuris feudalis*, Francof. ad Viadr. 1721. 12.

(40) In *Hypomnemata iuris feudalis*, Francof. ad Viadr. 1707. 8.

(41) In *institutionib. ad ius feudale utrumque Germanicum & Longobardicum*, Argentorati 1695. 8.

74 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P.I.*
vii (42), Casp. Henric. Hornii (43), & Burcard.
Gottelf. Struvii (44).

§. V. Controversias & observationes de iure
feudali elaborarunt Staius Borchot (45), Geor-
gius Beatus (46), Hubertus Giphanius (47),
Io. Niellus (48), Henricus Pistorius (49), Go-
thofredus Antonius (50), Ericus Mauritius (51).
Selectiora tradunt, praesertim quae ad originem,
antiquitates & feuda Imperii pertinent, Henri-
cus Eybenius (52), & Petrus de Ludewig (53).
Eruditae vero sunt, & varia antiquaria iuris feu-
dalis argumenta illustrantes, Io. Caroli Spene-
ri

(42) In *Synagmate iuris feudalis*, cum cl. Senckerber-
gii *Prodomo iuris feudalis*, Francof. 1734. 4.

(43) In *iurisprudencia feudali Longobardico Teutonica*, Wis-
seberg. 1705. 4.

(44) In *iurisprudencia feudali, ex iure Germanico, Lon-
gobardico, legibus Imperii & moribus Curiarum feudalium
hodiernis demonstrata*, a. 1737. 8.

(45) In *disputationibus feudalibus*, Ienae. 1600. 4.

(46) In *Antinomiarum iuris decisionibus*, Lipsiae 1606. 4.

(47) In *Antinomiis iuris feudalis, sive dispp. XI. ex
eius praelectionibus desumptis, & in ordinem redactis*
Conrado Ollemanno Francofurti 1508. 4.

(48) In *Controversiis iuris feudalis*, Lipsiae 1624. 4.

(49) In *quaestionib. de iur. feud.*

(50) In *iure feudali*, quod succinctis additamentis ex
novissimis feudorum interpretibus auctum cura Io. Sam.
Strykii prodiit Halae 1736. 4.

(51) In *Positionibus iuris feudalis controversis*, Kilonii
1602. 4.

(52) In *Electis iuris feudalis*, Giesae 1669. 4.

(53) In *Observationibus ad Sam. Strykii Examen iuris
feudalis, cum diss. de feudorum Germaniae & Longobardiae
differentiis*, Francof. 1751. 8.

ri (54), Io. Georgii Estoris (55), Chist. Thoma-
 sii (56), Io. Adam. Koppii (57), Casp. Henri-
 ci Hornii (58), & Car. Ferdinandi Homme-
 lii (59), observationes. Decisiones & consilia
 de re feudali scripserunt Albertus Bruno (60),
 Octavius Corfettus (61), Iacobus Cramerus (62),
 aliique non pauci, qui in hac se palaeſtra exer-
 cuerunt. Tandem dissertationes & opuscula de
 ſpecialibus feudorum argumentis plurimi viri do-
 cti conſcripſerunt, quos recenset Burch. Gotthelf.
 Struvius (63). Selectiſſima vero opuscula pluri-
 ma, quibus feudale ius explicatur, illuſtratur,
 emendatur, optimo ſane conſilio collegit Gottlob
 Auguſtus Ienichen (64).

PARS

- (54) In *Primitiis observationum hiſtorico feudalium*, Ha-
 lae 1719. 4.
- (55) In *Observationibus iuris feudalis*, Ienae 1739. 4.
- (56) In *Select. iur. feudal., & de origin. feudor.*
- (57) In *hiſt. iur. part. III. quae eſt iuris feudalis.*
- (58) In *Decad. Observationum feudalium*, Wittebergae
 1717. 4.
- (59) In *Obleſcentis iuris feudalis*, Lipſiae 1755. 4.
- (60) In *Conſiliis feudalibus*, Francof. ad Moen. 1758. 8.
- (61) In *Conſiliis feudalibus*, Venet. 1617. 8.
- (62) In *Conſiliis feudalibus*, Venet. 1567. 8.
- (63) In *Bibliotheca iuris ſelecta cap. XIV. §. 15. ſeqq.*
 & *Biblioth. ſelectiſſima cap. XVIII. §. 20.*, Ienae 1756. 4.
- (64) In *Theſauro iuris feudalis*, Francof. ad Moen.
 1750. tom. III. 4. maj.

P A R S P O S T E R I O R

De origine & progressu feudorum in
Italia & Regno Neapolitano.

C A P. I.

*Feuda ab Herulis & Ostrogothis in Italia
haud instituta.*

§.I. **Q**uae gens in Italiam, & provincias, e quibus Regnum nostrum coaluit, feuda intulerit, mira eruditorum dissensio. Montanus (1), Iannonus (2), Gudlingius (3), Spenerus (4), Hotomanus (5), aliique statuunt, ab Herulis, & Ostrogothis Italiae dominis id factum. Struvius (6) scribere non dubitat: *Francos vel imitati, vel secuti saltem fuerunt Gothi, qui Italia occupata sub Theodorico iamdum Ostrogothorum Rege idem servarunt institutum* [feudale]. Haec sententia iure displicuit Giphanio (7): *Quod etiam Gothis, inquit, feuda tribuit Hotomanus,*
ei

(1) *In praeludiis feudorum.*

(2) *Lib. IV. hist. civ. Regni Neap. cap. 1. §. 3.*

(3) *In Gudlingian. part. 1. n. 2. & part. XV. n. 2.*

(4) *De naevis iurispr. feud. §. 5. alt. v.*

(5) *Comment. de feudis.*

(6) *Hist. iur. feud. §. 6.*

(7) *De iur. feud. cap. 2.*

Cap. I. Feud. ab Herul. & Ostrogoth. non instit. 77
 ei non adsentior ; tum quia Gothi non fuerunt Ger-
 mani (quamquam id contendat Rhenanus) ut a-
 libi demonstratum est ; tum etiam quia in Gotho-
 rum legibus , quarum XII. libri nuper sunt editi ,
 feudorum nulla mentio .

§. II. Qui feuda Herulea & Ostrogothica in
 Italia admittunt , expromissores dant Procopium ,
 & Cassiodorum . Narrat Procopius (8) , quasdam
 gentes Gothicas militasse pro Augustulo Imp. ,
 & hanc barbaram militiam agros omnes Italiae
 dividere inter se voluisse . Inter ipsos , addit , qui-
 dam erat Odoacer nomine , Protector Caesarianus ,
 qui tunc , si illorum opera principatum consequere-
 tur , se voti compotes facturum recepit . Qua via
 arrepta tyrannide , Augustulum deposuit , tertiaque
 agrorum parte concessa barbaris eos sibi devinxit
 penitus , ac tyrannidem per annos decem firmavit .
 Idem Procopius (9) prodit , Theodoricum Re-
 gem , qui Italiam an. CCCXCII. , vieto Odoa-
 cre , invasit , iniurias a subditis amovisse , dem-
 to , quod partem agrorum , quam Odoacri milites
 possederant , inter se Gothi partiti sunt . Cassio-
 dorus (10) ad Valerianum scribit : *Ut nemo vo-
 bis vendat beneficium , quod publica noscitis largi-
 tate collatum .* Ubi clarissime patere , Spenerus ait ,
 a Cassiodoro , *beneficii* nomine compellari feu-
 dum , a Theodorico Rege passim bene meritis
 collatum . Hinc etiam colligit Gudlingius , Lon-
 go-

(8) *De bello Gothico lib. I. apud Murator. S. R. I. T. I. p. 246.*

(9) *Cit. loc.*

(10) *Lib. XII. form. 5.*

78 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. II.*
gobardis non posse tribui feudorum inventum, cum
Theodoricus Ostrogothus beneficia dederit.

§. III. Adscripta haec tenus testimonia rem non conficiunt. Tertiam agrorum partem Romanis ademtam militibus suis distribuit Odoacer. Quid tum? Ex possessionis traditione non statim lex feudalis consequitur. Nec liquet, utrum tertia illa agrorum pars, feudi, an allodii iure fuerit militibus concessa. Ea simulacrum quoddam praefert feudi in eo, quod res immobilis militibus sit data; a feudi autem indole admodum ablu- dit. Etenim in praeteritam causam data est; cum contra feuda tam in praeteritam, quam futuram causam concedantur: nec specialis fide- litatis lex imposita est, ut in feudis sit. Quid quod praedia illa in milites translata sunt ple- no iure, cum contra in feudis utile dumtaxat dominium transferatur? Eamdem tertiam agro- rum partem veteribus possessoribus ereptam mi- litibus suis distribuerunt Wisigothi & Burgun- diones, ut ex eorum legibus docemur. Illam etiam Odoacri militibus ademtam inter suos par- titus est Theodoricus.

§. IV. Ostrogothis autem feuda fuisse, ex Cassiodoro non eruitur; integram enim episto- lam expendenti adparet, ibi *beneficium* non feu- dum, sed regiam benevolentiam significare, uti scite Gebaver (11). Quae propius ad rem no- stram accedunt, ex ea seligam: *Generaliter qui- dem amplissimum Cognitorem* (nempe ipsum Prae- fe-

(11) *Diff. de originib. feudi Germanicis §. XI.*

Cap. I. Feud. ab Herul. & Ostrogoth. non instit. 79
 factum Praetorio Cassiodorum) decet beneficia
 dilatare Veniens itaque numerosus e-
 xercitus , qui ad defensionem Reip. noscitur desti-
 natus , Lucaniae Brutiorumque dicitur culta va-
 stasse , & abundantiam regionum studio tenuasse
 rapinarum . Sed quoniam & illis (Lucanis Bru-
 tiisque) dare , & istis (copiis adductis) sumere
 pro temporis qualitate necesse est ; pretia quae an-
 tiquus ordo (mos vetus regionis) constituit ex
 iussione Rerum Domini (Regis Theodorici) co-
 gnoscite temperata ; ut multo arctius (multo vi-
 liore pretio) quam vendere solebatis , in assem-
 publicum praebita debeant imputari (militibus
 praebita cum tributis reip. solvendis debeant pen-
 sari) quatenus nec possessor (fundorum in Luca-
 nia & Brutiis tributariorum) dispendia (quam-
 vis forte lucro consueto careat) nec exercitus la-
 borans (nimio forte eorum , quae ad victum per-
 tinent pretio) sustineri possit inopiam . Nolite i-
 gitur esse solliciti (ob istum transitum) ; evasi-
 stis exigentium (publicanorum manus) : tributa
 vobis praesens adimit apparatus (militi praebi-
 tus commeatus) . Sed quo facilius instrueretur
 vestra notitia , imputationum summas (idest ,
 quo pretio , qua pecuniae summa , unaquaeque
 res militi exhibita in tributa possessoribus prae-
 bentibus sit imputanda) infra scriptis brevibus
 credidimus exprimendas : ut nemo (eorum , qui
 huic negotio praepositi sunt) vobis vendat (pre-
 tio forte iussione regia minori vendere vestra
 imperet , adeoque non gratis vobis permittat) be-
 neficium (obtentam per imputationem apparatus
 a tributis immunitatem) quod publica (regia)

80 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. II.*
noscit largitate collatum . Continete ergo (vos
provinciae Magistratus) possessorum (colonorum
conductorumque) intemperantes motus (tumultus
& rixas inde ortas , quod iis grave videretur ,
& militem recipere , & res suas viliori pretio
vendere) . Et infra : Additum etiam est benefi-
cii (non quidem feudi , sed regiae benevolen-
tiae) genus , ut a praesenti devotione , praeceptis
Regis , nec divina domus videatur excepta . Con-
cidant ergo feuda Ostrogothica , eorumque au-
ctor Theodoricus , necesse est . Ostrogothos sane
tam in patria sua , quam in Italia ignorasse
feuda , id argumento est , quod illorum nullum
in Gothicis legibus & monumentis vestigium
occurrat .

C A P. II.

Feuda a Longobardis in Italiam & regiones
nostras invecta non fuere .

§. I. **L**ongobardos primos fuisse feudorum au-
 ctiores, communis quondam doctorum
 fuit sententia. Ita e veteribus censuerunt Alva-
 rottus (1), Belvisius (2), Isernia (3), Affli-
 ctus (4), Montanus (5), ceterique. Crudam hanc
 sententiam e recentioribus permulti amplexi sunt.
 Dua-

(1) *In usus feud.*

(2) *In cap. 1. §. ult. de his qui feuda dare poss.*

(3) *In praelud. feud. q. 4.*

(4) *In cap. 1. de content. int. domin. & vassall. n. 3.*

(5) *Lib. 1. cap. 1.*

Duarenus (6), Fornerius (7), Giphanius (8), Wefembecius (9), Borcholten (10), Schulzcius (11); aliique adfirmant, feuda paullo ante Caroli M. tempora coepisse, & ex iure Longobardorum, qui a Carolo M. devicti sunt, originem duxisse. Pancirolus (12) putat, feudorum, quae nunc habemus, formam a Longobardis emanasse. Iannonus (13) quoque statuit, Longobardos in Italia constituisse feuda, certamque formam iis dedisse, atque Longobardis deberi leges & mores feudales, quibus ceterae gentes sunt usae. Nec aliud visum est Vincentio Cabotio (14), ac Petro Heigio (15), qui sententiam, quae feudorum originem Longobardis attribuit, difficillime convelli posse scribit.

§. II. Sed non desunt docti viri, qui, communi errore reiecto, feuda Longobardis incognita fuisse docent. Horum numero est Muratorius (16): Sunt, inquit, qui e Longobardis Germaniae populis feudorum usum derivant; quibus assentiri nequeas, cum neque in Longobardorum Regum legibus, neque in vetustis gentis illius mo-

F

nu-

(6) *Comment. in Consuetud. feud. cap. 3. n. 4.*

(7) *De feudis, tit. de orig. feud.*

(8) *Disput. 2. Iur. feud.*

(9) *In prooem. cap. 3.*

(10) *In cap. II. Feud. n. 2.*

(11) *In Synops. Iur. Feud. cap. I. n. 2.*

(12) *In thesaur. var. lect. lib. I. cap. 90. fin.*

(13) *Hist. civ. Regn. Neap. lib. IV. cap. I. §. 3.*

(14) *II. diff. cap. 30.*

(15) *Quaest. I. n. 11.*

(16) *Cit. diff. XI.*

82 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Acap. P. II.*
 numentis quidquam occurrat, unde eluceat apud
 eos populos feuda in usu fuisse. Et Spenerus (17):
 Qui, ait, Longobardos prima constituisse feuda
 iurisperiti pene omnes olim narrarunt, non pene
 minus lapsi historiae ignorantia Cur
 nulla enim beneficiorum in Longobardicis vetustis,
 qualia in Francicis legibus, occurrunt vestigia? ni-
 si hanc causam admiseris, quod instituta illa Lon-
 gobardis tum temporis fuerint incognita. Longo-
 bardos Italiae dominos feuda ignorasse, Brunn-
 quellus (18), Stravius (19), alique consen-
 tiunt.

§. III. Qui ex moribus institutisque Longo-
 bardorum feuda deducunt, haec potissimum ur-
 gent. (I) Mutius (20) de Alboino primo Lon-
 gobardorum Italiae Rege refert: Post haec Insu-
 briam & Mediolanum capit, & sic deinceps o-
 mnia diripit, agros suos dividit, quotidie sine in-
 termissione ex Germania plures sequebantur, qui-
 bus omnibus possessiones dabantur. (II) Paulus
 Warnefridus (21) de Auctari tertio rege electo,
 scribit: Huius in diebus ob restorationem Regni,
 Duces, qui tunc erant, omnem substantiarum suarum
 medietatem regalibus usibus tribuunt, ut esse possit,
 unde Rex ipse, sive qui ei adhaerent, eiusque
 obsequiis per diversa officia dediti, alerentur. (III)
 Feu-

(17) De feudalis iurisprudentiae naevis §. 5.

(18) De usu linguae Germanicae veteris in studio iur.
 feudalis p. 2.

(19) Hist. iur. feud. cap. 8. §. 3. seqq.

(20) Chronic. lib. V. p. 40.

(21) Hist. Longob. lib. III. cap. 16.

Feudista (22) antiquissimo tempore feuda extitisse adfirmat: quod si non ad Romanos, saltem ad Longobardos, referendum est. (IV) Vulgo Doctores ius feudale *Longobardicum* crepant; successiorem iuris Longobardici, idque genus alia, obtrudunt.

§. IV. Haec quam levia & ad adferendam Longobardicam feudorum originem moresque feudales imparia sint, res per se loquitur. Mutius quidem feudis ab Alboino in Italia constitutis nullo verbo fidem facit, nedum fidem facere, quod recentior scriptor est, aptus foret: nec porro ex possessionum traditione statim lex feudalis sequitur, cum non quaelibet praedii concessio sit feudum, sed quae speciali fidei & militiae onere sit. In adscriptis Warnefridi verbis nihil est, quod feudis constitutis vel levissimam fidem faciat. Ipsi Duces non acceperunt, sed tribuerunt reddituum suorum dimidium pro sustentando Rege: nec, quousque id duraverit, comperitum est. Eam vero medietatem Italiae Regi olim exsolverunt Longobardici Duces, tamquam *tributarii*, non *feudatarii*, quippe qui absoluti & independentes dynastae fuerunt, eorumque Ducatus natura feudi caruerunt. Feudista verbo antiquissimo non vetustissimos mortales, nec Romanos, aut Longobardos spectat; sed vel consuetudines, quae semper vocantur antiquissimae, vel istarum compilationem saeculo XII. factam, pro cuius temporis ratione Carolinum tempus, quo

84 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. II.*

Feuda in Italia erant, antiquissimum est censendum, uti scite Thomafius (23): vel certe *antiquissimum* dicitur ratione sublequentium iurium, quorum mentio fit *I. F. 1. §. 1.*, ut Bitschio (24) visum est. Nullum denique faceffit negotium vulgaris interpretum cohors, quae nondum accenta ad illustranda haec iura historiae face, Longobardis feudorum originem, feudales leges moresque, successionis iura, aliaque feudalem disciplinam spectantia, adscripsit; constat enim Longobardos nihil de feudis sanxisse, quae demum in Italiam & Regnum Longobardicum a Francis illata fuere.

§. V. Iam vero Longobardos tam in patria sua, quam in Italia feudis caruisse, eorum leges, regimen, & feudale idioma luculenter evincit, & historia plane confirmat. Eos in patria sua feudalium institutorum ignaros fuisse, ne ambigas: proinde e patrio solo in Italiam feuda advehere non potuerunt. In ipsa vero Italia Longobardos feuda instituisse, falsum est. Sane apud Longobardos scriptores altum de feudis silentium est. In legibus Longobardorum, quas Goldastus, Lindebrogius, & Muratorius ediderunt nullum iuris feudalis vestigium, si demas quas Carolus M. aliique Franci & Germani Principes addiderunt, deprehendere licet: quod certe, si feuda Longobardis nota fuissent, non evenisset. Immo ius Longobardicum non diversum modo, sed saepe contrarium est moribus Feudorum de success-

(23) *De originibus feud. §. 4.*

(24) *In comment. iur. feud. p. 27.*

cessionibus hereditariis, atque contractibus, ut multis exemplis confirmari potest (a). Profecto corpus legum Longobardarum non constat solis Longobardorum, sed etiam Francorum Regum

F 3

& Im-

(a) Legibus Rotharis & Grimoaldi *lib. II. Leg. Longob. cit. 14. l. 2. & 18.* filii naturales five soli, five cum iustis fiberis, ad paternae hereditatis trientem vocantur. Legibus Liutprandi & Astulsi *ibid. l. 21. & 27.*, deficientibus filiis & filiabus, aequae succedunt sorores nuptae & virgines. Lege ipsius Liutprandi *cit. loc. l. 19. 22. 24. 26.* deficientibus iustis filiis, ex aequo succedunt filiae legitimae, & sorores virgines; filiabus vero solis extantibus, tam nuptae, quam innuptae paternam capiunt hereditatem. Eiusdem Regis constitutione *cit. loc. l. 1. & 2.* pater unicam habens filiam innuptam sine maribus, nequit ultra hessam statuere de rebus suis, filiaeque trientem relinquere cogitur. Contra iurē feudali naturales, licet legitimati, nec soli, nec cum legitimis filiis succedunt feudo, *II. F. 26. §. 4.*: filiae & nepotes ex filiabus a feudo arcentur, nisi secus cautum sit; tumque filia non cur maribus, sed, his demum deficientibus, succedit; vel cum onera feudi mulieres aequae ac mares implere possunt, *I. F. 1. §. 2. II. F. 11. 12. 30. 50. 95. 104.*: nec feudum pater potest filiae in dotem dare, *II. F. 9. §. 11.* Legibus Longobardicis *cit. loc. l. 6.*, deficientibus legitimis filiis, hereditatis trientem filia legitima, alterum naturales filii, tertium agnati proximiores, veluti fratres, capiant: contra frater succedit fratri sine liberis mortuo tantum in feudo antiquo, non novo, nisi ita pactum sit, *I. F. 8. §. ult. & II. F. 90.* Iisdem legibus *cit. loc. cit. l. 4. §. 4. l. 1. 2. & 3.* licet marito quadrantem bonorum suorum uxori donare *morgingae* nomine: cuiusmodi donatio in bonis feudalibus nulla est, *II. F. §. 8. ult.* Tandem legibus Longobardorum quisque de re sua pro arbitrio statuit: at vassallus sine consensu domini vetatur feudum alienare, donare, legare, alteri subinf feudare, nisi maiorem sibi partem retineat, *II. F. 9. 48. 55. 93.*

& Imperatorum constitutionibus. Etenim post leges Regum Longobardorum Rotharis, Grimoaldi, Liutprandi, Rachis & Astulfi adduntur multae leges Caroli M., Pipini, Ludovici, & Lotharii; quas, pulsus Longobardis, non tamquam Reges Franci, aut Imperatores Occidentis, sed Italiae Reges condiderunt, quaeque in Regno Longobardico observatae sunt, & corpori iuris Longobardici adiectae. In his scilicet Regum Francorum legibus, non secus ac in eorum Capitularibus & legibus Salicis, prostant de re feudali sanctiones, non vero in Regum Longobardorum legibus. Quum id non observassent vulgares doctores, eosque historiae defectu latuisset, feuda a Francis in Regnum Longobardicum inuenta fuisse, Longobardis originem feudorum & legum feudalium adscripserunt, Longobardicas adpellarunt *Consuetudines Feudorum*, quae in Longobardia obtinuerunt, aliaque instituta Longobardis attribuerunt, quae revera a Francis profecta sunt. Falsa haec doctrina a barbaris interpretibus diu tradita, altas in scholis & foro radices egit.

§. VI. Longobardos feudis caruisse, ipsorum quoque politia demonstrat. Opus non erat Longobardis feuda constituere ad terras acquirendas, possidendasque. Eorum enim non exigua cohors instar exercitus, sed ingens familiarum caterva ad formam coloniarum, in Italiam confluxit, non quidem ad moenia inter se dividenda, sed ad incolendam populandamque regionem, quam adquisiverunt. Nulla fuit apud Longobardos distinctio *civium & militum*: omnes uti armis debe-

bebant, ita ut sub Regno Longobardorum omnes subditi aequae milites erant. Gastaldi, licet rectores terrarum Regis essent, tempore tamen belli erant ministri militiae, & ad hostem ire debebant: unde tamquam *Officiales* ministri memorantur in Legibus Longobardicis (25). Quoscumque Iudices, qui tempore pacis ius dicebant, ingruente bello militare debuisse, faciunt Liutprandi Regis (26) verba: *De omnibus Iudicibus, quando in exercitu ambulandi necessitas fuerit &c. usque dum ipse Iudex de exercitu revertatur*. Longobardis itaque opus non erat feudatarios habere sacramento ob praedium obstrictos ad militiam praestandam, tuendumque dominum, cum Gastaldi, Iudices, & praefecti civitatum, ceterique iustitiae ministri essent *Officiales belli*, ac subditi omnes militare deberent.

§. VII. Sed & feudale idioma evincit, Longobardos feuda prorsus ignorasse. Praecipua vocabula & formulae, modus concedendi feuda, finis ob quem conceduntur, conditio qua accipiuntur, iudicium causarum feudalium, ac iustiusmodi cetera, quae in iure feudali habentur, desunt in legibus Longobardorum, inque unis Francorum legibus occurrunt. Nusquam in legibus Longobardicis comparent nomina *beneficium, feudum, vassallus, allodium, demanium, regalia*, quae in iure feudali habentur: item ritus, nomenque ipsum *investitura*, sive *vestitura*, crebro in libris

(25) *Lib. I. tit. 14. l. 3. & 5.*

(26) *Ibid. l. 7.*

88 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. II.*
feudorum adhibitum. Naturam & proprietatem feudorum, ut scilicet concedantur sub onere fidei & militiae, atque ob eam non exhibitam, aut ob feloniae crimen, adimantur, frustra apud scriptores Longobardos quaeres. Ipsum militiae servitium in libris feudorum exprimitur formula, *hostem facere, in hostem vadere*; quae in Longobardicis legibus deest. Fidelitatis iusiurandum, quo vassallus pollicebatur *hominium*, idest, dominum accepti feudi agnoscere, bello sequi, ac defendere, in legibus Longobardorum non occurrit. In iisdem deest etiam iudicium caussarum feudalium, quod expediebatur in curia Regis coram *Paribus Curiae*, puta convassallis, ad eas caussas iudicandas deputatis.

§. VIII. Ex Longobardorum etiam historia proclive conficitur, eos feudis caruisse cum in Longobardiae Regno, tum in ducatibus Italiae. Norunt omnes, Longobardos magnam occupatae Italiae partem, in tot ducatus tributam, ducibus suis assignasse, ut tamquam res suas curatius tuerentur adversus Graecos inde depulso. Primus eorum Rex Alboinus civitate Foroiulien- si potitus, ducem ei praefecit Gisulfum, nepotem suum. Post Clephi secundi Longobardorum Regis necem iam in Italia duces erant triginta sex. Eo autem interfecto, Longobardi Rege caruerunt per annos decem, vixeruntque sub aristrocata ducum, qui diversis civitatibus praecurrant. Inde Regnum instaurarunt, renuntiato Rege Auctari, Chephi filio, cui pro dignitate exhibendo Duces dimidium reddituum suorum quotannis contribuere sponte promiserunt. Hi Lon-

gobardorum Duces, si sub Alboino spectentur, fere civitatum rectores fuerunt. Si vero sub decennali interregno, tamquam reguli & triginta sex tyranni censendi sunt; namque Regem sibi eligere respuentes, cunctas Longobardiae civitates administrarunt; & quisque coepit tamquam supremus suae civitatis dominus haberi, imperium in finitimas regiones pro virili dilatare, oppida subruere, populos delere, ipsas spoliare ecclesias. Si tandem sub Auctari, & successoribus Regibus considerentur, velut absoluti & independentes dynastae habendi sunt; quam enim stante decennali aristocratia potestatem usurpaverant, eam electis inde Regibus retinuerunt. Hinc arma ducebant, iura dabant, ducatum quisque suum iure proprio administrabat, & regalia omnia exercebat (27). Vides iam, Ducatus Longobardorum veram feudi naturam non habuisse.

§. IX. In nostris autem regionibus tempore Longobardorum Ducum feuda incognita fuere. Tres scilicet apud nos Longobardici principatus extitere, Beneventanus, Salernitanus, & Capuanus. Horum dominos non tamquam vassallos Regis, aut Imperatoris, sed dynastas *αυτοκρατορας*, Longobardorum historia describit. Nullum hic vestigium investiturae, non sacramentum fidelitatis, non onus bello tuendi ullum dominum, nulla denique subiectio, quae feudi indicium praebet. Contra Principes nostri, velut summi domini, leges condiderunt, privilegia in-

(27) Conf. nostra *Elementa Iuris privati. Neap. in histor. part. 1. cap. 4. §. 4. seq.*

indulserunt, diplomata annis imperii sui consignarunt, monetas cuderunt, tributa indixerunt, milites aggregarunt, bella gessere, foedera icerunt, atque regalia omnia exercuerunt. Subditi Longobardorum male habiti, aut oppressi, ad nullum tribunal, aut Principem superiorem confugere solebant, sed per se iniuriam ulciscerantur. Hinc multi Duces & Principes interfecti, aut gradu suo deiectioni sunt, iisque suffecti qui nec ipsorum filii, nec legitimi successores erant, a solis populis nostris, nullo expetito Regis aut Imperatoris consensu: quod pluribus collatis exemplis confirmat vir doctus Ianuarius Grande (28).

§. X. Nullum facessit negotium, Duces Longobardorum quondam Italiae Regi dimidium reddituum suorum tribuisse; id enim fecerunt tamquam principes *tributarii*, non *vassalli* feudatarii; cum eorum ducatus vera feudi natura prorsus caruerint. Occidentis quidem Augusti, tamquam Italiae Reges, postularunt principatum quemdam in ducatus Beneventanum, Salernitanum, & Capuanum: Principes nonnullos deposuerunt, suffectis aliis; at id consensu & voluntate populorum, vel armorum vi factum est. Imposuerunt etiam iisdem varia onera; sed tales actiones in foederibus pacis sancitas Longobardi Principes nostri non observarunt: tantum urgente necessitate auxilio & intercessione Regum Italiae utebantur: illos haud agnoscebant pro suis

(28) In *Origin. cognomin. gentilit. Regn. Neap. part. IV. diss. 2.*

fuis dominis; quin nonnunquam bellum iisdem intulerunt. Quaecumque vero fuerit superioritas, quam in nostros Ducatus Longobardi Italiae Reges, & postea Imperatores Occidentis quandoque exercuerunt sive vi, sive consensu populorum, nihil aliud inde colligi potest, quam Principes nostros aliquo tempore fuisse tributarius, non feudatarios illorum Regum. A tributariis feudatarios admodum differre, notius est quam ut testato agi sit opus.

C . A . P . III.

Feuda in Regnum Italicum a Francis inuenta fuerunt.

§. I. **L**ongobardorum in Italia Regnum a Carolo M. Francorum Rege anno DCCLXXIV. eversum est, devicto Desiderio, secumque in Franciam abducto cum uxore, & filia. Ita Longobardicum Italiae Regnum ad Francos transit. Franci autem feuda e Regno Francico in Italicum invexerunt. Scite Brunnuellus (1) *primaeuam feudorum originem speciatim a Francis repetit, quò milites suos non auro, sed praediis profecuti sunt, ex Franciae vero Regno feudorum instituta in Italiam & Regnum Longobardicum transisse adfirmat. Et Westphal (2) feudorum ortum Francis*

(1) *De usu linguae Germanicae veteris in studio iuris feudalis in princ.*

(2) *De fatis & usu studii iuris feudalis in Germania*
§. 8.

92 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. II.*
 cis tribuit, & ex Franciae Regno in Italiam &
 Regnum Longobardicum deinde transiisse haec in-
 stituta scribit.

§. II. Ut causae iugulum petamus, iam fa-
 tis, opinor, ostensum est, Gothos & Longo-
 bardos feuda tam in patria sua, quam in Italia
 ignorasse. Restat, ut eiusmodi institutum ad
 Francos Italiae dominos referatur. Id ipsae Fran-
 corum Italiae Regum leges perbelle adstruunt.
 Sane in toto corpore iuris Longobardici nulla Re-
 gum Longobardorum sanctio de rebus ad feuda
 pertinentibus agit; sed tantum leges Caroli M.,
 Pipini, Ludovici, & Lotharii, quas non tam-
 quam principes Franci, aut Imperatores Occi-
 dentis, sed Italiae Reges, condiderunt. Praeterea
 iure feudali, quod in Longobardia viguit (3),
 mulieres arcentur a successione feudorum; im-
 mo feuda eis nec donari, nec in dotem dari,
 nec testamento relinqui possunt. Eiusmodi con-
 suetudo, utpote Longobardorum legibus mori-
 busque contraria, ab iisdem profecta non est,
 sed a Francis per Longobardiam disseminata.
 Apud Francos enim ex lege Salica, quamvis,
 deficientibus filiis, in bona allodialia succederent
 mater, sorores, amitae & materterae (4), a
 successione tamen terrae Salicae prorsus exclu-
 debantur (5): *De terra vero Salica nulla portio*
hereditatis mulieri veniat, sed ad virilem sexum

tota

(3) *II. F. 9. 38. 52. 55. 93.*

(4) *Leg. Salic. tit. 62. de alodo cap. 1. seqq.*

(5) *Cit. loc. cap. 6.*

tota terrae hereditas perveniat (a).

§. III. Feudale quoque idioma evincit, feuda non nisi a Francis in Longobardicum Regnum investita fuisse. In solis Francorum Italiae Regum legibus, quae superadditae sunt Longobardorum sanctionibus, occurrunt praecipua vocabula & formulae loquendi, in re feudali usitatae. Sic nomen *beneficii*, quod postea *feudum* audiit, invenitur in legibus Caroli M. & Ludovici Pii (6). Vox *vassallus* legitur in constitutione Pipini (7), & Capitularibus Regum Francorum (8). Nomen *allodium* pro praedio burgenfatico, a feudali diverso, occurrit in constitutione Caroli M. (9), in Capitularibus Francorum, & legibus Salicis. Vocabulum *regalia* pro praedio Regis, aliove Fisci iure, nemini in feudum dato (quod postea *demanium* audiit) compareret in constitutione Pipini (10): unde habes, a Francis ortam fuisse distinctionem bonorum *demanialium*, *feudalium*, & *allodialium*. Vox *investitura* legitur

(6) Lib. II. Leg. Longob. tit. 39. l. 3. tit. 41. l. 7, tit. 43. l. 1. & alibi.

(7) Leg. Longob. lib. III. tit. 4. l. 5.

(8) Lib. II. cap. 24. lib. IV. cap. 22. lib. V. cap. 147.

(9) Leg. Longob. lib. II. tit. 8. l. 9.

(10) Leg. Longob. lib. III. tit. 1. l. 30.

(a) Terra Salica erat Francorum Orientalium, qui *Salii* dicuntur Ammiano Marcellino lib. XVII., unde eorum lex *Salica* vocata fuit. Hinc etiam Imp. Conradus, primus legum feudalium conditor, *Salicus* cognominatus est, quod Dux Francorum Orientalium fuerit. Ab iis differebant Franci Occidentales, proprie dicti *Franci*, quorum lex *Francica* audiit.

94 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. II.*
 tur in legibus Ludovici Pii (11), & Capitula-
 ribus Regum Francorum . Servitium militare ,
 quod consuetudines feudales expriment formula,
hostem facere , in hostem vadere , saepe occurrit
 in legibus Caroli M. , Pipini , & Ludovici (12),
 inque Francorum capitularibus . Tandem sacra-
 mentum fidelitatis , quod vassallus domino prae-
 stat , invenitur in constitutione Ludovici Imp. (13).

C A P. IV.

*Feuda in Regnum Neapolitanum a Nortmannis
 primum illata.*

§. I. **Q**uae gens feuda in nostras regiones in-
 vexerit , disputatur . Jannonus (1) ,
 aliique statuunt , feuda in Samnium & Campa-
 niam a Longobardis , in Apuliam & Calabriam
 a Nortmannis introducta fuisse . Nae ii egregie
 labuntur . Iam enim ostensum est , Longobardos
 feuda ignorasse , adeoque nec in Italiam , nec
 in regiones Regni nostri , cuius magnam partem
 occuparunt , feuda intulisse . Franci quidem post
 deletum Longobardorum Regnum feuda in Lon-
 gobardiam induxerunt , non item in provincias,
 quibus Regnum nostrum coaluit , quippe quae
 ma-

(11) *Leg. Longob. lib. I. tit. 25. l. 78. tit. 34. l. 3. lib. II. tit. 18. l. 7. tit. 52. l. 17.*

(12) *Leg. Longob. lib. I. tit. 14. l. 11. 13. & 16. lib. II. tit. 18. l. 5. & alibi.*

(13) *Leg. Longob. lib. I. tit. 34. l. 3.*

(1) *Lib. IV. hist. civ. Regn. Neap. cap. 1. §. 3.*

magnam partem a Longobardis Ducibus & quaedam a Graecis possidebantur. Scite Molinaeus (2) tradit, Nortmannos, qui e Neustria, parte Occidentali Franciae, egressi sunt anno MVIII., feuda in Regnum Neapolitanum invexisse.

§. II. Profecto Nortmannos primos feudorum auctores in nostris regionibus extitisse, quocumque adspectu res expendatur, liquido apparebit. Principio, Nortmanni e Francia in regiones nostras adventarunt. Apud Francos autem feuda altas iam radices egerant. Ipsi Nortmanni feudorum usum habuerunt in Neustria, quam in feudum hereditarium sub onere militaris servitii iis dederat Ludovicus II. Rex Franciae (3). Quare consuetudinem patriae in has regiones virtute sua partas induxerunt. Primae & antiquissimae de feudis leges in Regno nostro a Nortmannis latae sunt, ut sequenti capite dicetur.

§. III. Rem confirmat politica ratio. Exiguus Nortmannorum numerus pluries in regiones nostras confluxit, non ad eas populandas, sed acquirendas. Et quamvis illarum dominos discordes bellantesque inter se offenderint; ipsis tamen restiterunt Longobardi, Graeci, Saraceni, & Nostrates, quorum vires, licet divisae, negotium crearunt exiguo numero alienigenarum, qui tot populos subigere, veteresque dominos e sede sua exturbare nitebantur. Quare Longobardi paucis annis universam fere Italiam devicerunt: cum contra Nortmanni, ut regionibus nostris

po-

(2) In *Consuet. Paris. tit. de feudis n. 13.*

(3) *Malaterra lib. I. hist. Sicul. cap. 2.*

potirentur, integro circiter saeculo connixi fuerint. Opus itaque habuerunt clientibus & fidelibus, qui iureiurando eorum partes tueri cogerentur.

§. IV. Re quidem vera, Nortmannis Apulia potitis, Rainulfus Aversae Comes *duodecim de suis Capitaneos eligit, & ut aequaliter inter se acquirenda cuncta dividerent, praecepit*; atque re confecta, duodecim illi duces Nortmanni terras armis partas inter se diviserunt, delato honore Comitis Gulielmo Tancredi filio, teste Leone Ostiensi (4). Robertus Guiscardus adegit Goffredum Cuperfanensem, nepotem suum, praestare sibi militare servitium pro terra Montis-pe-lusii, aliisque castris, quae possidebat, teste Goffrido Malaterra (5). Rogerius Comes *duodecim famosissima castra suo dominio subegit, quae militibus suis distribuens cum omnibus appendiciis suis de se habenda delegavit*, ut ipse testatur Malaterra (6). Idem (7) refert, Rogerium Ducem anno MXCI. recepta rursus in fidem Consentia, quae ab eo defecerat, *antequam expeditio solvatur, castrum ad urbem a tali praesumptione ulterius prohibendam in altiori urbis iugo firmasse*. Similia castra condiderunt Nortmanni intra, vel iuxta alias civitates ab ipsis devictas, & milite munierunt, ut eas in officio continerent, ceu

par^o

(4) *Chronic. Cassinens. lib. II. cap. 67.*

(5) *Lib. II. hist. Sicul. cap. 39.*

(6) *Lib. II. cap. 11.*

(7) *Lib. IV. cap. 17.*

patet ex Malaterra (8), & Telefino (9). Hinc perspicis veterem feudorum naturam, quae erant castra utili dominio concessa, directo penes dominum manente, primumque adeo feuda fuisse castra feudatariis (hi *capitanei* tunc dicti) concessa, qui una cum militibus castri sibi subiecti tenebantur tueri, & servire in bello dominum suum. Atque in Longobardia, in quam etiam Franci feuda intulerunt, *castellani* vocabantur, qui *barones* in Regno nostro dicti sunt, ut observat Muratorius (10). Scriptores Nortmanni, adfirmantes prima feuda *ducibus* (qui etiam *milites* & *fideles* dicti) data fuisse, amice conspirant cum consuetudinibus feudorum (11), e quibus docemur, primos feudatarios olim *Capitaneos Regis*, aut *Regni* vocatos.

§. V. Quaecumque ad feuda pertinent non in aliis Regni monumentis, quam Nortmannorum primum occurrunt. Distinctio *civium* sive *burgensium* & *militum*, atque adeo bonorum *burgensium* & *feudalium*, sub Nortmannis prodiit. Testis est Alexander Telefinus (12), Nucerinos Roberto Capuae Principi subditos, cum Rogero I. obistere non possent, *Primores eorum ad Regem egressos postulasse, ut sibi, & omnibus*

INDIGENIS & CASTRENSIBUS (en distin-

G

ctio-

(8) Lib. IV. cap. 24.

(9) Lib. I. de reb. gest. Roger. Siciliae Reg. cap. 24. lib. 11. cap. 34. & 49. lib. III. cap. 30. & alibi.

(10) Cit Diff. XI.

(11) J. F. I. & II. F. 10.

(12) Lib. II. cap. 55.

tionem civium & militum) *impunitatem* , & *oppidi integritatem conservaret* . Rursus de Aver-
sae civitate refert (13): *Licet duodecim Magnati-*
bus, MILITIBUS & immenso POPULO (Ro-
gerius) *gloriaretur, tamen potius aggere, quam*
muro cingebatur . Vides iam apertam distinctio-
nem inter cives & milites , quae nuspiam in
historia Regni ante Nortmannorum tempora con-
spicitur . Distinctio haec a Nortmannis inducta
sub Suevis altas egit radices . In constitutione
Friderici II. Siciliae Regis (14) legitur : *Pro*
Comite, quem ceperit aliquis, qui foriudicatus,
vel bannitus non fuerat, 100. augustales; pro
Barone 50. pro Milite simplici 30. pro Burgenfi
12. pro Rustico 6. consequetur . Luculenter hoc loco
miles seiungitur a *burgenfi* sive cive ; ac proin-
de bona allodialia seu *burgenfatica* , quae a bur-
genfibus pleno iure possidentur , a feudalibus ,
quae oneri militari subsunt, discernuntur .

§. VI. De caeremonia investiturae , quae ad
novum feudum acquirendum necessaria est (15),
prima iniicitur mentio sub Nortmannis , a qui-
bus forte instituta fuit . Rogerium I. *filium*
suum Asufum, favore Optimatum militumque, Ca-
puani principatus honore per vexillum sublimasse,
testatur Telefinus (16) . Natura & proprietas feu-
dorum , ut scilicet lege servitii militaris conce-
dantur , atque auferantur ob servitium non ex-
hi-

(13) *Lib. III. cap. 4.*(14) *Lib. II. Constit. Sicul. tit. 3.*(15) *II F. 1.*(16) *Lib. III. cap. 27.*

Cap. IV. Feud. in Regn. Neap. a Nortman. 99

hibitum, vel crimen feudatarii, invenitur apud eundem Telefinum (17): apud quem (18) etiam occurrit iusiurandum fidelitatis. Ipsum denique vassaticum dicebatur *hominium*, quam vocem Nortmanni scriptores saepe usurpant.

§. VII. Non modo feudatarii & feuda, verum etiam subvassalli & subfeuda ante Nortmannos in Regno nostro non occurrunt. Apud solos Nortmannos scriptores memorantur subvassalli, qui possidebant feuda, vel castra, ipsis ab aliis feudatariis concessa, quorum dominio suberant. Telefinus [19] memoriae prodidit: *Quorum castellorum Radulfus de Frameto [b] sub Ranulfo Comitis dominio dominatus erat*. Robertus Capuae princeps cum a Rege Gulielmo I. defecisset, aufugiens captus est a Riccardo de Aquila Comite Fundorum, vassallo suo, teste Romualdo Salernitano [20]: *Continuo suos omnes vocari fecit barones*. Et mox de Roberto Iordani patruo prodit: *Deinde sacramento mediante Comitis Iordani fidelis & canonicus [c] effectus est*; quippe ob acceptum castrum Templum eius subfeudatarius evasit.

G 2

CAP.

(17) *Lib. I. cap. 17. & 20. & lib. II. cap. 13. 15. 19. 21. & 22.*

(18) *Lib. I. cap. 15. & lib. II. cap. 25.*

(19) *Lib. II. cap. 54.*

(20) *Chronic. ad an. MCLIV.*

(b) Corrige de *Fraineta*, vel *Fraineto*, uti patet ex Falcone Beneventano *Chronic. ad an. MCXXXIV.*, ubi illum appellat *Ranem de Fraineta* pro Raone, seu Radulfo, ut observat Camillus Peregrinus *not. ad Falcon. cit. loc.*

(c) Hoc loco vox *canonicus* designat *pensionarium*, ob annum nempe canonem, sive pensionem, quam Robertus Comiti Iordano solvere spopondit.

C A P. V.

*De feudalibus Regum Neapolitanorum legibus,
& collectionibus.*

§. I. **A**. Nortmannis, qui primi in nostras regiones feuda intulerunt, leges feudales latae sunt. Ante monarchiam institutam nulla de feudis scripta lex est, sed moribus res transigebantur. Initio enim Nortmanni sine iure certo egerunt, victisque civitatibus, quas inter se partiti sunt, velut reguli, domi militiaeque imperarunt. Plura tamen Robertus Guiscardus prudenter instituit. Etenim Nortmannos, qui ex divisione oppida urbesque tenebant, fidelitatem sibi spondere curavit: quas Graecis civitates eripuit, Nortmannis suis iure feudi concessit: quas vero Longobardis abstulit, alias ipsis Longobardis, alias etiam Nortmannis in feudum dedit, celebrioribus & opulentioribus sibi reservatis. Huc spectat Hugo Falcandus [1], qui Regni nostri Proceres a Gulielmo I. postulasse testatur, ut novis, quas ediderat, *perniciosissimis legibus abrogatis, eas restituat consuetudines, quas avus eius Rogerius Comes, a Roberto Guiscardo prius introductas, observaverat, & observari praeceperat.*

§. II. Primus de feudis scriptas leges sanxit Rogerius I. Hic enim omnem feudi alienationem ac imminutionem interdixit feudatariis, ac ve-

ro

(1) *De rebus Siculis in Gulielmo I. edit. Murator.*

ro etiam principibus suis, puta Rogerio Duci Apuliae, Anfulo Principi Capuae, & Tancredo Principi Tarenti (2): permisit baroni dotarium constituere uxori super feudo sine venia Regis (3). Eius filius Gulielmus I. cavit de dotario uxori constituendo super feudo viri sui, & iuramento *afficurationis* (4): de dote danda sororibus baronis super feudo, deficiente alode (5): & de adiutoriiis moderate iustaque caussa exigendis a vassallis (6). Regno a Nortmannis ad Suevos delato, Fride-ricus II. Rex noster multa de feudis constituit. Vetuit quamcumque feudi alienationem sine consensu Regis, excadentiis exceptis (7): permisit feudum sine venia Regis in dotarium dari (8): feudatariis pupillis balium a Rege dari dum edixit; etiam ob civilem vassalli mortem (9): permisit baroni iuramentum *afficurationis* a vassallis exigere, salva fidelitate Regi debita (10): iisdem indulgit adiutoria petere a vassallis etiam in casibus nonnullis non expressis in Gulielmi constitutione (11); causas enumerat, ob quas subvassallus amittit subfeudum (12): tandem ca-

G 3 vit

- (2) *Const. scire volumus lib. III. Const. Sicut. tit. 1.*
- (3) *Const. si quis baro lib. III. tit. 13.*
- (4) *Const. mulier lib. III. tit. 16.*
- (5) *Const. fratribus lib. III. tit. 17.*
- (6) *Const. quamplurimum lib. III. tit. 20.*
- (7) *Const. constitutionem divae memoriae lib. III. tit. 5.*
- (8) *Const. licentiam lib. III. tit. 16.*
- (9) *Const. minoribus lib. III. tit. 20.*
- (10) *Const. si quando lib. II. tit. 7.*
- (11) *Const. domini lib. III. tit. 18. & Const. Comitibus lib. III. tit. 21.*
- (12) *Const. si vassallus lib. III. tit. 19.*

102 *Historia Iuris Feudalis Comm. & Neap. P. II.*
 vit de investitura valvasini (13), de praescriptione feudi (14), deque successione in feudo (15). Suas de re feudali sanctiones tulerunt infecuti Reges Andegaveses, Aragonenses, Austriaci, & Borbonii. Hinc mole iam sua feudalisiurifprudencia Regni nostri laborat; constatque Nortmannorum & Suevorum constitutionibus, Andegavensium capitulis, Aragonensium aliorumque Regum pragmaticis, itemque Gratiis & Privilegiis Baronibus nostris passim indultis, quibus natura feudorum vehementer immutata est, tantaque hodie est feudi adfinitas cum allodio, ut vix ab eo secerni possit.

§. III. Habebant Nortmanni suas feudorum consuetudines peculiaribus libris collectas, qui corrupte *desetarii*, sive libri de feudis vocabantur, inque regia domo servabantur. Sic facto a Panormitanis impetu in domum Augustam, Guilielmus I. indoluit, quod in eo incendio libri desetarii fuerint combusti, & e carcere educi iussit quemdam Matthaeum Notarium, qui illos memoria tenebat, cuius opera restituti sunt. Animadvertibat enim Rex magnum regiis iuribus damnum afferri illorum librorum iactura, in quibus terrarum feudorumque distinctiones, ritus & instituta Curiae continebantur, ut inquit Hugo Falcandus [16]. Desetarii hi libri aetatem
 non

(13) *Const. post mortem lib. III. tit. 25.*

(14) *Const. consuetudinem pravam lib. III. tit. 38. & Const. quadragenalem lib. III. tit. 39.*

(15) *Const. in aliquibus lib. III. tit. 29. & Const. ut de successione lib. III. tit. 27.*

(16) *Cit. loc. Conf. Inveges Hist. Panorm. an. MCLXI.*

non tulerunt. Peculiari legum feudalium collectione caremus: tantum eas cum aliis legibus permixtas habemus. Constitutiones Nortmannorum & Suevorum de feudis una cum aliis legibus collatae sunt in *Codice Constitutionum Regni Siciliae*, iussu Friderici II. a Petro de Vineis anno MCCXXXI. edito. Capitula Andegavensium Regum feudalìa prostant in compilatione Capitulorum, quam privato studio incertus Auctor confecit sub finem Regni Andegavensis. Pragmaticae Aragonensium, Austriacorum & Borboniorum de feudis, una cum aliis de rebus allodialibus, leguntur in Collectionibus Pragmaticarum, praesertim copiosiore, quae anno MDCCCLXXII. prodiit. Gratias & Privilegia, Regni baronibus Regum nostrorum munificentia elargita, prostant in collectione *Gratiarum & Privilegiorum Civitatis & Regni Neapolis*, quae omnium manibus teritur. Sanctiones quascumque de feudis a Regibus nostris perlatas, nostris adnotationibus & commentariis illustratas, exhibebimus in *Codice Iuris Feudalis Neapolitani*, qui brevi in publicam lucis usuram evadet.

§. IV. In Regno nostro, deficiente patrio iure, ad usus feudorum, tamquam ad commune ius, confugimus. Quo tempore illi fuerint apud nos recepti, incertum est. Compilatio consuetudinum feudalium sub Nortmannis & Suevis apud nos ignota fuisse videtur. Satis enim Regno nostro consultum erat legibus de re feudali latis a Nortmannis, & Suevis; nec desiderari quidquam poterat, cum investitura, successio, felonìa, auctoritas baronum, & istiusmodi alia, iam fuissent

constituta. Cum peculiares de feudis leges comprehensae fuissent in libris *desetariis*; nihil erat, ut qui propriis moribus & institutis sua regebant feuda, a moribus Longobardiae pendere debuissent. Revera nullus illarum usus, mentio nulla adhuc sub Friderico II. an. MCCXXXI., cuius iussu constitutiones Regni Siciliae in unum collectae sunt. Facit huc glossa in Constitutiones Siculas [17]: *Dicunt aliqui, quod Liber ille de usibus feudorum non obtineat in Regno Siciliae. Nam si bene inspicias quaecumque per Regni constitutionem circa feuda & vassallos dicuntur, sicut est de feudis non minuendis vel distrabendis, de dominis assicurandis, de felonis, & guardio, & aliis multis, ab inde processerunt, licet super his constitutiones Regni in nonnullis addant articulis, & immutent. Illa etiam consuetudo in Regno hactenus obtinens, ut filiae non succederent in feudis, quae tollitur supra proxim. in aliquibus erat de illa collat. 10. de usib. feud. in I. F. 1. 5. hoc autem &c.* Ex hoc testimonio habes, aevo Marini & Andreae de Caramanico, qui primi sub ipsis Suevis constitutiones Regni glossis enuclearunt, dubitatum fuisse, an in Regno nostro consuetudines feudorum locum habere deberent, aliis id adfirmantibus, negantibus vero aliis. Deinde sub Andegavensibus usus feudales ad supplendum ius municipale recepti sunt. Hinc in eos commentati sunt Andreas de Ifernina sub Carolo II. Andegavensi, Iacobus de Belvisio sub Roberto Rege, & passim alii.

PRO-

(17) In *Const. ut de successionibus lib. III. tit. 27. verb. iniuriam.*

PROLEGOMENA

IURIS FEUDALIS.



Uri feudali operam daturus, non feudorum modo origines progressusque nosse, verum etiam, unde feudi nomen descendat, quando adhiberi coepit, quae eius indoles & constitutio, quae substantia, natura & accidens, quae similitudo ac differentia ab emphyteusi, aliisque contractibus, quibus etiam utile dominium transfertur, quae ipsius species sint, quid tandem allodium, quod feudo opponitur, tamquam in antecoenium habere in numerato debet. Haec omnia, quae generalem beneficiariae disciplinae lucem offundunt, in ipso veluti horum elementorum vestibulo recensere non pigebit.

C A P. I.

De nomine feudi.

§. I. **B**Arbaro feudi vocabulo res ipsa vetustior est. Quae a pluribus abhinc saeculis *feuda*, ea olim adpellata sunt *beneficia*, *honores*, *militiae*, *ministeria*, *munera regia*, ut allatis veterum testimoniis probat Struvius (1), **Bu-
rius**

(1) *In histor. iur. feud. not. ad §. I.*

rius (2), alique; quamvis negandum non sit, beneficia illa a senioris aevi feudis nonnihil differre. Frequentissimum vero fuit *beneficii* nomen; vel eo quidem sensu, quo beneficium idem est ac praedium stipendiarium; vel ideo quod a dominorum beneficentia erant profecta, & largitatem fidelitatis causa factam potissimum exprimebant: quo sensu usurpatur in consuetudinibus feudorum (3), & ab Auctore *libri veteris de beneficiis*. Vox *beneficii* late accepta est a medii aevi scriptoribus, ad significandos fundos usufructuarios, qui Regum liberalitate accepti erant. Testimonia congerunt Dufresne (4), Thomassius (5), & Schilterus (6).

§. II. Unde vox *feudi* derivetur, tam varia varii tradidere, ut dilacerata potius, quam explicata sit. Nihil moror Salmasium (7), a Graeco *φύτον* repetentem: *Etiam*, ait, *feuda ipsa inde* (ab emphyteusi) *traxerunt nomen fortasse cum re suam*. Nam *ἐμphyτευσίς* ab *εἰμφύτων* & simplex *φύτον*. Unde *feudum* Barbari fecerunt. At enim cur *phyton*, *syton* dictum non fuit *feudum*? Quam longe *syton* a *feudo* distat! Nae is barbaricarum rerum rudis, discrimen inter agrum desertum ad *ἐμphyτευσίαν* datum, & fundum plerumque cultissimum, stipendii loco concessum, ignoravit. Alii *feudum* nomen faciunt

(2) In comment. ad Schilteri inst. iur. feud. p. 48. seq.

(3) I. F. 1. & 19. II. F. 34. §. 22. II. F. 55. pr.

(4) In Glossar. med. & infim. Latinis. v. beneficium.

(5) In select. feudalib. cap. 1. §. 37.

(6) In comment. ad rubric. iur. feud. Alemannic. §. 5.

(7) In disquisit. de mutuo p. 337.

ciunt Latinum a *foedere*, quo dominus & vassallus iunguntur, quod alicubi in antiquis chartis vocem *foedi* invenerint. Sed cum *feudum* per *feodum* recte scribatur, illa inversarum litterarum vox *foedum*, ac enatum inde etymon, ad foedas librariorum corruptelas ableganda est. Veteres interpretes, & recentiorum plerique, nominatim Cuiacius (8), *feudum* a *fide*, vel *fidelitate* deducunt. Hos decepit auctoritas Feudistae (9), qui eam originationem tradidit. Antiquae opinioni pondus accessit, quod *fides* sit de essentia feudi. Colorem errori superinduxit, quod Latinorum *fides* nova Italorum dialecto *la fede* sonet. At compilatori consuetudinum feudalium, bonarum litterarum & antiquitatum, maxime exterarum, rudi, quae hac in re *fides*? *Feudum* quidem sine *fide* non est; at inde non sequitur, si *fidei* vox non fuisset, nec feudi vocem extitutam. Tandem a Romanorum *fide*, Italorumque *fede* valde distat, nec reddi ratio potest, cur Itali *fedum* suum, vel *fidum*, vocem ex vernacula notissima natam, apud se corrumpi passi sint. Apposite Hotomanus (10): *Si e Latina origine, inquit, fingere nomen feudistae voluissent, quidni fidelium potius, integra prima retenta syllaba, aut fidelitatem, aut nescio quod eiusmodi confinxissent?*

§. III. Cum vocabulum feudi barbarum sit, missis exteris originationibus, vernaculas quae-

(8) In prooemio comment. ad consuetud. feud.

(9) II. F. 3. §. 1.

(10) Disput. de feudis cap. I.

ramus. Prae ceteris Giphanius (11), Rhetius (12), & Beyerus (13) feudum a voce *foden*, seu *fu-den* (alere) arcessunt, quod feuda alendis possessoribus inserviant. Contra Hotomanus (14), Wendelinus (15) aliique deducunt a *fede*, seu *saida*, quae bellum, inimicitiam, significat; cum bella in primis feudorum initia & incrementa dederint. Mitto alia barbarae indolis etyma, longius petita. Iis adstipulor, qui feudum a *feode* dictum putant, quod signat praedium *stipendiarium*, seu praedium, pecoribus aliisque rebus ad vitam alendam facientibus, instructum; tum quia in vetustis monumentis frequentius occurrunt nomina *feodum*, *feodarius*, *infeodare*; tum quod *feodum* in *feudum* facillime mutari potuit (a).

§.IV.

(11) *De iur. feud. cap. 2. n. 27.* (12) *In comment. ad ius feud. commun. lib. 1. tit. 1. n. 14.* (13) *In praef. ad delineat. iur. feud.* (14) *In comment. verbor. iur. voc. feudum.* (15) *In Glossario Gallico v. Leode.*

(a) Grotius *prolegom. ad hist. Goth. p. 23.* tradit. OT, *possessio est etiam priscis Saxonibus, unde FEOT, sive FEODUM, fiduciaria fructuum possessio.* Idem in *Florum sparson. ad ius Iustinian.* clarius scribit: *Origo vocis est FEOD, idest stipendii possessio.* Hanc Grotii sententiam eruditorum permulti amplexi sunt. Num vero vox *Feod* simplex sit, an composita, disputatur. Simplicem esse, aut saltem frequentissima particula, *hod*, *had*, *heit* in fine exornatam, censent Grotius *cit. loc.* Hertius *de feudis oblatiis part. 1. §. 2.* Schilterus *instit. iur. feud. cap. 1. §. 1.* Stravius *hist. iur. cap. 8. §. 2. in not.* aliique. Contra compositam ex FE, *stipendium*, & OD *fundus, possessio*, arbitrantur Spelmannus in *Glossario Archaeologico v. feudum*, Somnerus in *Dictionary Saxonicum Latino-Anglico h.v.* Ludewigius *de iure clientelari Germanorum sect. 1. cap. 11. §. 3.* Car. Conradus *diff. de nominibus Germanicis feode & lehen §. 1. ceteri.* Conf. Christ. Gebave-
cum *diff. de originibus feudi Germanic. cap. 1. §. 18.*

§. IV. Quandò feudi nomen prodierit, eruditi digladiantur. Sunt qui ad tempora Carolina, saeculum scilicet VIII. & IX., referunt, quique ab iis extrudunt. Freherus (16), Struvius (17), Heineccius (18), aliique vocem *feudi* saeculo IX. vindicant, auctoritate diplomatistae Ludovici Pii Imp., an. DCCCXXIV. monasterio Ebersheimensi dati, apud Schilterum (19), in quo usurpantur nomina *feodi*, *feodalis*, *infeodetur*. Hanc chartam Carolingico aevo non convenire, sed recentioris ingenii commentum esse tuetur Io. Heumannus (20). In tempora Lotharii I. vocem *feudi* confert Hornius (21) propterea quod usurpetur in constitutione *Lotharii*, quae prostat in usibus feudalibus (22). Sed eam Conrado Salico recte adiudicant eruditi. Antonius Dominicus (23) statuit, *feudi* nomen sub Carolo Crasso adhibitum, deceptus constitutione *de exceptione Romana*, quam perperam Carolo Crasso tribuit, aliisque saeculi IX. monumentis, quae spuria sunt.

§. V. Sunt qui feudi nomen e Carolingica curia eiiciunt. Ludov. Cantarellus Faber (24)

vo-

(16) *Comments. ad constit. de expeditione Romana*, quam is Carolo Crasso tribuit.

(17) *In hist. iur. cap. 8. §. 1.*

(18) *Ad Schilteri instit. iur. feud. cap. 1. §. 1.*

(19) *In mantissa, dissertationi de curiis dominicalibus adiecta.*

(20) *De prima vocis feudi in diplomatis mentione §. V.*

(21) *In iurisprud. feud. cap. 2. §. 1.*

(22) *I. F. 19.*

(23) *De praerogativa allodiorum cap. 15. §. 1.*

(24) *In Traité des Fiefs & de leur origine Liv. II: cha p. 1.*

vocabulum feudi regno Hugonis Capeti inferius esse probat. Schurzleischius (25) *quavis sponse contendit, illud in Pipini, Caroli M. & Ludovici Pii, Lotharii I. Ludovici II. Caroli Calvi, & Caroli Crassi, Imperatorum, monumentis non reperiri; charta, quam Acherius in Spicilegio attulit, subiecta est, & manifesto falsa. In aliis quoque chartis, quae sunt eorum, quos praedixi, Imperatorum, temporibus proximae, nihil prohibet, quin pro feudalibus quoque fidelibus legamus. Hoc magis reiiciendae sunt chartae Pipini, Caroli M. & Lotharii I., in quibus vox feudi legitur; falsi notas legentibus ostendunt. Guilielmus Somnerus (26) in nullo non suspectae fidei monumento ante annum millesimum se feudi nomen reperisse testatur. Consentit Ludewigius (27), qui ante decimum saeculum latinos libellos a feodi verbo prorsus abhorruisse, ait. Freherus (28) antiquiorem vocabuli usum in dubium vocavit, Friderici I. demum aevo cum consuetudinibus feudorum enatum ratus, quamvis fide laudati diplomatis Ludovici Pii ad saeculum IX. male retulerit. Sane vix ullus feudi in latinis libellis usus ante saeculum XI. fuit. Ea vox nec semel in totis legibus Carolinis appareret. In tot diplomatibus, vetustisque monumentis non sublestae fidei *feudum* numquam, *beneficium**

(25) *Diff. de Conrado Imp. Augusto, eiusque diplomate, quod de expeditione Romana inscribitur.*

(26) *In Glossario Historiae Anglicanae subiecto.*

(27) *De iur. clientelar. Germanor. cap. 11. §. 4. votae n.*

(28) *Cit. loc.*

Cap. II. De definitione feudi. III

eium semper occurrit. In veteri libro de beneficiis, qui consuetudinibus feudorum antiquior forte est, nec semel apparet feudi vox, nec feudalis, nec infeudati; semper beneficii, beneficalis, inbeneficiati, ita constanter, ut si vox altera ignota prorsus fuisset.

C A P. II.

De definitione feudi.

§.I. **C**UM feudum & rem quae feudo datur, & ius quod domino vassalloque competit, & negotium quod inter utrumque geritur, significet; doctores pro varia hac significatione feudum aliter atque aliter definiunt. Praestat, feudum omni ex parte inspectum, parite definire. Itaque obiective sumtum, est donatio quaedam dominii utilis rei immobilis sub lege fidelitatis singularis. Desumtum vero effectivè, est legitima facultas re feudi titulo accepta utendi sub conditione singularis fidelitatis. Tandem formaliter acceptum, est conventio, qua dominus & vassallus nexu singularis fidelitatis rite inter se copulantur, atque huic res quaedam, accedente investitura, ad usum conceditur. Nihil dubii est, quin feudum sit contractus, quo nomine ultro citroque obligatio intelligitur (1). Mutua enim inter dominum & vassallum obligatio nascitur: ille fidem defensionis, hic vero fidem obsequii praestat (2).

§.II.

(1) L. 19. D. de V. S. (2) II. F. 7.

§. II. Obiectiva feudi definitio pluribus exponenda est. Dicitur *donatio*, cum ex domini liberalitate ac munificentia profisciscatur: unde & feudum *beneficium*, & vassallus *beneficiarius* passim appellatur (3). Nec beneficium esse definit, quod aliquando pecunia intervenit; quippe nulla esse ratio potest pecuniae cum principali munificentia, cumque eximio honore ac dignitate, quam vassallus ex feudi concessione consequitur. Verbum *quaedam* indicat, feudum impropriad esse donationem, cum fidei & militiae onere detur, & quibusdam casibus ad dominum revertatur. Sequitur *dominii utilis*; praeceptum namque vassalli ius positum est in utili dominio, ex quo alia iura dimanant. Excipit *rei immobilis*, quo nomine veniunt etiam ea, quae immobilium loco sunt; ut iura, redditus, iurisdictiones (4); in rebus enim mobilibus feudum proprie non consistit. Postrema verba significant, feudum ob fidem, quae ad eius *utitur* pertinet, concedi. Fidem hinc intelligo feudalem; cuius haec est conditio, ut vassallus dominum prae aliis colere ac vereri, salutem fortunaeque eius promovere, his adversa avertere teneatur; atque beneficio privetur, si officio desit suo. Feudalis instituti finis est, ut Princeps in re militari habeat certa fide obnoxios & devotos non sui modo territorii homines, sed etiam alieni. Subditi quidem omnes fidem & obsequium etiam militare Principi suo debent.

Sed

(3) F. 1. §. 4. II. F. 55. §. 2.

(4) II. F. 1.

Sed fides & obsequium feudatarium est singulare, ac illud subditorum generale. Praeterea vassallus nulla severiori poena affici potest, quam feudi amissione: contra civis summo Imperanti perfecte subditus, capite ipso plecti, aliisque pro criminis ratione poenis coerceri potest. Tandem fidelitas feudalis adeo iuncta est feudo, ut, hoc sublato, & illa expiret; at perfectae subiectionis civilis fides, substantiis licet omnibus amissis, in cive perdurat.

§. III. In feudo distinguenda sunt *substantia*, *natura*, & *accidens*. Substantia ipsam feudi essentiam constituit. Ad feudi *essentiam* pertinent. (I) *Dominii utilis* transitus in vassallum, directo penes dominum manente (a). Utroque enim dominio translato, allodium, non feudum exsurgit. (II) *Fidelitatis* promissio, ob
H
quam

(a) Vocem *directum* dominium Latinam faciunt feudistarum plerique, ac distinctionem inter dominium directum & utile a Romanorum actionibus directis atque utilibus deducunt. Derivatio haec displicet Schiltero *comment. ad Ius feudale Alemannic. p. 3.* his verbis: *species eiusmodi domini non pleni, dominium utile vocatur, cui opponitur directum ab interpretibus ad imitationem Istorum Romanorum, qui actiones in directas & utiles dividunt; sed directas hi vocant, quae directo & expresse alicui a lege aut edicto dantur, utiles quae secus & dumtaxat per interpretationem extensivam: quo sensu dominium directum dici non potest, sed potius quod sit dominium directivum, reservatum a concedente & infeudante, quod utile dirigit, a se dependens. Gudlingius in Gudlingian. part. XII. contendit Germanicum esse nomen directum, ortum a voce *rechts*, unde *directus*, *directura*, *directura*, *droitura*, *droit*, *rectars*, *rectitudo*, a scriptoribus mediae aetatis formata sunt.*

quam feuda ab initio concessa sunt : nec eam polliceri detrectans feudo investiendus est (5). Differt autem fidelitas a fidelitatis sacramento ; sine illa feudum esse nequit ; sine hoc potest. Quid enim refert, iurata, an iniurata fides promittatur ? Unde distinctio vassalli in *iuratum* & *non iuratum* (6). Quare, etsi iusiurandum remittatur, non ideo a praestanda fide vassallus intelligitur liberatus. (III) *Res immobilis*, aut *quasi*, in qua verum constituitur feudum, cum eius proprietates esse domini, utilitas vassalli debeat ; quod in stabilibus accidit, quorum usus, salva substantia, esse potest, non item in mobilibus, quae corrumpuntur & consumuntur. Tria haec pacto mutari nequeunt ; secus non feudum, sed aliud negotium constituetur.

§. IV. Natura feudi est *communis feudi ratio*, sive *qualitas*, quae iuris auctoritate feudo semper indita censetur, nisi aliter conventum probetur. Naturalia feudi sunt. (I) *Servitium*, quo vassallus obstringitur, cum feudum domini & vassalli gratia concedatur (7) : quod servitii onus reale est, & cum feudo ipso transit. Si dominus servitium non designavit, *militare* censetur (8) ; sin expresse remiserit, feudum erit improprium, quod *francum* appellatur. (II) *Alienationis prohibitio* sine consensu domini, ne cogatur dominus alium habere vassillum, cum fidelitas unius
non

(5) II. F. 3. §. 1. in fin.

(6) II. F. 16. 24. 47.

(7) I. F. 72. II. F. 6.

(8) II. F. 55. §. 1.

non sit fidelitas alterius. (III) Ut *iudex competens* in causis feudalibus sit ipse dominus, quamvis vassallus sit clericus & dominus laicus, atque vicissim (9). (IV) Ut vassallus sine culpa feudum non amittat (10). (V) Ut in feudo non succedant feminae (11). (VI) Ut investitura renovetur, cum dominus, aut vassallus mutatur (12). Haec, quae de natura feudi sunt, moribus pactisque privatorum immutari possunt, quin feudi *εἶδος* laedatur.

§. V. Accidens demum feudi est *pactum a domino & vassallo adiectum feudo*, quo eius natura augetur, vel minuitur, nec subintelligitur, nisi exprimatur: veluti, si obligetur vassallus uxorem domini ad ecclesiam festis diebus comitari (13): si feminis concedatur successio (14): si vassallus sit liber a servitiis (15): si feudum ad successores non perveniat (16). Iam accidens, salvo feudo, & adesse & abesse potest.

- (9) II. F. 55. §. *praeterea in fin.*
- (10) I. F. 7. 21. 22.
- (11) I. F. 1. §. 3., I. F. 50. & *alibi.*
- (12) I. F. 24.
- (13) II. F. 2. §. *ult.*
- (14) *Cit.* §. *ult.*
- (15) II. F. 104.
- (16) I. F. 2. *pr.*

C A P. III.

De feudi similitudine ac differentia ab aliis contractibus utile dominium transferentibus.

§. I. **P**raeter feudum, complures contractus, partim Romano iure, partim barbarorum moribus inventi, dominium utile transferunt, directo a nobis retento, in primis *emphyteusis*, *precaria*, *libellaria*, *ususfructus*, & *superficies*. Horum similitudinem ac differentiam a feudo nosse, non parum ad germanam illius naturam introspiciendam confert.

§. II. Emphyteusis est contractus, quo utile praedii dominium in perpetuum, vel ad tempus non modicum, conceditur pro certo annuo canone, in agnitionem domini directi. Eiusmodi contractus apud mortalium antiquissimos, atque Romanos receptus est. Eum esse proprium contractus genus, inter locationem & venditionem medium, primus definivit Zeno Imp. (1). Emphyteusis nomen significat sationem, omnemque agri colendi rationem. Initio enim inculti tantum agri in emphyteusin dati, ut plantationibus fierent meliores: unde ius, quod emphyteuta acquirit, vocatur *ἐμποιήμα*, *melioratio*. Exinde, utilitate impellente, etiam fertiles agri, ac domus ipsae, eo iure dati sunt. Iam cum emphyteusi feudum convenit, quia utroque utile dominium transfertur, nec nisi iusta de causa

amit.

(1) *L. 1. C. de iur. emphyteut.*

Cap. III. De feud. similitud. ac different. 117

amittitur : vassallus & emphyteuta servitutem fundo acquirere possunt : uterque iure suo cadit, si praedium, in scio domino, alienaverint. Discrepat vero in his. (I) Vassallus fidem & militiam, emphyteuta annuum dumtaxat canonem praestat. (II) Vassallus, inconsulto domino, feudum alienare nequit: quod emphyteutae licet, modo denuntiet domino, an intra menses duos iure προσηυτεως praelationis uti velit. (III) Tandem in feudo succeditur iure sanguinis; mares, exclusis feminis, admittuntur; clericus & monachus feudo cadunt; pluribus de causis amittitur: quae omnia in emphyteusi non concurrunt.

§. III. Moribus serioris aevi variatus est emphyteuticus contractus & re & verbis, perque varias conventiones latius porrigi coepit: inde varias contractuum species emphyteusis produxit. Audiatur Salmasius (2): *Constat ad emphyteuseos exemplar formata fuisse, & ab emphyteusi originem duxisse omnia illa contractuum genera, quae barbarico saeculo imperii partim in ecclesiam introducta sunt, partim in vitam civilem, precariarum, libellariarum, censuum, reddituum. Et Rollandinus (3) de emphyteusi scribit: Et contractus iste secundum diversas terrarum consuetudines diversis nominibus nuncupatur: dicitur enim emphyteusis, precaria, libellus, census, fictum &c. Recte observavit Bartolus (4), multas de colendis*

H 3 agris

(2) *Disquisit. de mutuo.*

(3) *In Summa Notariae cap. 1. rubric. de notulis ecclesiarum.* (4) *In d. l. 1. C. de iur. emphyt.*

agris conventiones diversis quidem nominibus appellari, re tamen ipsa idem esse ac emphyteusin. Ita colonarius contractus, hodie apud colonos haud infrequens, cum nempe quis, ut liceat sibi habere agrum, se heredesque suos ad certam pensionem quotannis solvendam obligat, nihil est aliud, quam emphyteusis, non illa quidem in Codice descripta, sed quam illius exemplo politia velut utilem recepit.

§. IV. Ex emphyteusi itaque cum alii contractus, tum *precaria* orta est. Precaria est contractus, quo ususfructus praedii ecclesiastici conceditur alicui ad certum tempus vel gratis, vel certa mercede constituta, ea tamen lege, ut elapso tempore ad ecclesiam redeat, & plerumque accipiens aequivalens praedium suum ecclesiae pleno iure concedat. Leo Imp. (5) precariam vocat *ususfructus cessionem*. Ex pacto precaria dabatur vel ad vitam accipientis, vel ad primum heredem coërecebatur, vel ad quartum, ac vero etiam quintum porrigebatur, ut ex vetustis chartis probat Dufresne (6). Ne vero bona haec ecclesiae in perpetuum alienata viderentur, & possessores illorum proprii haberentur, renovari in singula quinquennia debebat (7). Eiusmodi contractus in Gallicana ecclesia frequentissimus fuit, ut ex Conciliis & Capitularibus constat (8). Precaria di-

(5) L. 14. C. de SS. Eccles.

(6) In Glossar. v. precaria.

(7) Conf. cap. 1. & ult. ext. de precar., & Filesc. opusc. de Eccles. Gallican. querela.

(8) Vid. Dufresne *cit. loc.* Lindebrog. in Glossar. v. precariae, Bignon. not. ad Marculf. II. §. Cuiac. in l. F. §. ceterosque.

Cap. III. De feud. similitud. ac different. 119

dicitur etiam *præstaria*. Certum est, nomina *precariæ* & *præstariæ* olim confundi solita fuisse, ut ostendit Baluzius (9). At nonnihil inter utramque discrimen erat. *Precaria* dicebatur charta, qua petitor rem precario accipiebat, ac censum aliasque conditiones impositas se implendum promittebat; *præstaria* vero, qua quis rem in *præstitum* concedebat, & quibus legibus eam concederet exponebat. Ita eadem res respectu accipientis, cuius precibus dabatur, *precaria*; respectu vero episcopi vel abbatis id ius præstantis, *præstaria* dicebatur, uti scite Sirmondus (10). Iam verò *precaria* differt a *precario*, de quo in iure civili; hoc enim est conventio, qua res propria alteri ad eius preces utenda datur, quamdiu concedenti placuerit. Convenit *precaria* cum feudo, quia uterque contractus tantum usumfructum transfert, in rebus immobilibus consistit, atque *precariæ* & feudi possessor fundum alienare vetantur. Differt verò a feudo, quod in *precaria* nec fides & servitium, nec successio detur, ut est in feudo. Adhæc in *precaria* pensio penditur, & renovatio fit de quinquennio in quinquennium: quæ in feudo locum non habent.

§. V. *Libellaria* sic dicta à libello, seu brevi charta, in qua describitur, ut Hotomano (11), Cuiacio (12) aliisque visum: vel a *libella*, idest,

H 4

parva

(9) Not. ad Reginon.

(10) In Capitul. 7. Caroli Calvi.

(11) In Lexico feudali h. v.

(12) Ad tit. C. de iur. emphyteut.

parva libra aeris , ceu Weseembecius (13) & Connanus (14) arbitrantur . Vocatur etiam *libellarius contractus* , & *iur. παροικικον colonarium* . Est autem libellaria , venditio quaedam rei ecclesiasticae vel profanae , libello sive scriptura interveniente facta , certo pretio , certaue in singulos annos pensione , hac plerumque lege adiecta , ut contractus condicto tempore renove-
tur , rursus numerato pretio vel certo , vel arbitrario . Hic igitur contractus est vera alienatio . Hinc bona ecclesiastica prohibentur in libellariam (15) concedi , sed in precariam permittuntur . Per libellariam enim deterior , per precariam melior fit ecclesiae conditio : cum & datum praedium recuperet extincto usufructu , & insuper aliud aequivalens statim adipiscatur . Eadem de causa feudum dari ad libellum prohibetur (16) . Differt autem libellaria a vulgari venditione ; quippe quae sine scriptura fieri potest , renovari non debet , & annuam pensionem non habet . Differt etiam ab emphyteusi . (I) Quod semper renovanda . (II) Plus detur quam in emphyteusi . (III) Non fiat ob meliorationem . (IV) Semper in perpetuum fiat . (V) Post biennem moram committatur . (VI) Sine consensu domini vendi possit . Discrepat tandem a feudo , potissimum quia hoc fidei & militiae lege conceditur ; libellaria non item : & ex con-
tra-

(13) *Tract. de feud. tit. 14.*(14) *Comment. iur. civ. lib. VII. cap. 12. n. 12.*(15) *Iustinian. Nov. 7.*(16) *II. F. 9.*

tractu libellariae rem possidens potest eam vendere, inconsulto domino; quod vassallo non licet.

§. VI. Ususfructus est ius alienis rebus utendi fruendi, salva earum substantia. Convenit cum feudo, quia fructuarius & vassallus naturaliter possident, meliorem praedii conditionem facere possunt, deteriore non item, & porro fundum pignori dare nequeunt. Differt autem a feudo in his. (I) Fructuarius fidem & militare servitium non debet, ut vassallus. (II) Servitutem, ne consensu quidem proprietarii, praedio imponere potest (17); vassallus vero potest (18). (III) Formam aedium mutare, aut quidquam in area aedificare nequit; contra vassallus aedificia construere, melioresque feudi tractus reddere potest (19). (IV) Ususfructus sola concessione; feudum investitura constituitur. (V) Tandem in feudo est perpetua successio, quae in usufructu plerumque deest: factaque heredis mentio de primo, non ulteriore herede, intelligitur, cum ususfructus sit ius personae adhaerens, qua sublata & illud tollitur. Est quidem feudum ususfructus, sed feudalis, diversus a civili, de quo Romanae leges statuunt; pacto siquidem ad successorem in infinitum transit sub lege fidei & servitii, itaque proprietas domino inutilis non est, feudali usufructu semper abscedente.

§. VII. Superficies est ius aedificandi in alieno

(17) L. 17. §. ult. D. de usufruct.

(18) II. F. 8. §. quid ergo.

(19) II. F. 8. §. 2, II. F. 28. §. si vassallus.

no solo conducto aut etiam emto, consentiente domino, ea lege, ut sibi aedes in perpetuum vel ad tempus non modicum habeat sub annuo salario sive pensione. Id ius *εμβατευτικόν*, & *εμβαττικόν* dicitur. Superficiarius, idest in alieno solo aedificans pro annuae pensionis praestatione, licet in nonnullis inquilino similis videatur, maius tamen in variis ius habet; nam & servitudes superficiei imponere potest, & ipsam superficiem vel usum eius aut usumfructum alteri legare, donare, pignori obligare, & in rem actione utili de ea experiri (20). Iam superficies affinis est feudo, quia utroque contractu dominium utile transfertur, ambobus imponi servitus potest; tam superficiarius, quam vassallus actione in rem, vindicatione servitutum superficiei & feudo debitarum, ac interdicto *uti possidetis* experiri possunt. Differt vero a feudo, quia illa tantum in superficie, hoc in ipso rei solo consistit: in superficie annua dumtaxat pensio; in feudo fides & militia praestatur: feudum vendi, donari, locari nequit; ius vero superficiarium potest.

CA.

(20) Vid. *tit. D. de superficiebus* i

C A P. IV.

De divisione feudi, & primum de feudis propriis.

§. I. **I**ncredibile dictu est in quot species plerique interpretum tribuant, immo discerpant feudum. Sed quemadmodum divisio prudenter moderateque instituta plurimum rem illustrat; ita intemperanter ac profuse facta magnam parit confusionem. Ut enim observat Seneca (1), *idem visii habet nimia, quod nulla divisio: confusio est quicquid in pulverem sectum est.* Illae itaque divisiones, quae ad feudi naturam planius intelligendam conferre possunt, curatius exponemus, reliquas dumtaxat per summa capita recensebimus.

§. II. Praecipua feudi divisio est in *proprium* seu rectum, & *improprium*. De primo hoc capite; de altero agam in sequenti. Proprium est, quod *naturam & formam iure feudali constitutam integram, omnique ex parte perfectam retinet.* Si enim ab essentia divertat, non feudum, sed aliud negotium orietur; si a natura, improprium evadet; si demum accidens mutetur, feudum adhuc proprium remanebit. Huiusmodi feudi pro personarum concedentium, vel adquirentium conditione, pro rerum quae in feudum dantur qualitate, pro varietate pactorum investiturae adiectorum, aut effectuum & iurium, quae feudum

(1) *Epist.* 90.

dum parit, diversae sunt species, quas singulatim recensebimus.

§. III. Ratione *acquisitionis* feudum in *vetus & novum* tribuitur. Vetus est, quod *iure successionis ad aliquem transiit*. Doctores hoc subdistinguunt in *antiquum & paternum*. Illud vocant, quod ab aliquo adscendentium ultra quartum; hoc infra quartum gradum *inclusivè* adquisitum fuit. Haec distinctio inanis est, cum in iure feudali (2) feudum *paternum & antiquum* pro synonymis usurpentur ad differentiam feudi *novi*, & effectu etiam nihil differant. Feudum vero *novum* est, quod *a primo acquirente initium habuit*, & *adhuc successionē ad alios non pervenit*. Quod itaque novum est, temporis successu fit antiquum. Etenim cum primum ab aliquo acquiritur, & quamdiu ab eodem retinetur, novum dicitur; postquam vero ab eo successionis iure in alios translatum est, adpellatur antiquum, vel paternum.

§. IV. Praecipua inter vetus & novum feudum discrimina haec sunt. (I) Feudum novum sola investitura acquiritur (3); antiquum vero successionē, licet intra annum & diem petenda sit investitura (4). (II) In feudo novo tantum descendentes succedunt [5]; in antiquo etiam collaterales (6). (III) Probandae novi feudi investiturae tantum Pares Curiae; veteris autem omnes,

(2) II. F. 3. & 32.

(3) I. F. 25.

(4) II. F. 1.

(5) I. F. 1. §. *fin* autem I. F. 20. & II. F. 50.

(6) II. F. 50. II. F. 11.

omnes, praeter feminas, admittuntur (7). In novi feudi alienatione sufficit consensus domini & vassalli; at in antiqui etiam adgnatorum in investitura vocatorum consensu est opus (8). Ceterum saepe feudum antiquum in novum mutatur: quod potissimum fit *voluntate, refutatione, & feloniam*. Vicissim feudum novum iure antiqui conceditur, tumque naturam adsumit feudi antiqui, & illius iure regitur non modo in persona primi vassalli, sed etiam omnium descendantium. Fulse de hac re iuris feudalis interpretes, & in primis Frid. Manzel (9), quem adi.

§. V. A qualitate rei sumta est partitio feudi in *ecclesiasticum & saeculare*; quorum illud in re ecclesiastica, hoc in profana constituitur (10). Utriusque discrimen a re, non a persona domini aut vassalli petendum est. Hinc saeculare erit feudum, si princeps laicus illud clerico vel ecclesiae largiatur (11): aut clericus non de bonis ecclesiasticis, sed propriis feudum concedat (12). Cum aliis de causis, tum principum munificentia in Gallia, Germania, Italia, aliisque regionibus, feuda in ecclesias & monasteria confluxerunt: qua de re consule prae ceteris Iust. Hennig. Boëhmerum (13).

§. VI.

(7) II. F. 32, & 58.

(8) II. F. 39. II. F. 3. Sed autem.

(9) *Diff. de eo quod refert feudum esse antiquum, vel novum iure feudi antiqui concessum*. Adde Phil. Hoffmannum *diff. de differentiis feudi novi & antiqui*.

(10) II. F. 40. II. F. 35.

(11) *Cis. tit. 40.* (12) *Diff. tit. 35.*

(13) *Diff. de feudis ecclesiasticis*.

§. VI. Ab effectu feudum in *nobile* & *non nobile* dispescitur. Primum vassallum nobilitat, non item alterum : ut autem feudo nobilitatis iura translata intelligantur, in concedente nobilitandi potestas & voluntas requiritur (14). Nobile dividitur in *regale* & *non regale*. Regale est, quod proxime ad regalem dignitatem accedit, uti sunt ducatus, marchionatus, & comitatus [15]; item regnum, quod aliquando in feudum conceditur, electoratus, & principatus. Non regale est, cui minor dignitas est adnexa [16]. Ceterum in interpretanda investitura, cuiusque regni leges & consuetudines servandae sunt, adeo ut, licet investiturae verba regalem quamdam dignitatem significare videantur, intelligenda potius sint de singulari honore, quo vassallum princeps ornare, quam de maioribus regalibus, quae in eum conferre voluerit.

§. VII. A diversitate pactorum feudum aut *ligium*, aut *non ligium* est [17]. Primum a solis supremis principibus alicui superiorem aliquem non adgnoscenti datur ea lege, ut adversus quemcumque, nemine prorsus excepto, defendatur. Dictum est *ligium*; quia vassallus arctissimo fidei vinculo seniori suo *ligatur* (a).

Non

(14) II. F. 10.

(15) II. F. 10. §. 1.

(16) *Cit. tit.* 10.

(17) II. F. 7. §. 2. & 55. §. ult. in fin.

(a) Vocem *ligium*, quae II. F. 28. contra omnes, & II. F. 55. occurrit, a latino *ligare*, quod reges eiusmodi vassallos, in signum additionis nexus, pollicibus ligatis investirent, vel a *liga*, quod sit alligatio fidei, derivant.

Non ligium est, quod a quocumque conceditur, sed ita, ut vassallus non cogatur dominum tueri contra quemcumque (18). Quare idem nequit plurium dominorum esse vassallus ligius; at non ligius, aut unius ligius, aliorum non ligius esse potest. Eiusmodi feuda primum in Germania orta videntur, qua civilibus bellis confligente, castra in abruptis plerumque montibus extructa receptaculo erant fugientibus. Hinc domini castra haec territorii sui dabant in feudum vel ea lege, ut contra quemlibet dimicaret, unde *ligia* feuda; vel excepto Caesare, aut dynasta aliquo, unde *non ligia*, audiri coeperunt (b).

§. VIII. Tandem a loco feudum vel est *curtis*, vel *extra curtem*. In utroque definiendo mire dissentiunt interpretes (c). Feudum *curtis* definiunt

complures feudistae. Conf. Alteserra *de origin. feud. cap. 8.* At Germanicae originis vocem *ligium* esse & idem ac *ledig* denotare, tuentur Schilterus *ad ius feud. Alemann. p. 14.* Frider. a Sande *in comment. ad Consuetud. Gelriae part. 1. cap. 1. §. 25.* alique. In S. Bernardi *epist. CCCXX.* occurrit *ligia fidelitas*. Et Honorius III. *cap. 13. de cleric. non residentib. in V. Decretal. compilat. usurpat ligiam residentiam*, quae a clericis in suis titulis impendenda est, (18) *Cit. loc.*

(b) Conf. Io. Iac. Gerckenrod *diff. de feudis ligiis & non ligiis*, atque Ludov. Siegfriidum *diff. de feudis ligiis*.

(c) Non solum de vero feudorum in *curte & extra curtem* intellectu, sed etiam de originatione vocis *curtis*, diversae sunt virorum doctorum sententiae. Struvius in *Syntagm. iur. feud. cap. 4. aphor. 18.* eam ab antiqua voce latina *Cors*, quae locum conclusum sub dio ante aedes, ac speciatim ante aedes principum (monente Vossio *de viuis sermon. lib. III. cap. 7.*) significat, arcessit. Con-

aiunt nonnulli, quod est in curte seu territorio domini: alii vero esse aiunt, dum fundus, vel redditus, vel ius ad curiam domini spectans, in feudum conceditur. Feudum vero extra curtem est res a domino extra territorium vassallo sub lege fidelitatis, & aliquando etiam praestandorum servitiorum concessa. Dari dominium directum in alieno territorio posse, evicerunt Burch. Struvius (19), & Ludov. Boëhmerus (20). Bohemia multa feuda extra curtem in Germania possidet. Multa feudorum extra curtem exempla congerunt Io. Guil. de Goebel (21), & Christ. Rehfeldtus [22].

§. IX. Non omnes recensitae feudi proprii species in Regno nostro obtinent. Feudum *ligium* & *non ligium*, itemque *curtis* & *extra curtem*, prorsus ignotum est. Feudum *nobile*, & *ecclesiasticum* a primis Regni initiis extitit. Feudum *nobile* a solo Rege confertur, eique adhoa, & relevium solvitur, ut ducatus, comitatus, marchionatus, baronia. Eiusmodi feudum *in capite* appellatur in iure nostro (23), & ab inter-

Contra Lipsius *de re milit. Roman. dial. IV.* alique a Graeco *χορτος*, *gramen*, derivant. Sed vocabuli *curtis* primordia vel in antiqua Gothorum voce *Gord* vel *Goerde*, quae locum septum significat, vel in veteri Saxonum *Coord*, quod iudicium denotat, quaerenda esse, docent Io. Loccenius in *explicit. peregrin. diffion.*, Henric. Spelmannus in *Glossar. voc. curtis*, alique.

(19) *Comment. de dominio directo in alieno territorio.*

(20) *Exercit. de iudicio feudorum extra curtem.*

(21) *Diff. de feudis extra curtem.*

(22) *Diff. de feudis in curte & extra curtem.*

(23) *Const. ut de successionibus lib. III. tit. 27.*

terpretibus *immediatum* (d). Dicitur etiam *quaternatum*, quod in quaternione, hoc est volumine feudorum Regni, descriptum sit (e).

§. X. Ecclesiae ac monasteria baroniis, castris, civitatibus & feudis munificentia Regum Nortmannorum, Suevorum, Andegavensium, cc.

(d) Reges nostri in feudalibus concessionibus adhibebant formulas, *teneri in capite a R. Curia*, & *teneri ab alio*. Prima significabant feudum, cuius concessio ad Regem solum pertinebat; secunda vero subfeudum, quod a Rege & Barone simul dabatur; vel solius Baronis interveniebat adensus, quo feudum *placitum militare*, vel *rusticum* constituebatur. Postea Andreas de Isernia induxit nova vocabula *immediate*, & *mediate*. Verbo *immediate* significavit feudum, quod a Rege confertur, dictum antea *teneri in capite*; voce autem *mediate* designavit subfeudum, quod ab alio, non a Rege tenetur. Hoc loquendi generis usi sunt Afflictus, Camerarius, Freccia, alique nostrates beneficiariae disciplinae doctores.

(e) Vox *quaternati* occurrit in const. *si quis baro lib. III. tit. 13*, Const. *dignum lib. I. tit. 44*, & Const. *post mortem lib. III. tit. 25*. Primus Andreas de Isernia, inde Camerarius, ceterique interpretes distinxerunt inter feudum *κατὰς* simpliciter *quaternatum*, & feudum *quaternatum κατὰ τι* secundum quid, quod consuetudines feudales *subfeudum*, ius Gallicum *retrofeudum* appellat: inque iure nostro feudum *teneri ab aliquo* dicitur, Const. *si quando lib. III. tit. 10*. Const. *si quando aliquem lib. II. t. 7*. & Const. *quia frequenter lib. III. t. 9*. De feudo *quaternato secundum quid*, itemque *plano ac de tabula*, fute in nostro *de subfeudis* commentario disputabimus. Ut in viam regrediamur, *quaternatum* dictum est feudum a volumine, quod *quaternio*, seu *quinternio* vocabatur, in quo adnotatum erat. Sub Nortmannis *terrarum*, *feudorumque distinctiones*, ritus & instituta Curiae continebantur in libris *consuetudinum quia defensorios* appellabant, qui in Panormitano tumultu sub Gulielmo I. perierunt, uti dictum in *hist. iur. feud. part. II. cap. 5*. Sub iisdem Nortmannis *feudo-*

ceterorumque locupletatae sunt. Qua in re excelluit Rogerius I. quem ecclesiarum & monasteriorum munificum & protectorem adpellat Telesinus (24). Hinc episcopatus & archiepiscopatus bene multi Regni nostri feuda possident, eorumque antistites, utpote etiam barones, iurisdictionem civilem in homines feudi per Officiales exercent. Qui hinc sine piaculo praeteream archiepiscopatum Salernitanum, cui Gulielmus Dux feudum Olibani & Montis Corbini elargitus est? De eo testatur Romualdus Salernitanus (25): *Hic Salernitanae ecclesiae omnia, quae Robertus Dux avus eius, & Rogerius Dux pater eius donaverant*

rum investiturae, pacta, qualitates, concessionem, fines, pertinentiae, aliaque id genus, descripta erant in *quaternionibus* seu *quinternionibus* R. Dohanae. Eorum mentio in Const. Magnae Curiae lib. I. tit. 4.: *De Comitibus, videlicet baronibus, civitatibus, castris, & magnis feudis, qui in quaternionibus Dohanae nostrae baronum inveniuntur inscripti*. Et in Const. Iustitiarum nomen lib. I. t. 44. legitur: *De castris, & baronibus, & magnis feudis, quae in quinternionibus Dohanae nostrae scriptae sunt, quae omnia singulariter cognitioni nostrae Curiae reservamus*. Conf. etiam Caroli II. capitulum ad tollendam quidem, Fuit olim Archivum, vulgo Regiae Siculae dictum, quod erat propè locum, qui vocatur Sicla: nunc Regiae Camerae Summariae, ubi Alphonsus I. omnia servari iussit. In hoc extant *Quinterniones*, in quos referuntur feudorum quaternatorum privilegia, investiturarum, donationum regaliū totius Regni, item regii assensus, & refutationes feudorum. Diversum ab illis est *Cedularium*, sive codex, in quo continentur servitia, adhae & relevia, quas Regni barones Regi debent, Vid. Toppium de orig. tribunal. lib. II. cap. 4. tom. 1.

(24) Hist. Sicul. lib. IV. cap. 3.

(25) In Chronic. ad an. MCXXIII.

quant, confirmavit, & Iudaiscam pro magna parte adiunxit. Castrum Olibani reddidit, & totam Palestinam ecclesiam moriens reliquit. E monasteriis potissimum Ordo Benedictinus divitiis feudisque ditatus est. Hinc Abbas Casinensis primus Regni baro audit, civili & criminali iurisdictione gaudet, inque generalibus Regni Comitibus per procuratorem sedet. Castra & praedia aliis in subfeudum concedebat, sibi quoque valvasinos creabat. In Catalogo baronum Regni (f) legitur, Abbatem Casinentem Gulielmo II. pro sacra Expeditione obtulisse LXX. milites, & CC. servientes. Qui feuda ecclesiarum & monasteriorum Regni nosse cupit, is adeat Ughellum (26), & Pirrham (27).

C A P. V.

De feudis impropriis.

§. I. **Q**uemadmodum feudum proprium naturalia omnia feudi retinet; ita improprium est, quod a propria feudi natura recedit, partim ex dispositione iuris feudalis, partim ex pacto contrahentium. Pro pactorum diversitate permultae sunt huiusmodi feudi species;

I 2

quot

(f) Antiquissimum hunc feudatiorum Regni catalogum, qui sub Gulielmo II. Siciliae Rege compositus fuit, ex Codice MSto Archivi R. Camerae, in lucem extulit Carolus Borellus in *Vindice Neapolitanae nobilitatis*.

(26) *In Italia Sacra.*

(27) *In Sicilia Sacra.*

quot enim modis conventionē aliquid naturae feudi detrahitur, totidem improprium feudum exsurgit. In primis improprium evadit feudum ratione aut acquisitionis, aut rei in feudum datae, aut servitiorum.

§. II. Acquisitione improprium est feudum *femininum, pignoratitium, & oblatum*. Femininum bifariam accipitur: vel pro feudo, de quo femina primum investita est (1), quod ratione descendentiū *maternum* postea vocatur (2): vel pro feudo, quod a matre acquisitione pervenit ad mulierem, ob pactum, ut ea etiam succederet. Corrupti populorum mores feminis successionem feudorum detulerunt, quae eorum sunt praemium, qui domi militiaeque deserviunt reip. Quare feudum femineum est improprium, quia recedit a natura feudorum, quae feminas excludit (3). Femina vero, deficiente demum matre, feudo succedit (4): nec ad militaria vel aulica servitia tenetur, sed per substitutum aut maritum serviet, vel sumtus contribuet (5).

§. III. Feudum pignoratitium est, cum dominus, accepta certae pecuniae summa, feudum alicui concedit ea lege, ut sibi liceat, restituta pecunia, illud redimere. Huiusmodi feudum in consuetudinibus feudorum frustra quaeritur: in

Alex

(1) II. F. 30.

(2) I. F. 15.

(3) II. F. 50.

(4) II. F. 17.

(5) II. F. 55. §. *firmiter*. Conf. Io. Gottl. Siegelium *diff. de feudo femineo proprio*, & Casp. Beckium *diff. de feudis transmissione femininis*.

Alemannico autem iure invenitur. In eo interveniunt investitura, fides & servitium: improprium tamen est, quia non conceditur ea mente, ut perpetuo penes vassallum maneat, sed donec dominus pretium restituerit. Hinc a quovis herede, etiam femina, detineri potest, quamdiu pecunia restituta non fuerit (a). Cum hoc haud confundendum esse feudum, quod quis nudo pignore detinet, res per se loquitur.

§. IV. Feudum oblatum seu recognitum est illud, quo dominus de re antea ipsi a vassallo sub conditione investiendi tradita vassallum ipsum investit. Duo igitur concurrant, necesse est: alterum, ut res, quae in feudum datur, a vassallo antea fuerit in dominum translata; alterum, sub ea conditione, ut sibi in feudum detur: quorum uno deficiente, feudum erit datum, non oblatum. Eiusmodi feudum alii ad proprium, quidam ad improprium referunt. Thomasius (6) aliique distinguunt inter feudum pro iure vassalli & domini sumtum, & pro contractu feudali acceptum: priori modo ad proprium; posteriori ad improprium ablegant. Iam feudum oblatum in Longobardia incognitum fuit. In Germania vero, ubi ortum est, frequentissimum extitit. Illud cum aliae causae, tum metus patrimonii amittendi peperit. Quisque enim in Germania dominatum concupiscebatur; undique

I 3

(a) Confer Sam. Steyrium *diff. de feudo pignoratitio* volum. VI. *diff. n. 22.* Io. Gottl. Sigelium *diff. de feudo pignoratitio, re fundamanti & utilitatis eorum*, & Ulric. Marbachium *diff. de feudo pignoratitio*.

(6) *Diff. de feudis* titulus §. 60. seq.

rapinae, caedes, invasiones. Hinc ne quis bona sua amitteret, ea potentiori alicui, vel ipsi adversario, sibi retento utili dominio, offerebat. Ipsi Duces & Comites Imperii, ad obtinendam contra potentiores vicinos protectionem, territoria sua aliis potentioribus in feudum offerebant, hac via, translato in alium directo dominio, securitatem defensionis consecuturi. Quemadmodum ergo feuda *data* orta sunt, ut dominus haberet milites, a quibus defenderetur; ita ex adverso *oblata* prodierunt, ut vassalli defenderentur a dominis. Fusc argumentum hoc pertractant Thomasius (7), Hertius (8), Stryckius (9), Struvius pater (10), aliique.

§. V. Ratione rei improprium est feudum, quod constituitur in re mobili, incorporali, vel quae usu consumitur. Eiusmodi inter alia est feudum *pecuniarium*, iurisdictionis, *soldatae*, *camerae*, *canerae*, *aedificii*, & *habitationis*. Feudum *pecuniarium* est, quod a domino in pecunia cum iure percipiendi fructus alicui sub lege fidelitatis conceditur. Sequioribus temporibus nulla fere res, ius nullum fuit, cui fidei nexus non adiungeretur. Eiusmodi feuda in Germania frequentiora fuerunt. In charta Hugonis Ducis Brabantiae an. MCCIV. (11) legitur: *Praedictus autem dominus Philippus mihi assignavit in feudo*

200.

(7) *Diff. de feudis oblati* T. II. *Select. feudal.* p. 166.

(8) *Libro de feudis oblati*.

(9) *Opp. T. VII. disp. 14.*

(10) *Diff. de feudis oblati*.

(11) Apud Dufresne in *Glossar. in v.*

Cap.V. De feudis impropriis: 135

200. marcas argenti singulis annis. Albertus Archiepiscopus Magdeburgensis an.MCCCXCVIII. vassallum quemdam de insigni pecuniae summa investivit ea lege, ut mortuo vassallo, eiusque descendantibus, eadem summa ad ecclesiam suam rediret. Ex instituto argumentum hoc persequuntur Andr. Mylius (12), Nic. de Lyncher (13), & Aug. Franckensteinus (14).

§. VI. Feudum iurisdictionis est *potestas iudiciaria a domino vassallo sub lege fidelitatis concessa in subditos*. Seriori aevo principes etiam iurisdictionem iure feudi concesserunt, ex qua vassallus poenas, bannum, seu multas, aliaque lucra colligeret. Ita iurdictio esse in commercio coepit; nempe vendi, pignori, in dotem dari, a territorio separatim assignari, ita ut in castro unus civilem, alter criminalem iurisdictionem iure feudi haberet; immo dabatur iurdictio sine territorio, & vicissim. Aevo Imp. Caroli IV. nonnulli allodiorum possessores *bannum sanguinis* iure feudi obtinuerunt. In Germania Imperatores, Electores, Episcopi, & Archiepiscopi feudum iurisdictionis concessere. Fusc de hac re Christ. Gottlieb Buderus (15).

§. VII. Feudum soldatae est *annua praestatio certae pecuniae, vel etiam annonae ad vitam alicui sub lege fidei & operae militaris*. Nomen accepit a Germano *sold*, stipendium, vel a solidis, quia

I 4

ple

(12) *Diff. de feudo in pecunia consistente.*

(13) *Diff. de feudo pecuniario.*

(14) *Diff. de feudo in pecunia constituto.*

(15) *Diff. de feudo iurisdictionis.*

pletumque in solidis, seu pecunia, nonnunquam in annonae praestatione consistit (b). Praestatio haec non transit ad heredes, utpote personae vassalli adhaerens. Eiusmodi feudum distinguitur in *camerae*, & *cavenae*; quae etiam morte vassalli expirant. Feudum camerae est, cum princeps certos redditus pecuniarios ex camera sua quotannis alicui ad vitam solvendis lege fidei & servitii assignat. Camera denotat conclave seu acrium principis, in quo pecunia servatur, & hic sumitur pro annuae pecuniae praestatione, sive pensione. Quare ab aliquibus eodem sensu accipitur quo soldata, nisi forte quod soldata aliquando in re alia consistit, camera semper in pecunia. Huiusmodi feudi crebra apud Gallos, Alemannos, Italos, aliosque mentio. Raymundus Apuliae princeps, ubi vassallus Alexii Comneni evasit, pactus est accipere pensione annua e regis thesauris talenta ducenta monetae, for-

(b) Feudum itaque soldatae consistit in nummaria pensionatione. Hinc orta distinctio *militum*, & *solidariorum*, seu *servientium*. Milites dicebantur nobiles, qui praedia tenebant ea lege, ut domino militarent. Solidarii & servientes erant plebei, qui certo tot solidorum stipendio vice feudi merebant domino. De his Robertus Montensis ad an. MCLX.: *Nolens vexare agrarios milites, capitales barones suos cum paucis secum duxit, solidariorum vero milites innumeros*. Idem ad an. MCLXI: *Rex vero Henricus obsedis praedictum castrum, & illico cepit, in quo erant 35. milites, & quater viginti servientes*. Haec feudi species *serganteria* feudalis dicta est, quae quandoque etiam in modico praedio constituebatur sub lege militaris, vel alterius servitii. Feudum parvae *serganteriae* ex tabulis Ioannis Anglorum Regis memorat Matthaeus Paris., ad an. MCCLVI.

formam & qualitatem habentis Domini Michaëlis (c), qui prius imperavit, uti refert Anna Comnena (16). Feudum vero cavenae, seu cavenae dicitur, cum vassallo ex cellarario domini, feudi nomine quotannis ad vitam usque praestatur annona. Cavena significat cellam (d), & hoc loco erogationem vini, frumenti, alteriusve annonae. Inopia nummorum barbaricis temporibus hoc feudum protulit; ob quam principes e cella sua alimenta iure feudi militibus praebabant. Sic Galbertus duas quadrigatas vini a Duce Northmanniae in feudo percipiebat singulis annis, teste Orderico Vitali (17). Plura dabit Matth. Roeschius (18) & Petrus Schultzius (19).

§.VIII.

(c) Haec pecuniae species Michaëlis dicta a Michaële CPolit. Imp. Rem conficit Tyrius lib.II. cap.12.: *Quaerit, quae sit debiti summa: cui responsum est, 30. milium Michaëlitarum, quod genus aureorum tunc in publicis commerciis erat celebre, in quodam Imperatore CPolitano, qui eam monetam sua fecerat insignem imagine signari.*

(16) In Alexiade lib. XIII. in fin.

(d) Cavena, & Canava cellam vinariam apud veteres designat: quo sensu usurpatur ab Ennodio epigr. 43. S. Caesarius Arelatens. in Regul. ad Virgines cap.30.: *Quae cellarito, sive canavae, sive vestibis praeposuntur.* Apud Victorem Uricens. lib. II. de persecut. Vandal. sumitur Cannava pro ergastulo, seu cavea. Hinc Canevarius dictus, qui cellae vinariae curam habebat. Sic Acla SS. Junii tom. 1. de S. Gerardo: *Qui Canevarius erat &c.* Apud eundem Caesarium in Regula ad Virgines cap.28. occurrit Canavaria, idest, Canavae custos. Iam Cangius in Glossar. v. feudum adfirmat, feudum Cavenae idem esse atque feudum Camerat, quia in re lapsus est.

(17) Lib. VI. hist. eccles.

(18) Diff. de feudis de Camera & Cavena.

(19) Diff. de feudo gratiae.

§. VIII. Feudum aedificii est, cum dominus vassallo domum concedit in perpetuum, vel uti conventum est, ut eius habitationem & utile dominium habeat. Plura huius feudi exempla ex antiquis chartis congeffit Henric. Klotzius (20). Ab eo differt feudum habitationis, puta ius inhabitandi certas aedes vel castrum alicui ad vitam concessum sub conditione fidelitatis; hoc enim nudam tribuit habitationem, & morte vassalli finitur. Nulla istius feudi mentio in usibus feudorum, sed tantum in Capitulis Extraordinariis (21). Memoratur etiam in Charta de feudis ecclesiae Aquileiensis (22): *In Castro Utini, & in locis S. Viti & Medunae sunt quidam habitatores, qui domos habitantiae, & bona plurima, & diversa iura habitantiae, seu feudi habitantiae, ab ecclesia Aquileiensi recognoscunt.*

§. IX. Tandem ratione servitiorum improprium est feudum, cum aut nulla, aut certa & determinata servitia praestantur. Prioris generis est feudum *francum*; posterioris vero *guardiae*; *gastaldiae*, *advocatae*. Feudum francum est, in quo vassallus ad servitia non tenetur, fidem tamen domino servare debet. Dicitur francum a Gallo *franc*, idest, *liberum* (23). Nulla huius feudi mentio iniicitur in consuetudinibus feudorum, sed duntaxat in Capitulis Extraordinariis (24).

Re.

(20) *Diff. de feudo aedificii.*

(21) *Lib. IV. tit. 105. edit. Cuiac.*

(22) *Apud Lunig. in Ital. diplomat. T. IV. p. m. 1665. & Anonymum de feudis Patriarchatus Aquileiensis editum a Muratorio Antiquit. med. aevi. diss. XI. sub fin.*

(23) *Conf. Dufresne in Glossar. h. v. (24) II. F. 104.*

Remittitur autem servitium vel *expresse*, si discretis verbis id in investitura exprimatur; vel *tacite*, si dominus inhabilem investiat, aut servitia, quae nequeunt a vassallo praestari, praescribat. Eiusmodi feudum a servitiis quidem immune est; at in ceteris integram retinet feudi naturam: proinde vassallus nec illud sine consensu domini alienare, nec refutare, nec testari de eo potest. Saepe in veteribus chartis *allodium* adpellatur ob libertatem a servitiis, non ob immutatam undique naturam (e).

§. X. Feudum guardiae est *salarium*, quod dominus vassallo adsignat pro custodia castri vel territorii. Non ergo castrum ipsum, vel custodia est feudum, sed merces, quae ob custodiam conceditur. Dicitur guardia a Germanico *Warden*, *custodire* (25). Feudum gastaldiae est *merces vassallo adsignata, ut res domini administret*. Sic dictum est a *gastaldo*, qui administratorem, actorem significat (f). Vides heic stipendium

(e) Vid. Guil. Pagenstecherum in *prolusione academica de feudo franco non allodio*, atque Hübneri, & Pollmanni singulares dissertat. *de feudo franco*.

(25) Adifis Bitschium *Comment. iur. feud. ad I. F. 2.*

(f) Gastaldus, Castaldus, Gastaldio, Gastaldius Longobardi proprie est actor, vel procurator. Eos Longobardi instituerunt, qui Italia potiti, varios terrarum tractus Regi sustentando reservarunt. Rex autem reditus villarum agrorumque suorum, quas Longobardi *Curtes* vocabant, procurabant per Gastaldos, a quibus ipsa terrarum spatia *Gastaldata* sunt dicta. Eiusmodi Gastaldorum crebra in monumentis Longobardicis mentio. Lex Longobard. lib. I. tit. 34. §. 1. Si quis Gastaldus aut actor Regis Curtem Regis habens ad gubernandum. Rursus

dium & mercedem pro labore alicui assignatum feudum fuisse vocatum. Scite observat Hotomannus (26), barbarorum more positum, ut quidquid alienum quocumque titulo haberent, tenerent, possiderent, id feudi nomine appellarent, non tamen proprie; feudi enim iure haec non censentur. Temporibus Accursii & Bartholi feudum pro re ac iure eum revocandi licentia concessa saepe acceptum fuisse, notat Io. Gottl. Gonne (27).

Feu-

sus lib. II. tit. 17. §. 1. : Si Gastaldus aut quilibet actor Regis, post susceptas & commissas sibi ad gubernandum curtes aut casus Regis. Longobardorum itaque Gastaldi non feudatarii fuisse, sed procuratores regiarum villarum, quo nomine stipendium laborum accipiebant. Ecclesiae quoque suos Gastaldos habuere, cap. I. quæst. 3., qui scriptoribus Oeconomi, Advocati, & Vicedomini passim appellantur. Sed exinde vox Gastaldus translata est ad praefectos civitatum, qui sub Ducibus erant. Hinc Gastaldus Tuscanensis apud Anastasium in vit. PP. p. 76. Castaldus Beneventanus, Capuanus, apud Leonem Ostiens. lib. 1. Chronic. Cassin. cap. 21. & 26. Idem lib. II. cap. 3. meminit Rainerii Gastaldi Seranae civitatis. Gastaldorum praecipue munus erat, subiectis populis ius dicere, iudiciisque praeesse, uti constat ex constitutione Pipini Regis in Lege Longob. lib. II. tit. 52. §. 19. Pandemulpho Castaldo scribit Ioannes P. VIII. ep. 215. & 217. quem alio loco iudicem Capuanum appellat. Eorum tamen iurisdictio in plebem tantum porrigebatur, non in nobiles, aut vassos Dominicos, qui solis Ducibus aut supremis provinciarum praefectis subiecti erant. Tempore belli subditos in exercitum conducebant; nam & horum quoque munus militare fuisse, docet Lex Longobard. lib. I. tit. 15. Et Anastasius in Gregorio II. tradens, Longobardos paene trecentos cum eorum Gastaldione interfectos a Neapolitano Duce in Cumani Castri recuperatione. Vide Erschmpertrum in Hist. Longob. n. 15. & 62.

(26) In I. F. A.

(27) In Commentario de feudo gastaldiat.

Feudorum guardiae & gastaldiae mentio fit in I. F. 2. licet hic titulus cum duobus sequentibus in optimo Codice desint, teste Cuiacio (28). Occurrunt sane in Capitulis Extraordinariis (29). Sequiori demum tempore, quo nihil non in feudi leges compositum, haec feuda inventa sunt, nec tantum praedia, sed alia quaecumque commoda & emolumenta in feuda guardiae ac gastaldiae concessa fuere, licet ipsa guardia & gastaldia praedii, immo feudi causa fuerit instituta. Utraque elapso anno, aut vassallo intra annum defuncto, extinguuntur (30); unde *personalissima* doctoribus audiunt.

§. XI. Feudum advocatae est *utile dominium in re ratione officii protegendi dominum sub lege fidelitatis concessum*. Quotuplices erant advocatae, tot etiam species feudi advocatae. Erat autem advocata aut *sogata*, qua patrocinium in causis disceptandis praestabatur, aut *armata*, qua provincia, civitas, ecclesia armis defendebatur adversus potentiores. Utraque vel *bonavaria* erat, cum nulla pensitatio assignabatur, vel *stipendiaria*, cum, ut tutelam civitatibus vel ecclesiis praestarent advocati, non modica bonorum pars attribuebatur: quod quidem vel clientelari iure fiebat, adeo ut ab ipsis civitatibus vel ecclesiis in feudum isthaec possiderent; vel nuda traditione & sine ullis servitiis feudali-

bus;

(28) In I. F. 1.

(29) II. F. 94.

(30) I. F. 2.

bus : hinc advocatiae aliae *feudales* , aliae *non feudales* . Feudales iterum in *laicas* & *ecclesiasticas* dividuntur . Illae in custodia alicuius civitatis , vel provinciae consistebant ; hae vero in tene-
mentis vel annuis pensitationibus , quae advo-
catis assignabantur de dominio ecclesiae vel mo-
nasterii , cuius iura & possessiones tueri tene-
bantur . Barbaricis temporibus nihil in imperio
& ecclesia frequentius eiusmodi advocatiis . Non
privatae modo personae , sed etiam provinciae ,
urbes , ecclesiae , monasteria mundeburdio , seu tu-
telae alicuius principis , ducis , comitis se se com-
mittebant , ut bona iuraque conservarent sua adver-
sus potentiores . Exempli congerunt Mager (31),
Thomassinus (32) , Mabillonius (33) , Mun-
doltzheim (34) , alique . Advocatis hisce daba-
tur annuus census ex ecclesiae vel monasterii re-
ditibus , qui lapsu temporis in feudum dari coepit ,
ut & praedia nonnulla . Feudi advocatiae men-
tio fit in libris feudorum (35) . Gregorius X. (36)
abusum advocatiae ecclesiasticae queritur ; quae
tandem saeculo XIV. ob advocatorum in-usur-
pandis ecclesiae bonis insolentiam desierunt .

§XII. Sunt duae feudorum species , puta , *be-
reditarium* , atque *ex pacto & providentia* , de qui-
bus ambigitur ad propriumne , an ad impro-
prium ,

(31) *De advocatia armata cap. 5.*

(32) *De nov. & veter. eccles. discipl. par. III. lib. II. cap. 56.*

(33) *In praef. saec. III. Benedict. §. 8. obs. 37.*

(34) *Diff. de feudo advocatiae §. 2. seqq.*

(35) *II. F. 32. §. 7.*

(36) *Cap. XIII. de elect. & elect. potest. in VI.*

prium, & quando sint referendae. Partitio haec a primis consuetudinum feudalium interpretibus Bulgaro & Pileo protrusa est, qui de feudis cum qualitate hereditaria & ex pacto differuerunt. Quid sit feudum hereditarium, quid ex pacto & providentia, tanta est inter feudistas concertatio, ut *imperatoria auctoritate* opus esse scribat Rosenthalius (37) (g). Utrumque omnes fere ita definiunt, ut definitiones ne nominibus quidem rerum definitarum satis congruere videantur. Equidem feudum hereditarium esse aio, quod ex investitura qualitatem hereditariam & quidem feudalem accipit, ac iure heredis adquiritur: veluti si dicatur, *concedo tibi, tuisque heredibus*. Vox *heredis* investiturae adiecta feudum constituit hereditarium, in quod sine iure heredis succedi nequit. Quod vero iniecta heredis mentio feudalem, non quamcumque qualitatem praebet, non quicumque heredes vassallo existunt in feudum succedunt, sed tantum descendentes, extraneis exclusis. Ita feudalis, non Romani iuris ratio, secundum quam heredum appellatio latissime patet, & extraneos quoque complectitur, habetur, Potest quidem concedi

(37) *Traët. de feudis* 11. 33. n. 1.

(g) Consule Gottfr. Ludov. Menckenio in *prolusionē academica de logomachiis & dissensionibus iuris feudalis Interpretum circa divisionem feudorum in hereditaria atque ex pacto & providentia*, Henric. Rhotium *diff. de feudo hereditario*, Io. Frid. Koenigium *diff. de differentiis feudorum hereditariorum, atque ex pacto & providentia*, Th. de Marinis *de feud. ex pacto & prov.* Pistor. lib. 11. Quaes. 1. ceterosque.

cedi feudum hereditarium, in quod vel extranei heredes succedant, cum quodlibet pactum legibus bonisque moribus non adversum in feudi concessione inferi queat. At quid iuris, si *alicui & heredibus*, multoque magis si *alicui & heredibus quibuscumque* datum sit? Si nihil aliud fuerit adiectum, feudum hoc modo concessum erit proprium, succedentque dumtaxat primi acquirentis descendentes, extraneis heredibus prorsus exclusis. Nimirum in dubio feudum potius *proprium*, quam *improprium*, potius *masculinum*, quam *femininum*, est pronuntiandum; quippe custodienda est lex, quae certam esse voluit feudi naturam, nisi alia lege, vel contrahentium pacto ei derogatum adpareat. Itaque cum duplex esse possit heredis significatio, vel ut designentur omnes, qui iure civili ad successionem admitti queunt (38), vel ii dumtaxat, quos ius feudale vocat, cumque prior feudi naturam immutet, posterior conservet; illa potior habenda est, quamvis feudum pro heredibus quibuscumque constitutum videatur; nam eadem semper dubitatio occurrit, utrum intelligendi sint tantum heredes quicumque iure feudistico, an generaliter quicumque admittuntur iure civili. Sed omne amovenit dubium consuetudines feudales (39), in quibus vox *heredis* filium marem sonat, ac proinde idem significat mentio heredum masculorum, immo dumtaxat *here-*

(38) *L. 170. D. de V. S.*(39) *I. F. 1. §. 2. I. F. 5. §. 13. 14. II. F. 17. 18. 26. v. feudum, & 34. §. 2.*

heredum , ac mentio filiorum , aut descendendum masculorum . Quid quod inquit Feudista (40) , nomine heredis masculi filium masculum designari? Quare merito reiecta est species feudi hereditarii mixti , a nonnullis interpretibus excogitata , in cuius nempe investitura adiecta est mentio *heredum & suaeessorum* (41).

§. XIII. Feudum ex pacto & providentia vulgo dicunt , quod alicui concessum est , & filiis , vel descendentibus , aut etiam nulla facta mentione filiorum , vel descendentium , inque illud succedit adgnatus , etsi heres defuncti non sit : veluti si dicatur , *concedo tibi* , vel *concedo tibi , & liberis tuis* , vel *descendentibus* . Eam ob causam sic appellant , quod ex peculiari pacto vel expresso , vel subintellecto , simulque ex iuris providentia descendentes ad feudum vocati sint . Cur feudum hoc eo nomine vocetur , non satis teneo . Cum enim dico ex pacto , id dicere videor , quod vim suam accipit ex pacto adiecto , quo quis sibi , aut etiam aliis consulere voluit , quod pactum si non esset adiectum , utilitas , quae optabatur , non caperetur ; quam ob causam feudum hereditarium dicenda esset species feudi ex pacto & providentia , propterea quod tale efficitur conventionione ; dum autem adicio ex providentia , scilicet legis , indico feudum proprium ; ac proinde ea verba coniungens , feudum partim improprium , partim proprium .

K

§. XIV.

(40) I. F. 13. §. & si clientulus .

(41) Vid. Henric. de Cocceii *diff. de fundo hereditario mixto* .

§.XIV. Ceterum ex impropriis feudis in Regno nostro haud obtinuerunt feudum *pecuniarium*, *francum*, *guardiae*, *gastaldiae*, *soldatae*, *habitationis*, aliaque; sed tantum *iurisdictionis*, itemque *camerae*; dum nempe Rex annuas pensiones in feudum concedit, sine certi corporis designatione, a generali Thesauraria exigendas: quae de re Camillus de Curte (42), & Ioseph de Rosa (43).

CA-

(42) *In Diversor. iur. feud. pars. 1. n. 39.*(43) *In praelud. feudat. l. 11. n. 9.*

C A P. VI.

De alodio.

§. I. **F**Eudo opponitur *alodium*, & feudalibus bonis *alodialia*, seu *burgensatica*. De his, ut opposita iuxta se posita magis elucescant, nunc edisserendum est. *Alodis*, *alodus*, *alodium*, *alaudum*, *allodium* &c. voces sunt eiusdem originis ac notionis, quae varie in vetustis chartis & apud scriptores exarantur: ac *alodis* quidem fere semper in Legibus, Capitularibus, & Formulis antiquis (a). Est autem *alodis* vel *alodium* quodlibet *praedium*, idest possessio, hereditas, quae propria est. In constitutione Caroli M. (1) legitur; *praedium*, idest, *alodium habuerit*. Charta Rorigonis Comitis an. DCCCXXXIX: *Meae Praedium possessionis hereditariae, hoc est, alodium nostrum*. In Capitulis

K 2

Ca-

(a) De alodii etymo non idem omnibus sedet. Cuiacius *alodium* dictum putat, quasi sine *lode*, quod eius possessor nemini sit *leodes*, idest vassallus. Alii *alodium* sive *alaudium* vocem faciunt compositam a praepositione negativa *a*, & verbo *laudare*, idest *recognoscere*, quod ea bona qui possidet neminem recognoscit superiorem dominum. Quidam *allode* derivant ab *all*, *omne*, *totum*, ita ut significet *proprium*, & quod integro plenoque domini iure tenetur. Alii alias comminiscuntur originationes. Sed doctiorum plerique vocem esse primigeniam Gallicam vel Francicam putant, quae *praedium* & rem proprietario iure possessam denotat.

(1) *Lib. II. LL. Longob. tit. 8. l. 9.*

Caroli C. (2) *honor* seu *beneficium* distinguitur ab *alodo*, seu praedio proprio; quippe *beneficium* erat ad vitam; *alodus* seu *praedium*, hereditas, proprietas. In Capitularibus Caroli M. (3), & legibus Salicis (4) *alodis* hereditatem significat. Sic etiam *alodis parentum* in Formulis Marculfi (5). Hariulfus (6): *Paternae hereditatis, quam nostrates alodium vel patrimonium vocant*. In Pancharta Nigra Turonensi (7): *Alodium meum proprium, quem hereditavi*: nam quae hereditario iure possidentur, sunt propria possessorum. In Capitulari Compendiensi Caroli Calvi an. DCCCLXVIII. (8) *alodis* & *proprietas* confunduntur. Ioannes P. VIII. (9): *Proprietates, quas vos alodium dicitis*. Est igitur *alodium*, praedium proprium ac liberum, nullique praestationi aut servitio obnoxium, ita ut pro arbitrio ad heredes transmittere, vendere, commutare, aut donare possimus: quam Francicam vocem Feudistae, quatenus opponitur feudo, emphyteusi, aliisque bonis, quorum usum vel usumfructum quis possidet, penes alium remanente dominio, iamdiu usurpare solent.

§. II. Allodialia praedia vocantur etiam *burgensatica*, quod possideri poterunt a *burgensibus*, idest,

(2) Tit. 19.

(3) Lib. I. cap. 132. lib. III. cap. 20. 81.

(4) Cap. 62.

(5) Lib. I. form. 12. lib. II. form. 4. 6. 9.

(6) Lib. I. Chron. Centul. cap. 15.

(7) Apud Beslium p. 209.

(8) Cap. 2.

(9) Ep. CVIII. & CXXIX.

ideſt, incolis burgorum, ſeu villarum clauſarum: unde feudalibus, quae nobilium erant, opponuntur. Sic in charta Roberti Regis noſtri an. MCCCXIX. (10): *Annuum redditum unciarum auri 400. . . . in burgenſaticis bonis, & non feudalibus*. In Epistoſa Friderici II. Siciliae Regis (11) memorantur bona *feodalia & burgoſatica Regni noſtri*. Nec ſemel *burgatica* dicuntur Matthaeo Paris. De burgenſium origine, iuribus, rebusque ceteris ad eos pertinentibus, fuſe diſſerit Bruſſel (12), quem adi.

§. III. In dubio bona omnia alodialia, non feudalialia praesumuntur, cum in pari cauſſa & utrinque incerta unaquaeque res priſtinam ſuam naturam habere cenſeatur, & conſtitutio feudi ſit facti, adeoque probanda. Generatim in dubio pronuntiandum eſt pro libertate non modo perſonarum (13), ſed etiam rerum (14). Hinc orta inter maſculum, qui rem eſſe feudalem dicat, & feminam, quae neget, controverſia, reſpondit Feudiſta (15), *poſſeſſionem feminae eſſe addicendam*. Itaque maſculus actor in iudicio proprietatis probare debet rem eſſe feudalem, uti poſcit praesumptio, quae pro qualitate alodiali eſt. Quod ſi de *ſeudo* iam conſtet, ſed cuiuſmodi ſit ambigitur, potius *proprium*, quam *improprium* praesumitur; nam qualitas a lege requi-

K 3 qui.

(10) Apud Wadding in *Regeſto ſom. III.*

(11) Apud Marten. *ſom. II. Ampliſs. Collect. 1184.*

(12) *De uſu feud. lib. III. cap. 15.*

(13) *L. 7. §. 1. D. de liberal. cauſs.*

(14) *L. 8. C. de ſervit.*

(15) *II. F. 26. §. 1.*

quisita rei inesse praesumitur, pacta vero contraria facti sunt, adeoque probanda. In dubio etiam feudum praesumitur masculinum, non femininum. Feminae namque a successione feudi removentur, nisi specialiter dictum sit, ut ad eas pertineat (16): immo de natura feudi est, ne illae succedant (17); naturalia vero inesse praesumuntur. Pari modo potius non francum, quam francum pronuntiare oportet. Semper quidem custodienda lex, quae certam esse voluit feudi naturam, nisi contrarium probetur.



ELE-

(16) *I. F. 1. §. 3.*(17) *I. F. 24. II. F. 8. pr. & §. 1. II. F. 1. Conf. Gotfr. Ludov. Menkenium diss. de praesumptione feudi masculini.*



E L E M E N T A
I U R I S F E U D A L I S
C O M M U N I S E T N E A P O L I T A N I .



L I B E R I .

De personis feudalibus .



Uod iurisprudentiae beneficiariae rite intelligendae praenotasse est opus, hactenus velut in nucleo exhibuimus. Consectaneum nunc est, ut ipsa illius penetralia ingrediamur. Cuiuscumque iuris obiectum triplex, *personae, res, & iudicia*. Prae triplici hoc obiecto tres erunt nostrorum elementorum libri; quarum primo de personis ad ius feudale pertinentibus; altero de rebus feudalibus; tertio demum de actionibus & iudiciis, quae ad feuda spectant, dilucide distincteque, quoad eius fieri potest, disputabimus. Sed iam, accensa barbaricarum antiquitatum face, spartam hanc exornemus.

C A P. I.

De burgensibus, & vassallis.

§. I. **S**UMMA hominum divisio secundum ius feudale est in *burgenses*, & *vassallos*. *Burgenses* sunt, qui bona possident pleno iure, sive sine onere fidelitatis & servitii. Horum alii sunt homines *demanii*, alii *feudi*: quorum illi oppida regii *demanii* inhabitant, ac Regi *quærens immediate* parent; hi verò loca in feudum concessa incolunt, & Regi *quærens mediate* subsunt, barone videlicet interiecto, cuius feudali iurisdictioni subiiciuntur. *Demanium* Gallica vox *dominium* significat, passimque apud scriptores mediæ ævi & in constitutionibus Siculis occurrit. Eam Nortmanni scriptores usurparunt. Telestinus (1) de Rogerio I. scribit: *Mandatur . . . illis, qui castro eius præerant, ut & ipsi Regis super Jo quantocius suscipiant demaniam.* Κατ' ἐξοχὴν *demanium* dicitur res, quæ sub immediato Regis dominio est. Fridericus II. Siciliæ Rex (2) in barones animadvertit, qui homines usurpant regii *demanii*. Porro homines feudalìa oppida incolentes vulgo *vassalli* vocantur; sed inscite, cum eo nomine barones ipsi veniant, qui feudum a Rege acceperunt, uti mox dicetur.

§. II. *Vassalli* sunt, qui non iure proprietario, sed usufructuario sub nexu fidei & servitii bona

(1) *De vita Rogerii Siciliæ Regis lib. III. cap. 14.*

(2) *Const. quisquis de burgensibus.*

bona possident. Vocabulum *vassallus* a Gothico *fads*, idest; *procurator*, arcessit Georgius Hoekhefius (3); contra a Celtica voce *gwass*, qua Brittones iuvenem & ministrum denotarunt, deducit Schilterus (4); sed inter alios Guil. Leibnitius (5), & Hieronym. Gudlingius (6) statuunt, *vassall* idem esse ac *Suessell*, *Gesell*, ex quo Latini suos *Suassos*, *Fassos*, *Vassallos* effecerunt. Praestare nolim certitudinem huiusmodi originum. In iure feudali communi (7) tres occurrunt vassallorum gradus. Primus est *Capitaneorum*, sive Ducum & Principum. Alter *Valvasorum*, qui Ducum & Principum sunt vassalli. Tertius *Valvasinorum*, qui a valvasoribus feuda tenent. Moribus nimirum Longobardiae licebat vassallis alios de feudis suis investire (a).

§. III.

(3) In *Thesuro Linguae Septentrion.*

(4) In *inst. iur. feudal. cap. 1. §. 1.*

(5) In *litteris ad Otton. Menckenium in AB. Erudit. Lips. suppl. T. IV. sect. V. p. 238.*

(6) In *Gudling. part. 1. n. 1. §. 16.*

(7) II. F. 10.

(a) Vassi Regis, nisi forte Ducis, Marchionis, vel Comitis titulo fruebantur, *Capitanei* consueverunt appellari, sive *Castanei*, quod idem nomen fuerit *Capitaneus*, *Capsaneus*, & *Castaneus*. Apud scriptores citatos in Vocabulario Hetrusco voc. *Castano*, vocantur *Castanei*, qui in libris feudalibus *capitanei* audiunt. Romualdus Salernitanus in *Chron.* scribit: *Comitissa de Berthenova cum Guilhelmo de Marksfella, nobili Ferrariensi Catanio, cum magna multitudine militum & pedum ad succursum eiusdem civitatis veniebat.* Dicebantur etiam *Castellani*, quod *castello* alicui dominarentur. In *Constit. Sicul. lib. 1. tit. 89. §. 4.* occurrit *castellanus*, custos castri, seu qui ratione feudi castro domini praest. Maternus avus Manfredi Siciliae Regis, e Friderico II. nati, *castellanus* appellatur
in

§. III. In Regno nostro distinctio hominum in burgenſes & vaffallos innotuit ſub Nortmannis feudorum apud nos auctoribus. Vaffallorum autem alii *Duces* ſunt, alii *Comites*, alii *Principes*, alii *Marchiones*, alii *Barones*, alii *Milites*. Distinctio dumtaxat *Comitum*, *Baronum*, & *Militum* a *burgenſibus*, in Constitutionibus Siculis ſaepe occurrit. Fridericus II. (8) arma deferri vetat, tum personas pro cuiusque conditione recenſet: *Quisquis autem poſt haec prohibita arma detulerit, ſi quidem Comes fuerit, quinque uncias; ſi Baro, quatuor; ſi miles ſimplex, ares; ſi Burgenſis, duas; ſi ruſticus fuerit, unam unciam fiſco noſtro componat.* Idem Rex noſter (9) poenas

in Hiſtoria Mſta Mediolanenſi apud Murator. *Tom. XVI. S. R. I.*: & revera nobilis Toparcha is fuit. Nec inficias eo, apud Latinos ſcriptores *caſtellanum* ſignificare incolam caſtelli, ut apud Liviū. *lib. XXXIV.*, *Hirtium de bello Alexandrino*, alioſque. *Caſtellum* autem eſt, *caſtrum*, quod in loco alto ſitum eſt, *quaſi caſa alta, unde caſtellum*, inquit Ugutio. *Gloſſ. Lat. MS. Reg. Cod. 1013.*: *Caſtrum antiqui oppidum vocabant in alto poſitum, cuius diminutio facit caſtellum.* Quo ſenſu Hirtius dixit: *Caſtella complura locis editis poſita.* Salvianus *lib. V.*: *Sicut ſolent hi, qui hoſtium terrore compulſi, ad caſtella, ſe conferunt.* Et Ordericus Vitalis *lib. IV.*: *Muniſiones, quas Caſtella Galli vocant.* Hinc habes, a ſequioribus ſcriptoribus oppida munita dicta fuiſſe *caſtra* & *caſtella*, uti paſſim videre eſt apud Gregorium Turonenſ. & alios coaetaneos. Qui in Longobardia, in quam Franci feuda intulerunt, *caſtellani* appellati ſunt, *Barones Romae* & in Regno Neapolitano nuncupabantur olim, idemque adhuc nomen retinent. Vides hinc antiquam feudorum naturam, quae erant caſtella utili dominio conceſſa, directo penes dominum manente.

(8) *Conſt. intentionis, de illicita portatione armorum.*

(9) *Conſt. cultus iuſtitiae, de cultu iuſtitiae.*

mas in litigantes ſancit, qui reverentiam iudicibus non exhibent: Si ruſticus fuerit, unum auguſtalem; ſi Burgenſis, duos; ſi Miles, quatuor; ſi Baro, octo; ſi Comes, ſexdecim auguſtales Curiae noſtrae componat. Rurſus (10) ſtatuit: Pro Comite, quem ceperit aliquis, qui foriudicatus, vel bannitus non fuerat, 100. auguſtales; pro Barone 50; pro Milite ſimplici 25; pro Burgenſi 12; pro Ruſtico 6. conſequetur. Hec burgenſis eſt, qui privata bona poſſidet; ruſticus vero, qui agriculturae vacat. De feudatariis infra videbimus.

§. IV. Maximus in Regno noſtro eſt vaſſallorum ſive feudatariorum numerus, cum loca tantum non omnia nexu fidelitatis poſſideantur, demtis paucis, quae regii iuris ſunt. Cauſſam huic rei praecipue dedit Regum noſtrorum liberalitas. Sic Rogerius I. Siciliae Rex Neapolim profeſtus, iure feudi donavit inſuper unicuique militi quinque modia terrae, & quinque viſſanos, & promiſit eis, vita comite, munera multa & poſſeſſiones largiturum, uti refert Falco Beneventanus (11). Eius nepos Gulielmus II. ad barones & populum ſibi devinciendum, Eccleſiis, Comitibus, Baronibus, Militibus terras multas regia liberalitate donavit. His autem, & plurimis aliis beneficiis totius populi ſui animas in fidelitatem & dilectionem filii ſui vehementer accendit; ita quod de fidelibus fideliores, & de devotis devotiores effecit, ut ait Romualdus Salernitanus.

(10) Conſtit. poenam, de forbannitis & foriudicatis.

(11) In Chronic. in fin. apud Peregrin. Hiſt. Princip. Longob. tom. IV. p. 311.

lernitanus (12). Accessit necessitas & pecuniae inopia, qua Reges nostri bellis occupati laborabant. Ita Philippus II. cum ob frequentia in Hispania & Italia bella solvendis militaribus stipendiis impar esset, vectigalia, tributa, titulos, honores, & feuda parvi vendebat, quo pecuniam contraheret. Audiatur Thuanus (13): *Bellis superioribus sub Carolo parente gestis Philippus, patrimonio omni, portoriis, vectigalibus arrenditis, & oppignoratis, cum Italis, quibus ingens aes alienum debebat, vicis & pagis, quos creditores sui in Sicilia & Regno Neapolitano possidebant, comitatum, principatum & huiusmodi titulis ornatis, nullo pretio dato, transegit.*

C A P. II.

De Ducibus.

§. I. **N**unc singulas feudatariorum species persequamur. Agmen ducant *Duces*. In re feudali Dux est, qui a Principe (idest supremo) de ducatu aliquo investitus est, inquit Feudista (1). Nae is ignotum per ignotum explicat. Rectius definitur, qui regionem, vel provinciam cum territorio suo sub ducatus nomine iure feudi a Rege tenet. A Ducibus feudalibus admodum distant Duces Romanorum, Gallorum, aliarumque barbaricarum gentium, Apud Ro-

ma-

(12) *In Chronic.*(13) *Hist. lib. LI.*(1) *II. F. 10.*

manos, stante republica, Duces dicti, qui exercitibus praeerant; & militarem exercebant iurisdictionem. Nomen hoc sub Imperatoribus translatum est ad limitaneorum provinciarum praefectos, qui cum militibus fines Imperii adversus barbarorum impetus tuebantur. Eorum meminit Vopiscus (2): *Affidentibus Aemilio Saturnino, Scythici limitis Duce, Murentio ad Aegyptum destinato, Iulio Tryphone, Orientalis limitis Duce, Ulpio Crinito, Duce Illyriani limitis & Thracii, & Fulvio Boio Duce Rhetici limitis*. Lampridius (3) *limitaneos Duces & milites* commemorat. In vetustis inscriptionibus passim occurrit: DUX ARMENIAE, ASIAE, EXERCITUS ILLYRICI, ISAUARIAE, NORICAE &c. In Notitia utriusque Imperii (4), inque Codice Theodosiano (5) & Iustiniano (6), nihil frequentius his limitum ducibus. Praedictis donabantur ab Imperatoribus, quo diligentius Imperii fines custodirent. Eorum munus erat militiae praeesse, civiles & criminales militum suorum causas dirimere, & provinciae limites tutari, ne barbari ingruerent.

§. II. Parum a Romanis differunt Duces Francorum & Germanorum. Hi enim erant rectores provinciarum, & exercituum ex iis contractorum, qui Comitibus praeerant, id est, urbium iudicibus. Eorum ergo munus fuit non

so-

(2) In Aureliano.

(3) In Alexandro Severo.

(4) Vid. Pancirol. *Comment. ad Notit. utriusq. Imperii*.

(5) *Tit. de terris limitan.* (6) *Tit. de offic. milit. iudic. & tit. de offic. Praefect. Praet. Afric.*

solum *militiae* praesse (quod & sub Romanis factum) sed etiam *iustitiae*, hoc est, ius dicere, ac iustitiam tueri in populo sibi commisso. Hinc Fortunatus (7) de Lupo Duce cecinit:

Bella moves armis, iura quiete regis:

Fultus utrisque bonis; hinc armis, legibus illinc.

Nec abs re Walafridus Strabo (8) Duces Metropolitanis, Comites Episcopis aequat: *Metropolitanos autem Ducibus comparemus; quia sicut Duces singularem sunt provinciarum, ita & illi in singulis provinciis singuli ponuntur.* Procedente tempore Ducum in Gallia & Germania auctoritas adeo crevit, ut regia fere censeretur: qua de re fufe Alteserra (9), alique.

§. III. Suos Italia Duces habuit. Sub Romanis & Gothis Italiae provinciis praefuerunt Consulares, Correctores, aut Praefides. Nulli tunc in Italia Duces. Horum nomen & munus sub Graecis audiri coepit. Longinus enim a Iustino II. regendae Italiae cum summo imperio missus an. DLXVII. sustulit ex Italia Praefectum Praetorio, eiusque duos Vicarios; ex provinciis Consulares, Correctores, & Praefides; ex Urbe Senatum, Consules, aliaque munera. Exarchum Italiae constituit, seu summum totius Italiae magistratum, qui Ravennae sedebat. Singulis civitatibus regendis singulos praefecit iudices, quos *Duces* adpellavit. Hinc tot in Italia

(7) *Lib. VII. cap. 7.*

(8) *De reb. eccles. cap. 3.*

(9) *De Ducib. & Comitib. Galliae.*

talia Ducatus orti ; Romanus , Neapolitanus , Surrentinus , ceterique . Huiusmodi Duces nihil erant aliud , quam iudices iustitiae administrandae additi .

§. IV. Sub Longobardis etiam viguit nomen & dignitas Ducum ; quorum munus erat militare , utpote qui ad tutelam Regni praecessent militibus , in finibus potissimum Regni eiusdem . Erant autem hi Duces aut *minores* , aut *maiores* . Illis una civitas regenda & defendenda tradebatur ; his integra provincia suberat . Quod ad primos , Paullus Diaconus (10) plures memorat Duces , quorum unusquisque suam civitatem obtinebat . *Zaban Ticinum : Alboinus Mediolanum : Wallarus Bergomum : Alachis Brixiam : Evim Tridentum : Gisulfus Forum Iulii . Sed & alii extra hos in suis urbibus triginta Duces fuerunt .* Quin in Regno Longobardico fuerunt loca , nomine civitatis non insignita , quae a suo Duce regebantur . Idem Paullus Diaconus meminit Minulphi Ducis de *Insula Sancti Iulii* ; quae quidem insula , in dioecesi Novariensi sita , numquam civitas fuit . Quod ad maiores vero Duces , qui integram administrabant provinciam , ii duo tantum fuisse videntur , nempe *Spoleti* , atque *Beneventi* , qui in ipsis Regni Longobardici primordiis instituti fuerunt . Hi Duces peculiari potestate instructi fuere in universam regionem ; nec precarii gubernatores erant , sed supremi fere domini , seu Reguli eiusmodi

pro-

(10) *Lib. II. de gest. Longobard. cap. 32.*

provinciarum, in quibus filii parentibus succedebant. Conferri duo hi Ducatus solebant nobilissimis Regni Proceribus, & ipsis Regum affinibus. Latior autem dominatio, maioresque praerogativae huiusmodi Ducibus ideo concessae, ut validius possent Graecis obfistere. Nimirum infensiores ac potentiores Longobardorum hostes fuere Graeci, ab illis tot provinciis spoliati. Spoletano Ducatui contermini erant Ducatus Romanus ex una, Exarchatus Ravennas ex altera parte. Beneventanus autem Ducatus iacebat inter ipsum Romanum Ducatum, variasque Graecorum urbes maritimas. Itaque opus fuit in remotioribus hisce Regni Longobardici partibus praefectos constituere non vulgaris auctoritatis & potentiae, quibus, cum necessitas posceret, vires multas cogere facile foret, easque Graecorum conatibus opponere (11). Deleto per Carolum M. Regno Longobardorum, nihil fere sub Francis Italiae Regibus de Longobardico regimine immutatum est, atque minores maioresque Ducatus cum suis praerogativis stare perrexerunt.

§. V. In Regno Neapolitano inde usque a Graeca dominatione Duces fuerunt. Graeci enim Neapoli, Amalphiae, Surrento, Caietae, Fundis, aliisque urbibus sibi subiectis, Duces praefecerunt; qui non feudatarii, sed meri erant ipsarum rectores & iudices. Diu huiusmodi Ducatus perstiterunt; illae namque civitates, vel

vi-

(11) Conf. Murator. *Antiq. Ital. med. aevi diss. V.* quae est de Principibus & Ducibus Italiae.

vigente Longobardorum dominatione, Graeco Imperio primum subditae, postea potius foederatae fuerunt. Inter has celebris fuit Ducatus Neapolitanus. Eligebatur ibi a populo Dux, qui suprema pollebat auctoritate, nisi quod fere semper cum civitas, tum Duces uti supremum dominum reverebantur Graecam Augustum. Anastasius Bibliothecarius (12) meminit *Neapolitanorum Ducum Exhilarati, & Ioannis*. Alii occurrunt apud Io. Diaconum (13), & Camillum Peregrinium (14). In Chronico Vulturmensi an. DCCCCXLIV. (15) legitur: *Ioannes in Dei nomine eminentissimus Consul & Dux*. In Charta Tabularii Monasterii S. Sebastiani (16) occurrit *Sergius in Dei nomine eminentissimus Consul & Dux* (Neapolis).

§. VI. Non modo Duces a Graecis constituti apud nos extitere, sed & Dux Beneventanus excelluit. Primus Beneventi Dux ab ipso Alboino creatus est Zotto (17). Beneventani Ducatus amplissimi fuere fines, ac fere totum, quod nunc est, Neapolitanum Regnum, complectebatur: unde *Longobardia minor*, comparatione ad maiorem, sive Regnum Longobardicum, facta, L pas

(12) *In vita Gregorii II.*

(13) *In hist. Episcop. Neap.* apud Murator. S. R. I. part. II. tom. 1.

(14) *In hist. Princip. Longob.*

(15) *Lib. IV.*

(16) Eam ex Chioccarello laudat Summontius *Hist. Neap. lib. I. cap. 13.*

(17) Conf. nostra *Elementa Iur. privat. Neap. in hist. P. I. cap. 4. §. XI. seqq.*

passim audiit. Ipsa Beneventi civitas regiam *Ticini* sedem maiestatemque aemulabatur, & *alterum Ticinum* dicta est Anonymo Salernitano (18). Erant autem Beneventani Duces non feudatarii, sed summi dynastae, qui regalia iura in ducatu suo exercebant. Et quemadmodum Longobardiae maioris Reges in suis diplomatibus *dominos. excellentissimos Reges gentis Longobardorum* se appellarunt; sic etiam in minore Longobardia dicebantur *gentis Longobardorum Duces*, sive *gloriosissimi Principes*, tum ii, qui Beneventanum integre principatum possidebant, tum alii, qui postea vel solum Salernitanum aut Capuanum, vel coniunctim Beneventanum, Salernitanum, Capuanum, & vero etiam Spoletanum, obtinere. Deleto per Carolum M. Longobardorum Regno, Arechis II. Dux Beneventi, posthabito *Ducis* titulo, *Principis* nomen adsumsit, & Carolo armis obstitit; nec ei homagium & fidelitatem, sed tributum exhibuit. Cum vero Beneventana dynastia mole iam sua laboraret, primum Salernitanum, mox Capuanum Principatum, magna olim sui corporis membra, in nova corpora abs se propagavit, ut infra exponemus.

§. VII. Sub Nortmannis, primus Robertus Guiscardus, Calabria potitus, *Dux Calabriae* a suis salutatus est an. MLIX. Apposite Gaufredus Malaterra (19): *Igitur Robertus Guiscardus, diuturni de-*

(18) *In Carmine Pandulfo Principi nuncupato*, apud Murator. *S. R. I. part. I. tom. II. p. 285.*

(19) *Lib. I. hist. Sicul. cap. 36.*

desiderii sui compos effectus, cum triumphali gloria Dux (Calabriae) efficitur. Eius nepos Rogerius *Dux Apuliae* fuit (a). Sed hi summi erant regionum armis partarum dynastae, nemini unquam obnoxii. Quandonam Ducis dignitas feudalisi evaserit, incertum est. Seldenus (20), nostrates quosdam scriptores secutus, tradit, primum Ducem non ex familia regia fuisse Franciscum *de Balzo*, quem *Ducem Andriae* Regina Ioanna I. renuntiavit; postea Iacobum Marzanum a Ladislao Rege *Ducem Sueffae* creatum fuisse. Sed nullo tamen idoneo vade agit. Profecto sub Nortmannis, Suevis, & Andegavensibus nusquam Duces feudalitii comparent. In Constitutionibus Siculis tantum *Comites*, *Barones*, & *Milites* inter feudatarios referuntur; Ducum vero nulla fit mentio. Primum sub Alphonso I. Aragonensi Ducis titulus audiri coepit ad eum significandum, qui a Rege sub ducatus iure feuda tenet. Deinceps Duces feudalitii frequentiores apud nos occurrunt.

L 2 . CA.

(a) Rogerius Dux Apuliae (postea Siciliae Rex) anno 1140. monetam cudi iussit, dictam *Ducatus*, Apuliae videlicet. Falco Beneventanus ad an. 1140. : *Monetam suam introduxit, unam vero, cui Ducatus nomen imposuit.*

(20) *De titul. honor. part. II. cap. 5.*

C A P. III.

De Comitibus :

§. I. **C**omes feudistis dicitur, qui *de comitatu aliquo investitus est* (1), puta, qui civitatem aut oppidum cum villis, & territorio, titulo Comitis a Rege in feudum tenet. A feudalibus hisce Comitibus longe differunt Comites Romanorum, & barbaricarum gentium. Apud Romanos initio *Comes* a comitando erat, qui Proconsules, Praetores, Praesides, aliosque provinciarum rectores comitabatur, ut iis ministerii adiumento aut consilii praesidio esset. Huiusmodi erant Quaestores, Legati, Scribae, Apparitores, Isti, domestici, aliique, qui simul cum magistratibus in provincias mittebantur (2). Post Augusti tempora Comitum etiam occurrit mentio. De Tiberio in Germaniam profecturo refert Tacitus (3): *Comites legite, ipsosque Orho multis e magistratibus selegit, ac secum expediri iussit*. Vespasianus Neroni in Achaica expeditione *Comes fuit, cum nullis antea honoribus perfunctus esset*, teste Suetonio (4). In vetustis lapidibus (5) occurrit **SEX. PALPEIUS COMES TIBERII CAES. SUB DIVO AUGUSTO DA.**

(1) *I. F.* 10.(2) Vid. Cicer. *Vetrin.* 3. & in *epistolis ad Q. Fratem*.(3) *Lib. I. Annal.*(4) In *Vespasian. cap. 4.*(5) Apud Grut. *Inscrip.* 412. 3. & 4. 420. 7. & 447. 4.

DATUS : item **STILICHO COMES THEODOSII IN OMNIBUS BELLIS , ATQUE VICTORIIS**.

§. II. Postea dignitas Comitum instituta est. Plerique Comites a Constantino M. ad dignitatem euectos putant. Sed Tillemontius (6) id in ultima Augusti tempora confert, qui Senatores aliquot elegit, ut domesticum quemdam senatum haberet, cuius consiliis uteretur, iique *Caesaris Comites* vocati. Longe ante Constantinum comitivam hanc dignitatem obtinuisse, probant Salmasius (7), Seldenus (8), & Valesius (9). In tres autem gradus divisi isti Palatini Comites. In primo erant *Comites ordinis primi*, qua praerogativa gaudebant praecipui ex Magistratibus Palatinis (10). Horum alii *Comites ordinis primi intra Palatium* dicebantur, qui scilicet in Palatio militabant; alii vero *Comites ordinis primi in Consistorio*, qui & *Comites Consistoriani*, vel *Sacri Consistorii* vocabantur (11). Ea enim Comitum ordinis primi fuit praerogativa, ut iis Consistorium Principis ingredi fas esset, si vocarentur. Comites ordinis secundi civitates, & saepe provincias regebant, eratque comitiva haec

L 3 gra-

(6) Tom. I. Imperat. p. 98. & 762. tom. III. p. 389.
& tom. IV. p. 285.

(7) Not. ad Trebell. in Macrino.

(8) De titul. honor. part. II. cap. 5. n. 6.

(9) Not. ad Eusebium.

(10) Vid. Cod. Theod. lib. VI. tit. 13. & seqq. atque Sirmondum not. ad Sidon. carm. 9.

(11) De his consule Salmasium ad Spartian. p. 47. & Gothofredum ad Cod. Theod. tit. de comitib. consistorian.

gradus ad comitivam primi ordinis. Tandem Comites *tertii ordinis* erant omnium inferiores & minores, quorum numero erant Tribuni. Quod vero ex numero Comitum, qui praesto erant Imperatori in aula, vel expeditionibus, plerumque seligebantur, qui variis officiis palatii, civitatis, ac militiae praeficiebantur, vel ad provincias regendas mittebantur; hinc in Notitia Imperii, in Codice Theodosiano ac Iustiniano, in veteribus lapidibus & scriptoribus tot ac tam varii occurrunt Comites, ut Comes Aerarum, Comes sacrarum largitionum, Comes Commerciorum, Archiatrorum, Aquarum, Annonae, Sacri stabuli, Comes Aegypti, Africae, Asiae, Macedoniae, ceterique (12). Merus quoque titulus Comitatus dabatur munere aliquo honeste perfunctis, qui Comites vacantes appellabantur [13]. Eo tandem ventum est, ut Comitatus titulus omnibus fere dignitatibus adfigeretur, quasi quoddam honoris incrementum [14].

§. III. Apud Gallos & Germanos Comites erant iudices ordinarii urbium, pagorumque adiacentium, eorumque territorium Comitatus audiit. Inde ab antiquissimis temporibus Comites in Germania iura per pagos vicisque reddidisse, testantur Cae-

(12) Vid. Dufresne in Gloss. v. Comes, Pancirolium ad Notit. Imper., item Gothofredum ad Cod. Theodos. lib. VI. tit. 13. seqq., Salmasium cit. loc., aliosque.

(13) Conf. Gothofred. ad L. unic. C. Theod. de Comitibus vacantibus.

(14) Vid. Salmas. cit. loc. & Guffanv. not. ad Gregor. M. lib. 1. ep. 13.

Caesar (15), & Tacitus (16). In Capitulari II. an.805. (17) cum alii, tum *Ratisponae Odulfus; Lauriaci Varinarius Comites praevidisse* (a), leguntur. Avitianus Comes Turonensis iudex dicitur Fortunato (18). Armentarius Comes, qui *Lugdunensem urbem potestate iudiciaria gubernabat*, occurrit apud Gregorium Turonensem (19). Concilio Toletano XIII. subscribit *Valdericus Comes civitatis Toletanae*. Comes itaque civitati, Dux provinciae, sive pluribus civitatibus, & ipsis adeo Comitibus, praeerat. Hinc Walafridus Strabo (20). Comites episcopis, Duces metropolitanis aequat; quod illi fere urbi, hi provinciae praeerant. Gradus a comitatu ad ducatum fuit. Diserte Fortunatus (21) de Sigoaldo Comite cecinit:

Rex Childebertus crescens te crescere cogat;

Qui modo dat Comitibus, det tibi iura Ducis.

Fuerunt & Comites provinciales, qui ad provincias regendas delegabantur; quorum in Capitulari I. Caroli M. an.802. (22), in Concilio Cabilonensi II. (23), aliisque monumentis fit mentio.

L 4

(15) *Lib. IV. de B. C. cap. 6.*

(16) *De morib. German. Conf. Christ. Besoldum diff. de Comitibus.* (17) *Tit. 7.*

(18) *Lib. IV. de vita S. Martini.*

(19) *De vitis Patrum.*

(20) *De reb. eccl'es. cap. 31.*

(21) *Lib. X. cap. 12.*

(22) *Cap. 1.* (23) *Can. 21.*

(a) *Praevidere* idem est ac *praeesse*. In Capitularibus obvia est loquutio: *Comitatum praevidere*. Quod ne a Dufresne quidem observatum, ex Capitularibus Caroli Calvi cap. 9. probat Sagittarius *Antiq. Ducat. Thur. lib. IX. cap. 4. §. 6.*

tio. Nec tantum Comites iudicum officium obiere, sed & populares suos in praelia & castra eduxerunt (24). Olim Comites temporarii erant, deum perpetui & hereditarii evaserunt. Qui enim a Rege pro arbitrio creabantur, inclinante Carolinae stirpis principatu, ad heredes dignitates suas transtulerunt, Regum ipsorum nutu, vel potius impotentia, cum eo usque post Nortmannorum incursus, imminuta Regum potestate, Comitum crevisset auctoritas, ut aegre ab iis quas tenebant praefecturis amoveri possent filii ac heredes. Quod primum sub Carolo Calvo factum, eius Capitularia (25) demonstrant. Tandem Regno potius saeculo X. Hugo Capetius, temporibus sapienter inserviens, Comitatus, Ducatus, & minora feuda in perpetua & hereditaria beneficia addixit, salvo iure summi imperii, fidei, & obsequii militaris.

§.IV. In Italia sub Gothis dignitas Comitum servata est variis Officialibus, secundum Imperii dispositionem, quam ibi invenerunt. Nec tantum Praefidibus aut Rectoribus provinciarum dedere Comitum titulum, ut in Romano Imperio fiebat, verum etiam urbium gubernatores *Comites* ab iis vocati, quod a Romanis factum non est. Hinc *Comes Neapolis, Romae, Ravennae, Syracusarum*, aliique (26) (b). Suos Longobardi *Comites*, idest

iu-

(24) Vide *Alteferram de Ducib. & Comitib. provincialib. Galliae lib. 1. cap. 5.*

(25) *Tit. 43. sub fin. cap. 3.*

(26) Vide *Cassiodor. lib. VI. ep. 22. & 23. lib. VII. ep. 13. & 14. & alibi.*

(b) *Freccia de subfeud. lib. 1. tit. Quis dicatur Comes tra-*

iudices, habuere. Apud Paullum Diaconum (27) occurrit *Comes Longobardorum de Lagare, Ragilo nomine*. Gregorius M. (28) scribit: *Si ego in morte Langobardorum me miscere voluissem, bodie Langobardorum gens neque Reges, nec Duces, nec Comites haberet, atque esset in summa confusione diuisa*. In Diplomatis Regum Longobardorum (29) legitur formula: *Praecipientes omnibus Ducibus, Comitibus, Gastaldiis, vel Actionariis nostris &c.* Itemque: *Ut nullus Dux, Comes, Gastaldius &c.* At enim in legibus Longobardicis nulla iniicitur Comitum mentio, quamvis saepe agatur de ministris iustitiae: nec Paullus Diaconus ullum de Comitibus verbum habet. Nonne obtinuit nomen Comitum apud Longobardos, ut apud Francos? Profecto confluverunt Longobardi potius *Iudicis*, quam *Comitis* nomen usurpare, etsi utrumque adhibuerint, uti vidimus paullo ante. Franci etiam Italia potiti Comites urbibus regendis praefecerunt, iique frequentiores sub Francis, & Imperatoribus Occidentis, quam sub Longobardis fuerunt (30).

§.V. Quod spectat ad Regnum nostrum, sub Principibus Beneventanis *Comites*, idest, iudices

ci.

tradit, a Longobardis in quibusdam pagis institutos fuisse Officiales iuris dicendi gratia, qui Germanice *Iudices*, & Longobardice *Comites* vocati sunt. At is historiae ignorantia labitur.

(27) *Lib. III. de gest. Longob. cap. 6.*

(28) *Lib. IV. ep. 47. ad Sabianum.*

(29) Apud Ughell. in *Ital. Sacr.* & Murator. *Antiquit. Italic. medii aevi diss. VIII. quae est de Comitibus & Vicecomitibus saeculor. barbaricor.*

(30) Anonymus in *Tabul. Chorograph. sect. 10.*

civitatum, extitere, qui & *Gastaldi* Longobardorum vocabulo appellati sunt (31). Hinc sub Grimoaldo I. Beneventi Duce occurrit primum Transmundus, inde Mitula *Comes Capuae* (32). Sed & sub successoribus Principibus tot alii civitatum gubernatores titulo *Comitum* designati in Chronicis eorum temporum inveniuntur, ut *Comites Alipharum, Aprutii, Aquini, Caiacii, Ceccani, Compsae, Iserniae, Larini, Theani, Traiecti, Venafri*, ceterique. Erat etiam in Aula Beneventana *Comes Palatinus*, ut infra dicitur. Adhaec in Ducatibus Graeco Imperio subiectis *Comites* vocabantur gubernatores, qui ad urbes regendas mittebantur. In Charta donationis anni 1044. (33) memoratur *Marinus Comes Cumanus* (idest gubernator) *filius Sergii IV. Ducis Neapolis*. In Chronico Amalphitano (34) leguntur complures *Comites*, qui saeculo IX. & X. Amalphitanam remp. administrarunt.

§. VI. Venio nunc ad Nortmannos. Eorum primus Rainulfus Averfae recens extructae *Comes* renuntiatus est an. MXXVI. a Sergio Duce Neapolis, tum ad gratiam referendam, quod eius bellica virtute restitutus fuerat civitati suae, a qua per Pandulphum IV. Principem Capuanum fuerat

(31) Conf. *Peregrinum de Ducatu Benevent. diff. VIII. Opp. tom. V. Pratillum diff. de primis Capuae Comitibus & Gastaldis, tom. III. Hist. Princip. Longob. p. 81. seqq. & Murator. Antiq. Italic. med. aev. diff. X. ubi de Gastaldis fufe. disputat.* (32) *Paullus Diaconus de gest. Longob. lib. IV. cap. ult. & lib. V. cap. 4. & 5.*

(33) *Apud Murator. Antiq. Italic. med. aev. diff. 5.*

(34) *Cap. 8. 9. & 13. ap. Murator. cit. loc.*

rat eiectus, tum ad praesidium adversus illius molimina sibi quaerendum. Inde Nortmanni Apulia potiti, partas bello terras inter duodecim Capitaneos gentis suae diviserunt, Rainulfo Aversa Comitum Sipontum cum Monte Gargano ac terris suis tribuerunt, atque *Comitis Apuliae* titulum strenuissimo Duci Gulielmo Ferribrachio, Tancredi Comitis Altavillae filio, decreverunt an. MXLIII. (35). Eiusmodi autem titulus *honoris* fuit, non vassalitus; quippe a nullo superiore, sed voluntate exercitus & populi collatus Gulielmo [36], qui tamquam summus dynasta victis populis imperavit.

§. VII. Alii a Nortmannis Comitatus instituti, & feudi iure dati sunt concivibus suis, aut bene de se meritis. Sane primi filii Tancredi Altavillae Comitis, eorum propinqui, cives, aut benemeriti possederunt Comitatus Capitanatae, Calabriae, Asculi, Scyllacii, Loricelli, Cupersani, Avellini, Trani, Lycii, Monopolis, Consentiae, Catacii; aliosque, quorum crebra in Chronicis mentio fit. Testis est Malaterra (37), a Roberto Guiscardo adactum fuisse Goffredum Comitem Cupersani, nepotem suum, ad militare servitium sibi praestandum, quod terram Montispelusi, aliaque castra possideret. Occurrunt Comites in diplomate Rogerii Ducis Apuliae an. 1080. (38). In alio eiusdem Rogerii diplomate (39) *Goffredus Comes*

(35) Gaufred. Malaterra lib. 1. *Hist. Sicul.* cap. 36.

(36) Gulielm. Apulus lib. 1.

(37) Lib. II. *hist. Sicul.* cap. 39.

(38) Apud Murator. *cit. diss.*

(39) Apud Baronium *Annal.* ad an. 1090.

mes Cupersani; & in Charta an. 1119. (40) *Dominus Tancredi filii Cupersani Comitis*, subscribunt. In diplomate Rogerii Siciliae Regis an. 1102. (41) occurrit etiam *Comes*. In Chronico Cassinenſi (42) memoratur *Hugo Comes de Molisio filius Comitis Raulis*. Falcandus (43) memorat *Rogarium Comitem Avellini* sub Rege Guilielmo I. In constitutionibus Siculis (44) saepe agitur de *Comitibus*, *Baronibus*, & *Militibus*, qui *Baronias*, *castra*, vel *feuda in capite a Rege tenebant*. Comitatus autem complectebatur varia oppida, & feuda. Diserte Falco Beneventanus (45) rem an. 1123. enarrans: *Qui vero, ait, Comes Iordanus Montefuscum properavit, & his actis, civitatem Ariani, & totius sui comitatus confinia eius submisit potestati*. Et in an. 1147. scribit: *Comes ille Iordanus Montefuscum ascendit; deinde totius sui Comitatus comprehendit civitates, & oppida*. Iordanus hic non modo Montefuscum, verum etiam Arianum, Morconium, aliaque nimis disiuncta loca obtinebat.

§. VIII. Iam Comites valvasinos de manſis vel oppidis investitos sibi creabant, quibus stipati ad bellum proficiscebantur. Idem Falco in an. 1119. de laudato Comite Iordano ait
Con-

(40) Apud Ughell. *Ital. Sacr. tom. X. in Addend. ad Episcopos Neritonens.*

(41) Apud Ughell. *Ital. Sacr. tom. VII. in Archiep. Bariens.*

(42) *Lib. IV. cap. 25.*

(43) *De Tyrannid. Sicul.*

(44) *Lib. III. tit. 33. aliisque locis.*

(45) *In Chron.*

Continuo suos omnes vocare fecit Barones. Paullō post de Roberto, eiusdem Comitis Iordani patruo, narrat: Deinde sacramento mediante Comitibus Iordani fidelis, & canonicus effectus est; eius enim subfeudatarius evasit ob acceptum castrum Templanum. Telefinus (46) quoque prodit: Quorum castellorum Radulfus de Fraineto sub Rainulfi Comitis dominio dominatus erat. Falco Beneventanus in an. 1134. (47) refert: Praefatus autem Comes Rainulfus Baronum suorum nequitiam comprehendens, Rogerio Regi se submisit. Et in an. 1137. meminit Baronum Comitis Rogerii de Ariano. Romualdus Salernitanus in an. 1154. [48] memoriae prodit, Robertum Principem Capuae, qui a Gulielmo I. Regē defecerat, e fuga captum fuisse a Richardo de Aquila Comite Fundorum, vassallo suo. In Chronico Monasterii S. Bartholomaei de Carpineto (49) commemorantur Barones Roberti Comitis Loritelli, qui sub Gulielmo II. vixit. Tandem in Charta apud Pirrum (50) leguntur Barones Willelmi Comitis Morgicani.

§. IX. Pauca nunc, tamquam ἐν τῷ παρεργῶ, de Comitibus Palatinis adnectere non pigebit. Ii proprie erant, qui in Palatiis Regum officio iudicis fungebantur. Franci ab ipsis Regum incunabulis Palatinos Comites habuere, qui in

co-

(46) *Lib. I. cap. 54.*

(47) *In Chronic. ad an. 1134.*

(48) *In Chronic. ad an. 1154.*

(49) *Apud Ughell. Ital. Sacr. tom. V.*

(50) *In Sicil. Sacr. tom. I. añ. 190. p. 629.*

eorum palatiis publicas causas diiudicabant (51). In Aula etiam Regum Longobardorum Italiae Palatinus Comes extitit. Ioannes PP.VIII. (52) memorat *Comitem Palatii Ticinensis*. Apud Petrum Diaconum (53) occurrit *Berta filia Compalatii Ticinensis*, nempe *Comitis Palatii Ticinensis*, seu Regiae Longobardorum: qua quidem dignitate functus est *Comes Lumelli*, quod est castrum in districtu Papiensi (54). Beneventani quoque Principes habuerunt *Comites Palatii*, uti patet ex diplomate Pandulfi & Landulfi Principum (55). In Chronico Vulturnensi (56), in Casauriensi (57), inque Charta an. 970. occurrit *Ezzeca Comes Palatii*. Et apud Falconem Beneventanum in an. 1137. (58) legitur *Bernardus*, qui *Comes Palatii* dicebatur. Sub Nortmannis Comites Loritelli aliquando *Comites Comitum*, interdum *Comites Palatini* inscripti leguntur in variis tabulis (59): quam sane dignitatem in Regno nostro videntur obtinuisse; ut apud Francos Comites Campaniae, apud Germanos Comites Palatini Rheni, & apud Reges Italiae Comites Lomelli (c).

CA.

(51) Vid. Dufresne in *Gloss. h. v.* (52) *Epist. CXL.*

(53) *Lib. IV. Chronic. Casinens. cap. 18.*

(54) Conf. Dufresne *diff. XIV. ad Iovinillam* & Murator. *Antiq. Italic. med. aevi diff. VII.* quae est de *Comitibus Sacri Palatii*.

(55) Extat in *Chronico S. Sophiae Benevent. p. 661.*

(56) *Lib. IV.* (57) *In Additam.*

(58) *In Chronic. ad an. 1137.*

(59) Vid. Dufresne in *notis ad Cinnamum p. 435.* ubi de eorum familia fuse agit.

(c) *Comes*, & *Comitus*, Italis *Comito*, dictus est, qui tur-

C A P. IV.

De Marchionibus.

§.I. **I**N feudali disciplina Marchio appellatur, qui iure feudi castrum, terramve aliquam Marchionis titulo a Rege accepit. Sed hi toto caelo a veteribus Marchionibus differunt. Nimirum Marchionis nomen factum a Germanica voce *marcha*, vel *marchia*, quae limitem seu finem alicuius regionis significat: quo sensu usurpatur in Capitulari Caroli M. an. 779. (1): *Foris marcham nemo mancipia vendat*. Tantidem *marchae* vox est in Capitulari Radelchisi Principis Beneventani (2). Iam Duces, aut Comites, qui sub Francis & Germanis Imperatoribus praeficiebantur tuendis Regni finibus, *Marchiones*, *Marchenses*, *Marchisi*, appellari coeperunt. Prima fortasse Marchionum mentio fit in edicto Ludovici Pii an. 815.: *De ea*, inquit, *portione Hispaniae, quae a nostris Marchionibus in solitudinem redacta fuit*. Quod vero Marchiones Regni fines tutabantur, ne hostes ingruerent;

Cu-

turmis & copiis militaribus in navigiis praeest. Eius meminit Petrus de Vineis lib.V. ep.78.: *Comati quarundam Galearum*; ubi legendum *Comiti*. Hunc titulum a Graecis posterioribus nostrates hauserunt. Nicetas in *Isaaco* lib.1. cap.6.: *Οἱ τῆς Βασιλικῆς τοῦ Κόμης Κομῆτες*, *Comites Regiae classis*. Conf. Meursium in *Glossar.* v. *Κομῆς*.

(1) Apud Baluzium *Collect. Capitular.* T. I.

(2) Apud Peregrin. in *hystor. Princip. Longob.* T. III. p. 214. seqq.

Custodes limitum in vita Ludovici Pii an. 822.
& *Comites marcae* apud Eginhardum an. 822.
& 826. audiunt.

§. II. Apud Romanos Marchionis quidem nomen non fuit; res tamen ipsa & munus exstitit. Ab iis enim *limes* dicebatur *civitas limitanea* (3); & qui eam custodiebant, aut tuebantur, *Duces limitanei* vocabantur. Hinc saepe apud rei Romanae scriptores occurrunt *Duces limitanei*, *Dux limitis Scythici* &c., *liminarcha*, item *fundi limitanei*, & *limitropi*, qui ad Duces & milites finium custodes pertinebant. Instituta vero in Aula *Comitis* dignitate, qua Officiales Palatii plerumque honestabantur, cum ex eorum numero seligerentur praefecti limitum, iidem etiam *Comites limitanei*, aut *limitis* dici coeperunt (4).

§. III. Gothi Italiae domini retinuerunt officium hoc limitum tuendorum sub nomine tamen *Ducis* (5). Idem & a Longobardis factum. Primus omnium Carolus M. post an. 800. dignitatem Marchionum in variis Italiae locis instituit ad custodiendos limites. Italiam namque in Ducatus, Comitatus & Marchionatus tribuit. Dux provinciae, Comes civitati, & Marchio urbi limitanae praeerat. Saeculo X. & sequenti alii Marchiones instituti sunt, eo tamen discrimine, quod quemadmodum olim Marchio limitanae civitati praeerat, sic postea dici Marchio

(3) Capitolin. in *Gordiano Iunior.*

(4) Sidon. in *Panegyric. Anthemii Consul.* v. 229.

(5) Cassiodor. *Var. lib. VII. cap. 4.*

chio coepit non solum qui urbi in finibus Italiae, sed & in ipso Italiae sinu positae praeficiebantur. Non raro idem *Dux & Marchio* dictus est. Dux, quia provinciae; Marchio, quia regioni vel urbi limitanae praeerat (6). Initio Marchionatus officaria tantum dignitas fuit; inde feudalitia passim evasit, iisque collata, qui feudum haberent sive in finibus, sive in ipso Regni gremio. Hinc Feudista (7) Marchiones inter feudatarios recenset.

§. IV. In Regno nostro nulli sub Nortmannis Marchiones fuerunt; his enim opus non habebant, cum tuendis imperioli sui finibus ipsimet sufficerent. Nec sub Suevis, ac vero etiam Andegavensibus, ulla comparet Marchionum vola aut vestigium in Constitutionibus Siculis, atque Capitulis; in quibus tamen inter feudatarios dumtaxat *Comites, Barones, & Milites* referuntur (a). Forte sub Aragonensibus feudalibus Marchionum dignitas prodiit; eorum enim prima fit mentio in pragmatica Ferdinandi I. an. 1466. Deinceps Marchionum numerus adeo increvit in nostris regionibus, & universa Italia, ut omnis fere veterum Marchionum idea exciderit.

M

CAP.

(6) Vid. Nucaeum *ad León. Ostiens. lib. 1. cap. 21. & 49.* & Murator. *Antiq. Italic. med. aevi diff. 6.* quae est de antiquis Marchionibus Italiae.

(7) *J. F. 1.*

(a) Io. Seldenus de *titul. honor. pars. II. cap. 1. p. 204.* nostrates nonnullos secutus tradit: *Recens est Marchionum titulus (in Regno nostro).* Primus eum gerens fuit *Cecco dal Borgo, creatus Marchio de Pescara a Ladislao Rege.* At id nullo idoneo vade perhibetur.

C A P. V.

De Principibus.

§. I. **P**Princeps in iure feudali est, qui feudum sub titulo principatus a Rege tenet. Apud Romanos Princeps dicebatur, qui in ordine aliquo primarium tenebat locum. Sic *Princeps Senatus* audiit Senator ille, qui in reformatione Senatus, novoque catalogo a Censore primo loco nominabatur, primusque sententiam ferebat; unde *Senator primae sententiae* vocatus est (1). Sic etiam *principes iuventutis* dicti primum nobilissimi adolescentes ordinis equestris (2); inde filii & designati successores Imperatorum. Hic titulus primum ab Augusto tributus Caio & Lucio adoptivis filiis (3), exinde aliorum Caesarum filiis & successoribus. Tandem sub Imperatoribus *Principes* quoque dicti sunt primarii ministri militiae, atque aulae. Hinc *Principes Cohortales*, *Principes Agentium in rebus*, & *Principes officii*, idest primi officialium & apparitorum Iudicis vel Rectoris provinciae (4). Rufinus Praefectus Praetorio *Princeps* dicitur Amia-

(1) Livius lib. XXXIV. cap. 23. Vopiscus in Aureliano.

(2) Cic. pro Sulla cap. 12.

(3) Tacit. Annal. lib. I. cap. 3.

(4) Vid. tit. Cod. Theod. de cohortalibus, principalibus &c. & tit. de Principibus Agentibus in rebus, & ibi Gothofredum: item Veget. de re milit. lib. II. cap. 7. seq. Guther. de offic. domus August. lib. II. cap. 10. & lib. III. cap. 11. & Simond. ad Ennod. epigr. 137.

miano (5). In municipiis etiam *princeps civitatis* appellabatur magistratus (6). Odenatum Palmyrenum, quem *decurionem* Sext. Rufus (7), *principem civitatis* appellat Trebellius Pollio (8). Sub Gothis *Principes* etiam vocati sunt primarii ministri belli & status (9).

§. II. Primus in novum honorarium titulum *Principis* nomen in regiones nostras invexit Arechis II. Dux Beneventanus an. DCCLXXVII. Hic Desiderii Longobardorum Regis gener, quempiam in Ducatu suo superiorem agnoscere detrectans, reiecto *Ducis* titulo, *Principis* titulum adsumsit, & Carolo M. obstitit. Leo Ostiensis (10): *Hic (Arechis) primus Beneventi Principem se appellari iussit, cum eatenus qui Benevento praefuerant, Duces vocarentur. Nam & ab Episcopis ungi se fecit, & coronam sibi imposuit, atque in suis chartis ita in fine scribi praecepit: Scriptum in nostro Sacratissimo Palatio.* Idem habet Romualdus Salernitanus (11). Ausus quidem non est Arechis titulum *Regis* adsumere, quod sibi a Carolo & Pipino Italiae Regibus metueret: *Principis* nomen adscivit, ceu minus Regio, maius autem Ducali. Eius exemplum ceteri successores, vel divisa in plures

M 2 par-

(5) *Lib. XVI. epist. 137.*

(6) *Modestin. l. 15. §. 9. D. de excusat.*

(7) *In Breviar. in Valeriano.*

(8) *In XXX. Tyrann. in Odenato XIV.*

(9) *Vid. Cassiodor. lib. VII. cap. 24. & lib. II. cap. 35.*

(10) *Lib. I. Chronic. Cassinens. cap. 9.*

(11) *In Chronic. cap. 9. apud Peregrin. hist. Princip. Longob. tom. II.*

partes Beneventana dynastia, secuti sunt. A Principatu enim Beneventano post annos 90. prodire Principatus *Salernitanus*, & *Capuanus*. Nimirum Siconulfus Siconis Principis Beneventi filius cum Salernum aliasque civitates ademisset Radelchiso Principi Beneventano, Ludovicus II. Imp. in Italiam veniens an. DCCCLI. convocatis omnibus Longobardis totam Beneventi provinciam inter Radelchim & Siconulfum aequo discrimine partitus est (12); in qua partitione Salernum & Capua cum aliis urbibus Siconulfo cessere. Exinde qui Salerno imperarunt, *Principes Salerni* vocati sunt. Mox Landulfus Capuae Gastaldus a Salernitano Principe defecit, adscitoque *Comitis* titulo, absoluto iure utebatur; at eius successores a Pandulpho Caputferreo in posterum *Principes Capuae* se appellarunt.

§. III. Tres hi principatus, Beneventanus, Salernitanus, & Capuanus ad Reges Siculos sub Normannis devenerunt. Rogerius I. Rex, capta Capua, *Ansum* filium suum, favore *Optimatum Militumque*, *Capuani Principatus* honore per vexillum sublimavit, teste Telefino (13): quo denato, patre superstite, Gulielmus filius alter eadem dignitate donatus est. Mox Principatus *Barenfis*, & *Tarentinus* instituti. Nam Rogerius Tancredum filium *Principatu Barenfi* donavit, ut habet Telefinus (14). Sub eodem Rege *Principatus Tarentini* titulus emerfit, quo Simonem filium

(12) Erchempert. in *Excerptis* n. 19.(13) *Lib. III. cap. 27.*(14) *Lib. III. cap. 26.*

filium nothum testamento honestavit. Sed illius filius Gulielmus Rex hunc Simoni ademit, dicens: *Ducatus Apuliae, Tarentique, & Capuae Principatum legitimis tantum filiis debere concedi: ad Comitatus autem, aliasque Regni dignitates non indignum esse liberos etiam naturales admitti*, uti refert Falcandus (15). Hinc patet, *Principis* titulum Comitalem longe dignitate praecessisse, ac neminem hac tempestate ad Principatum, vel Ducatum contendere potuisse, nisi regio genere ortum. Nunc intelligis, quid sibi vult Rogerius I. (16), dum vetat tam Comitibus, Baronibus, Episcopis & Abbatibus, quam iis, quos *Principes nostros* appellat (hi tum erant Rogerius Dux Apuliae, Ansfusus Princeps Capuae, & Tancredus Princeps Bari), feuda & regalia iura alienare, vel minuere. Sub Andegavenfibus primogenitus Regis vocabatur *Princeps Salerni*, uti fuit Carolus filius Caroli I. Andegavenfis, antequam in Regnum succederet; exinde *Dux Calabriae* dictus est, ut Carolus Calabriae Dux, filius Roberti Regis, qui patri praemortuus fuit. Quandoque vero feudalibus Principibus dignitas privatis patere coeperit, incertum est. Sub Nortmannis & Suevis tantum *Comites, Barones, & Milites* inter privatos feudatarios referuntur. Forte sub Aragonensibus eiusmodi dignitas privatis patuit, sensimque Principum numerus increvit. Ferdinandus I. Aragonensis Roberto Sanseverino Marfci Comiti civitatem Salerni sub titulo Prin-

M 3 cipis,

(15) Pag. 659.

(16) *Conft.* fcire volumus, de iuribus rer. regalium.

cipis, ius monetae cudendae, ac succedendi in bona reorum Maiestatis, concessit; sed paullo post revocavit (a).

§. IV. Quis hic omittam, e provinciis nostris Principis titulum in cetera Regna profluxisse? Inde quidem in Regnum Hierosolymitanum perrepsit. Cum enim Boëmundus Tancredi filius Rogerio fratri in Tarenti & Bari principatu successisset (17); Antiochiae dominus factus, eiusdem *Princeps* est appellatus, quod, inquit Wilhelmus Tyrius (18), antea *Princeps* vulgo nuncuparetur, Tarenti scilicet, ut habet Io. Villanus (19). Inde *Principis* titulus datus legitur Galileae seu Tiberiadis in eodem Regno dominis. Praeterea *Principem Philippensum* commemorant Albertus Aquensis (20), & Honorius III. (21). Transiit etiam *Principis* dignitas in Imperium CPolitanum sub Imperatoribus Francis. Nam Guilelmus cognomento *Campaniensis*, expugnata Achaia & Peloponneso, *Principem Achaiae & Moreae* se inscripsit: quod & ab eius successoribus factum est (22).

CAP.

- (a) Conf. Constant. *Hist. Regn. Neap. lib. XIX. in fin.*
 (17) Ordericus Vitalis *lib. VIII.*
 (18) *Lib. VI. cap. 23.*
 (19) *Lib. IV. cap. 18.*
 (20) *Lib. III. cap. 54.*
 (21) *In epist. ad Everardum Patriarcham*, apud Raineraldum *an. 1217. n. 17.*
 (22) Conf. Dufresne in *historia Franco-Byzantina.*

De Baronibus.

§. I. **B**ARO in re feudali est, qui castrum titulo baroniae a Rege sub nexu fidei tenet. Apud Latinos scriptores Baro hominem stultum ac rudem significat: quo sensu usurpatur a Tullio (1), Persio (2), Lucilio (3), aliisque. Cornutus Persii scholialtes (4) Barones dictos ait militum servos: Gallorum lingua Barones seu Varones dicuntur servi militum, qui utique stultissimi sunt, servi videlicet stultorum. Isidorus Hispalensis (5) eo nomine quosvis ministros designat: Mercenarii sunt, qui serviunt accepta mercede, iidem & Barones Graeco nomine, quod sint fortes in laboribus; βαρὺς enim dicitur gravis, quod sit fortis.

§. II. Quemadmodum famulos homines vulgo etiam appellabant, ita Franci & ceteri boreales populi, postquam Galliam invasere, vel Italiam, Barones adpellarunt quosvis homines. Sic ea vox accipitur in Lege Salica (6), Ripuaria (7), Alemanna (8). Ita etiam Lex Longobarda (9):

M 4

Si

(1) De finib. lib. V. cap. 23. & lib. III. ep. alt.

(2) Sat. 5. v. 138.

(3) In fragmentis v. 814.

(4) Ad Persii Sat. 5.

(5) Origin. lib. IX. cap. 4.

(6) Tit. 33. §. 1.

(7) Tit. 58. §. 12.

(8) Tit. 76. & 95.

(9) Lib. I. tit. 9. l. 3. & tit. 13. l. 1.

Si quis homicidium perpetraverit in Barone libero, vel servo, vel ancilla. Inde Baronis nomen traductum ad magnates & vassallos significandos, qui etiam *homines* dicuntur, utpote peculiari Principum obsequio addicti ob beneficia & feuda, quae iis conferebantur, ut servitia sua impenderent in rebus militaribus, vel civilibus (a). Itaque *Barones* dicti sunt vassalli, qui terras a Rege tenent sub onere fidei ac servitii. Latissima quidem significatione Barones dicuntur omnes vassalli, nempe Duces, Comites, Marchiones &c. Ita Ordericus Vitalis (10) *Barones* pro quibuslibet vassallis usurpat: & *baronia* generatim quodcumque feudum a Rege datum significat.

§. III. Iam in libris feudalibus nomen *Baronis* non occurrit: nec ante Nortmannos legitur apud scriptores nostrates. Nortmanni feudalem Baronum dignitatem e Gallia in Regnum nostrum induxerunt. Gulielmus I. Rex (11) apud se questos ait Regni homines, *quod Praelati ecclesiarum, Comites, Barones, & Milites adiutoria ab hominibus suis extorquerent.* Mala-terra

(a) Car. Dufresne in *Glossar. v. Baro* tradit, inde usque ab Augustini aevo *Barones* vocatos fuisse viros nobiles, Principum obsequiis & servitio addictos, vel certe viros militares, & qui primas tenebant in aulis Regum. Urget ipsius Augustini testimonia ex *Sermonibus ad Fratres in eremo*. Nolle haec summo viro excidisse; constat enim sermones illos a recentiore impostore Augustino affictos.

(10) *Lib. III. p. 465.*

(11) *Const. quamplurimum, de adiutoriis exigendis ab hominibus.*

terra (12), Telefinus (13), Falco Beneventanus (14), Romualdus Salernitanus (15), ceterique *Barones* appellant feudatarios & subfeudatarios. Charta donationis Episcopo Montisviridis factae an. MCVII. (16) subscribunt: *Ricardus Balbano Baro, Rainaldus de Ravello Baro &c.* In donatione Ecclesiae Bovinens. an. MCXVIII. (17) legitur, *Berardus de Aversa Baro*. Sub Suevis crebra fit Baronum mentio ad eos significandos, qui castra nexu fidelitatis & militaris servitii a Rege fuerant consecuti. Fridericus II. (18) scribit: *Si miles, quatuor: si Baro, octo: si Comes, sexdecim augustales curiae nostrae componat.* Idem Rex (19): *Comes, Baro, Miles, seu quicumque alius, qui publice guerram in Regno moverit &c.* Rursus (20) Barones distinguit a Comitibus, & Militibus: *Quisquis post haec prohibita arma detulerit, si quidem Comes fuerit, quinque uncias; si Baro, quatuor; si Miles simplex, sex &c.* Ex his colligitur, tres tantum vassallorum species sub Nortmannis ac Suevis fuisse, *Comitum, Baronum, & Militum*; atque peculia-

(12) *Lib. III. cap. 41. & lib. IV. cap. 23.*

(13) *Lib. I. cap. 21. lib. III. cap. 2. & alibi.*

(14) *In Chronic. ad an. 1115. & 1119.*

(15) *In Chronic. ad an. 1166.*

(16) *Apud Ughellum Ital. Sacr. tom. VII. in Episcopis Montisvirid. n. 1.*

(17) *Apud Ughell. tom. VIII. in Episcop. Bovinensib. n. 5.*

(18) *Const. cultus iustitiae, de cultu iustitiae.*

(19) *Const. comes, de his qui in Regno &c.*

(20) *Const. intentionis, de illicita portatione armorum;*

- liarem Baronis dignitatem Comitali inferiore
fuisse, sed Militari maiorem (b).

C A P. VII.

De Militibus.

§. I. **M**iles apud sequiores scriptores is potissimum dicitur, qui militari cingulo accinctus est, vulgo *Cavaliere*. Haec appellatio inde forte fluxit, quod qui Principi in quolibet officio seu in qualibet dignitate, palatina, civili, aut militari deserviebat, ei *militare* dicebatur, eiusque esse *miles*. Hoc sensu Augustinus (1) dixit: *Ille in officio Comitum militat*. Et alibi (2): *In quolibet officio militanti*. Francorum Capitularia (3) habent: *In palatio habere militiam*. Postea haec civilis militia ad militarem unice profluxit; ita ut qui alicui in bellis

(b) Marinus Freccia *de Subfeudis lib. I. tit. de origin. Baron. & tit. quis dicatur Baro* scribit, baronalem dignitatem Longobardis ignotam fuisse, nullumque adeo eius vestigium haberi in libris feudorum, in quibus Duces, Comites, & Marchiones occurrunt. Subdit, in Campania, potissimum Averlae, magnum fuisse Baronum numerum vel ante annum millesimum; idque in multis privilegiis se legisse testatur. Sed ante annum millesimum tantum Graeci & Longobardi regionibus nostris imperitabant; quorum utrisque feudorum usus fuit ignotus, ac Freccia ipsemet baronalem dignitatem Longobardis incognitam profretur. Quid quod Averlam Nortmanni post annum millesimum condiderunt?

(1) *Lib. V. de civit. Dei cap. 6.*

(2) *Epist. LV.*

(3) *Lib. VII. cap. 435.*

bellis militaret ac mereret, eius esse *Miles* diceretur, praesertim qui feudi alicuius ratione servitio militari obstrictus esset. Hinc *Miles* passim pro *vassallo* a scriptoribus usurpatur. Dudo (4): *Et fide*, inquit, *qua concatenantur senior & Miles*. Hinc apud Adamum Bremensem (5) *in militem adoptare* est *vassallum* sibi aliquem efficere dato ei feudo.

§. II. Sub Nortmannis nemo fieri miles poterat, nisi e milite prognatus. Rogerius I. Rex (6) quemque arcuit a *militiae nomine & professione*, nisi forte a *militari germine per successionem duxit prosapiam*. Idem sub Suevis observatum, Regisque indulgentia opus erat, ut inter milites referretur, qui de genere militis natus non esset. Formulam exhibet Petrus de Vineis (7): *Supplicationibus ipsius benignius inclinati de potestatis nostrae plenitudine tibi concedimus potestatem: quod quondam pater tuus miles non fuerit, & nostris Constitutionibus (puta Rogerii) caveatur, quod miles fieri nequeat, qui de genere militum non nascuntur: ipse tamen de culminis nostri scientia decorari valeat cingulo militari, mandamus*.

§. III. In Constitutionibus Regni crebra fit *Militum* mentio. In primis Fridericus II. (8) ait: *Pro Comite, quem ceperit aliquis, qui foriudicatus, vel bannitus non fuerat, 100. augustales;*

(4) Lib. III. de morib. Norman.

(5) Cap. 165.

(6) Const. divinae iustitiae, de nova militia.

(7) Lib. VI. epist. 17.

(8) Const. cultus iustitiae, de cultu iustitiae.

les ; pro *Barone* , 50 ; pro *MILITE SIMPLICE* , 25 ; pro *Burgensi* 12 ; pro *rustico* , 6. consequetur . Ex hac sanctione , aliisque compluribus , constat , militis dignitatem baronali inferiore esse , & a burgensi distinctam . Sane Comes est qui de territorio titulo Comitatus , Baro qui de castro titulo baroniae a Rege investitus est ; Burgensis , qui privata bona possidet ; rusticus , qui agriculturae vacat . Quid vero fuerit *Miles simplex* , vel *απλως Miles* , & qua in re a Barone distinguebatur , non idem omnibus sedet . Marinus Freccia (9) censet , Militem fuisse , qui feudum sine baroniae titulo possidebat . Contra Matthaeus Afflictus (10) hoc inter Baronem & Militem discrimen statuit , quod *Baro* diceretur qui a Rege , *Miles* vero qui a Barone feudum accepit , eiusque adeo subvassallus esset .

§. IV. Verum enimvero secus se res habuit . Certum quidem est , *Milites* fuisse nobiles , cum ad militiam consequendam natalium nobilitas necessaria esset , & plerumque feuda possedisse . Ita Fridericus II. (11) indulget *Baronibus & Militibus* dotarium constituere de feudis , quae possident , uxoribus suis . Rursus (12) cavit , ut nullus Comes , Baro , vel Miles alienet aut permutet rem feudalem . Iam vero Militum alii erant primi , alii secundi , vel tertii ordinis . Ad rem tradit
Wip-

(9) *De subfeudis lib. 2. tit. quis dicatur Baro .*

(10) *In Const. post mortem .*

(11) *Const. licentiam , de dotibus .*

(12) *Const. hac edictali lege , de revocatione feuder .*

Wippo (13): *Quod omnes Episcopi, Duces, & reliqui Principes, Milites primi, Milites gregarii, quin & ingenui omnes &c.* Ubi *Milites primi*, seu *primi ordinis* sunt Barones: alii *Milites secundi* vel *tertii ordinis* & *gregarii* sunt, qui *Milites simplices* vocantur in nostris Constitutionibus, ubi Baronibus opponuntur. Lucem huic rei offundit testimonium Philippi de Pergamo (14): *Aliqui autem ex nobilibus reperiuntur, qui infirmum tenent nobilitatis gradum, ut sunt simplices Milites.* In Constitutionibus quoque Albigen-sibus legitur: *Si inde convicti . . dabunt singuli 10. libras si fuerint Barones: si simplices Milites, 100. solid.* Ubi a Baronibus Milites simplices se-iunguntur. Erant itaque *Milites* viri nobiles, & interdum feudatarii; quo factum reor, ut Rex Fridericus II. *Milites simplices*, qui feu-dis carebant, ab ipsis *Militibus*, qui feuda te-nebant, nonnumquam distinguat.

§.V. Sunt & *militēs litterati*, puta, qui cum gente nobiles essent, legalibus studiis vacave-rant, ut in supremis Regum foris ius dicerent: quosque inde *dominos legum* vocatos observat Duchesnius (15). In Charta Leodegarii Episco-pi Aptensis scripta ante an. 1113. (16) legi-tur: *Et hoc sit sub sacramento duorum militum legalium.* Hic quidem titulus, quemadmodum & in re militari, iis tantum concessus videtur, qui

(13) *De vita Conradi Salici* p. 133.

(14) *In Catone moralizato.*

(15) *In histor. Gandensi lib. IX. cap. 3.*

(16) *In Chartario Aptensi* p. 13.

qui doctrinae suae ac industriae in litteris, legibus & consiliis specimen ediderant. Matthaeus Paris (17): *Henricus de Bathonia Miles litteratus, legum terrae peritissimus*. Porro tradit Bartholus (18), *doctorem actualiter Regentem in iure civili per decennium, effici militem ipso facto*.

C A P. VIII.

De nuptiis feudatariorum.

§. I. **I**N nuptiis feudatariorum domini directi consensus requiritur, ne quid detrimenti sentiat, praesertim si mulier feudum possidens nubat hosti, inimico, suspecto, vel minus grato homini. Ius hoc Seniorum apud Francos, Germanos, Anglos, Hispanos, aliasque gentes obtinet (1) (a). In Regno nostro Gulielmus I. (2)

ve-

(17) *An. 1251.* (18) *Ad l. 1. C. de professoribus, qui in urbe CP.* (1) *Conf. Petr. Ludewigium. lib. I. histor. opusc. III. cap. 18.*

(2) *Const. fratribus, de fratrib. obligantib. partem feudi.*

(a) Homines quoque servilis conditionis, coloni & adscriptitii matrimonium contrahere non poterant sine domini venia; quae vocabatur *maritagium*, seu licentia maritandi. Eginhardus *ep. 16. ad Hattonem Comitem* scribit: *Quidam homo vester nomine Hunno venit ad limina sanctorum Marcellini & Petri, veniam postulans pro eo, quod conservam suam ancillam vestram sibi in coniugium sociasset sine vestra iussione, propter hoc precamur benignitatem vestram; ut nobis indulgentiam de hoc facto percipere mereatur. Ut autem consensum obtinerent servi, censum definitum dominis praestabant. Charta Gulielmi Laudunensis episcopi, apud Cognatum in Historia Tornacensi: De unoquoque eorum tam servo, quam ancilla, habebitis annuatim sex denarios*

cen-

Cap.VIII. De nuptiis feudatariorum. 191

vetuit baronum matrimonia contrahi sine peculiari Regis venia. *Fratribus*, inquit, *ob dotes sororum suarum, si mobilia, vel hereditagia non habeant, sororibus suis partem feudi permittimus obligare: & si etiam tria feuda, aut plura habeant, unum ex eis in dotem sorori dare possunt. Ut tamen in omnibus supradictis, quando feudum alienatur, vel obligatur, aut in dotarium constituitur, matrimonium ipsum de speciali nostra licentia contrahatur. Aliter omnes conventiones nullas vires habebunt. Quod vero Gulielmus filiis Baronum petentibus nuptias sero consensum praebebat, ut facile interirent familiae, & feuda redirent ad fiscum, inde Baronum in Regem odium*

cenfuales, & de mortua manu duos solidos, & de maritagio duos solidos. Etiam in Sicilia coloni censum pendebant dominis suis pro licentia matrimonii. Eum pro rusticis ecclesiae Gregorius M. lib.1. ep.44. ad Petr. Subdiac. temperavit: Pervenit etiam ad nos, quod de nuptiis rusticorum immoderata commoda percipiuntur: de quibus praecipimus, ut omnia commoda nuptiarum unius solidi summam nullatenus excedant. Si qui sunt pauperes, etiam minus dare debent: si qui autem divites, praefati solidi summam nullatenus transgrediantur: quod nuptiale commodum nullatenus volumus in nostram rationem redigi, sed utilitati conductorum proficere. Haec pensio pro licentia nubendi apud Anglos marchetum dicebatur. Quin apud Scotos cum ex Eveni lege domini in suo territorio sponfarum virginitatem prae-libarent, sponsus primam novae nuptae noctem dimidiata argenti marca redimebat, quae pensio Marcheta audit. Vid. Dufresne in Glossar. v. marcheta. Eiusmodi praestationem pro redemptione primae noctis nuptiarum dominos praediorum etiamnum a servis glebae exigere in Belgii, Frisiae, & Germaniae aliquot tractibus, testatur Papebrochius ad vitam S. Foranni Abbatis Walciodorensis. In veteribus feudorum investituris conceditur consensus in horum hominum nuptiis.

odium & seditiones obortae. Rem enarrat Hugo Falcandus (3): Ut enim cetera, quae (Regni Proceres) perpeffi fuerunt, omittantur, miserrimum esse vel apud servilis conditionis homines, filias suas innuptas domi toto vitae tempore permanere. Nec enim inter eos absque permissione Curiae matrimonia posse contrahi, adeoque difficile permissionem hanc haecenus impetratam, ut alias quidem tunc demum liceret nuptui dare, cum iam omnem spem sobolis senectus ingruens sustulisset, alias vero perpetua virginitate damnatas sine spe coniugii decessisse. Idem Falcandus scribit (4): Rogerius quoque Comes Avellini Regis (Gulielmi I.) iram censuit declinandam, eo quod nuper iniussu Curiae filiam Phoeniciae de Sancto Severino duxisset uxorem. Constitutionem Gulielmi confirmans Fredericus II. (5) edixit, ut nullus Comes, Baro, vel Miles, vel quilibet alius, qui Baronias, Castra, vel feuda in capite a nobis teneat, vel ab alio, quae in quaternionibus Dobanae nostrae inveniuntur in scriptis, sine permissione nostra uxorem ducere audeat, maritare filios, sorores, aut neptes, vel quaslibet alias, quas ipsi possent, aut debeant maritare, aut filios uxorare cum immobilibus aut mobilibus.

§. II. Diversum sub Andegavenfibus ius hac in re viguit. Etenim Carolus II. (6) cuique per-

(3) In *hiflor. Sicul.*

(4) De *tyrannid. Sicul.*

(5) *Const.* honorem nostri diadematis, de uxore non ducenda sine permissione Curiae.

(6) In *Capitulo* item statuimus, quod licitum sit Baronibus.

permisit, libere matrimonia contrahere, filias, amitas, sorores, & neptes maritare, filios uxore, & talia matrimonia celebrare, in quibus haecenus requirebatur assensus, sine assensu Curiae impetrando, dummodo feuda, vel res feudi non dentur in dotem, & dummodo eadem inter fideles contrahant, & fiant. Idem Carolus II. (7) (abrogata lege Caroli patris in Capitulo satis constat) concessit filiis bannitorum & foriudicatorum sine Regis assensu nuptias celebrare, quamvis feudalia bona habeant, modo parentes crimen haereticis, aut laesae maiestatis non admiserint.

§. III. Postulat hic locus, ut de matrimonio morganatico paucis edisseramus. Eiusmodi matrimonium continet pactum, ut uxor, & liberi nascituri dignitatis & hereditatis mariti ac patris participes non fiant, sed bonis adsignatis contenti sint. Prima eius mentio fit in consuetudinibus feudorum (8): *Quidam habens filium ex nobili coniuge, post mortem eius non valens continere, aliam minus nobilem duxit, qui nolens existere in peccato eam desponsavit ea lege, ut nec ipsa, nec filii eius amplius habeant de bonis patris, quam dixerit tempore sponsaliorum; verbi gratia decem libras, vel quantum voluerit dare, quando eam desponsavit; quod Mediolanenses dicunt accipere uxorem ad morganaticam, alibi lege Salica. Hic filiis ex ea susceptis decessit. Isti in proprietatem non succedunt aliis extantibus; sed*

N

nec

(7) In Capitulo humanitatem, de filiis bannitor. & foriudicator, & Capitulo item statuimus quod filiae proditorum.

(8) II. F. 29.

nec in feudo, etiam aliis non existentibus, qui licet legitimi sint, tamen in beneficio minime succedunt. In proprietate vero succedunt patri, prioribus non existentibus, succedunt etiam fratribus sine legitima prole decedentibus secundum usum Mediolanensium. Apud Germanos potissimum viget matrimonium ad morganaticam. Hoc autem pacto cavetur. (I) Ut inter virum illustrem & mulierem imparis conditionis sit verum & christianum matrimonium. (II) Ut uxor nobilitatis viri particeps non fiat, sed in sua maneat conditione, parteque sibi a marito adsignata unice contenta sit. (III) Ut liberi inde suscepti legitimi quidem sint, at a patris titulis & insignibus abstineant, nec in feudis aliisque bonis succedant, portione, pacto sibi destinata, contenti.

§. IV. Spectat itaque morganaticum pactum tam uxorem, quam filios. Quod ad primam, ea, etsi vera & christiana uxor, vi pacti a nobilitate ac dignitate viri excluditur; cum alias certum sit, *nuptas clarissimis personis, clarissimarum personarum appellatione contineri*, uti loquitur Ulpianus (9). Excluditur etiam a quovis iure in bona mariti, sive a iure communi, sive a statuto, vel consuetudine promanet (10): tantum adsignata sibi portione contenta esse debet. Quod vero pertinet ad filios, si pacto patris nobilitate nequeunt excidere, nisi ea peculiaribus statutis ex utroque latere, tam paterno, quam materno, requiratur; etenim avita nobilitas non *per se* mediate per patrem, sed

αμε-

(9) *L. 8. pr. D. de senator.*

(10) *Vid. Vogd. de iure coniugum in bon.*

quætos immediate ex concedentis voluntate in omnes posteros dimanat. Verum liberi morgantici a feudis parentum semper excluduntur; in allodia vero succedunt, si filii prioris matrimonii defint. Nec pariter adgnatis in feuda succedunt, sed dumtaxat in allodia. Omnes fere consentiunt, eisdem matri cum in allodia, tum in feuda feminea succedere, deficientibus prioris matrimonii liberis. Succedunt quoque agnatis cognatisque maternis, etiamsi illustres sint, quippe qui iura familiae maternae non amittunt.

§. V. Cum iuri communi adversetur pactum morganaticum, quod a successione excludit filios ob eam quae ipsis in sponsalibus assignatur portionem, iusta de causa matrimonium ad morganaticam permittendum est. Causa duplex existit, ut scilicet per idem consulatur familiae & conscientiae. Familiae quidem, ut sumptibus alendae eiusdem nobilitatis uxori necessariis parcat; nec patrimonium relictum in plures particulas divisum evanescat. Conscientiae autem, ne qui dono continentiae non pollet, in concubinatus, vel vagae libidinis barathrum se praecipitem agat. Haec pacti morganatici causa probatur in iure feudali (11): nec alia de causa sustineri potest. Etenim ius receptum contra rationem iuris (cuiusmodi est pactum hoc) stricte interpretandum. Ad rem Paullus (12) tradit: *Quod contra rationem iuris receptum est, non est producendum ad consequentia, idest, ad similia exempla.* Fusc de matrimonio morganatico dis-

N 2

serunt

(11) II. F. 29.

(12) L. 141. D. de R. I.

ferunt Henricus de Cocceis (13), Io. Frid. Neumannus (14), & Henricus Linch (15), quos adi.

C A P. IX.

De tutela feudali.

§.I. **I**N Constitutionibus Regni tutor filiorum Comitum, Baronum, aliorumque feuda quaternata possidentium, *balius* & *baiulus* appellatur. Moribus Nortmannorum, ubi feudorum successores erant impuberes, quod ii militiae idonei non essent, dominus feudum recipiebat, sibi que illud retinebat, atque pupillo inde prodignitate alimenta praeftabat, aut alii feudum concedebat, ut eo frueretur, tributis tamen pupillo alimentis, qui *baiulus* dicebatur, donec feudatarius perveniret ad pubertatem, ut ea aetate constitutus posset fidelitatem domino iurare, servitiumque exhibere, tumque illi feudum restituebatur: quod pluribus confirmat Choppinus (1).

§.II. Primus certum de hac re ius constituit Fridericus II. (2): *Minoribus, inquit, qui aetatis suae suffragio iuvvari non possunt, imperiali remedio providentes statuimus, si quando balium impuberum masculorum, aut feminarum gerendum alicui Serenitas nostra concesserit; hi qui balium gesserint pupillorum, postquam balium ipsum pubertate superveniente dimiserint, de administratione balii reddere debeant rationem, praesente Iustitiaro*

(13) *De lege Morganatica.*

(14) *De Principum matrimoniis.*

(15) *De matrimonio lege Salica contracto.*

(1) *Lib. III. de domin. Franc. tit. 19. n. 9.*

(2) *Const. minoribus, de iure balii.*

rio regionum, aut alio, cui hoc specialiter duxerimus delegandum; ita videlicet, quod deducto eo quod Curia pro ipso balio, prout moris est, dederit, nec non deductis iustis & moderatis expensis, quas pro victu & vestitu suo, & quas in persona, aut rebus pueri, vel pro servitio debito Curiae nostrae, de his, quae minor tenet, ipsum balium fecisse constabit; reliqua pupillo integre reddere teneatur. Quod si fraudulenter cum res minoris administrasse fuerit manifesto compertum, omne damnum quandocumque per fraudem ipsam pupillo contigerit, eidem de rebus suis resarcire cogatur, & tantundem sacris nostris largitionibus inferre, prava consuetudine, quae hactenus balios a ratiociniis eximebat, in posterum quiescente. Idem Fridericus Rex noster (3) cavit, filiabus Baronum a Rege dari balium ad ipsarum usque pubertatem, ac inde congrua dote elocari: Si vero minores filiae Comitum, Baronum, aut Militum superstites fuerint, ipsarum baiulum nostra Excellentia recipiat, ipsum vel sibi tenendum, vel alii, qui ex fide illud gerere debeat, iuxta approbatam Regni consuetudinem, concedendum: ac deinde ipsas, cum ad nubilem aetatem pervenerint, & baiulum nostrum vel alterius supervenientem quintum decimum annum excefferint &c.

§. III. Iam sentis, sanctionibus hisce sanciri. (I) Balium feudatariorum filiis impuberibus tam maribus, quam femellis a solo Rege dandum esse; idque optimo iure cautum, ne feudum per balium negligentem deterius fiat non

N 3

sine

(3) Const. in aliquibus, de successione filior. Comit. & Baron.

sine Regis ipsius, qui illorum dominus est, detrimento. (II) Balias finiri pubertate superveniente, idest, anno decimo quinto inchoato. (III) Competens salarium balio dandum esse. (IV) Finito baliatu teneri balias administrationis rationem reddere Iustitiaro regionis, vel alii speciatim a Rege deputato. (V) In reddendis rationibus deducendas esse iustas impensas pro pupillo, & Curia factas, reliqua ipsi pupillo reddenda. (VI) Tandem balias, qui fraude administravit, ad duplum damnari, & ad damnum reficiendum, & ad tantumdem fisco inferendum.

§. IV. Porro pupillis feudatariis balias a Rege datur, non solum si eorum pater naturali, sed etiam civili morte decesserit. Idem enim Fridericus (4) statuit, patre proscripso seu foriudicato, impuberum filiorum tutelam a Rege suscipi; iis vero ad pubertatem pervenientibus, patre adhuc vivo, Regi dandam esse virilem fructuum feudi partem, pro qua liberi servitia non praestant: *Si quando (inquit Rex) aliquem foriudicari contigerit, qui liberos habens inveniat feudale aliquid possidere; si quidem liberi eius, vel eorum aliqui in pupillari aetate consistant, qui protectione balii indigere noscantur, ipsorum balias cum administratione bonorum eis contingentium Curia nostra suscipiat, quemadmodum in casu mortis balias ipsum habere deberent; eis autem pubertatis tempus excedentibus, & in tutelam propriam venientibus, fructus partis illius, quae viventem patrem, licet pro mortuo habitum,*
se-

(4) *Const. si quando, de poena foriudicator. & balias dando filiis eorumdem.*

secundum praedictum modum, dinumeratione liberorum attenta, si res acquisita de feudo foret dividua, contingere debuisset patre ipso adhuc superstiti, Curiam nostram percipere volumus, & habere, pro ea tantum parte de servitio nobis pro feudo ipso debito diminuto, pro qua Curiam nostram fructus percepisse constabit. Patre autem foriudicato naturae debitum exsolvente, pars illa, cuius fructus Curia nostra perceperit, ad integritatem feudi libere revertatur. Itaque foriudicatus feudatarius fit servus poenae, hostis publicus, & pro iam mortuo habetur. Hinc praxis apud nos invaluit, ut, lata proscriptionis sententia, praecambulum favore liberorum expediat: quibus, si feudatarii sint, balius; si privati, tutor datur (5).

§. V. Novum postea ius instituit Carolus II. Andegavensis (6), quo Fridericianum sublatum est: *Feudatarius, inquit, decedens testatus statuatur filio minori balium, quem vult, qui baliatum suscipiat, nulla de hoc a nobis, vel a Curia nostra licentia impetranda. Si intestatus, Curia eligat de proximis, & defuncti coniunctis magis idoneum, & baliatum committat. Sed si mater huius minoris filii vitae sit honestae ac sobriae, de qua fide dignorum testimonio Curiae liqueat, in baliatu defuncto coniunctis dandis per Curiam, quando maritus intestatus decesserat, praeferatur. Sed si secundis vel alijs nuptiis funestata, statim baliatum sibi concessum per Curiam ipso facto per superinductionem vitrici perdat, idoneiori de coniun-*

N 4

ctis

(5) Vld. Capyc. in *Investitura v. feudatariorum balii*.

(6) In *Capitulo feudatarius, de statuendo balio*.

Etis feudatario mortuo concedendum. Permittit itaque Carolus cuique feudatario, balium, quem putaverit, testamento relinquere liberis, iussu Regis haud expectato. Si vero decesserit intestatus, balium a Rege dari iussit e proximis adgnatis magis idoneum. Quod si superstes sit minoris mater, modo sit vitae sobriae ac honestae, eam omnibus adgnatis in baliatu praefert; quae, si ad secunda vota properet, confestim baliatu excidit, isque magis idoneo de propinquis defuncti feudatarii defertur.

§. VII. Ex Friderici iure baliatus marium, & femellarum finiebatur pubertate, sive adveniente anno decimo quinto. Sed tandem *pragmatica 2. de minoribus* cavit, ut minores etiam feudatarii usque ad annum XVIII. expletum balium habeant; nisi mulier feudataria ante eam aetatem nubat: quo quidem casu nuptiis balius finitur, non quod ea perfectae aetatis per nuptias evadat, sed quod feudum a viro sit administrandum. Hinc, marito mortuo, antequam aetatis annum XVIII. mulier compleverit, rursus a balio regenda est.

§. VII. Quamvis hodie ius a Carolo II. & dicta *pragmatica 2.* constitutum vigeat; Fridericianum tamen non prorsus interiit. Etenim balius testamento datus sine Regis confirmatione administrare nequit, nisi baliatus privilegium a R. Camera obtinuerit, & quae de iure sunt adimpleverit, nempe inventarium confecerit, & fideiussionem dederit rem pupilli salvam fore, quamvis testamento sit datus, paternoque probatus iudicio: quod secus est in tutoribus iure
civi-

civili (7). Cumque ob feudorum & divitiarum copiam fideiussor tam locuples haud facile invenitur, praxis apud nos inolevit, fideiussionem dari pro unius anni redditu, & cogi quotannis rationes reddere (8).

§. VIII. Ceterum, quae haecenus edisseruimus, intelligenda sunt de iis pupillis, qui possident feuda *quaternata*, hoc est in R. Camerae quaternionibus descripta, sive *simpliciter quaternata*, ut interpretes loqui amant, sive *secundum quid*. Profecto qui feuda *plana* & *de tabula* tenent, quae potius feudorum simulacra sunt, quam feuda, ii tamquam ceteri burghenses tutori subsumunt. Quod vero feudalialia utpote digniora ad se trahant allodialia, balivus non solum feudalialia, sed & burghensatica bona, si quae pupillus habeat, quasi per accessionem administrabit. Inde usque ab aetate sua observatum, a balio feudalialia & non feudalialia bona curari, testatur Affiliatus (9).

C A P. X.

De personis feudum concedentibus.

§. I. **Q**ui feudum aliis concedit, *dominus*, *patronus*, & *senior* appellatur. Dominus in legibus & statutis Principum, nullo adiecto vocabulo, dominus feudi intelligitur ratione vassalli. Patronus nonnunquam *dominum*, *seniorem* designat. Ratherius episcopus Veronensis

(7) Conf. Camillum de Curte *resolus. feudal. cap. 20. §. 90.* (8) Vid. Marad. *Singul. 232.* & Rosa *Consult. 23. n. 47.* (9) *Ad cit. Constit. minoribus.*

sis (1): *Patronus*, sive, ut usitatus a multis dicitur, *senior es*? Charta Hamelini episcopi Cenomanensis (2): *Hoc audientes & scientes tam monitu Iuelli de Meduana patroni eiusdem loci, quam clamore vulgi*. Infra: *Hoc approbante loci patrono*. Ex vocabulo *patronus* enata Italica vox *padrone*, quo Liberti, Aldii, alique, ut aiebant, *Pertinentes* suos dominos distinguebant, cum adhuc ab eorum iure penderent: qua de re Muratorius (3). Senior dominum significat. Occurrit passim in Capitulis Caroli M. & Caroli Grassi, in Annalibus Franciscis, & alibi (4). Seniores passim vocati Duces, Comites, Marchiones, Episcopi, Abbates, quibus vassi obsequium & servitium praestabant. Hinc orta Italica vox *Signore*, quae & Gallis & Hispanis communis est. In Italia tamen non solum a *vassis*, sed a *colonis liberis* appellati sunt *seniores* domini, ut videre est in Chartis Monasterii Vulturvensis (5). Hinc *seniorare* idem est ac dominari. Charta Tabularii S. Sophiae Benevent. an. MXIII. (6): *Et sumus residentes in ista civitate Luceriae ad seniorandum, iudicandum, & regendum*.

§. II. Iam de feudorum largitoribus plerique hanc statuunt regulam, eos omnes, qui domini sunt,

(1) *Lib. I. Praeloq.* apud Martene tom. IX. *Ampliss. Collect.* col. 805.

(2) Apud Dufresne in *Glossar. h. v.*

(3) *Antiquit. Italic. medii aevi diss. XV. de manumiss.*

(4) Vide Goldastum *ad Theodorum Eremitam de vit. S. Magni lib. II. cap. 4.* Multa ex Italia, Burgundia, aliisque regionibus exempla profert Bouche *Hist. Provinc. tom. 2. p. 41.*

(5) Apud Murator. *P. II. Tom. I. S. R. I.*

(6) Apud Peregrin. *diss. de Ducatu Benevent. p. 81.*

sunt, & liberam habent rerum suarum administrationem, posse feudum concedere. At haec regula nec primae feudorum naturae, nec librorum feudallium sententiae congruit. Cum primum concedi feuda coeperunt, iis dumtaxat videtur haec facultas competisse, qui ius indicendi, propulsandique belli haberent, quod haec fuerit prima causa feudorum, ut vassalli dominos bellum gerentes adiuvarent. Postquam vero longe frequentior dandi feudi usus invaluit, ab antiquo quidem splendore feudorum recessum est: at mihi persuadere nequeo, vel ignobiles quosque homines, & abiectissimos cerdones potuisse feuda concedere, & quae concessissent pro feudis haberi, sed potius pro aliis negotiis, in quibus tamen pacta quaedam essent adiecta, quae feudis ipsis adiici possunt, & solent. Huic rei luculentissimo argumento est, quod feudistici iuris auctores, dum de his ex proposito agunt, quibus fas est feuda concedere, certas tantum personas commemorant (7). Quod ergo tradit Feudista I. F. 3. non generalem, quam illi putant, regulam continere videtur, sed potius aliam explicare, quae eos spectat, quibus competere possit feudi dandi potestas: nimirum quaeritur, an minor possit facere investituram, ille quidem, cui, praeter aetatem, aliud non obsit; & recte distinguit Feudista inter investituram feudi veteris, & novi, dumtaxat posterior alienatio est, & ideo minori interdicta, quia non habet liberam bonorum suorum administrationem.

§. III. Sed iam certum est, ius dandi feuda
ferre

(7) Videtis I. F. 1. 3. 6. 7. aliaque loca.

fere non habere, nisi qui suprema polleat potestate. Cum enim feudis adnexa sit iurisdictio, merum, & mixtum imperium, qui alterius imperio subsunt, eiusmodi iura regalia conferre nequeunt, quamvis maxima post Principem auctoritate polleant (8); nisi hanc facultatem singulari iure obtinuerint. In Regno nostro, atque alibi, nemo potest de alodio suo feudum constituere, sive privatus sit, sive baro; sed solus Rex, aut eius venia alius. Unus Rex apud nos est dominus personarum: Nos enim, inquit Fridericus II. (9), *qui sumus domini personarum, absque nostrae Serenitatis assensu personas servitiis perpetuis, aut conditionibus nolumus obligari*. Iusiurandum autem fidelitatis servitus quaedam est, quam nemo subire potest, nisi Regis venia. Praeterea vassallus investituram accipiens fidem domino iurare tenetur: cuiusmodi sacramentum dumtaxat Regi, aut alteri ex regia venia praestatur, ut idem cavet Fridericus II. (10). Tandem feudum adnexam habet iurisditionem & imperium; quae exerceri nequeunt sine Regis licentia. Diserte Fridericus II. (11) *merum imperium esse celsitudinis suae ait, vetuitque baronibus & ecclesiarum praelatis iustitiaratus (nempe gladii) officium in terris suis exercere, vel gerendum alicui demandare*.

§. IV. Ceterum in iure feudali (12), atque pontificio (13) iniicitur mentio de ecclesiae praelatis

(8) Argum. l. 3. C. de iurisdic. (9) *Const.* quia frequenter lib. III. tit. 9. (10) *Const.* Comite vel Barone lib. III. tit. 24. (11) *Const.* ea quae ad speciale decus, lib. I. tit. 49. (12) l. 1. f. 1. 3. & 6. (13) Cap. 2. ext. de feud., Extrav. ambrosiae de reb. eccles. non alienand.

Cap. XI. De personis feudum accip. 205
iatis, deque feudis, quae ipsi concedunt. Sed
quoniam, quae in his feudis occurrunt notabi-
liora, ad res pertinent, quae in feudum dantur,
de his *lib. II. cap. I.* opportunius edifferemus.

C A P. XI.

De personis feudum accipientibus.

§. I. **F**eudi acquirentes diversis nominibus designantur; generaliter vocari solent *vassalli, clientes, milites, fideles, beneficiarii*, aut *beneficiarii*; specialiter autem *Duces, Marchiones, Comites, Principes, Barones*. Hi omnes in Regno nostro, ubi maior nobilitas sine exemplo est multa, vocantur *Titulati*, & Latine *Titularii* dicuntur M. Antonio Surgenti (1). Quamquam autem omnes hi maiores *Titularii* generali significatione *Barones* vocentur; distincta tamen apud nos est *Baronum* dignitas, uti supra vidimus.

§. II. Olim feuda iis dumtaxat concedebantur, qui ad militiam essent idonei. Inducta exinde feudali successione, quilibet feudi capax evasit, nisi iure moribusve expresse prohibeatur; quin etiam feminis, ecclesiis, & monasteriis feudorum aditus patuit. Latissime quidem protenditur regula de his, qui feuda possunt acquirere, cum a domini voluntate pendeat, cui magis lubeat, feudum elargiri. Etsi enim plures sint, qui nequeunt militarem operam praestare, aut nominatim in feudum succedere prohibentur, tamen si Princeps alicuius impedimenti haud
igna-

(1) *Lib. I. Neap. illustr. cap. 23. §. 1. seq.*

ignarus feudum det, illud remittere intelligitur, & vassallum acquirendi capacem efficere, aut militaribus servitiis eum eximere, aut permittere, ut sibi per substitutum praestentur.

§. III. Itaque non modo laici, sed etiam clerici feudum accipere possunt. Clerici quidem de novo feudo investiri possunt (2); at nec per successionem illud adquirere, nec ante quaesitum, quam ecclesiasticae militiae nomen darent, retinere possunt, cum desinat esse miles saeculi, qui coepit esse miles Christi (3). Praesertim saeculo IX. & X. feuda ecclesiasticis data, iique loricati in praelia pergebant, canonibus invititis & oblucentibus (4). Inde ad temperandos canones disputari coepit, an clericus seniori per substitutum deservire posset; invaluitque clericum feudo investitum posse per substitutum, praesertim si dominus sciverit illum esse clericum, inservire. Monachus etiam feudum, adquirit monasterio, modo possessionis incapax non sit; ita quidem, ut si monachi solius contemplatione datum sit, eo mortuo, redeat ad dominum; si monasterii contemplatione, huic adquiratur. Cum Princeps feuda ecclesiae, monacho, aut monasterio elargitur, annuere intelligitur, ut per substitutum serviant, pecuniam, victum, & milites tempore belli contribuant. (5).

§. IV. Masculi aequae ac feminae feudi capaces sunt. Cum feuda militiae causa sint instituta-

(2) II. F. 40. §. ult.

(3) II. F. 21. 26. §. 4. qui clericus, II. F. 30. 36. 40.

(4) Conf. Zieglerum de episcopo militiae cap. XI.

(5) Conf. Murator. *Antiquit. Italic. medii aevi diff.* XXVI.

stituta, vel ut dominum in rep. gerenda adiuvent, feminae ob sexus imbecillitatem feudis olim exclusae fuerunt. Inde statutum est, ut feminae accipere feuda possint (6); quia & ad feudorum successionem admissae sunt, modo ita conventum sit, & masculus desit. Servitium autem per substitutum domino praestabunt. Item maiores, & minores aetate feudis non arcentur, ita tamen, ut, si de pupillo agatur, iusiurandum fidelitatis in id tempus differatur, quo pubes sit factus (7). Interim per substitutum serviet, cum dominus personae ad servitium minime idoneae feudum dederit: immo illud remisisse, stante pupillari aetate, videtur (8).

§. V. Non solum patresfamilias, sed & filiofamilias accipere feuda possunt. Anne feudi ususfructus patri acquiritur? Profus negandum est. Iuri enim feudali convenire non videtur, ut qui, mortuo filio, nequit in feudo succedere (9), eo vivo totum capiat emolumentum. Deinde censendus est Princeps aut praeterita filii merita remunerari, aut eum ad bene de se merendum allicere, sicque communi cum lege solvere voluisse. Porro ius civile filiofamilias & res a Principe donatas (10), & plenum castrensis & quasi castrensis peculii dominium addicit (11): feudum autem militiae causa datur. Nec obstat, feudi fructus non feudales esse, sed allodiales (12). Inde enim sequeretur, fru-

(6) II. F. 3. II. F. 50. & alibi.

(7) II. F. 26. §. 4. si minori & II. F. 55. §. 5.

(8) II. F. 26. §. si decesseris. (9) II. F. 50.

(10) L. 7. C. de bon. quae liber.

(11) L. 6. & 7. C. eod. (12) II. F. 28. & 45.

fructus etiam peculii castrensis & quasi pertinere ad patrem. Nec spectandum, quales sint fructus ipsi, sed qualis sit res, ex qua percepti sunt. Res autem est eiusmodi, ut qui eam habet, possit uti frui, nec alteri acquiratur, quam quibus Princeps voluit gratificari.

§. VI. Non tantum liberis hominibus, sed etiam servis potest feudum concedi (13). Si dominus servilis conditionis non ignarus servum suum investiat, censetur ei libertatem dare voluisse (14); secus feudum sibi ipsi acquireretur, quod fieri nequit. Si vero servum alienum, hic domino suo etiam invito & ignoranti statim acquirit secundum notissimas iuris civilis regulas, quas deficiente feudistico sequimur. Denique muti, surdi, mentecapti, alique corporis, vel animi vitio laborantes feudum accipere non prohibentur (15). Inter hos prodigi feudo investiri possunt, quippe qui in acquirendo tales non habentur (16).



ELE.

(13) *II. F. 3. §. 1.*

(14) *Argum. l. 6. C. qui milit.*

(15) *II. F. 36.*

(16) *L. 5. §. 1. D. de acquir. heredit.*



E L E M E N T A
I U R I S F E U D A L I S
C O M M U N I S E T N E A P O L I T A N I .



L I B E R II.

De rebus feudalibus.



Rimum iuris feudalis obiectum, quod *personas* complectitur, haecenus enarravimus: ad secundum nunc, quod circa *res* versatur, decedere par est.

Ex iure clientelari res in *alodiales* & *feudales* discescuntur; quarum illae proprietario, hae usufructuario iure sub lege fidei & servitii possidentur. Institutis enim feudis, nova rerum divisio, Romanis ignota, in *proprias* & *fiscales* emerfit. *Proprias* seu *alodiales* barbara aetas dixit, quae nullius iuri obnoxiae erant, sed pleno iure ad aliquem pertinebant; *fiscales* vero, quae a Rege primum, deinde ab aliis concedebantur sub lege fidei ac servitii si-

ve militaris, sive urbani, atque imero ususfructus iure possidebantur. Ut autem tractationem hanc de rebus feudalibus rite absolvamus, primum de rebus, in quibus feudum constituitur; deinde de modis feudi constituendi & acquirendi; tum de iure domini & vassalli in feudo, deque iurisdictione feudali; postea de oneribus feudorum; tandem de feudi amissione, pro instituti nostri ratione disputabimus.

C A P. I.

De rebus, in quibus feudum constituitur.

§. I. **P**rimum omnium, quae res iure feudi concedi queant, expendamus. Regula sit, res, quae in commercio sunt, & quidem immobiles, atque proprias, in feudum dari posse, modo lege, vel pacto alienari non prohibeantur. Quum enim feudi concessione ususfructus in vassallum transferatur, proprietate penes dominum manente; qui unquam feudum in re commercio exempta constitui potest? Quumque feudum alienationis species sit, res, in qua constituitur, esse debet eiusmodi, ut alienari non vetetur (1). Inutile itaque est feudum in re extra commercium posita, vel alienari prohibita constitutum, quamdiu est in ea conditione.

§. II. Rem quoque immobilem esse oportet, aut quae iure immobilis gaudet, ut verum feudum constituatur, sic scilicet ferentibus hominum moribus,

(1) *II. F. 3. §. sed etiam.*

bis, unde tota vis feudorum exsurgit, ut, causa obligationis in stabilibus constituta, vassalli perpetuo fidei & obsequii nexu obstringerentur. Itaque in feudum dari possunt praedia, pagi, castra, territoria, item imperium, iurisdictio, iura lignandi, venandi, piscandi, molendi, furnos habendi, demum regalia, modo diserte exprimantur, quorum concessione non imminuitur maiestas, sed augetur. Quia nihil Principe dignius, quam integra maiestate, proceribus Regni aliquid splendoris ac dignitatis suae communicare, ut maiori beneficio devincti in dimicando serviendoque fiant alacriores, sicque virtus adaugeatur, & publica salus confirmetur. Iura vero in feudum concedi possunt tam principaliter & separatim, ut iurisdictio, ius venandi, quam per modum accessionis aliarum rerum. Hinc uni iurisdictio, alteri castrum iure feudi dari potest.

§. III. Sed & propria concedentis esse debet res, quae in feudum datur. Quod si res aliena data sit sive a sciente, sive ab ignorante, ea evicta, vassallo, qui ignorabat alienam, competit actio de evictione adversus dantem, ut sibi vel aliud feudum eiusdem qualitatis, vel pecunia praestetur; quam vice feudi evictori solvit, ut nimirum possit feudum retinere. Atque hoc est quod ait Feudista (2), *ut aliud eiusdem bonitatis, vel quantitas* (perperam legunt nonnulli *quantitatis*) sibi praestetur, vel nummos in feudum dandos numeret, vel demum sibi pecu-

(2) II. F. 8. & 25.

nia solvatur, qua aliud emat feudum. Nec interest sciverit, an ignoraverit is, qui feudum dedit, cum nemo sive ex alterius dolo, sive incititia fraudari debeat (3); sed in vassallo interest, quia ei potest imputari, quod sciens rem alienam acceperit (4), nec pacto sibi prospexerit (5). Actio autem evictionis negatur vassallo non solum scienti, sed etiam negligenti, ei nempe, qui litem contra se motam domino non denunciaverit, ut ipse rem iudicio defenderet (6). Nec quemque moveat vocabulum evictionis, quae in donatione bona fide facta non praestatur (7); nam feudi datio simplex donatio non est, nascuntur inde mutuae obligationes. Itaque hoc loco spectamus feudum ut contractum, illum quidem, ex quo nascuntur mutuae obligationes, proinde maxime interest vassalli feudum habere, immo magis, quam habere pecuniam. Atque haec est causa, cur actionem ei dederit potius ad aliud feudum petendum, quam ad id, quod interest. Versatur etiam concedentis utilitas, qui si aliud feudum det, retenturus est militem, clientem, amicum sibi obstrictum. Ex haecenus dictis de re prorsus aliena, liquet, quid de re communi, idest partim propria, partim aliena, sentiendum sit. Itaque in parte propria feudum consistet, & communi dividendo actio da-

(3) *Argum. l. 1. §. 2. D. de aedilis. edict.*

(4) *L. 27. C. de evict. l. 7. C. commun. utriusq. iudic.*

(5) *Cit. tit. 8.*

(6) *Cit. tit. 25.*

(7) *L. 2. C. de evict. l. 18. §. ult. D. de donat.*

dabitur ad rem dividendam (8).

§. IV. Inter res alienas referri potest feudum alienum, quod a vassallo etiamnum possidetur. Itaque si dominus pure alteri dederit, non valet concessio (9). Quamquam etiam directum eius dominium habeat, qui concedit, tamen utile, quod adhuc alterius est, in alterum transferre nequit. Num vero possit sub conditione *si ad se revertatur*, veluti extincta vassalli linea, vel propter feloniam, quaeritur. Vassallo possessore consentiente, nulla ratio id vetat; at eo non consentiente, illa videtur impedire, quod talis conditio votum captandae mortis contineat, bonisque moribus refragari videatur exemplo patrimoniorum, quae fiunt de hereditate viventis (10). Sed moribus huiusmodi expectativa, ut aiunt, & conditionata concessio non immerito probata est (11). Etenim dominus de re sua disponit: & quamvis interim utile dominium non habeat, quod in novum vassallum transferat in praesenti, sperat tamen in posterum, & ea quidem spe, quam possessor frustrari nullo modo possit; certum enim est, si is casus evenierit, in quem collata concessio est, fore, ut feudum ad dominum revertatur. Quam igitur iniuriam, & cui facit is, qui si veterem vassallum amittat, quaerit sibi novum eiusdem feudi possessorem futurum? Quae potest in eo, aut in vassallo im-

O 3 pro-

(8) *II. F.* 58. §. 2.

(9) *I. F.* 3. *II. F.* 35.

(10) *L. ult. C. de pass.*

(11) *II. F.* 26. §. 2.

probitas reprehendi, dum sine alterius iniuria & damno inter se negotium gerunt: an quia mortem alienam optare videantur? At nihil tale suspicandum de iis, qui rem honestam agunt; secus testamenta, donationes mortis causa, stipulationes in tempus alienae mortis collatae, idque genus alia essent improbanda, quae tamen iure civili permittuntur, & nihil cum iure naturae pugnant. Quod si aliquando immoderata futuri lucri cupiditate mors aliena exoptetur, non id, cuius occasione exoptatur, sed exoptantis avaritia & nequitia carpenda est. Dissimiles vero sunt paciones de hereditate viventis, quippe quae, quum interim nullo modo ad paciscentes pertineat, sed pertinere dumtaxat aliquando possit, si nempe illæ voluntatem ita declaraverit, aut mutaverit, vel non, agunt profecto improbissime paciscentes, seque dignos reddunt, qui ob id ipsum ab eo omni successione priventur.

§. V. Nunc quae res in feudum dari nequeunt, videamus. Regula est, concedi in feudum non posse rem, cuius alienatio prohibita est sive a lege, sive testatore, sive contrahentium pacto. Hinc (I) *Res litigiosa*, de cuius nempe dominio lis pendet, uti alienari, ita infeudari nequit. (II) *Fundus dotalis*, quem alienari lex vetat; nisi fuerit aestimatus, cuius dominium maritus acquirit, adeoque iure feudi dare potest. (III) *Bona adventitia filii familias*; quorum solus ususfructus est patri, a quo sicut alienari, ita sine causa infeudari non possunt. (IV) Ex voluntate hominis fideicommissa, maioratus,

bo.

bonaque omnia restitutioni obnoxia, quemadmodum alienari, sic in feudum dari vetantur.

§. VI. Quum in concedente feudum & dominium, & libera rerum administratio requiratur, res ecclesiae in feudum dari nequeunt, quippe clericus beneficii aut dignitatis iure earum dominus non est, nec libere de iis statuere potest, adeoque nec in feudum concedere. Accedit, quod infeudatio alienationis species est, quae sine iusta causa, & legitimis sollemnibus interdicta est. Verum ob ecclesiae monasteriive necessitatem aut utilitatem, & adhibitis sollemnitatibus, praelati ut alio modo alienare res ad patrimonium ecclesiae pertinentes, ita & in feudum de novo dare possunt. Sollemnitates novissime sancivit Paullus II. (12), qui omnem vetuit rerum ecclesiasticarum & piorum locorum alienationem, adeoque infeudationem, *inconsulto Romano Pontifice*: quod ius non ubique receptum est. Potest vero praelatus sine sollemnibus ecclesiae terrulas minus utiles in emphyteusim vel feudum ex iusta causa dare secundum canonem 53. *caus. 12. q. 2.*, cui a Concilio Tridentino *sess. XXV. cap. XXI.* haud derogatum, censuit Sacra Congregatio (13).

§. VII. Mediis saeculis ecclesiae & monasteria res suas non solum in emphyteusim, precariam, libellum, verum etiam in feudum dare

O 4

con-

(12) *Extravag. ambitiosae de reb. eccles. non alienand. inter comm.*

(13) *Vid. Fagnan. ad cap. 5. de his quae sunt a praelat. n. 25.*

confueverunt, modo ut defensores pararent bonorum suorum aduersus barbaros ecclesias & monasteria diripientes, modo ut certum alerent militum numerum pro subsidiis Regi praebendis, modo etiam episcoporum & abbatum fastu, qui regalibus aucti, barones, comites, & valvasinos de bonis ecclesiae vel monasterii sibi creabant. Hinc crebra in legibus barbaricis *vassorum, fidelium, hominum, vassallorum* ecclesiae vel monasterii mentio iniicitur. Saeculo XI. Urbanus II. in Synodo sive Placentina, sive Claromontana *titulos* in feudum dari vetuit: Rem enarrat Feudista (14): *Item si Episcopus, vel Abbas, vel dominus plebis (nempe plebanus, seu parochus) feudum dederit de rebus ecclesiarum, quae eis subiectae sunt, & tituli vocantur, nullum habere vigorem, secundum hoc, quod institutum est a Papa Urbano in S. Synodo, hoc est, illud, quod post eius decretum fuerit: quod autem ante datum fuerit, firmiter permanere debet.* Haec *tituli* sunt bona necessariae clericorum sustentationi destinata, sive *convenientia stipendia militiae clericalis*, uti loquitur Alexander III. (15) (a). Tandem Urbanus VIII. an. MDCXXV.

(14) II. F. 6.

(15) In cap. 4. ext. de praebend.

(a) Boëhmerus ad tit. *Decretal. de reb. ecclef. alien.* §. 24. nomine *tituli* ecclesias paroeciales intelligit, quas praelati sine iusta causa in feudum dabant, atque abusum hanc ab Urbano II. impediri scribit. At ecclesiae omnes *tituli* dictae sunt, non paroeciales dumtaxat: & porro exceptiones, quibus Pontifex concedit, demonstrant bona de mensa ecclesiae intelligenda esse.

MDCXXV. (16) interdixit clericis civitates, castra, terras, villas, arces, bona iurisdictionalia, in feudum vel emphyteusim dare, aut ultra triennium locare, etsi Sedis Apostolicae privilegium, aut immemorabilis consuetudo fuerit: quae tamen constitutio non ubique servatur.

§. VIII. Res infeudari solitae, si ad ecclesiam vassalli morte, feloniam, vel interitu lineae, fuerint reversae, rursus in feudum concedi possunt sine Sollemnitatibus, iisdem tamen conditionibus, quibus antea datae fuerant (17). Singularis de hac re est decretalis Innocentii III. (18), qua Mediolanensi Archiepiscopo respondit, posse praelatum res iam infeudatas, finito feudo, iterum ex iusta causa infeudare, quamvis iuraverit, *non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto*. Sollemnitatibus in reinfeudatione opus non est. Haec enim alienationis nomine non continetur, estque potius antiquae alienationis rite factae renovatio. Porro res alienabilis semel facta, semper manet alienabilis; unde cum res in feudum data evaserit alienabilis, si ad ecclesiam reversa alteri conferatur, non novum constituitur feudum, sed potius antiquum servatur. Facit huc exemplum pupilli, qui novum concedere feudum nequit sine auctoritate tutoris; at vetus renovare non prohibetur (19). Bona ecclesiae in emphyteusim, precariam, libellum
fine

(16) Vid. Boehmer. *ad tit. Decret. de feud.* §. 43.

(17) *II. F. 35. l. F. 6.*

(18) *In cap. 2. ext. de feudis.*

(19) *II. F. 3. §. 1.*

sine sollemnitate concedi nequeunt; sed renovari sine sollemnitate possunt, quum renovatio non sit novus contractus. Nec vero sollemnitatem requirit Innocentius verbis, *feudum decedentis libere, si videris expedire, concedas*; iis enim Mediolanensem antistitem monet, ne temere infeudet, sed videat, an magis expediat ecclesiae, feudum devolutum retinere, quam alteri rursus dare.

§. IX. Integrum praelato est, etiam consanguineis suis feudum reversum concedere: quod Innocentius III. (20) supponit. Numnam vitio verti potest ei, qui naturae vocem propinquos commendantis tum sequatur, cum nulla subest fraudis suspicio, eademque lege coniunctis feudum dat, quod sine ulla reprehensione ignoto homini dare posset (21)? Neque regeras Iustinianum (22), qui oeconomis, eorumque propinquis res ecclesiae in emphyteusim accipere interdixit. Ut enim omittam, maiorem praelatis, quam oeconomis in rerum ecclesiasticarum administratione facultatem esse, facilius in emphyteusi, quam feudo evenire fraus potest; quum enim disputamus de rebus infeudari solitis, rursusque secundum veteris investiturae legem infeudandis, nullum metui potest damni periculum: contra quum Imperator non agat de rebus solitis in emphyteusim concedi, iure metuen-

(20) *Cis. loc.*

(21) *Argum. cap. 12. ext. de testib. & cap. 25. de praebend.*

(22) *Nov. CXX. cap. 5. §. 1.*

Cap. I. De reb. in quib. feud. const. 219
tuendum est, ne qua conditio ecclesiae damno-
sa adiiciatur.

§. X. Inter res ecclesiasticas recensentur de-
cimae, in quibus peculiaris quaedam ratio vi-
detur attendenda, cum de iis in feudum dandis
quaeritur, quippe quae alendis clericis sacra mu-
nera obeuntibus destinatae sunt. Mediis saeculis
ecclesiarum decimae in feudum laicis cesserant;
unde *infeudatae* audiunt. Quibus modis alia bo-
na ecclesiarum, iisdem decimae in feudum lai-
cis quaesitae sunt. Reges Francorum, in primis
Carolus Martellus & Carolus M., ob publicas
necessitates praedia ecclesiastica & decimas tam-
quam beneficia militibus saepe distribuerunt,
quod & pro defensione ecclesiarum simul hosti
arma inferrent (23). Episcopi etiam bona ec-
clesiarum & decimas viris potentibus & militi-
bus in feudum contulerunt, modo ut eos ar-
ctiori vassallorum nexu obstringerent, modo ut
bellis laceffiti pacem redimerent, modo ut iis
ad tuenda bona ecclesiastica contra invasores, &
alias necessitates uterentur: nec defuerunt epi-
scopi, qui consanguineos suos decimarum & ob-
lationum concessione saginarent (24). Adhaec
potentiores in villis suis capellas & oratoria pro
se & suis subditis extruebant, quae instar eccle-
siarum paroecialium essent, ex quibus decimas
sibi retinebant, *iure census* ecclesiae a se funda-
tae

(23) Conf. Filescum *de sacrilegio laico*, Petr. de Mar-
ca not. in can. VII. Conc. Claromont., Murator. diff. LXXII.
Antiquis. Italic., & Thomassin. *part. III. lib. I. cap. 11.*

(24) *Can. 3. caus. 16. q. 7.*

tae impositi (25). Accessit tandem nobilium rapacitas, qui variis artibus in bona ecclesiae & decimas irruerunt. Ablata quum reparari non possent, transigendum saepe fuit de sacra praeda, & quaedam iis dimittenda, ut, quantum fieri posset, relictis decimis salvaretur (26). Translata vero ecclesiarum bona & decimae ecclesiae & altaria dicebantur (27); quae a laicis possidebantur tamquam feuda, adeoque in commercio erant, & in heredes transibant.

§. XI. Tandem saeculo decimo, & deinceps episcopi decimas aliaque bona ecclesiae a laicis repetere fortius adlaborarunt. Detrectantibus autem laicis, quibus dulce erat vivere de bonis ecclesiasticis, prudenter processit ecclesia, intempestivam severitatem male cedere rata. Pluribus decretis laicos veluti sacrilegos traduxit, ad restituendum hortata est, & quandoque excommunicationem minata est: variis interim delinquentis rei ecclesiasticae consuluit. Vetuit enim laicos, qui ecclesias possidebant, in presbyteros dominatum exercere (28): iisdem imposuit, tertiam decimarum partem presbyteris integram relinquere (29): permisit etiam decimas hereditario iure possessas idoneo clerico concedi ea conditione, ut postea ad ecclesiam, cuius iuris erant, reverterentur (30). Inde Concilium Lateranen-

se

(25) Concil. Meldenf. cap. 75.

(26) Concil. Trosleian. cap. 6.

(27) Vid. Cangium *Glossar. v. altaria, & ecclesiae*.

(28) *Concilium Bituricense an. 1031. can. 21. & 22.*

(29) *Concilium Tolosan. an. 1056. can. XI.*

(30) *Concilium Abrincatense an. 1172. can. 9.*

Cap. I. De reb. in quib. feud. const. 221
 se III. sub Alexandro III. an. MCLXXIX. (31)
 prohibuit, ne laici decimam cum animarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre: si quis vero receperit & non reddiderit, christiana sepultura privetur. Primum ergo Synodus pronuntiat, laicos cum animarum suarum periculo decimas detinere: earum vero restitutiones expresse non iniunxit, forte quia operosum erat, sacram praedam a laicorum manibus excutere. Deinde, ut quantum temporum iniuriae paterentur, ecclesiasticae rei prospiceret, novas interdixit decimarum in laicos translationes, quas alicui ecclesiae restitui optavit. Nihil itaque a superioribus decretis deflexit: proinde eius Concilii auctoritate legitimae non evaserunt antiquae decimarum infeudationes (32). Potius Innocentio III. legitima decimarum iam infeudatarum possessio tribuenda est; is enim primus veluti iustas habet decimas a laicis ab antiquo possessas, modo pro decimarum quantitate obsequia & onera ecclesiis praestarent (33). Post Innocentium a repetendis decimis, quas nobiles laici in feudum tenebant, Concilia abstinerunt.

§. XII. Ex hodierna disciplina, decimae laicis in feudum datae ante Concilium Lateranense sub Alexandro III. recte ab iis retinentur, non item si post. Id praesertim invaluit post
 Ale-

(31) Can. XIV., & cap. XIX. ext. de decim.

(32) Conf. Thomassin. de vet. & nov. discipl. par. III. lib. I. cap. 11.

(33) Cap. XXV. ext. de decim.

Alexandrum IV., qui licite a laicis possideri decimas profitetur, quas ante *Lateranense Concilium* in feudum perpetuo obtinuissent (34). Quod si dubitetur, utrum ante, an post concessae fuerint, ante praesumuntur concessae, si per tempus, cuius non extat memoria, possessae probentur (35). Et quamvis decimae olim iniuste fuissent quaesitae, hodie tamen iuste possideri intelliguntur; probari enim nequit iusta ne, an iniusta fuerit adquisitio, inque dubio, praesertim cum de re antiquissima differatur, iusta praesumenda est. Ceterum decimae a laicis rite possessae tamquam bona patrimonialia pro lubitu alienantur, inque alios etiam laicos transferuntur, idque contra relatam Concilii Lateranensis sententiam & Gregorii IX. decretum (36).

C A P. II.

De constituendo feudo, sive de investitura feudali.

§. I. **H**Astenus de rebus, quae in feudum dari possunt: nunc de feudo constituendo agendum. Si proprie loqui velimus, differunt inter se feudum *constituere* & *acquirere*. Constitu-

(34) *Cap. II. §. 3. eod. in VI.*(35) *Cap. 7. ext. de his quae sunt a praelat. Conf. Canonium ad tit. de decim. cap. 13. n. 9.*(36) *Cap. ult. ext. eod. Vid. Espen. part. II. tit. 33. cap. 4. n. 38.*

tuitur feudum, cum res alodialis primum efficitur feudalis, domino scilicet ius in re sua sub lege fidei ac servitii in alterum transferente. Adquiritur vero feudum, cum iam constitutum in alium defertur. Interdum eae voces promiscue usurpantur, quia statim ac dominus constituit, eo ipso vassallus acquirit. Iam proprius feudi constituendi modus unus est, nempe *investitura*, qua res feudalis evadit, & primum a vassallo acquiritur. Hinc *feudum sola investitura constitui* tradit Feudista (1). Huc ergo non pertinent modi, quibus feudum iam constitutum & acquisitum ab aliis acquiritur per successionem, vel alienationem; hic enim de constituendo feudo non de iure iam constituti, quo referenda est successio, alienatio, & alia eiusdem generis, agitur.

§. II. Investitura, sive *vestitura* idem est ac traditio, missio in possessionem, a verbo *investire*, quod possessionem conferre feudi, vel alterius rei significat, quasi vassallus feudo vestitur, eiusque securam stabilemque possessionem adquirat. Hinc esse *in vestitura* rei alicuius dicitur, qui eam possidet. Hoc sensu Carolus M. (2) ait: *Si quis proprium nostrum, quod in vestitura genitoris nostri fuit, alicui querenti sine nostra iussione reddiderit. Est autem investitura sollemnis feudi traditio a domino vere vel fide facta.* Dividitur in *propriam* & *impropriam*.

Pro-

(1) II. F. 2. § 18.

(2) Lib. IV. Capitul. cap. 34. Plura congerit Dufresne in Glossar. v. *investitura*, & v. *vestire*, *vestitura*.

Propria seu realis, cum dominus in veram feudi possessionem vassallum immittit. Impropria seu verbalis, & abusiva, cum dominus traditione alicuius signi possessionem innuentis, veluti hastae, vexilli, annuli, gladii, coram testibus feudum alicui concedit. Inter omnes convenit, propria investitura utile dominium transferri. Num vero idem praestet impropria, disputatur. Negant Hotomanus (3) Struvius (4), aliique. Contra Boëhmerus (5), Strykius (6), Gudelinus (7), & plerique omnes adfirmant. Profecto iure naturae dominia voluntate transferuntur: traditione opus non est; quin iuris civilis auctoritate etiam sine apprehensione rerum dominia adquiruntur (8). Porro symbola, quae in hac investitura adhibentur, traditionis vice funguntur: proinde par civili huic traditioni effectus, quoad dominii translationem, est tribuendus. Dominium quidem a possessione distinguendum est. Ubi adfuit voluntas domini feudum concedentis, atque vassalli acceptantis, dominium iam translatum intelligitur, non item possessio, quae, utpote facti, adprehendenda est (9). Sic in hereditatis aditione iura omnia ad heredem transeunt, possessio autem naturaliter apprehen-

di

(3) *Disput. feud. cap. 23. in fin.*(4) *Syntagn. iur. feud. cap. 8.*(5) *De investit. feudal. cap. 2. §. 46.*(6) *Disput. XI. cap. 3. tom. VIII.*(7) *De iur. feud. part. II. cap. 5. n. 10.*(8) *L. 23. D. de adquir. possess.*(9) *L. 30. §. 5. D. eod.*

di debet (10). Nunc intelligis quod Feudista (11) inquit, factam videri investituram, feudumque vassallo acquisitum, si dominus ei dixerit: *Vade in possessionem illius fundi, & teneas illum pro feudo*; quodque alii responderunt, dominum, qui investivit, cogi posse tradere feudi possessionem (12).

§. III. Sollemnis feudi investitura sit symbolis quibusdam. Apud gentes Germanicae originis, in tanta temporum ruditate, res immobiles & pretiosae tradebantur per symbola quaedam in sensus incurrentia, quae affinitatem aliquam cum ipsa re alodiali vel feudali haberent, ut ita de seria contrahentium voluntate constaret. Eiusmodi signa fere innumera erant; fas enim cuique fuisse videtur symbolum adhibere, quod rei convenire putabat. Ita fiebant traditiones vel per *gladium, cultellum, spathae capulum, veru* (quae omnes eiusdem naturae fuisse videntur); vel per *festucam, baculum, viridem scirpum, lignum, virgam*; vel per *caespitem & ramusculum, herbam, glebam, IVasionem seu guassonem* (quae voces apud Saxones glebam vel caespitem significant); vel tandem per *annulum, chirothecam, vexillum*, aliaque signa; quae petitis ex antiquitate exemplis illustrat Cangi-
gius (13). Eiusmodi tesseræ, sollemni more porrectæ, ut posteris in memoriam essent fa-

P

ctæ

(10) *Cit. l. 23.*

(11) *II. F. 33.*

(12) *I. F. 4. II. F. 7. §. 1. & 26. §. 5.*

(13) *In Glossar. voc. investitura.*

etæ translationis, in templis, archivis, aliisque publicis locis servari solebant, ut ostendit Sirmondus (14). Quin interdum traditionis symbolum, donationis, cessionis, vel venditionis instrumento intexebatur, assuebatur, vel alligabatur, ut observavit Mabillonius (15).

§.IV. Feudales investiturae expediebantur per traditionem gladii, vexilli, hastæ, sceptri, libri, baculi & annuli, aliorumque signorum. Regna tradebantur gladio seu ense, qui meri & mixti imperii tessera habetur. Otto Frisingensis (16): *Est enim consuetudo Curiae, ut regna per gladium, provinciae per vexillum a Principe tradantur, vel recipiantur*. Idem memoriae prodidit Guntherus (17). Et Dudo (18): *Regnum, inquit, quod mihi ultro dedisti, per hunc mucronem, duodecim libras auri habentem, reddo tibi*. Investituram regni etiam corona, pileo, cruce, vel annulo factam, liquet. Maiora feuda, uti ducatus, comitatus, marchionatus, conferebantur vexillo, sceptro, virga, vel pileo. Per vexillum provincias a Principe tradi & recipi scribit Otto Frisingensis (19). De Rogerio Nortmanno refert Falco Beneventanus (20): *Misit praeterea Domino Papae Honorio munera multa . . . ut ducatus*

(14) *Nos. ad Goffrid. Vindocinens. lib. I. ep. 6.*

(15) *Act. SS. Ordin. S. Benedicti. Tom. IV, in vita Fulradi Abbat. n. 19.*

(16) *Lib. II. de gest. Frideric. cap. 5.*

(17) *Lib. I. Ligurin.*

(18) *Lib. II. de morib. Nortmannor.*

(19) *Cit. lib. II. cap. 5. & cap. 32.*

(20) *In Chronio. p. 238.*

catus ei vexillum & nomen largiretur. Idem (21) tradit: Rainulphum . . . in Ducem elegit, & eo electo vexillum ad honorem Ducatus Apostolicus & Imperator in conspectu omnium ei tradiderunt. Rogerium Siciliae Regem filium suum Ansum, favore Optimatum militumque, Capuani Principatus honore per vexillum sublimasse, narrat Telefinus (22). Ducatu Apuliae Boamundus adhuc sanguinolentus a patre investitus est per sceptrum aureum. Robertus Montensis (23): Ioanna uxor Willelmi Regis Siciliae, filia Henrici regis Anglorum, peperit ei filium primogenitum, quem vocaverunt Boamundum, qui cum a baptismo reverteretur, pater investivit eum ducatu Apuliae per aureum sceptrum, quod in manu gerebat. Manfredus nonnullos per investituram vexilli ad comitatus excellentiam sublimavit, teste Fazello (24). Per annulum etiam maiorum praesertim praediorum & dignitatum factas investituras, patet ex Petro Damiano (25), Bernardo (26), aliisque. Thomasius de S. Severino Comes Marfici an. 1295. (27) Abbatissam monasterii S. Benedicti per annulum suum investivit. In monumentis Caroli I. Andegavensis primum occurrit formula per annulum nostrum investimus. Minorum feudorum investitura fiebat per bastam, an-

P 2 nu.

(21) Pag. 308.

(22) Lib. III. cap. 27.

(23) Ad A. C. 1181.

(24) Lib. II. rer. Sicul. cap. 1.

(25) Lib. I. epist. 9.

(26) Sermon. de Coena Domini.

(27) Apud Ughellum Ital. Sac. tom. VII. p. 507.

nulum, *fustum*, aliave signa (28). Tandem feuda ecclesiastica tradebantur per *baculum & anulum*, ut in primis constat ex diuturnis inter Sacerdotium & Imperium iurgiis de ea re obortis (a).

§. V. Investitura vero facienda est coram *Paribus Curiae*, idest, aliis eiusdem domini vassallis (b), saltem duobus; *alioqui, licet alii intersint testes, investitura minime valeat*, ut inquit Feudista (29). Id ideo cautum, quia alii

te-

(28) *II. F. 2.*

(29) *II. F. 32. & 33.*

(a) Videfis Petr. de Marca *lib. VIII. de Concord. Sacerdot. & Imp. cap. 19.* & Iuretum *not. ad Ivon. Carnotens. ep. 236.*

(b) Pares curiae, seu curris in libris feudorum dicuntur convassalli, qui ab eodem domino feuda tenent. Cur *Pares* nuncupari sint, non adeo liquet. *Alteserra de Ducib. & Comit. Galliae lib. III. cap. 9.*, & *Fleischer in instit. iur. feud. cap. 22. §. 5.* ideo dictos putant, quod hi iudices reo erant pares dignitate, & ~~inter se~~ inter se. Provocat *Fleischer* ad monumentum apud *Miraeum Supplem. III. Operum p. 125.* ubi *Pares* ideo nominantur, quod Gofuino vassallo essent pares ceteri. Contra *Io. Georg. Wachterus* in *Glossario Germanico* v. *Bar & Baron* *Pares* curiae ita vocari censet a perantiqua voce Germanica *Bar*, quae virum, militem, vassallum, denotat: cui adstipulatur *Estor in praef. ad Alteserrae tract. de Ducib. & Comitib. Gall.*, qui etiam *Bares* non *Pares* Curiae scribi iubet. Quidquid sit de originatione, certum est, duo potissimum fuisse *Parium* munera; primum quod investitura feudi non fit sine praesentia *Parium*; alterum, quod orta inter dominum & vassallum controversia de feudo *Pares* sint indices. Videfis Augustum Ferdinandum de *Zech diff. de Paribus Curiae*, & *Ienichen comment. de usu hodierno Parium Curiae in feudis Germaniae provincialibus*.

testes facile corrumpi possunt senioris damno; cum contra fides Parium magis certa & explorata habeatur ob fidei sacramentum seniori suo exhibitum (30). Si nulli sint Pares Curiae, extranei testes adhibendi, modo iure communi testimonium dicere non prohibeantur (31). Requiritur etiam in investitura, non quidem ad negotii validitatem, sed solam probationem, *breve testatum*, hoc est, scriptura coram Paribus, aliisque testibus, cum nulli Pares existerent, confecta, ab iisque subscripta, in qua pacta & conditiones, quibus feudum conceditur, declarantur. Apud nos inde a Nortmannorum aevo feuda per Regis privilegium, seu breve testatum conferri consueverunt. Fridericus II. (32) cuique vetuit civitates, castra, villas, aliudve regii demanii retinere, *de quo non habeat privilegium divorum Regum Rogerii, & Gulielmi I. aut II. praedecessorum nostrorum: ante oraculum nostrae celsitudinis speciale a nobis ex certa scientia impetratum, vel indultum a praedecessoribus nostris divis parentibus nostris, & ex certa scientia nostra confirmatum*. Hodie investitura in scripturam rite confectam redigitur, & concessionis diploma expeditur.

§. VI. Postremo loco breviter de investiturae pactis edicam. Investitura basis & fundamentum feudi est, nec aliud ius competit vassallo, quam quod ei concessum est. Omnia pacta investitu-

P 3

rae

(30) II. F. 58.

(31) Cit. II. F. 32. & 33.

(32) *Consi. dignum de iure suo curiae observando.*

rae adiici possunt, praeter ea, quae feudi substantiae adversantur. Si haec adiiciantur, non erit feudum, sed aliud negotii genus, puta ususfructus, emphyteusis, donatio (33); nisi pactum sit eiusmodi, ut totum negotium corrumpat, atque adpareat contrahentes aliud negotium gerere noluisse (34). Quae vero pacta dumtaxat adminicula spectant, siue adicientia sint, siue detrahentia, uti Papinianus (35) inquit, multoque magis, quae extrinsecus adiiciuntur, seu ad accidentalialia feudi pertinent, sunt utrinque observanda. Si obscuritas sit in pactis, quibus natura feudi laeditur, strictior in dubio interpretatio facienda est; ea nimirum, qua ordinario feudorum iuri minimum detrahatur.

§. VII. Clausulae quaedam feudorum investiturae adnecti solent. Clausula *cum integro statu suo* comprehendit feudi possessionem, uti in praesentia est, nempe cum fructibus, instrumentis, colonis, mancipiis, ceterisque ad feudi conservationem & utilitatem pertinentibus. Ita, vendita arce, machinae & tormenta debentur, quasi pars arcis (36). Tantidem est *clausula cum pertinentiis suis*, qua veniunt oppida, villae, & praefecturae, nisi exemptio probeatur, servi adscriptitii, & quidquid lege, consuetudine, vel

(33) *Argum. l. 80. §. 1. D. de contrah. empt., l. 46. D. locat., l. 6. de praescript. verb., & l. 8. de acceptilat.*

(34) *Argum. l. 1. §. 4. de constit. pecun., l. 12. D. de precar., & l. 1. §. 2. D. de V. O.*

(35) *L. 72. D. de contrah. empt.*

(36) *Argum. l. 13. §. ult. D. de act. empt.*

destinatione concedentis ad feudum refertur (37), item feuda plana, subfeuda, molendina, bona reddititia, ius pascendi, ligna incidendi, venandi, flumina, non vero quae concedens titulo particulari possidet, nec in feudum dare consuevit (38). Clausula cum *iurisdictione* concessum non intelligitur merum imperium, quod peculiari lege demandatur, sed dumtaxat civilium causarum cognitio, ac leviorum criminum coërcitio; etenim iurdictio sine mixto imperio exerceri nequit, & a mero imperio quamaxime distat. Nec merum imperium transfertur, si aut *plena & omnis iurdictio*, aut *omnimoda iurdictio* concedatur. Quamvis enim latissima sit eius adiuncti significatio, vim tamen nominis, cui adhaeret, immutare nequit; quippe vox *iurdictio* quovis adiuncto muniat, semper aliud omnino est a voce meri imperii (39). Clausula cum *iurisdictione & mero imperio* non complectitur, quae Curiae Regis speciatim competunt, neque cognitionem de crimine maiestatis & falsae monetae, licet feudum cum *mero imperio & potestate gladii in quibuslibet causis & delictis*, etiam iis, de quibus M. Curia cognoscit, sit datum (40); nec etiam portulanium sive maris, puta ius exigendi vetigal ob merces, quae ex portubus, mare, vel

P 4

pon-

(37) Vid. tit. D. de instructo vel instrumento legato.

(38) Vid. Strykium disput. 3. cap. 1. tom. VI. & Petrum Gregorium de concess. feud. par. II. q. 7.

(39) Conf. Assiet. in Conf. Iusticiarum per provincias n. 22. & 24.

(40) Vid. de Franchis dec. 77.

pontibus extrahuntur, aut inducuntur, siue terrae, quae circa vias & loca publica versatur; ne quid in iis extruatur, quod publico usui obest; haec enim pro publica Regni utilitate instituta sunt (41). Clausula *cum regalibus* non maiora regalia, quae verisimile est Principem non donaturum (42), sed minora tantum comprehendit. Demum clausula *cum bonis vacantibus* ius baroni confert succedendi vassallis, qui sine herede decedunt; ea enim deficiente in bona vacantia fiscus succedit (43). Ceterum, *concesso feudo*, indulta baroni non intelligitur iurisdictio, quippe quae feudo adiuncta non est (44). Quod vero ad iurisditionem exercendam territorium requiritur; intra cuius fines geri queat, *concessa iurisditione*, territorium quoque concessum intelligitur (45).

C A P. III.

De praescriptione feudali.

§. I. **F** eudum sine investitura constituitur & acquiritur legitima praescriptione, quae efficit, ut investitura praesumatur. Scribit enim Feudista (1): *Si quis per triginta annos rem aliquam, ut feudum possedit, & servitium domino exhibi-*

(41) De Rosa in *praefud. feudalib. lect. V.*

(42) L. 1. D. de pignor.

(43) De Franchis dec. 125.

(44) Cuiac. lib. IV. Feudor. tit. 19.

(45) Sanfelicius dec. 101. n. 7. & seq.

(1) II. F. 26. §. 4.

hibuerit, quamvis de ea re non sit investitus, praescriptione tamen triginta annorum se tueri potest. Ut ergo res alodialis evadat feudalis, tricennalis possessio requiritur. Eiusmodi praescriptionem, a Theodosio Iuniore institutam, Gothi, Franci, Germani, Longobardi, aliique populi probarunt (2). Requiritur etiam, ut praestetur, vel saltem exhibeatur servitium; cum enim vasallus moram in eo praestando non commiserit, intelligitur, si exhibuerit, praestitisse (3). Porro iure feudali bona fides non exigitur, uti iure pontificio requiritur; nam Feudista (4), ubi agere ex proposito videtur de conditionibus praescriptionis, bonam fidem non recenset. Profecto si de feudo alieno agatur, quod qui dominus non erat; alteri tradiderit, praeter spatium triginta annorum, etiam bona fides requiritur (5). Aliud enim est rem alterius longa possessione acquirere adversus eundem ipsum, aliud rem ab uno traditam acquirere in alterius detrimentum.

§. II. Nunc de feudi praescriptione ex iure patrio. Fridericus II. Rex noster (6), abrogata veteri consuetudine, qua feuda quamvis magna temporum longinquitate possessa praescribi non poterant, decrevit, *eum qui in posterum triginta annis*

(2) *Lib. II. LL. Longob. tit. 35. l. 4. 5. 6. & II. Lex Burgund. tit. 79. Lex Wisigothor. lib. V. tit. 5.*

(3) *Argum. lib. I. F. tit. 21. §. 2. & lib. II. tit. 11. 25.*

(4) *II. F. 26. §. 4.*

(5) *II. F. 87.*

(6) *Const. Consuetudinem pravam de rei actione & exceptione.*

annis feudum integrum, vel quosam partem feudi, de quo certum & designatum servitium nostrae Curiae, vel cuilibet alii debeatur, continue, & sine interruptione civilis, vel naturalis temporis, vel minoris aetatis adversarii, praesente etiam in regno adversario suo, possederit, in perpetuum fore securum. Qui ergo feudum alterius triginta annis possedit, & servitium Regi praestitit, tricennali praescriptione se tuetur adversus vassallum illud repetentem; licet hic veram investituram exhibeat, ille praesumptivam tantum habeat, cum ius ex vera investitura quaesitum praescriptione hac extinctum fuerit. Ut autem procedat praescriptio, requiritur continua possessio, hoc est nec naturaliter, nec civiliter interrupta, servitium curiae praestitum ab eo, qui praescribit, & ut adversarius semper fuerit in Regno. Idem Fredericus Rex (7) cavit, solam praescriptionem centenariam locum habere contra fiscum, sive alodialia, sive feudalialia sint bona, sublata praescriptione quadragenaria Romani, & sexagenaria Longobardici iuris, qua res fiscales adquirebantur.

C A P. IV.

De testamentaria feudorum successione.

§. I. **F**EUDUM iam constitutum & acquisitum rursus ab aliis adquiritur *successione*, vel *alienatione*. Successio aut testamentaria est, aut le-

(7) *Const. quadragenalem de prerogatione praescriptionis,*

legitima. In rebus feudalibus testamentaria non datur. Etenim vassallus nequit de feudo *disponere*, hoc est, testari, fideicommittere, legare, donare, etsi domini consensus accedat; quippe qui liberis adgnatisve obesse nequit (1). Sane investitura successionem unice moderatur, hoc vinculo vassalli voluntas coercetur, nec quidquam investiturae pactis adversum iubere testamento potest. De bonis, quae pleno iure possidemus, disponere pro lubitu possumus: quae vero alterius beneficio tenemus, non sunt arbitrii nostri, & ipsius concedentis legibus, quas in successione dixit, penitus obsequendum. Cumque integrum cuique sit legem, quam velit, rei suae dicere, potest dominus feudum ea conditione largiri, ut vassallus ipse ad vitam fruatur, eoque mortuo, ad certas personas transeat, quin vassallus iis possit facto suo nocere, quibus voluit dominus gratificari; & contra non possit illis prodesse, quos dominus beneficentiae suae participes esse nolit. Itaque sive de extraneis agatur, sive de liberis ipsius vassalli, testamentaria quaevis dispositio, utpote facta contra feudi naturam, & investiturae legem, non consistit.

§. II. Ex dictis consequitur, feudum non venire in restitutionem fideicommissi, quamvis is, cui restituendum est, ex numero sit eorum, qui investitura comprehensi sunt (2). Etenim aut is simul potest in feudum succedere, & iure fidei-

(1) *I. F. 8. in pr. II. F. 9. §. 1.*

(2) *Argum. l. 12. §. 2. D. de adopt.*

deicommissi non indiget, quum alio nitatur; aut non potest, & non debet ea res aliis damno esse. Nec vero feudi legatum valet; vassallus enim ius habet in feudo, donec vivit; eo mortuo, ius suum extinguitur. Id adeo verum est, ut legato feudo, nec eius aestimatio debeatur. Primum enim feudum in Principis patrimonio est; legato autem praedio, quod in patrimonio Caesaris est, ne aestimatio quidem debetur (3). Deinde, si res commercio exempta legetur, nec eius aestimatio praestatur; eius autem rei commercium non est, quae nec alienari, nec obligari potest (4), cuiusmodi feudum esse non ambigitur. Nec quidquam obturbat, re aliena legata, teneri heredem, dum testator alienam esse non ignoraverit, eam redimere, ac, si non possit, aestimationem praestare (5). Etenim rei alienae legatum nulla lege prohibitum est, atque eius vis ex scientia testatoris pendet; qui licet nequeat per se efficere, ut eam legatarius habeat, damnare tamen potest heredem, ut aut eam redimat, aut aestimationem solvat: contra legatum feudi adversus legem relinquitur, ideoque nullum est ipso iure (6), eamque continet rem, quae extra privatorum commercium est.

§. III. Sunt vero casus nonnulli, quibus vassallus de feudo testari potest. (I) Si hanc a domino

(3) L. 39. §. 7. & seq. D. de legat. 1.

(4) L. 34. D. de contrah. empt.

(5) Iustinian. §. 4. inst. de legat.

(6) Argum. l. 5. C. de legat. 2. Vid. Ludov. Crellium diff. utrum feudo legato eius aestimatio debeatur.

mino potestatem expresse aut tacite sit consecutus; quae ad eius etiam heredes transit; cum hoc casu feudum voluntate domini in commercio sit. Si de hac venia dubitetur, ea capienda interpretatio est, quae minus recedit a iure communi. Si id investiturae adiiciatur, quod vi ipsa talem facultatem contineat, perinde erit ac si data nominatim fuisset: ut ecce, si liberum feudi alienandi ius concessum adpareat, vassallus etiam testamento disponere potest; quia testamentaria dispositio est quaedam species alienationis (7). (II) Idem obtinet, si feudum sit *mere* hereditarium, etiamsi domini & agnatorum consensus desit, inspecto scilicet non solum succedendi, verum etiam disponendi iure (8); eiusmodi enim feudum rei hereditariae naturam induit, ac hereditario iure succeditur. Dixi *mere* hereditarium, quia si dumtaxat tale sit succedendi modo, inter eos solos dispositio valebit, qui possunt succedere. Illud quoque notandum, primum generali institutione comprehendendi, quoniam in hoc a ceteris bonis alodialibus non videtur distare: secundum vero non comprehendendi, quia ubi vassallus nihil de eo cavuit, eo animo fecisse intelligitur, ut ea succedendi ratio servaretur, quae venit ex eiusdem feudi natura (9). (III) Si feudum sit novum, de quo vassallus pro arbitrio disponet, aut uni filio

(7) L. 8. §. 2. C. de secund. nups.

(8) Argum. lib. 11. F. tit. 48.

(9) Argum. lib. 11. F. tit. 26. §. 5. vers. in generali.

filiorum assignabit (10); modo accedat consensus domini, sive feudum sit hereditarium, sive ex pacto, cum clausula *pro se & filiis*. Ius enim filiorum est in spe, ut nempe, non vivo patre, sed post mortem feudum ad eos perveniat: nec eiusdem ius filiis quaesitum impedimento est, quominus pater disponat. Iure etiam civili filii ius habent in alodio, & vivo patre, quasi domini sunt, & tamen pater alienare potest. (IV) Tandem si agnati consentiant (11); qui tamen consensus ipsis, non eorum filiis natis, vel nascituris nocet.

§. IV. Venio nunc ad patrium ius. In Regno sub Nortmannis feuda omnia erant ex pacto & providentia, uti ius commune in Longobardia praecipiebat. Inde sub Suevis hereditaria evaserunt; sub iis enim generalis investitura erat *pro se & heredibus*; cui sub Carolo I. Andegavensi addi coepit *ex corpore legitime descendentibus*. Oborta mox dubitatione, an hac formula frater succederet fratri in feudo, Carolus II. (12) succedere pronuntiavit in feudo tantum antiquo; is enim licet ab ultimo moriente non descenderet, a primo tamen acquirente ortus est. Nunc feuda in Regno *mixtae* quodammodo naturae censentur; nam nec per omnia hereditaria sunt, nec per omnia ex pacto, sed de utroque participant. Ex hereditario quidem; quia iure nostro vocatus esse debet heres defun-

cti

(10) *II. F. 39. Vid. Pistor. lib. II. QQ. 4. n. 23.*

(11) *Cit. lib. II. F. tit. 39.*

(12) *In Capitulo considerantes.*

Et, ratum eius factum habere, atque oneribus satisfacere. Ex pacto autem, cum heres sanguinis, non extraneus, ad feudalem successionem vocetur.

§. V. Iure feudorum communi non licet vassallo de feudo disponere, successionis ordinem invertere, aut fideicommissum super ipso feudi corpore constituere; nam corpus feudi *tamquam sagitta*, uti loquuntur Feudistae, ad legitimos successores in investitura comprehensos defertur, nec in ea vocatis vassallus nocere potest. Ius hoc apud nos immutatum est. Philippus II. an. 1595. (13) optime baronum agnationi consuluit. Quum enim experientia apud nos comper- tum esset, feuda diuturno labore quaesita a propriis familiis avelii, apertaue mulieribus suc- cessione, in alienas familias per nuptias abire, Rex baronibus efflagitantibus permisit excludere feminas proximiores, & tam inter vivos, quam ultima voluntate disponere de feudis quibuscum- que favore illius masculi, qui de ipsorum fa- milia & adgnatione successurus fuisset, nisi fe- minae ad succedendum proximiores existerent: quibus tamen exclusis possent testatores aliquid titulo dotis, si fuerint innuptae, aut donationis, si iam elocatae sint, super feudi valore relin- quere. Id etiam baronibus indultum, ut super eiusmodi dispositionibus concessus intelligeretur regius adensus, ac feuda, eveniente casu, ab eorum natura non recederent, atque antiqua & hereditaria manerent.

§. VI.

(13) *Fragm. XXXIII. de feudis.*

§. VI. Ex hac itaque gratia licet baroni remotiorem agnatum filiae testamento praeferre, qui ei proxime successisset, nisi filia fuisset, ut feuda in familia serventur, nec in alienas per matrimonium transirent. Nec opus est, testatorem exprimere uti se gratia velle; quum in dubio quisque censeatur eam viam elegisse, qua ipsius actus valeat potius, quam pereat (14). Porro consilium baronibus datur, ut feminis feudo exclusis aliquid aut dotis, aut donationis nomine adsignent, uti scite de Rosa (15), aliique observant. Pragmatica enim utitur verbo *possit*, non *debeat*, quod potestatem quidem tribuit, necessitatem non imponit. Id verum est, si mulier sit de numero collateralium, veluti disponentis soror, cui ius nostrum copiam dotis a collateralibus petendae non attribuit. Si enim ex numero descendantium sit, veluti filia, congrua ei dos debetur ex Friderici II. lege (16).

§. VII. Olim baroni non licebat fideicommissum, seu maioratum super feudo constituere, ne Proregis quidem venia. At Philippus IV. anno 1655. (17) feudatariis concessit, fideicommissa, seu maioratus, & primogenituras constituere in feudis suis, modo persona in investitura comprehensae vocentur: *concedimus*, inquit, *praedictis viris nobilibus, quod quilibet possit fundare maioratus in feudis suis, intra terminos*

(14) L. 80. D. de V. O.

(15) In praefat. feud. lect. 10. n. 11.

(16) Const. in aliquibus de success. filior. comit. & baron.

(17) Pragm. XXXIV. de feudis.

nos tamen successionis permissae, ut supra; ita ut restitutionis seu fideicommissi onus alterius in detrimentum iuris devolutionis nobis, & nostrae curiae competentis non procedat.

§. VIII. In maioratibus itaque instituendis nec ordo successionis in investitura praestitutae, nec ius Regis in casu devolutionis violandum est. Utrumque sapienter institutum. Prius enim familiarum decus; posterius ius Principis tuetur. Nefas ergo est testatori, successionis ordinem invertere, remotiores proximioribus praeferre, maiorem natu contemnere, minorem vero praediligere; uxorem instituere, atque lineis extraneis ad feudum vocatis, devolutionem fisco impedire. Vocatus autem ad feudum iure fideicommissi, onera super eo apposita ferre non tenetur, sed ea tantum, quae natura feudi secum fert; is enim non cum qualitate hereditaria, sed ex pacto & providentia succedit. Magnam haec gratia familiis nobilibus utilitatem attulit. Quum enim feuda adgnationis splendorem fervent, quem successores saepe parum curantes, eo perveniebant, ut facile feuda alienarent; vinculo opus erat, quo devincti successores plena libertate sibi posterisque suis noxia non uterentur. Id scilicet factum est, obtenta maioratus constituendi potestate; hoc enim pacto cavent testatores, ut propinqui feudo gaudere possint, excidere autem non possint.

§. IX. Etsi non liceat baroni in investitura vocatos feudi corpore privare, potest tamen testamento legitimum successorem gravare ad solvendas etiam in gratiam extraneorum summas

super feudi valore, vel integram feudi aestimationem (18). Ea enim est feudorum Regni indoles, ut mista sint, nempe ex pacto, & hereditario, adeoque heres defuncti factum habere, satisque oneribus facere tenetur; nec porro haec testatoris dispositio corpus feudi tangit, aut realem parit actionem, sed personalem. Verum inter descendantem & collateralem prorsus distinguendum est. Si enim sit e numero descendantium, cui legitima portio debetur, ad integrum feudi valorem gravatur, deducta tamen legitima: quae in feudis semper est tertia pars feudi primogenito successorī tribuenda, qualis qualis sit numerus filiorum, non, ut iure civili cautum, triens, aut semis hereditatis pro numero filiorum (19). Si vero successor in corpore feudi sit collateralis adgnatus, disputatur, an possit integro feudi valore privari, quin legitimam detrahat. Prae ceteris Camillus de Curte (20) censet, aliquid huic successorī dandam arbitrio iudicis, ne institutio cum tali gravamine facta potius heredem eludere, quam allicere videatur, praesertim quod lucri aliquid sentire debeat, qui ab investitura ad feudi successionem vocatur, ne successio in vacuum & inane nomen resolvatur: idque Romano iuri congruit, cui

(18) Vid. Camerarium in *II. F.* 55., de Franchis dec. 1. & 704., & Rovitum ad pragm. 4. de feud. §. 117.

(19) Conf. de Marinis *lib. II. resolut. cap. 189.*, Altimari ad Rovit. *lib. I. conf. 35. n. 33. & 37.*, & Pistorium *lib. II. 29. 1.*

(20) In *diversor. feud. part. I. n. 40.*

cui acerbum est visum, heredem in tota hereditate legatis vel fideicommissis onerare, ideoque illi Falcidiam, aut Trebellianicam deducere sivit. At iamdiu apud nos receptum est, posse collaterales integro feudi valore gravari sine legitimae deductione, propterea quod extranei, uti sunt collaterales, satis habere debent, ut per successionem non careant honore acquirendi feudi, & dignitate vassalli potiantur. Descendentes itaque usque ad bessem, collaterales etiam integra feudi aestimatione gravari possunt.

§. X. Denique licet baroni, etiam sine regis consensu, fructus feudi legare, veluti si iubeat heredem quotannis legatario quotam fructuum ex feudo praestare. Sed nequit usufructum legare; nam ita ius reale in feudo constitueretur. Feudi autem ipsius legatum adeo inutile est, ut ne aestimatio quidem debeatur, seu supra §. II. probatum dedimus.

C A P. V.

De legitima feudorum successione generatim.

§. I. **P**ROgreddior iam ad successionem, quae nullo hominis facto, sola iuris feudalis dispositione defertur. Quum primum concedi feuda coeperunt, quasi precarii dumtaxat iure possidebantur, ideoque pro domini arbitrio revocari poterant: inde ad annum, tum usque ad vitam vassalli; postea ad filios extendi coeperunt, tandem hereditaria evaserunt. In Gal-

lia id factum sub Carolo Simplice, qui anno MCCCXCIII. regnavit, & diplomata omnia, quae ducatus & comitatus hereditarios commemorant, spuria esse, tradit Mabillonius (1). Contra Connanus (2), Alteserra (3), Bulengerus (4) aliique statuunt, ducatus, comitatus, & baronias, quae temporariae erant dignitates, ab Hugone Capeto, qui anno DCCCCLXXXVII. Gallorum regnum obtinuit, primum factas perpetuas, atque ita deinceps reliqua feuda transiisse ad heredes. Saeculo XI. Conradus Salicus Imp. (5) ius hoc ad nepotes, & defuncti quoque fratres protraxit, si feudum esset paternum. Tandem descendentes omnes in infinitum admissi sunt (6). Quod spectat ad collaterales, primum fratribus, uti dictum, deinde fratribus patruelibus, sive filiis fratrum, postea agnatis usque ad septimum gradum, denique universis usque in infinitum succedere permissum est (7). In Regno nostro primus de successione feudali leges tulit Fridericus II. (8), qui descendentes in infinitum, laterales ad tertium gradum vocavit.

§. II.

(1) *Lib. III. de re diplomatic. cap. 1. n. 6. & 7.*

(2) *Lib. II. comment. iur. civ. cap. 9. n. 9.*

(3) *Lib. X. de Ducib. cap. 4.*

(4) *De offic. Regn. Gall. tit. de Ducib.*

(5) Extat Conradi constitutio I. F. 2. & V. F. 1. edit. Cuiac. Eandem integram mendisque elutam exhibet Muratorius *Antiq. Italic. med. aev. diff. XI.*

(6) I. F. 1. §. 2. & ult. & I. F. 14. §. 1.

(7) *Cit. lib. I. F. 1. §. 4.*

(8) *Const. ut de successione nobilium in feuda, & const. in aliquibus de success. filior. comit. & Baron.*

§. II. Intestatae feudorum successionis duo sunt gradus, primus *descendentium*, alter *collateralium*. Adscendentes autem descendentibus non succedunt (9) tam in antiquo, quam novo feudo. Debet ergo de contraria domini voluntate apparere, eaque esse potest aut *expressa*, si nominatim eos vocet ad successionem, aut *tacita*, ut si dominus patris contemplatione filio feudum largiatur (10); aequum enim est, Principis munificentiam, filio sine liberis mortuo, ad causam suam redire. Ob diversum successionis fundamentum factum est, ut ordo legitimae successionis in alodio per Iustinianum praescriptus non obtineat in feudo. Quum enim Iustinianae successionis fundamentum sit amor, qui primum descendit, tum adscendit, postea transvergitur, ideo primo loco descendentes, secundo adscendentes, postremo collaterales ad legitimam hereditatem admissi sunt. At fundamentum successionis feudalis non est decedentis amor, sed lex in investitura feudi dicta. Initio enim ita concipiebatur investitura, ut feudum daretur *pro se & liberis suis*, quae verba non praeteritum, sed futurum, idest, non parentes, sed liberos spectant. Spes vero, quam dominus, quum feudum largiretur, de vassalli liberis concepit, fore, ut fidem & paternam virtutem in consiliis, factisque aemularentur, facit, ut eius adscendentes, de quibus dominus non cogitavit, a suc-

Q 3

cess-

(9) II. F. 20.

(10) *Argum. l. 5. §. 2. D. de iur. dot., & l. ult. C. de usufruct.*

cessione arceantur. Quid quod liberi ad militiam & servitia fortiores aptioresque censentur, quam adscendentes grandioris aetatis & effectis plerumque viribus?

§. III. Quamvis autem iure feudali duo sint legitimorum successorum ordines, tamen unus proprie est, nempe descendendum non tantum ab ultimo possessore, sed etiam a primo acquirente: aut, si duo sint, puta descendendum, & collateralium, ab iis differunt, qui Romano iure succedunt. Descendentes in iure civili accipiuntur ab ultimo possessore, neque spectatur, an descendant ab eo, ad quem primum ea bona pervenerunt. Collateralium vero nomine veniunt, qui gradu propiores sunt defuncto, de cuius hereditate agitur: dico *gradu*, quia linea non attenditur. At iure feudali omnis succedendi ratio a primo acquirente aestimanda est, ut descendentes ab ultimo admittantur, quia simul descendunt a primo, & adgnati ultimi possessoris a primo quoque ius suum agnoscunt. Hinc sequitur, ut non tantum gradus, verum etiam linea sit inspicienda. Quidquid tamen sit de hac distributione, placet eam servare, ut res luculentius exponi queat.

§. IV. Duplex in Regno nostro est in feuda succedendi ratio, nempe *iuris Longobardorum*, & *iuris Francorum*. Iure Longobardico feuda maiora, uti ducatus, comitatus, *individua* sunt, & soli primogenito deferuntur; minora vero, ut curtis, mansus, *dividua* sunt, & liberi omnes aequè succedunt (11). Sic nuncupata est haec suc-

(11) II. F. 10. II. F. 55.

succedendi ratio, non quod a Longobardis fuerit instituta, quibus feuda ignota fuere, sed quod in Longobardia natales habuit, ibique servabatur. Iure Francico feuda omnia *individua* sunt, adeoque primogeniti tantum succedunt, secundogenitis exclusis. Eiusmodi successio apud nos sub Rogerio I. recepta est. Hic enim saepe ex Francia milites & duces arcessivit, eosque ob bellicam virtutem feudis donavit: quumque apud Francos primogenitus tantum in feuda succederet, eundem morem Rogerius probavit.

§. V. Num vero ius Francorum in Regno generale sit, an speciale, disputatur. Equidem iis adstipulor, qui peculiare esse statuunt (12). Primum enim aevo Rogerii iure, quod in Longobardia vigeat, utebantur in feudali successione; Franci, qui pauci erant, suis moribus vivebant. Deinde Fridericus II. (13) ius Francorum *speciale* dixit: eodemque nomine appellant veteres feudistae nostrates, nominatim Andreas (14), Camerarius (15), & Afflictus (16). Porro in provincia Aprutii satis ampla feuda prope omnia iure Longobardiae reguntur. Quid quod nulla extat lex patria, quae generatim primogenituram servari cavit; inque archivis Aragonensium,

Q 4

Re-

(12) Conf. de Rosa in *praetud. feud. lib. lect. 8. Campanum de iure relevii pars. 1. q. 17. & Franc. de Andreis disp. feud. cap. 11. §. 7.*

(13) In *const. ut de successionibus de success. nobil. in feud.*

(14) In *cit. const. v. speciali, & in praetud. feud. n. 37.*

(15) In *ll. F. 55. in fin.*

(16) *Dec. 119. n. 3. & dec. 248. n. 3.*

Regis Catholici, & Caroli V. multae prostant concessionēs, quae sunt iuris Longobardici? Longobardicum itaque ius apud nos commune est, quod in dubio semper praesumitur, nisi in investitura expressum sit, ut Francorum iure vivatur.

C A P. VI.

De legitima descendantium successione.

§. I. **P**rimus legitimae successionis ordo est descendantium. In feudum ergo succedunt descendentes a primo acquirente, masculi, & iustis nuptiis quaesiti, nisi peculiari lege, aut culpa sua, vel facto excludendi videantur. Descendentium nomine veniunt filii, nepotes, pronepotes, & deinceps alii in infinitum (1). Nullum hac in re inter feudale ac civile ius discrimen. Immo descendentes in infinitum succedunt, licet in investitura feudi nulla filiorum heredumque mentio sit facta; nam praesumitur hoc votum cum in dante, tum in accipiente feudum. Nemo sibi uni consulit, sed soboli, atque iis, qui ab ea descendunt, quum quisque seipsum in prole conservatum, & perenniter duraturum contempletur.

§. II. Liberi autem succedunt sive sui sint, sive emancipati; in feudis enim patria potestas non attenditur (2), & praecipua succedendi ratio

(1) *I. F. 1. §. hoc quoque, II. F. 58.*(2) *I. F. 11. §. 7.*

tio in masculino genere est posita (3). Hic ergo locum non habet subtilitas iuris civilis, quod suos heredes eos facit, qui in familia & potestate defuncti permanserunt, sed naturae simplicitas, quam spectarunt contrahentes, & ratio sanguinis, quae si quidquam valet, ut aliquando valet plurimum, ad liberos fide, obsequio, omnique officiorum genere erga dominum similes parentibus efficiendos; idem profecto praestabit in suis, ac in emancipatis. Nec quidquam interest, nati ne sint, an postumi; hi namque pro iam natis habentur, quum de ipsorum commodo agitur. Quare mulier ventris nomine Carboniani edicti potestate in feudi possessionem immittitur.

§. III. Nihil descendantibus exhereditatio, aut praeteritio obest, quum ita ius sanguinis, quod potissimum in feudis spectatur, auferri nequeat. Ab alodiali nimirum successione differt feudalis, utpote singulari iure delata; quo fit, ut nec institutio proficiat, nec exhereditatio noceat; nam culpa, quā filius mereri potest exheredationem, talis esse potest, ut non ideo indignus feudo iudicandus sit. Quare patris de filio iudicium remotum est a iudicio feudali, in quo disceptatur, sitne feudum vassallo velut indigno auferendum. Utrumque communi ratione tam civili, quam naturali nititur, & quemadmodum iuste agit pater filium male de se meritum exheredando, ita dominus vassallo indigno feudum adi-

(3) *I. F. l. §. & quia vidimus.*

adimendo, uti ratiocinatur Feudista (4); cuius non ea est sententia, filium exheredatum a feudi quoque successione arcendum, aut omnes causas exheredationis esse quoque causas legitimas amittendi feudi, sed haec simplicissima: sicut consentaneum est filios aliquando exheredare, ita vassallos feudo privare.

§. IV. Quemadmodum civili, ita etiam feudistico iure descendentes in infinitum succedunt vel in *capita*, vel in *stirpes*, sive iure repraesentationis (5). Repraesentatio autem in feudis tam iuris Longobardorum, quam Francorum locum habet. In feudis, quae dividua sunt, nepotes ex filio praemortuo succedunt in capita, quippe qui gradum & iura denati patris exhibent: in feudis vero individuis dumtaxat maior natus succedit, quum etiam primogenitura repraesentationem contineat. Hinc mortuo avo nepos patruo praefertur; etenim filius iura patris repraesentat, eumque veluti viventem sistit, quum liberos quis gignat, alaturque, ut, exacto vitae curriculo, in iis vivere videatur. Ius autem defuncti patris erat, ut ipse tamquam primogenitus potiretur feudo, quod ius in filium eius transit, qui auctoritate iuris proximior, adeoque primogenitus existimatur.

§. V. Nunc ius nostrum appingere non pigeat. Fridericus II. Rex noster (6) tria de successione descendentium in feuda decrevit. (I) Ut

(4) *II. F. 24. §. 2. v. praedictis.*

(5) *I. F. 1. §. 1. & II. F. 11.*

(6) *Const. ut de successione nobil. in feud.*

feudo defuncti baronis filii, nepotes, ceterique in infinitum ex descendenti linea proficiscentes masculi succedant, exclusis feminis, & ex maribus tantum maior natu, si iure Francorum vivatur. (II) Ut deficientibus maribus feminae eadem aetatis praerogativa succedant. (III) Tandem ut femina maior natu, si de bonis paternis dotata, iamque viro copulata sit, excludatur a sorore minore, si haec adhuc innupta fuerit.

§. VI. Primo itaque Fridericus mares omnes ad successionem vocat in feudo iuris Longobardorum, si dividuum sit; in feudo autem iuris Francorum tantum maiorem natu, exclusis feminis, & masculis secundogenitis. De gradu nihil cavet Fridericus; sed a iure Longobardiae non discessit, quo proximior excludit remotiorem. Hunc itaque ordinem praescripsit, ut spectetur gradus, in eodem gradu sexus, & in sexu aetas; nempe proximior gradu praefertur, in pari vero gradu masculus, & inter masculos primogenitus. Omnia haec recte sapienterque instituta sunt, ut infra videbimus.

§. VII. Maribus vero non extantibus, femina proximior succedit. Primum a Friderico II. feminae ad feudi successionem admissae sunt, quum iure Longobardiae, quod sub Nortmanis obtinuit, repellerentur. Si plures in eodem gradu sunt feminae, maior natu ceteris praefertur. Verum si tempore successionis primogenita bonis patris dotata iam elocata sit, a sorore secundogenita adhuc innupta excluditur a feudo iuris Francorum. Huius rei non alia prodaci

ratio potest, quam leges iis maxime consulere, quae statum adhuc non sunt adeptae, easque minus diligere, quae alieno non indigent auxilio, viroque suscepto suam firmarunt conditionem. Scilicet feudo secundogenitae delato, facilius ei est honestum inire matrimonium, parique nubere cum familiae decore.

§. VIII. Tria itaque requiruntur, ut primogenita feudi successione per secundonatham sororem arceatur. (I) Ut fuerit dotata. Quare non excluditur, si sine dote nupserit, veluti ob venustatem, quae non bonum patris, sed filiae vocatur. Secus vero est, si dos fuerit promissa, nec soluta, quum dos promissa sit vera dos (7). Congrua esse dos debet; durum enim esset, primogenitam parva dote accepta, quae facultatibus dotantis & conditioni suae impar est, etiam successione privari. Si ergo integrum paragium non habuerit, vel ad supplementum aget, vel ut ad feudi successionem admittatur; nam exclusio primogenitae est conditionalis, si integrum habuerit paragium, & solutio, quae perfecte facta non est, pro infecta habetur; praesertim quum hic de successione agatur, quae iure primogenitae competit (8). Porro inutilis est primogenitae dotem accipientis protestatio, nolle se feudi successione spoliari; privata namque protestatio publicas leges, quibus primogenita do-

(7) *L. 1. seqq. C. de dos. promiss.* Camillus de Curte *resolut. feud. cap. 2. n. 83.* Ursinus *de success. feud. pars. III. q. 1. art. 2. n. 8.*

(8) Ursinus *cit. loc. art. 9. n. 7.*

dotata excluditur, labefactare nequit; maxime quod, dote accepta, protestatio facta est nulla, quum nemini liceat palam aliquid agere, quod sibi praeiudicium inferat, ipso sciente & consentiente. (II) Requiritur, ut primogenita de bonis patris dotata sit. Hinc non excluditur, si de bonis matris dotata fuerit, & de successione feudi paterni agatur (9). (III) Tandem, ut fuerit coniugata. Nuptiis ergo est opus, sponsalia de futuro non sufficiunt, quippe Fridericus nuptam requirit tempore mortis patris, quo defertur successio. Nec vero opus est, primogenitam post matrimonium rite celebratum in domum viri fuisse ductam; satis enim liquet, domiductionem non ad nuptiarum *scilicet*, sed ad sollemnitatem spectare, nuptamque dici primogenitam, etiamsi in domum viri non deducatur. Quod si pater inter vivos, vel mortis causa dotem primogenitae assignaverit, nec adhuc nupserit, innupta soror ei non praefertur; nam nec nupta est, nec dotata dici potest, quum dos sine matrimonio esse nequeat (10).

§. IX. Legibus Friderici II. (11) feminae, deficientibus maribus, in feudo patribus, & fratribus succedunt, exclusis patruis, aliisque agnatis. Num vero in feudis iuris Francorum soror elocata, sed non dotata ex bonis fratris, a successione ipsius fratris sine liberis mortui excluda-

(9) Gloss. ad cit. const. v. *excludunt*.

(10) Camillus de Curte cit. loc. n. 77.

(11) Cit. const. ut de Successionibus, & cens. in aliis quibus de success. filior. comit. & baron.

datur per patruos, aliosve agnatos, necne, olim quaesitum fuit. Sed controversiam diremit Ioanna II. edita an. MCCCCXVIII. celebri *pragmatica I. de feudis*, quae *Filangeria* (a) vulgo appellatur. Nimirum Iacobus Nicolaus Filangerius comes Abellinatum, qui iure Francorum vivebat, testamento heredem in feudalibus instituit Gorrellum filium primogenitum, in alodialibus vero tres filios Alduinum, Ioannucium, & Urbanum, cumque iis Catharinam unicam filiam, cui uncias 800. praelegavit. Gorrellus post patris obitum iam comes Abellinensis Catharinam sororem nuptum dedit Ioanni Caracciolo M. Senefgallo, eique in dotem dedit uncias 800. a communi patre praelegatas. Non multo post moritur sine filiis Gorrellus, & post eum paucis diebus tres fratres in pupillari aetate decesserunt, una superstita Catharina sorore. Hinc contentio de successione comitatus Abellini orta inter Catharinam, Philippum eius patrum, Richardum Matthaeum, filium & heredem Richardi, alterius Catharinae patrum, & fiscum, qui feudum sibi devolutum tuebatur. Ad Catharinam excludendam allegabatur, quod cum ea nupta & dotata fuisset succedere fratri in feudo non debebat secundum Friderici II. constitutionem

(a) *Filangerii*, vel *Filingerii* cognomen factum a nomine patris, praemissa voce *filius*, quasi *filius Angerii*. Barbaris temporibus occurrunt nomina propria *Ancerus*, *Angerius*, & *Ingerius*. In Chronico Vulturnoensi lib. V. legitur: *Filli Burrelli super filios Ancerii surrexerunt*. Conf. Lannon. *hist. civ. Regn. Neap. lib. VII. cap. 2.* & in primis Ianuar. *Grande de origine cognominum gentilior. in Regno Neapolit. part. III. & IV.*

nem ut de successione. Interim Ioanna II. precibus annuens Catharinae causam doctoribus electis commisit, ut sine figura iudicii decernerent cuius successio comitatus Abellinensis deberetur, Catharinae ne, an eius agnatis, an potius filio fuerit devoluta. Re perpenſa electi iudices successione Catharinae detulerunt, etsi a fratre fuerit dotata, quia dos illi ex bonis fratris constituta non fuit. Fundata decisio fuit illis laudatae constitutionis verbis: *Filiae autem in capillo post mortem patris in domo manentes, maiores sorores coniugatas, & dotatas de bonis patris excludunt. Ceterum si de bonis paternis dotatae non sunt, maiores minoribus praeferuntur, si Francorum iure vivant.* Hinc doctores intulerunt, in feudis iuris Francici sororem tunc demum excludi a successione fratris, si dotata fuerit de bonis ipsius fratris. Hanc decisionem certa & perpetua lege confirmavit Ioanna II. cit. pragm. qua statuit, quod in viventibus iure Francorum, tunc soror excluditur a successione fratris, quando ipsa soror fuerit maritata de bonis fratris, de cuius successione agitur, alias non excluditur. In viventibus autem iure Longobardorum vindicat sibi locum glossa Marini de Caramanico, quod sufficit, si fuerit maritata & dotata a communi patre, vel a fratre, dummodo habuerit dotes de paraggio, ut excludatur a successione fratris, quibuscumque iuribus, vel constitutionibus, ritibus, observantiis, & capitulis, ac privilegiis, & rescriptis factis, & in antea faciendis, in contrarium disponentibus, repugnantibus, seu obsistentibus, nullatenus obstaturis.

CAP.

C A P. VII.

De legitima collateralium successione.

§. I. **D**Eficiente descendentium linea, collaterales a primo acquirente orti in infinitum succedunt; nemo siquidem succedere potest, nisi a primo acquirente descendat. Hinc mortuo sine liberis vassallo, qui primus feudum adquisivit, collaterales non succedunt. Itaque ne frater quidem succedit defuncto fratri in feudo novo, quia ab eo non descendit. Etenim Conradus Salicus, qui primus feudorum successionem fratribus detulit, eisdem ea lege admisit, si feudum a communi parente comparatum esset. Secus vero est, si expressum pactum investiturae sit adiectum, aut tam validae suppetant conjecturae, aut pro adiecto habendum videatur (1). Exemplum taciti pacti est, si fratres, quos indivisa bona possidere, vel simul habitare dominus sciebat, communi pecunia & nomine feudum comparaverint (2): nam & ipsos contribuere inter se utile feudi dominium voluisse bonorum communio ostendit, & dominum ratam habere eorum voluntatem ex eius scientia, silentioque colligitur. Praeterea si armis communibus, rebusque strenue in hostem domini gestis feudum sibi pariter promeruerint, & acceperint; periculorum enim pro Principe

su.

(1) *I. F. 8. in fin. 12. 14. & 18. & II. F. 11.*(2) *I. F. 20.*

susceptorum societas talem quoque feudi societatem postulare videtur, ut non modo quamdiu vixerint una frui eo possint, verum etiam alter sine legitimo herede defuncto succedere (3). Atque haec sententia maxime consentanea est Principis voluntati & munificentiae, qui ita censetur utriusque virtutem magis remunerari voluisse. Quod si Principis voluntas minus perspicua fuerit, eiusmodi successioni locus non erit. Exemplo sit, si unus eorum fratrum, qui in communione vivebant, feudum acceperit, idque sive dominus communionem sciverit, sive ignoraverit, quia non praesumitur eum ad successionem totius feudi vocare, qui ne partem quidem adquisiverat. Id innuit Feudista (4) iis verbis: *Sed neque vivente eo, qui feudum adquisivit, neque post mortem eius.* Communio igitur hoc casu unum id efficiet, ut fructus feudi simul percipere queant, utque pecuniae pars, si pecunia communis soluta sit, alteri restituantur (5). Item si communibus equis & armis adquisitum quidem sit feudum, sed alteri tantum eorum facta investitura. Sic intelligenda Feudistae (6) verba: *Ne forte invitus dominus alium, quam quem voluerit, sibi acquirat vassallum,* eum nempe adquirat per successionem, quem numquam habuit per investituram.

§. II. Iam denato sine liberis vassallo, qui
non

(3) Cit. I. F. 20.

(4) II. F. 12.

(5) Cit. II. F. 12.

(6) Cit. loc.

non primus feudum quaesivit, seu non novum feudum, sed antiquum possidebat, succedunt collaterales a primo adquisitore descendentes, & primum omnium fratres. Nomine fratrum tam germani, quam consanguinei continentur; quum aequae omnes communem patrem habeant (7): quare in iure feudali non attenditur discrimen inter fratres uno dumtaxat, & utroque parente coniunctos, ut iure civili (8) spectatur. Uterini autem non veniunt, quippe ex eadem agnatione non sunt, quod aliter se habet iure civili, quo possunt ad successionem admitti (9). In eo utrumque ius similiter observatur, quod fratres quidem succedant in capita, si dividuum sit feudum, sed fratrum praemortuorum filii cum patruis concurrentes succedant in stirpes, idest eam ferant feudi partem, quam eorum patres laturi fuissent, ut innuit Feudista (10); quodque fratrum defunctorum filii, si soli sint, succedant in capita (11). Memoravi fratrum filios cum patruis concurrentes, ut indicarem si sint nepotes, iis defuncti fratres praeferrari; tunc enim videtur cessare ius repraesentationis, ex quo sequitur fratres, utpote coniunctiores, solos admitti. Deficientibus vero fratribus vocantur ulteriores agnati usque in infinitum secundum gradus & lineae praerogativam.

§. III.

(7) *I. F. I. §. 2. & II. F. II.*(8) *Nov. 118. cap. 3.*(9) *Cit. Nov. cap. 3.*(10) *II. F. II.*(11) *Argum. d. tit. II.*

§. III. In feudali successione ratio lineae & gradus habenda est, ita ut gradu proximior, & quidem in eadem linea, remotiorem excludat, nisi remotior in locum proximioris subingrediat. Nihil agnato prodest proximiorē esse gradu, si linea sit remotior, quum lineae coniunctio sit gradus coniunctione valentior. Ita non agnati omnes feudo succedunt, sed dumtaxat qui a primo acquirente descendunt. Scilicet qui primus feudum acquirit, illud debet ad suos descendentes transmittere, cui consequens est, ut ab eo, qui primo acquirenti succedit, debeat ad suos quoque descendentes eodem iure transmitti, & sic deinceps; quare quamdiu aliquis superest ex descendantibus illius, qui feudum habuit, excluduntur collaterales. Finge: pater meus feudum quaesivit, in quod ego successi. Si ego sine liberis decedam, succedunt fratres mei, non fratres patris mei, quia non descendunt a patre meo, primo feudi acquirentore. Vides hic, unam proprie esse feudorum successionem, nempe descendantium, quum nemo succedere possit; nisi e sanguine primi acquirentis descendat. Nec porro datur saltus lineae, sive iure Longobardico, sive Francico successio regatur, sed, una extincta linea, admittitur alia, omnibus vero peremptis, feudum redit ad dominum. Ut ecce: Seius feudum quaesivit, & quatuor filiis superstitibus decessit. Si de successione communis patris agatur, omnes liberi in eadem linea sunt, & quidem recta, & ut unam sub eodem capite familiam, ita unam constituunt lineam. Si vero liberi inter se considerentur, to-

R

in-

incipiunt lineae adparere, quot sunt fratres, qui singuli efficiuntur lineae suae principes, ex qua itidem pro numero liberorum, quos unusquisque fratrum relinquet, tot lineae existent, & ex his aliae in infinitum. Si in lineam unius fratris ingressum sit feudum, in eadem linea, immo in omnibus lineis, quae forte ab ea proveniunt, feudum conservari debet, eaque prorsus extincta, in aliorum fratrum lineas transit; quamvis in aliorum fratrum linea (quod evenire potest) aliqui reperiantur coniunctiores gradu. Quod autem dicitur de linea unius fratris respectu aliorum fratrum, idem dicendum est, si illa ipsa unius fratris linea in alias veluti lineolas subdivisa, inque unam earum ingressum sit feudum, ex qua propterea nequit exire, nisi fuerit omnino finita. Ex quo efficitur, ut quo plures lineae ex una fratris linea fiunt, tanto remotior sit spes eorum, qui in aliorum fratrum lineis inveniuntur.

§. IV. Finge itaque feudum a Scio quaesitum, quod, utpote dividuum, ad quatuor ipsius filios aequis partibus pertinebat, at iudicio familiae erciscundae Titio uni filiorum adiudicatum est. Titio autem mortuo, duobus filiis superstitibus, Caio & Sempronio, hi ambo aequaliter succedere deberent, exclusis patruis, seu Titii fratribus, eorumque descendantibus; at unum dumtaxat eorum, nempe Caium, ex divisione feudum nancisci fingamus. Si Caius sine liberis decesserit, Sempronius eius frater superstes admittetur, qui eundem, & proximum quidem stipitem cum defuncto communem habet, nempe

pe Titium patrem, exclusis eiusdem Titii fratribus, eorumque descendantibus. Quod autem dictum est de Sempronio fratre Caii admittendo, idem quoque dicendum de eius descendantibus, cuiuscumque sint gradus, ob eandem scilicet causam, quia eundem habent stipitem Titium: nec iis obest, quod sint remotiores gradu, fratres vero Titii sint propiores, quia illi sunt linea conjunctiores. Extincta vero Sempronii linea, feudum redit ad tres Scii primi acquirentis filios, seu Titii fratres, aut eorum liberos. Omnibus demum extinctis lineis, feudum domino aperitur.

§. V. Iam gradu proximior in eadem linea remotiorem excludit. Coniunctionem gradus merendam esse ex persona ultimi possessoris, ne dubites. Sed utrum in successione feudali gradus computandi sint ex iuris canonici, an civilis praescripto, inter omnes non convenit. Prius visum Hotomano (12), Pistorio (13), aliisque. Posterius autem Cuiacio (14), Duareno (15), Vulteo (16), & permultis aliis. Sane, ut omittam canonicam graduum computationem ad matrimonia spectare, non ad successionem regendam; scribit Feudista (17), in computatione graduum ordinem servari, qui in *legibus* continetur: nomine *legum* non canonicas, sed Romanas intel-

R 2 ligit.

(12) *In disput. feud. cap. 19., & in II. F. 31.*

(13) *Lib. II. q. 19. n. 8.*

(14) *In I. F. 1. §. & quia.*

(15) *De feud. cap. XI. n. 14.*

(16) *Lib. 1. cap. 9. n. 236.*

(17) *II. F. 37. §. 1.*

ligit. Rursus (18) civile ius deficiente feudali observandum edocet. Adhuc eodem sensu accipit gradum, atque *geniculum*, seu generationem (19); iure autem civili tot sunt gradus, quot generationes. Idem Feudista (20) tradit, iure antiquo successionem *ultra fratres patruales* non processisse; & alibi (21) ait, non progredi *ultra quartum gradum*: at in quarto gradu sunt patruales iure civili, in secundo autem iure canonico. Porro primi feudorum in Italia conditores, & sapientes omnia ad ius Romanum tunc in Bononiensi Academia a praestantibus iurisconsultis illustratum referre, cunctasque Italiae leges & statuta Romano iure illustrare satagebant. Quid quod iure feudali una proprie est successio, puta descendendum, altera collateralium improprie fingitur; in descendentem autem linea quo modo civile, eodem canonicum ius gradus recenset?

§. VI. Haecenus commune ius de feudali collateralium successione explicuimus; nunc patrium tam vetus, quam novum adnectamus. Iure nostro feudalis collateralium successio ad quintum gradum patet. Eam enim ad tertium gradum Fridericus II., ad quartum postea Carolus V., ad quintum tandem Carolus VI. produxerunt. Provinciam iam ingredimur salebrofam, totque interpretum controversiis implicatam

(18) *II. F. 1.*(19) *I. F. 1. §. 4., Inst. 1. 8. §. 1.*(20) *Cit. tit. 1.*(21) *Dist. 1. 8. §. 1.*

tam potius , quam enucleatam , quae ob ignorata certa feudalis successionis principia potissimum excitae sunt . Duo quidem fundamenti loco praefigenda sunt ; quorum alterum , in successione collateralium remotiorem gradu a proximioe excludi , nisi remotior iure repraesentationis in locum maioris natu subingrediatur ; alterum , ex iis , qui parem obtinent gradum , a masculo feminam , a maiore natu minorem excludi , nisi maior ex feminis , dote accepta , nupserit , minor vero adhuc innupta sit . His positis , primum de successione fratrum & sororum ; deinde filiorum fratrum sororumque , item patruorum & amitarum ; tum consobrinorum ; tandem de illorum successione , qui quinto gradu defuncto feudatario coniunguntur , ordine differemus .

§. VII. Agmen ducant fratres sororesque , qui secundo lateralis lineae aequalis gradu sunt , quum primus iure civili non detur . Mortuo sine liberis barone , primo loco vocantur eius fratres sororesve , utpote proximiores . Primus Regum nostrorum Fridericus II. (22) cavit , ut fratri sine filiis mortuo fratres sororesque succederent , servata sexus & aetatis praerogativa , sive ex utroque latere defuncto coniungantur , nempe germani , sive ex altero tantum , puta consanguinei , & uterini sint ; ex feminis vero praetulit sorores adhuc innuptas : *Ex collateralis linea , inquit , venientes , ut fratres , sive ex utroque parente , sive ex altero tantum , & sorores in capillo , exclu-*

R 3

so

(22) *Const. ut de successione de success. nobil. in feud.*

so etiam communi parente superstite, omnino succedant. Coniugatae autem & dotatae a fratrum successione repelluntur. Filii autem fratrum his, quae communis patris fuerunt, avi eorum scilicet, idem ius, quod pater eorum, habeant. In acquisitis autem a patre ex largitate nostra, vel quolibet titulo, iure suo nepotes ex fratribus non succedunt. In ulteriori autem gradu positus, scilicet filiis nepotum ex fratribus, & sequentibus, in his etiam quae communis proavi fuerunt, successio non desertur. Ita Fridericus collateralium successionem tertio gradu conclusit.

§.VIII. Primum itaque Imperator fratres sororesque cuiuscumque generis vocavit, sive feudum sit antiquum, sive novum. Generatim enim eos succedere iussit, nulla inter vetus ac novum feudum distinctione iniecta. Quumque fratrum filios a feudo novo exclusit, fratres admisisse videtur. In hanc sententiam Friderici legem interpretati sunt doctores nostri Andreas (23), Afflictus (24), Ponte (25), de Curte (26), Marcianus (27), Ursinus (28), ceterique. Sub Carolo I. Andegavensi primum investiturae adiici coepit clausula *pro se, & heredibus ex corpore legitime descendantibus*. Hinc sub eius filio Carolo II. dubitatum, an etiam in feudo antiquo frater succederet. Sed omne

amo-

(23) *In cit. const. ut de successionib. v. fratres.*

(24) *In d. constit.*

(25) *De potest. Prereg. tit. de resutis. n. 22.*

(26) *Resolut. feudal. cap. 3. n. 3.*

(27) *Exercit. fiscal. cap. 9.*

(28) *De Success. feud. part. II. art. I. n. 27.*

amovit dubium idem Rex (29), qui eum in feudo antiquo admisit, a novo autem repulit, quia licet non descendat ex corpore fratris, est tamen de corpore primi acquirentis: quod in novo feudo locum non habet.

§. IX. Hodie succedunt fratres in omnibus feudis, quaecumque sit investiturae formula. Philippus II. an. MDLXX. (30) fratribus successionem indulgit in feudo tam antiquo, aut antiqui iure concessio, quam novo, sive investitura sit *pro se, & heredibus*, sive *pro se, & heredibus ex corpore*, modo feudum a R. Curia emeretur, ac emtor tempore contractus filiis & descendantibus careret. Idem deinde Philippus II. an. MDLXXXVI. (31), instantibus baronibus, nihil interesse scivit, num a R. Curia, an a privatis feudum sit emtum, & an contractus tempore filios, vel non, emtor habuerit. Tandem Imp. Carolus VI. an. MDCCXX. (32) declaravit, gratias omnes, quibus fratres germani, vel unilaterales, eorumque filii ad novi feudi successionem vocantur, nihil obstante investitura concepta *pro se, & heredibus ex corpore legitime descendantibus*, locum habere non solum in feudis emtis a R. Curia, vel a privatis, sed etiam in feudis sola Regis munificentia quaesitis, vel a privato legitime donatis.

§. X. Nunc de fratrum unilaterialium successione

R 4

spe.

(29) *In capitulo considerantes de prorog. success.*

(30) *Pragm. XVIII. de feudis.*

(31) *Pragm. XXII. & XXV. cod.*

(32) *Tom. I. privileg. Regni in fin.*

speciatim agendum. Hos ad feudi successionem vocavit Fridericus II., qui generatim admisit, *fratres, sive ex utroque parente*, hoc est, germanos, *sive ex altero tantum*, nempe consanguineos, & uterinos, descenderent. Nec porro distinxit Imperator, antiquumne, an novum sit feudum, sed generaliter locutus est, uti supra observavimus. Quod vero spectat ad feudum novum, Philippus II. an. MDLXXXIX. (33) statuit, in feudo novo succedere fratres sororesque uterinos, & eorum filios utriusque sexus. Quod vero Fisci patroni R. Camerae in emergentibus causis contenderent, privilegium hoc intelligendum de uterino, si concurrat cum Fisco, non item cum alio agnato remotiore, sed de corpore acquirentis; Philippus III. & IV. (34) precibus annuentes baronum indulserunt, uterinos ad feudum admitti non solum in exclusionem Fisci, sed etiam quum deficeret persona in gradu successibili, a primo acquirente descendens.

§. XI. Maior exinde contentio in R. Camera exarsit. Etenim Fisci patroni adseverabant, rescriptum Philippi II., quo fratres uterini ad successionem vocabantur, intelligendum esse de feudo novo, de quo tantum fuerat conceptum, non item de antiquo. Reponebant uterini defensores, in feudo antiquo opus non fuisse nova Regis munificentia, quum id a Friderico II. & Carolo II. iamdiu decretum esset. At urgebant Fisci patroni, has leges novo Philippi II. ora-

(33) *Pragm. XXIX. de feud.*(34) *Tom. II. privileg. Regn. p. 81. & 92.*

oraculo fuisse correctas. Quo factum, ut eiusmodi causae transactione cum Fisco dirimerentur: quod in successione marchionatus Gruttulae & Ducatus Ebuli factum est. Et quamvis barones Philippo IV., tum Carolo II. preces obtulerint, ut in feudis antiquis uterini & consanguinei succederent; id tamen remissum fuit ad terminos iustitiae, ut de ea re iudicarent Regia Tribunalia, a quibus definitiva sententia numquam prodiit.

§. XII. Tandem tot iurgiis finem imposuit Imp. Carolus VI. an. MDCCXX. (35). Ab eo supplices petierunt barones, ad praecidendas quae frequenter emergebant lites, ut declararet, aut concederet, in feudis tam novis, quam antiquis quoquo modo acquisitis, succedere possent fratres sororesque unilaterales, etsi coniunctio ex eo latere non sit, a quo feudum perveniat, itemque nepotes ab iis descendentes, masculi, & feminae, etiam in feudis iuris Francorum, servata sexus & aetatis praerogativa. Precibus rescripsit Caesar, gratias, quibus fratres utrinque coniuncti, aut ex uno latere, & eorum filii, admissi fuerunt ad successionem in feudis novis, non obstante investitura pro se, & heredibus ex corpore, locum habere non solum in feudis emptis a R. Curia, vel privatis, sed generatim in omnibus quocumque modo legitime acquisitis. Id etiam declaratum, ut dictarum gratiarum effectus non intelligatur in prima vice consumtus, adeoque eadem gratiae, quotiescumque

ca-

casus contigerit, executioni mandentur.

§. XIII. Nunc illustres quasdam de successionem fratrum quaestiones persequamur. Primum quaeritur, utrum in successionem fratris praefendus sit primogenitus unilateralis, an utrinque coniunctus, sed natu minor? Consiliarius Georgius (36) pro fratre germano secundogenito scripsit, nec quidquam decisum de hac re refert, quum transactione lis fuerit composita. Contra pro fratre primogenito ex uno latere coniuncto decisum refert Minadous (37): parique modo sub Alphonso I. Aragonio iudicatum testatur Montanus (38). Communi huic opinioni, rerum iudicatarum auctoritate munitae, adhaesit Rovitus (39). Moventur omnes, qui ita sentiunt, vi primogeniturae, cui non obstat vinculum duplicis coniunctionis, quod in germano adest. Verum non desunt recentiores decisiones in contrarium scriptae. Orta enim contentione pro successionem Marchionatus Clusani, S. Consilium iudicavit pro secundogenito germano adversus fratrem primogenitum, qui uterinus erat defuncto, ob eam rationem, quod in feudis, quae iure Francorum reguntur, non tam primogenitura sit attendenda, quam ligamen a stipite protractum, uti refert Tapia (40). Hinc in feudo iuris Francici uterinum concurrentem cum consanguineo secundogenito ad successionem feudum

(36) *Allegat.* 21.

(37) *Dec.* 36. n. 10.

(38) *In cap. imperialem* §. 1. n. 126. in fin.

(39) *In pragm.* 2. de feudis n. 20. & seq.

(40) *Dec.* 2.

di paterni, ab isto excludi, colligit Flaminius Monachus (41).

§. XIV. Similem quaestionem expendit Franciscus de Andreis (42) pro successione Status Laurini. Baro heredem in feudo instituerat filium secundogenitum ex secundis nuptiis susceptum, vi pacti cum Fisco. initi in emptione feudi, ut ad eius successionem, quem vellet, filium vocare posset. Mortuo hoc filio sine liberis, oborta contentio est inter eius consanguineum prioris matrimonii, & fratrem germanum secundogenitum, cui successio deberetur. Pro consanguineo primogenito scripsit Urbinus (43). Contra pro secundogenito germano stetit laudatus de Andreis. Causa definita non fuit; nam S. Consilium decrevit, ut rescribatur S. R. M. pro ratificatione pacti in venditione apposti pro facultate nominandi successorem, atque interim frater germanus secundogenitus manuteneatur in possessione feudi. Ab hoc decreto proposita per primogenitum consanguineum reclamatione, plura in utramque partem expensa fuere; sed causa perpetuo silentio sepulta est.

§. XV. Disputatur etiam, utrum defuncti frater uterinus, an eiusdem patruus ad feudi successionem admittendus sit? Camerarius (44), quem Pisanellus, Villanus, alique secuti sunt, uterinum praeferrunt. Moventur, quod uterinus
in

(41) In addit. ad Minadoi d. dec. 36. §. 9.

(42) Disput. an fratres in feuda &c. cap. 3. §. 4.

(43) De success. feud. part. II. q. 3. art. 1.

(44) In cap. 1. de success. feud.

in succedendo antiquior est; is enim a Friderico II., patruus vero a Carolo V. ad successionem vocatus est. Adhaec uterinus proximior est, quippe qui a defuncto secundo, patruus tertio abest gradu. Quumque nunc feuda in Regno non habeantur tamquam ex pacto, sed potius hereditaria, in iis non agnatio, aut duplicitas vinculi, sed gradus proximitas attenditur. Quid quod investiturae formula *pro se, & heredibus ex corpore descendantibus*, hodie nihil obstat iis, qui non sunt de sanguine primi acquirentis? Contra patruum fratri uterino praeferunt Marcianus (45), de Marinis (46), alique. Urgent textum in *Capitulo si aliquem* Regis Iacobi de Aragonia, quod pro generali lege in Regno Siciliae ultra Farum receptum est. Addunt, ex gratia Philippi III. & IV. uterinos ad feuda admissos, deficiente persona successibili, quae a primo acquirente descendat; in praesenti autem casu adest persona successibilis a primo acquirente orta, quae in feudo paterno est patruus: quique de linea non sunt, tunc ad successionem vocandi, quum deficiunt legitimi descendentes. Secundum hanc sententiam semel iterumque in R. Camera iudicatum non solum pro patruo, verum etiam amita, ut in successione feudi S. Donati, in qua pro defuncti amita, excluso eius uterino, decisum refert de Marinis (47).

§. XVI. Si fratres sororesque deficiant, succ-

(45) *Disp.* 89. & 90.

(46) *Lib. I. resolut. cap.* 116.

(47) *Cit. loc.*

cedunt eorum filij. Primus Fridericus II. (48) ad tertium gradum, idest filios fratrum, successionem extendit: *Filij autem fratrum*, inquit, *his, quae communis patris fuerunt, avi eorum scilicet, idem ius, quod pater eorum, habeant.* In acquisitis autem a patre ex largitate nostra, vel quolibet titulo, iure suo nepotes ex fratribus non succedunt. Hinc habes, Fridericum exclusisse filios fratrum a successione feudi novi, puta ab ipso defuncto quovis titulo acquisiti. Sed & illud hinc infertur, Imperatorem ius repraesentationis admisisse in linea collateralali.

§. XVII. Haëtenus de collateralibus in linea descendenti positis; dicendum nunc de iis, qui in laterali linea adscendenti sunt tertio gradu coniuncti, puta de patruo, & amita. Olim dubitatum, an patruus nepoti succederet. Negarunt nonnulli, propterea quod Fridericus II. etsi tertii gradus meminerit, de eo tamen loquens dumtaxat filios fratrum expressit, ceteros tacuit. Contra alii patruum & amitam admiserunt non quidem ex verbis expressis, sed ex sententia Fridericianae constitutionis. Inde Carolus V. an. MDVII. (49) ad Regni preces statuit, ut patruus succedat non modo in feudis antiquis, verum etiam novis, licet in investitura sit clausula *pro se, & heredibus ex corpore*. Quod vero gratia tantum de patruo statuebat, idem postea Carolus V. an. MDXXXIII. (50) edi-

(48) *Cit. const. ut de successionibus.*

(49) *Pragm. VI. de feudis.*

(50) *Pragm. XII. de feudis.*

edixit, ut in omni casu, quo patruus comprehenditur, amita quoque contineatur. Iam Rotvitus (51) aliquae patruo in feudo novo successionem denegant, licet a Rege Catholico (52) aperte vocetur, ne melior sit conditio patruus, quam fratris, qui a feudi nati successione excluderetur: unde si patruus ad feudum novum esset admittendus, plus iuris in hac successione haberet, quam frater: quod magnum visum est absurdum Galeotae (53). Ceterum avunculus & matertera filio sororis non succedunt. De iis nihil habet ius Longobardicum (54): ius constitutionum tantum fratres sororesque recenset, ceteros excludere videtur. Ius item gratiarum patrum & amitam dumtaxat admisit.

§. XVIII. Quaerunt feudistae, an filius fratris primogeniti patrum excludat a successione patruus defuncti? Finge: moritur feudatarius, superstitibus fratre tertio genito, & nepote ex fratre secundogenito praemortuo, hic patrum a successione feudi arcet. Quamvis enim patruus secundo, filius fratris tertio gradu a defuncto distet; tamen hic repraesentat patrem suum, qui erat in eodem secundo gradu cum praerogativa aetatis: unde sicut pater secundogenitus successisset, excluso tertio genito, ita etiam eius filius praefertur vi repraesentationis, quae iure tam communi (55), quam patrio (56), etiam in
li-

(51) *Dec. 94.*(52) *Cit. prag. VI.*(53) *Respons. fiscal. 3. & 4.*(54) *II. F. II. §. hic vero.* (55) *II. F. II.*(56) *Cit. const. ut de successionibus §. filii autem fratrum.*

linea laterali obtinet. Rex Robertus pro nepote contra patrum sententiam dixit in successione comitatus S. Severinae, teste Grammatico (57). Pari modo iudicatum fuit in causa Ducis Traiecti, uti refert de Anna (58). Nec tantum nepos, sed etiam neptis ex fratre primogenito patrum secundogenitum repellit. Etenim Fridericus II. vocat *filios fratrum*, quorum appellatione filiae quoque intelliguntur, quae iure nostro feudalis successionis capaces sunt. Pariter neptis, idest filia fratris natu maioris, excludit filium fratris secundogeniti a successione patrum eadem subingressione vi, qua ipse patruus secundogenitus, idest frater defuncti, exclusus fuit a nepote, orto ex altero fratre natu maiore: sicque generali consuetudine Regni receptum testantur Afflictus (59), de Ponte (60), Anna (61), alique. Eodem repraesentationis iure filius sororis primogenitae excludit sororem secundogenitam. Nam Fridericus II. (62) feminas in linea descendenti & collaterali vocavit: proinde in *cit.* §. *filii autem* filias quoque comprehendit, atque hoc loco masculinum continet femininum (63).

§.XIX.

(57) Dec. 1.

(58) Consil. 125.

(59) Ad consil. in aliquibus n. 22.

(60) Lect. feud. 37.

(61) Allegat. 55.

(62) *Cit. consil. ut de successione*, & *consil. in aliquibus, de success. filior. comit. & baron.*

(63) Conf. Ursinum *de success. feud. part. II. q. 4. art. 3. n. 17.*

§. XIX. Deficientibus patruis & amitibus, vocantur collaterales quarto gradu constituti, nempe patruels, consobrini, & amitini. Horum nulla olim ratio habita est. Quamvis enim in Longobardia collaterales ad septimum usque gradum, tandemque in infinitum succederent; tamen Fridericus II. (64), ab iure communi decedens, successionem intra tertium gradum coërcuit. Primus Imp. Carolus V. an. MDXXXVI. (65) feudalem successionem ad quartum lineae lateralis aequalis gradum extendit, sed certa personarum designatione adhibita; nam admisit tantum patruels, modo & masculi sint, & per lineam masculinam a primo acquirente descendant: *Placet*, inquit, *ut feudalis successio extendatur ad fratres patruels provenientes & descendentes per lineam masculinam a primo domino & stipite feudi*. Quare frater patruelis, etsi masculus, & a masculo descendens, non succedit sorori patrueli, aut per lineam femininam, vel masculinam descendentem. Mens Caroli V. est, ut successor sit masculus, & a linea masculina descendat, atque is, cui succeditur, etiam masculus sit, & a masculo proveniens. Indulgentior postea fuit Philippus IV. an. MDCLV. (66), qui concessit, ut collaterales intra quartum gradum succederent, etsi masculi non essent, & porro ex feminis descenderent: *Quod succedant*, ait, *tam fratres & sorores, quam eorum filii utriusque sexus,*

(64) *Cis. consl. ut de successionibus,*(65) *Cis. Pragm. XII. de feudis.*(66) *Pragm. XXXIV. cod.*

us. Ita, sublato sexus discrimine, quod antea in filiis fratrum observabatur, non solum patruelles sive a masculis, sive feminis descendentes sibi invicem & sororibus, sed etiam sorores fratribus patruelibus, atque consobrini & amittini mutuo succedunt, modo ex eo latere defuncto coniungantur, unde feudum transmissum est.

§. XX. Tandem Imp. Carolus VI. Rex noster anno MDCCXX. (67) feudalem successiorem ad quintum gradum inclusive produxit. Ubi novum hoc ius prodiit, disputatum est, utrum collaterales quinto gradu positi a masculis descendere deberent, an sufficeret a feminis prognatos fuisse. Prius Fisci patroni in Regia Camera; posterius alii causae suae inservientes tuebantur. Nihil de hac re definitum est. Oborientibus enim eiusmodi quaestionibus, descendentes ex feminis admissi leguntur, transactione cum Fisco inita. Sed privilegium hoc sub Carolo Borbonio locum non habuit, uti constat ex Regiae Camerae posterioribus decisionibus, quibus quintus gradus prorsus excluditur; nec etiam collaterales quarto gradu remotiores ad transactionem admittuntur, ut olim fieri consuevit. Nunc itaque collateralium in feudis successio quarto gradu continetur.

§. XXI. Ceterum iure maritali nulla datur in feudis successio. Itaque nec vir uxori sine libe-

S

ris

(67) Tom. II. Privileg. in fin., & Pragm. XXXVII. de feud. edit. Cerven.

ris defunctae, neque haec vicissim marito succedit in feudo tam antiquo, quam novo, quum a primo acquirente non descendant, sed ad agnatos pertinebit, vel, his deficientibus, ad dominum redibit (68). Uno casu maritus admittitur, si ita diserte in investitura sit cautum. Ad rem Feudista (69): *Si femina*, inquit, *habens beneficium moriatur*, nullo modo succedit in beneficium maritus, nisi specialiter investitus fueris. Idem interpretes perhibent de feudo mere hereditario, concessio scilicet *pro se & quibuscumque heredibus*, quippe quod alodii naturam praesefert (70). Praeter hos casus nulla lege, aut consuetudine licet marito, uxore sine liberis decedente, dotale feudum sibi acquirere, ne alias domino noceat (71).

C A P. VIII.

De feodalium successorum qualitate.

§. I. **O**pportune nunc agendum de his, qui in feudis succedere possunt. Feodalium successorum haec esse conditio debet, ut & descendentes sint, & masculi, & iustis nuptiis suscepti, nec a successione per legem, propriam culpam, aut factum arceantur. Sane universae successionis fundamentum est agnatio, quum

(68) *II. F. 16.*(69) *I. F. 13.*(70) *Vid. Rhotium diss. de feudo hereditario §. 9.*(71) *Vultei de feud. lib. I. cap. 9. n. 247. Zasius part. VIII. cap. 70. aliique.*

quum nemo admittatur, nisi a primo acquirente descendat. In masculino autem genere praecipua succedendi ratio est posita. In quavis bene constituta republica viri maiori dignitate potiuntur; namque iis & perfectior est rerum cognitio, & sanctius consilium, & in hominum societate publice agendi maior facultas. Tandem ex iusto matrimonio progenitos cum civile ius, tum praesertim feudale (cui maximae curae fuit splendor & amplitudo familiarum) pro veris filiis agnoscit, ceteros repudiat.

§.II. Verum non omnes descendentes & iusti mares succedunt. Spectanda est feudi qualitas. In feudo *dividuo* descendentes ex aequo succedunt; in *individuo* maior natu ceteris antefertur. Sunt primogeniti primi paterni amoris deliciae, & quasi a natura ad familiam propagandam destinantur: nec eorum praelatio cedere invidiae secundogenitis debet, quippe non tam patris arbitrio, quam naturae beneficio tribuenda est, in cuius potestate fuit uni, non alteri privilegium hoc elargiri. Apud gentes tam praeas, quam posteriores primogeniturae ratio est habita (a). Quanti ea fuerit apud Hebraeos, neminem ignorare arbitror. Mosi sacerdotium, duae hereditatis partes, honor & auctoritas in

S 2

fra-

(a) De hoc argumento consule Freherum de *successione Principum in Primogenitis*, Goldastum *libris III. de Maioratu*, & *discurs. de iure repraesentationis in Primogenitura Imperii Germanici*, Schilterum *diff. de feudis iuris Francici*, Ludolfum *tract. de introductione iuris primogeniturae*, Spizium *diff. de successione in iure primogeniturae*, & Tiraquellum de *iure primogeniturae*.

fratres, iure primogeniturae nitebatur (1). Franci ad feuda omnia solos primogenitos vocarunt, rati hoc modo familias facilius conservari, ac elucere. In Longobardia feuda maiora iisdem delata sunt. Apud nos utrumque ius Francicum & Longobardicum in feudali successione viget. Primogenitus autem dicitur, qui primo natus est (b): nec interest, ante, an post feudum quaesitum ortus sit, quia successio tempore mortis spectatur. Apposite Ulpianus (2) ait, a Senatore procreatum eius filium esse, nec interesse, iam in senatoria dignitate constitutus cum susceperit, an ante dignitatem senatoriam.

§. III. Sunt quos a feudi successione lex arceat, ut feminae, naturales, adoptivi, clerici, monachi, item muti, surdi, mentecapti, alique imperfecti; alios vero pactum, ut sunt morgagnatici, excludit. De feminis ad feudorum successionem admittendis aut reiiciendis sequenti capite fuse disputabitur. Iam a feudo excluduntur naturales tantum (3), multoque magis alii ex illicita copula suscepti. Et quamvis naturales matri non illustri succedant in alodio (4), tamen non modo a paterni, sed etiam materni feudi successione repelluntur (5); non enim in hoc licet a civili ad feudisticum ius, & a rebus alodialibus.

(b) Varias de hac re quaestiones versat Zachias *lib. IX. QD. medico legal. q. 1. tom. II.*

(1) *Genes. cap. IV.* ibique Grotius.

(2) *L. V. D. de senatorib.*

(3) *II. F. 26. §. 4. vers. naturales.*

(4) *L. penult. C. ad SC. Orphis.*

(5) *Argum. cit. vers. naturales, & vers. mulier.*

libus ad feudales argumentari. In alodialibus naturalis tantum parentum in filios affectio attenditur; at feudales sanguinem purum integrumque efflagitant, ut ita antecessorum exemplo successores possint sine aliorum fastidio, & sine ulla sui ipsorum macula aulam Principis frequentare. Dominus dum feudum elargitus fuit, legitimum sanguinem spectavit, nec liberorum nomine naturales intellexit, sed eos tantum, quos lex, & feudalis dignitas admittit.

§. IV. Quid vero de legitimatis sentiendum? Inquit Feudista (6): *Naturales filii, licet postea fiant legitimi, ad successionem feudi nec soli, nec cum aliis admittuntur*. Haec verba interpretes complures (c) de quavis legitimationis specie intelligunt, quia aliud ab alio non distinguunt, nec possunt ex ullo alio iuris feudalis capite aliter explicari; quumque satis per se clara sint, non est opus confugere ad ius civile, maxime quod diversa sit in alodialibus, ac in feudalibus rebus ratio successionis. At magis est, ut Feudista accipiatur de legitimatis per oblationem curiae, aut generatim per rescriptum Principis, non item de legitimatis nominatim rescripto Principis, ut feudo succe-

S 3

dant,

(6) II. F. 26.

(c) Ayterus *program. de exclusione legitimatorum a successione feudali* contendit, legitimatos omnes a feudis excludendos. Idem de legitimatis per subsequens matrimonium tnetur Io. Godofr. Baverus *diff. de successione legitimatorum in feudis per nuptias exsule in feudis*. Confule etiam Io. Schneiderum *diff. de successione legitimatorum in feudis*.

dant, aut per subsequens matrimonium. Profecto ii demum naturales succedere possunt, quos diserte Princeps successionis feudalis capaces declaraverit, adhibito tamen agnatorum consensu, quorum ius quaesitum sine ipsorum consensu auferendum non est. Nec prodest aut facta in genere declaratio, aut natalium restitutio (7). Illa enim commode potest intelligi de rebus allodialibus, in quibus tantus non viget rigor; haec vero de sublata macula & turpitudine natalitatis. Hoc ergo sensu ait Feudista, filios naturales, licet postea fiant legitimi, ad successionem feudi nec solos, neque cum aliis admittere.

§. V. Quis vero subsequentis matrimonii favorem ignorat (8)? Eo quidem legitimati iura filii adquirunt, quippe fictione iuris nuptiae ad tempus conceptionis retrahuntur. Nec refert, patrem tempore mortis nuptias cum concubina contraxisse, tum quia illae consensu, non concubitu constant, tum quod pater iure suo utitur, quin ulli iniuriam inferat (9). Quid si vassallus filium e concubina suscepit, tum, hac relicta, legitimam duxit uxorem, ex qua alium genuit filium, mortuaeque uxore, concubinam duxit; uter praefereatur, iustus filius, an naturalis demum legitimatus? Quid alii sentiant, legitimatum anteferendum aio. Primum enim par ius utrisque competit, adeo-

(7) *Argum. d. tit. 26. §. 5. v. In generali.*

(8) *L. 10. & seq. C. de natural. liber.*

(9) *L. 24. §. ult. D. de damn. infect.*

adeoque frui debent pari successione, quae ex legitimatione promanat. Deinde legitimatus utrumque ius ad succedendum necessarium habet, & legitimi, & primogeniturae, primum quidem a lege, alterum a natura, quod a lege nequit auferri; adeoque praefendus est. Tandem capacitas succedendi spectatur tempore mortis & successionis, medium autem non nocet (10). Neque regeas ius filio iusto quaesitum. Sive enim spectes ius in re, nullum filius, patre adhuc vivo, in alode vel feudo ius habet, secus patri alienare non liceret, & duo eiusdem rei domini in solidum essent; sive ius in spe attendas, & hoc incertum est, quum exheredatione, aliave causa ab hereditate pelli contingat.

§. VI. Adoptivi insuper in feudum non succedunt (11). Dominus enim, dum feudum enlargitus est, spectavit vassalli fidelitatem, quae in satis ex eodem sanguine, non in adscititiis praesumitur, & generosam eius stirpem, unde generosa quoque soboles exsurgit. Nec integrum, vassallo est efficere, ut hi succedant, de quibus dominus non cogitavit, alium invito domino clientem obtrudere, feudi devolutionem impedire, atque agnatis etiam, si feudum sit antiquum, nocere. Verum quandoque adoptivi succedunt, si ita investitura sit cautum, vel aliquis auctoritate Principis adoptaverit ea lege, ut feudo nominatim succedat, cuiusmodi adoptio seniori, non agnatis nocet, quorum consensus

S 4

est

(10) L. 52. D. de legat. 2.

(11) Dist. lib. II. F. 1. 26. §. 4. v. adoptivi.

est necessarius, ne quaesito iure spoliarentur (12). Clara quidem esse debet Principis voluntas, cuiusmodi non esset, quod non ignoraret, vassallum, cum feudum acciperet, iam sibi filium adoptasse, aut suo rescripto adrogationem confirmasset, aut demum generali formula successionis capacem adoptivum filium declarasset. Haec enim omnia possumus aliter interpretari, nec necessario evincunt Principem consensisse.

§. VII. Clerici in feudis non succedunt (13), nec etiam quaesitum feudum retinere possunt. Ut enim tradit Feudista (14), *desit esse miles saeculi, qui factus est miles Christi, nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere officium*: quae generalis ratio minores quoque clericos comprehendit. Canones quoque vetant militantes Deo saecularibus negotiis se implicare. Non tamen feudi incapaces sunt; nam potest dominus clericos investire, ipsisque aut servitium remittere, aut per substitutum accipere. Quod de clericis, idem de monachis dicendum, qui non modo in feudo non succedunt, sed iam quaesitum amittunt, ob eandem scilicet rationem, quod mundanis rebus abrenuntiassent intelliguntur, seque impares reddiderunt obeundis officiis propriis vassallorum, illis potissimum, quae ad militiam pertinent. Excipiuntur Equites Hierosolymitani, qui succedere in feudum possunt. Ratio enim, quae clericos & monachos excludit, in

(12) II. F. 11. & 39.

(13) II. F. 26. *qui clericus II. F. 21. 30. & 36.*

(14) *Cit. l. 21.*

in his non obtinet, quippe qui pro susceptae vitae ratione aptissimi ad militandum censentur, immo pro orthodoxae fidei defensione, atque incremento militare tenentur. Quid vero dicendum de clericis, & monachis, qui habitum deposuerunt? Interest, num re adhuc integra, hoc est iure alteri non quaesito, a clericali vel religioso statu discesserint, nec ne. Priori casu succedunt, quippe feudum a domino, aut ab agnatis quaesitum non est, veluti si assumerint & deposuerint habitum, vivo adhuc patre. Posteriori autem non succedunt, quum ex postfacto, idest ad priorem statum redeundo, auferri non debeat ius domino, agnativae iam quaesitum (15).

§. VIII. A successione feudi excluduntur etiam qui ob vitium corporis vel animi sive a natura, sive ex accidenti contractum nequeunt militaria servitia praestare, uti sunt mutus, surdus, caecus, claudus, vel aliter imperfectus (16), item furiosi, & mentecapti (17). Anne huiusmodi imperfecti adquisitum feudum amittunt, si vitium supervenerit? Ita stricta iuris ratio postulare videtur; Feudista enim generalem tradit regulam, quae similes personas feudi incapaces declarat (18), & generalem affert rationem, quia nequeunt servire; proinde feudum retinere nequeunt, quum tale vitium superveniens impedimento sit, quominus debita servitia

(15) I. F. 21., II. F. 26. §. 4. & II. F. 30. & 36.

(16) I. F. 6. §. ult. & II. F. 36.

(17) Argum. d. tit. 6.

(18) D. tit. 6.

ria praestentur. Summo tamen iuri acquitas anteponenda est, quae suadet feudi retentionem; eaque facilior est, quam adquisitio, spectatis praesertim hodiernis moribus, quibus feuda plerumque emta, non gratis quaesita sunt, ac servitium praestari per substitutum potest.

§. IX. Nonnumquam a feudali successione removentur filii legitimi & naturales, vi conventionis, seu potius specialis legis, quae eandem confirmavit, videlicet filii nati ex matrimonio morganatico, quod hoc pacto contrahabatur, ut filii ex eo progeniti patri non succederent, sed munere sponsalicio, aliave re contenti esse deberent. De eo sic Feudista (19): *Quidam habens filium ex nobili coniuge, post mortem eius non valens continere, aliam minus nobilem duxit... ea lege, ut nec ipsa, nec filii eius amplius habeant de bonis patris, quam dixeris tempore sponsaliorum... Hic filiis ex ea susceptis decessit. Isti in proprietatem non succedunt, sed nec etiam in feudo, etiam aliis non extantibus: qui licet legitimi sint, in beneficio minime succedunt. Videri potest hoc pactum & naturali rationi, quae filios ad parentum successionem vocat, & feudi naturae contrarium, quod vassallo concessum est, ut, eo mortuo, illud habeant filii, in quorum idcirco detrimentum nihil pater pacisci potest. At in proclivi responsio est. Consuetudo, quae vim legis habet, tale pactum & probavit, & iuste probare potuit. Iuris civilis est definire, qui debeant, aut possint in feudo*

feudum succedere, ex iis nempe, quos naturalis ratio ad successionem vocat, quosque naturale ius non demonstrat. Sed iam plura desino; quum de matrimonio ad morganaticam, quod in Germania potissimum viget, & morganaticorum liberorum successione, Germani iuriconsulti Henricus Linck (20), Gabriel Schwederus (21), Marcellus Riccius (22), ac plerique omnes, fusc & ornate differuerint.

C A P. IX.

De feminarum successione.

§. I. **C**onsuetudines feudales in conservandis familiarum, agnationum, & gentilitatum iuribus non Romanas modo leges imitatae sunt, sed longe superarunt. Mortuo enim sine masculis vassallo, ad feudum non feminas, sed agnatos vocarunt, atque his deficientibus ad dominum reverti voluerunt (1). Ideo feudales heredes non solum descendentes, sed etiam masculos esse oportere diximus. Sane in feudis spectatur voluntas concedentis, & causa, ob quam dantur, ideoque iniuria feminae se paterno feudo excludi queruntur. Liberalitatis suae pignus conservare voluit dominus inter eos, qui ex primi acquirentis familia forent masculi, non per eas discursur.

(20) *De matrimonio lege Salica contracto.*

(21) *Diff. de matrimonio ad morganaticum.*

(22) *Diff. de matrimonio ad morganaticam donationem contracto.*

(1) I. F. 1. §. 3., I. F. 8. §. filia, I. F. 13. §. est clientulus, I. F. 24., II. F. 2. §. ult., & II. F. 30.

fcurrere, quas mulieres nubendo propagavissent. Deinde feminas obeundis muneribus vassallorum impares sexus imbecillitas facit. Debent vassalli consiliis, factisque Principem adiuvere, vitamque, si necesse sit, pro eo in discrimen obicere, assidue in eius aula versari, controversias feudales diiudicare, atque alia praestare; at iis praesidiis feminae sunt destitutae, quae ad haec accurate exsequenda necessaria sunt. Non habent rei bellicae scientiam, non animi fortitudinem, ac robur in periculis ineundis & superandis, non in negotiis secrete tractandis, pruden-terque expediendis usum, quae promptae adeo sunt ad arcana pandenda, mutandumque consilium. Tandem eas dedecet in virilibus officiis occupari, in aula, castrisque versari, sed secretior domi recessus ad pudorem servandum, ac familiam & rem familiarem curandam multo ad- commodatior est (a).

§. II. Adeo a feudali successione submoven- tur feminae, ut nec succedant, etiamsi investi- tura sit *pro se, & heredibus*; vox enim *heres* in iure feudali marem, non feminam designat (2). Sane Principes bellis lacefsiti, dum feuda con- cedebant, de masculis ad bella idoneis, non de

fe-

(a) Hae rationes displicent Garzonio *tract. de feminis ad feuda recipiendis vel non*, quia eiusmodi vitii non semper femina laborat, eaque in masculis etiam inveni- ri possunt, veramque ipse rationem promit, quod sic feudorum dominis placuit. At cur ita placuit, nisi ob eas, quas recensuimus, rationes? Et licet nonnullae ex iis deficerent, ceterae tamen remanent.

(2) *I. F. 13. §. nisi clientulus, & II. F. 26. §. ult.*

feminis cogitabant. Idem ius est, si investiturae clausula sit, ut *mares & feminae succederent*; namque masculi praeferuntur. Nec interest, francum sit feudum, an emtitiu. Quamvis enim feudum francum sit a militari servitio immune, tamen ratio, quae feminas excludit, non est solum servitium, sed consulere seniori, secreta reticere, & alia, quae a feminei sexus imbecillitate aliena sunt: nec, una cessante ratione dispositio iuris corrui (3). Pari modo excluditur a feudo emtitiu (4), quippe quod licet pecunia comparatum sit, naturam veri feudi non amittit, quae feminas repellit, nisi secus in investitura sit pactum (5). Praeterea alia est qualitas pecuniae numeratae, alia feudi ea comparati. Non solum feminae, verum etiam masculi ab ea descendentes feudo excluduntur (6). Quum enim subrogatum sapiat necesse sit naturam eius, in cuius locum subrogatur, qui potest filius in locum matris subrogatus, eiusque iura repraesentans feudo succedere, a quo mater ipsa exclusa est? Nullum matri ius fuit in feudo, nullum proinde ad filios potuit transmittere (7), ne successor meliori conditione utatur, quam defunctus ipse habuit (8). Adhaec dominus dum feudum dedit sanguinem

&

(3) L. 83. D. de heredib. instit.

(4) II. F. 36.

(5) Vid. Ludov. Vitalem var. lib. II. cap. 30. n. 4.

(6) F. F. 1. §. 3. II. F. 11.

(7) L. 54. D. de R. I.

(8) L. 143. D. eod.

& genus vassalli elegit, quod a patre, non matre descendit: nec in iure novum est, beneficium generi posterisque datum, ad eos tantum coërceri, qui ex masculis procreati sunt (9).

§. III. Duæ exceptiones iure feudali traduntur de feminarum successione. Prima, si feudum femineum sit, idest a femina primum adquisitum; namque si a masculo primum adquisitum postea ad feminam pacto transiit, improprie *femineum* adpellatur. In utraque feudi specie femina succedit, sed maribus non extantibus, nisi investitura cautum sit, ut filii & filiae aequè succederent; quum pacta contractibus legem dicant. Iam vetus est de feudo femineo controversia, an masculis deficientibus feminae succederent, etiamsi pactum de ipsis admittendis investiturae adiectum non sit. Quidam affirmabant, feminam in feudo femineo non succedere, nisi speciali pacto exprimatur. Sed scite Obertus & Gerardus (10) illam deficientibus masculis admitterunt, quamvis nihil de ea re convenisset: quorum vero sententia obtinuerit, non satis liquet. Nobis probatur Oberti & Gerardi sententia, tum quia celebriores erant iurisperiti, tum quia magno est veritatis argumento eorum consensus, quos alibi (11) de feminarum successione dissensisse scimus; tum demum quia validioribus ipsi, quam

(9) *L. 13. D. de munerib. & honorib., L. 1. D. de iur. immen. Conf. de Marinis tit. XI. de feud. femin. n. 8. & Pistorium lib. II. QQ. cap. 34. n. 5.*

(10) *II. F. 30.*

(11) *II. F. 51. §. 3.*

quam adversarii rationibus nitebantur: quando enim femineum est feudum, facilius migrare potest ad feminas, quam quando a masculo primum acquiritur, quia vel primam sui originem habuit, quae iuris ordinarii regulis non congruebat. Praeterea dominus, qui in concessione feudi femineam qualitatem adprobavit, in successione postea reprobare nequit, quia feminis ius ex prima investitura quaesitum auferendum non est, nisi iusta de causa. Quid quod Feudista (12) diserte filiam succedere vetat, excipitque, *nisi ex pacto, vel nisi sit femineum*; quae distinctio vitiosa esset, si pacto opus esset, ut femina in feudo femineo succederet?

§. IV. Altera exceptio est, si in investitura conventum sit, ut feminae possint succedere (13); siue pactum sit expressum, siue tacitum, modo sit eiusmodi, ut nulla de voluntate contrahentium moveri quaestio possit. Quod intelligendum est, masculis deficientibus; repellitur enim femina a successione, donec masculus superest a primo acquirente descendens (14). Iam principii loco statuendum est, quum de feminis ad feudi successionem admittendis disputetur, imitandos nobis esse feudistici iuris auctores, qui nisi res admodum clara esset, contra illas respondere consueverunt (15), utpote quibus refragantur generalis iuris praecepta. Quare si feudum

(12) *II. F. 50.*

(13) *II. F. 11. & 50.*

(14) *II. F. 17.*

(15) *Argum. lib. II. c. 17.*

datum sit ea lege, ut certa femina succedere possit, ipsa dumtaxat, non item eius descendentes admittentur. Idem adfirmandum, si filiarum mentio in investitura sit facta; cum enim ea res ordinario iuri adversetur, recte dicemus earum appellatione neque neptes contineri, neque descendentes alios, sive feminae sint, sive masculi: cui & ea ratio accedit, quod filiabus non nisi sexus officiat; earum autem descendantibus & illud oblit, quod in alia familia inveniantur. Idem quoque sentiendum est, si feudum sit datum *pro filiis & filiabus*. Quamvis enim ob orationis nexum eadem videatur capienda interpretatio filiorum, atque filiarum; tamen cum filiorum nomine nepotes etiam, pronepotes, & deinceps intelligere consentaneum sit naturae feudorum, ab ea vero abhorre tam lata filiarum appellatio videatur, parum movere nos debet accuratior quaedam loquendi ratio, quae, ut simili sensu filii & filiae accipiantur, postulare videntur. Quod si feudum concessum sit *pro masculis & feminis*, vel ut *masculi & feminae* succedant, ea videtur capienda interpretatio, qua simul masculi & feminae admittantur, quum perspicua sint pacti verba, & tamen alia recepta est, ut non nisi masculis deficientibus locus feminis fiat (16); qua nempe, quo minus fieri poterat, a praescripta iuris communis discedere voluerunt. Itaque ut simul sine discrimine sexus suc-

(16) II. F. II. & 17. Conf. Strykius *diff. de successione in feud. mascul. & femin. concessa*.

succedere valeant, clariora verba desiderantur, vel ut feminae una cum masculis, vel ut feminae sicut & masculi admittantur, aut alia his similia (17).

§. V. Femina itaque a masculo excluditur, & non nisi eo deficiente succedit. Excludi significat, si, quum feudi successio deferatur, masculus & femina concurrant. Anne femina semel quaesito feudo, ob enatum postea masculum, privanda est? Profecto si ea ob defectum masculorum admissa est ad successionem, feudum non amittet, quia deinde masculus extiterit, sed ad vitam usque retinebit. Feudista enim (quod profecto aequissimum est) de tempore delatae successionis accipiendus est, quo scilicet quaeritur, quis eius capax habendus sit, non de tempore, quo feudum successionis iure iam ad aliquem pervenisset (18). Id etiam in hereditatibus observatur, ut maxime illud tempus spectetur, quo deferuntur, & adquiruntur (19): ac si semel fuerint adquisitae, auferendae non sunt, quod alius deinde existat, qui, si antea extitisset, praeferrere aliis debuisset (20). Itaque expectandum est, ut successio feudi a femina quaesiti rursus deferatur, tuncque si masculus & femina existant, ille erit potior, quamvis forte

T in

(17) *Argum. lib. II. t. 104. edit. Cuiac.*

(18) *Argum. lib. I. t. 17. & t. 51. §. 3.*

(19) *L. 49. §. 1. D. de hered. instit., l. 2. §. 6. D. de suis & legit. heredib., & §. 6. inst. de legit. agnator. success.*

(20) *Argum. l. ult. D. de pact., & §. 8. inst. de heredit. quae ab intest. deferunt.*

in alia linea inveniat (21). Etenim quod dicitur, feudum in unam lineam ingressum non nisi ea prorsus extincta ad alias lineas transire, verum est, quando cetera sunt paria, idest, omnes aequae capaces sunt succedendi, & tantum ratio propinquitatis habetur. At vero in hoc casu ratio sexus praevalet, ideoque feudum in lineam femineam ingressum, in qua nulli masculi inveniantur, sed tantum feminae, transibit ad aliam, in qua sit masculus. Id etiam confirmare videtur Feudista (22) hac proposita specie: Titius feudo pro se, ac heredibus suis masculis, vel, his deficientibus, feminis investitus, una tantum superstite filia decessit, quae in dotem marito feudum dedit, relictisque duobus filiis obiit, quorum alter duas filias reliquit, alter filium. Oborta inter feminas & masculum controversia de feudi successione, pro masculo pronunciatum refert: *Non enim, inquit, patet locus feminae in feudi successione, donec masculus superest ex eo, qui primus de hoc feudo fuerit investitus.* Si ex investitura contrarium appareat, de linea, in qua sola femina existat, in aliam, in qua masculus inveniat, feudum non transibit, ut est in specie, quam idem Feudista (23) proponit.

§. VI. Quaerunt feudistae, an femina semel per masculum ab acquirendo feudo repulsa semper exclusa intelligatur. Ea quidem, existente masculo,

num.

(21) *II. F. 51. §. 3.*

(22) *II. F. 17.*

(23) *II. F. 18.*

numquam succedit; at, illo deficiente, ad successionem admittenda est. Quum enim tempus delatae hereditatis spectandum sit, sequitur, ut si iterum deferatur, nullusque sit masculus, eadem femina, quae olim fuit exclusa, nunc admittatur. Profecto nihil commune habet primum illud tempus cum altero; nam de ea re disputatur, quae toties defertur, quoties vassallus decessit, quaeque certam legem & naturam initio accepit, eo usque duraturam, donec ad suam causam, idest ad dominium, revertatur. Quum plures ordine sequi debeant acquisitiones, & quidem inter se & temporis, & personarum ratione distinctae, singulae considerandae sunt (24): quod liquet iis Feudistae (25) verbis: *Donec masculus supersit, item masculis existentibus excludi feminas, masculis deficientibus eas admitti*. Conditio, quae his formulis inest, saepe existere, saepe deficere potest, ideoque prout existat, vel deficiat, admittendae, vel submovendae sunt. Quare ius ab ipsis amissum ideo potest reviviscere, quia eius excitandi causa nascitur, supradicta nempe conditio. Quamquam non amissum, vel extinctum hoc casu dici debet, sed potius sopitum esse, aut cessavisse, uti propositis exemplis ratiocinatur Paullus (26). Immo si proprie loqui velimus, ne delatum quidem dici potest, quia masculus impedimento fuit, quominus feminae deferretur, alioqui quod de

T 2

ea

(24) *Argum. l. 23. §. 1. D. de acquir. rer. domin.*

(25) *l. F. 8. §. 2. II. F. 17. & 39.*

(26) *L. 98. §. 8. D. de solut. & liberat.*

ea quidam defendunt, idem de agnatis dicere deberent, quos simili modo excludendos, existentibus nimirum filiis, vel adgnatis coniunctioribus, aut admittendos illis deficientibus, iure feudali traditum est (27). Nec obstat Feudista (28), qui scribit: *Quin etiamsi quis eo tenore feudum acceperit, ut eius descendentes masculi & feminae illud habere possint, relicto masculo, ULTERIUS feminae non admittuntur.* Omnis argumenti vis in *eo* ulterius est posita. At ibi non alia sententia traditur, quam supra proposita, aliisque iuris locis confirmata, feminas scilicet non admitti, nisi deficientibus masculis (29), non autem ea quaestio tractatur, an semel a masculo exclusae, semper exclusae intelligantur. Nec ulli negotium faceffat verbum *ulterius*. Ut enim omit-tam, feudaliū consuetudinū auctorem non ita castigat ac proprie locutum fuisse, illum eundem tractum temporis denotat, quem verba praecedentia *relicto*, seu *superstite masculo*, quae significant, quotiescūque vassallus decesserit superstite herede masculo, toties, excludi feminas; & contra quotiescūque defuerint masculi, toties feminas admitti. Haecenus dicta de feminarum successione in feuda spectant ius commune. Quae vero speciatim iure Regni nostri de feminis in defectum masculorum admit-tendis, deque succedendi ordine inter eas, sunt cauta, iam supra cap. VI. & VIII. praecoccupavi-mus. Actum hic agere nec vacat, nec lubet.

CAP.

(27) *I. F. I. §. 4., I. F. 8., II. F. 11. & 50.*(28) *I. F. 6. §. 1.*(29) *I. F. 8. v. filia, & tit. 17.*

De feudi alienatione.

§. I. **A**lter constituti feudi acquirendi modus est alienatio. Olim licuit vassallo totum, vel partem feudi, inconsulto domino, alienare. Primus Imp. Lotharius Saxo an. MCXXXVII. (1) in futurum interdixit feudi alienationem sine domini consensu. Inde Fridericus I. qui anno MCLIV. imperator fuit renuntiatus, non modo alienationes vetuit in futurum, sed etiam eas, quae antea factae fuissent, irritas declaravit (2). Id aequissimum ius est; iniuriam namque domino vassallus infert, feudum sine illius venia alienando, quum eiusdem beneficium aspernari, inque sui locum alium vassallum forte etiam incognitum, minusve dignum, aut acceptum substituere intelligatur, idque non sine domini, quin & imperii detrimento (a).

§. II. Alienationis nomine venit omnis actus, quo utile feudi dominium transfertur, ut venditio, donatio, permutatio, emphyteusis, libellus, datio in solutum; item viam munire ad eam possit, ut est pignus, aut deteriorem efficere causam proprietatis, ut servitus, vel quodcumque gravamen. Prohibetur itaque *consultum*, id est

T 3

pi-

(1) II. F. 52.

(2) II. F. 55.

(a) Plura de hac re tradit Christian. Thomasius *diff. de causis prohibita alienationis feudi*, qua multos Feudistarum naevos demonstrat.

pignus (b), & hypotheca (c), quia ius in re constituitur, & debitore non solvente, potest creditor pignus distrahere (3); quae ratio locum habet in omni pignore speciali & generali, tacito & expresse, iudiciali & conventionali, traditione perfecto, ac sola conventionione constituto (4). Ræste servitutem feudo vassallus imponit; at ea res domino non nocet, quum ad eum feudum revertitur: eandem autem acquirere potest (5). Dos etiam inter prohibitaæ alienationis species refertur, si pater, vel extraneus feudum in dotem mulieri dare velit (6); hoc enim modo præter omnem utilitatem dominium in accipientem

(b) Pignus a Feudista II. F. 8. §. 11. *consultum* vocatur, quia eo magis sibi consulit creditor, quam nuda chirographi traditione: *Nec pignus*, inquit, *quod CONSULTUM dicitur, fieri potest ex feudo*. Næ labuntur qui pro *consultum* legunt *constitutum*, inter quos Struvius *Synagm. iur. feud. cap. XIII. §. 7.*

(c) Sunt qui hypothecam in feudo constitui posse contendunt, quin contra legem alienatio facta intelligatur. Ita Baldus in II. F. 57. aliique permulti. Sed quum ius in re sola conventionione constituatur, quumque hypotheca solo nomine differat à pignore, profecto ut ius feudale pignus prohibuit, ita etiam hypothecam prohibuisse videtur: Conf. Vulteiurn *lib. I. de feud. cap. 10. n. 54.*, & Duker. *de latinit. Istor. ad cap. LVII.*

(3) *Tot. tit. D. de distr. pignor.*

(4) II. F. 8. Conf. Io. Michaël. Rotermundi *diff. de feudi oppignoratione non nisi ex consensu domini directi valida*, & Iust. Henning. Boëhmerum *diff. de hypotheca feudali expresse*.

(5) II. F. 8. §. 1. & tit. 28. v. *si vassallus*. Vid. Georg. Gottlieb. Siegel *diff. de vera servitute a vassallo feudo imposita*.

(6) II. F. 9. §. 1.

tem transfertur (7), quod quidem facile ad extraneos successores aliquando venturum est, & fortasse numquam ad dotantem reversurum. Non item, si ipsa mulier feudum sibi in dotem constituat (8); tum quia dominium adhuc retinet (9), tum quia facilius nubere potest, si feudum marito tradat, atque nupta adhuc feudo frui videtur, quum eam maritus alere teneatur: quam utramque utilitatem spectare dominus censetur, quum feudum feminis elargitur, maxime quod post parentum obitum communes liberi illud sint habituri, illi videlicet qui ad feudi successionem vocantur. Num vero, & quatenus alienationis nomine subinfeudatio, & refutatio contineantur, infra suis locis explicabitur.

§. III. Certae poenae sancitae sunt tam in vassallum, qui feudum, inconsulto domino, alienaverit, quam in emtorem, ipsumque tabellionem eiusmodi instrumentum conficientem. Si vassallus feudum contra legem alienet vel in totum, vel pro parte, illud in commissum cadit, & ipso iure domino aperitur (10), qui proinde illud vindicare poterit, vel condicere conditione ex lege adversus quemcumque possessorem (11). Pretium etiam, quod accepit, amittet; nam recte cum eo agit bonae fidei emtor ad id re-

T 4

pc.

(7) L. 7. §. 3. D. de iur. dot.

(8) II. F. 13. & 17. Conf. Paul. Christian. Schroeterum de feudo ab uxore marito in dotem dato.

(9) L. 75. D. de iur. dot., & l. 30. C. eod.

(10) II. F. 38.

(11) II. F. 55.

petendum (12). Dico *bonae fidei*; pretii enim repetitio deneganda est ei, qui mala fide comparaverit [13]. Hinc habes poenam, cui emtor contra legem subiicitur; quam non declinabit, quia nominatim sibi de evictione confusult, quum ita contrahendo particeps evaserit eiusdem delicti, & nullius prorsus momenti contractum gesserit. Pretium vero non venditori, sed fisco cedit; alioquin ille nullo modo puniretur, & contractus lege reiectus effectum produceret delinquenti proficuum. Tabellio etiam, qui sciens instrumentum alienationis confecit, officii amissione, infamia, & manus amputatione punitur (14).

§. IV. Iam dominus feudum contra legem alienatum repetit adversus quemcumque possessorem, quin huic iustus titulus & bona fides prodesse queat. Num praescriptio possessori aliquando proficiat contra seniore male alienatum feudum repetentem, disputatur. Io. Andreas (15) alique arbitrantur, praescriptionem etiam triginta vel quadraginta annorum domino non obstat. Contra Struvius (16) putat, eum qui a vassallo sine consensu domini feudum bona fide coëmit, triginta annis adversus dominum praescribere; possessorem vero malae fidei praescriptione immemorabili se tueri. Ro-
sen-

(12) *II. F. 52. & 55.*(13) *Argum. l. 27. C. de evict., l. 7. C. commun. usri*(14) *Cit. l. 52. & 55.*(15) *In II. F. 40. §. praeterea.*(16) *In Syntagm. iur. feud. cap. 13. §. 10.*

senthalius (17) tradit, utile feudi dominium annis triginta adversus dominum praescribi. Equidem sentio, nullam domino praescriptionem ob stare. Id enim in libris feudorum (18) generatim statuitur. Praeterea ibidem (19) ratio traditur publicae utilitatis, atque illa iuris regula commemoratur, quod initio non valet, non debere tractu temporis convalescere. Illud non negaverim, alienati feudi possessorem tunc uti posse praescriptione triginta annorum adversus dominum, quum non modo illud possederit, sed etiam eius nomine praestiterit domino, alienationem non ignoranti, servitia: quo casu rati habitatione videtur confirmata alienatio, atque eadem fere ratio obtinere, ac in eo, qui rem alodiam tamquam feudalem per triginta annos possedit, suoque nomine servitia domino praestitit (20).

§. V. Ad feudum itaque rite alienandum domini consensu est opus (21): nec refert ante, an post consensus intervenerit, quum in arbitrio domini sit, quando ei libuerit, renuntiare iuri suo; item expressus sit, an tacitus, modo talia argumenta concurrant, ex quibus cum consensisse pateat. Tale autem non est, quod sciverit feudum alienari, nec contradixerit (22);
nam

(17) *De feudis cap. 9.*

(18) *II. F. 40. & 55.*

(19) *Cit. 1. 55.*

(20) *II. F. 26.*

(21) *Cit. 1. 52. & 55.*

(22) *Argum. l. 8. §. 15. quib. mod. pign. vel hypoth. solv.*

nam ideo tacuisse censendus est, quia se adversus quemlibet posse iure suo experiri sciebat (23). Neque confirmata alienatio putanda est, quamvis silentium eius usque ad mortem perduraret; ius enim ipsi statim acquisitum est, ideoque in heredes transmittitur, praesertim quod de re agitur, quae revertitur ad pristinam causam (24): quo fit, ut licet dominus vivo alienante feudum non petierit, eo tamen mortuo, possit. Anne sufficit futuram alienationem domino denunciare, eiusque consensum exquirere, aut conditionem inferere alienationi, *si dominus consenserit*? Primum negandum est, quia leges consensum desiderant, proinde expectandus est. Alterum vero hoc sensu adfirmandum, quatenus cum vassallus tam aperte profiteatur nolle dominum suum offendere, eiusque adhibere consensum velle, dignus venia videtur. Quod si plures sint domini, omnes debent consentire, quique non consenserunt, poterunt iure suo uti (25). Nec domini modo, sed etiam consensus agnatorum est necessarius, ut a revocando feudo removeantur (26), eodem scilicet modo, quo diximus de domino: non solum autem ipsi, qui consenserunt, verum etiam filii revocare feudum prohibebuntur.

§. VI. Perfecta itaque intelligitur alienatio, si dominus, & agnati omnes consentiunt. Si
do.

(23) *Argum. d. l. 8. §. 15.*

(24) *Argum. l. 27. §. 2. D. de pact.*

(25) *II. F. 38. §. & ideo.*

(26) *II. F. 26. §. 5. & II. F. 39.*

dominus consentiat, agnati non item, quantum ad dominum pertinet, alienatio valebit, sed quantum ad agnatos, feudum obnoxium est revocationi. Si contra non dominus, sed soli agnati consentiant, adfirmo, nisi adpareat eos fraudis fuisse participes, iure suo non excidisse, quia ipsi fecerunt, quod ad se pertinebat, & praesumuntur sub ea conditione consensisse, si dominus quoque consenserit. Haec autem praesumptio nec in alienante, nec in eo, cui facta sit alienatio, admitti potest: nam ille debebat domini consensum explorare; hic vero, si sciebat rem esse feudalem, ab ea comparanda se abstinere, donec dominus consensisset.

§. VII. Consensus domini in alienando feudo est stricti iuris, quippe commune ius evertitur. Hinc a casu expresso ad non expressum haud extenditur. Nempe (I). Non porrigitur *de persona ad personam*, ut si dominus adensus sit, feudum Titio alienari, vassallus Mevio alienare nequit, ne senior alium quem velit vassallum habere cogatur. (II) Nec *de contractu ad contractum*, veluti si datus sit adensus vendendi feudum, nequit donari, oppignerari, permutari, aliove modo alienari, quamvis contractus sit eiusmodi, ut minus domini conditio laedatur. Ita concessa potestate vendendi feudum, non intelligitur datum etiam ius pignori, vel hypothecae subiiciendi, licet pignus & hypotheca minor sit, quam venditio. (III) Nec *de tempore ad tempus*; nempe si dominus alienandi veniam ad certum tempus concessit, eo elapso, expirat, quum temporis definitio hinc necessariae condi-

ditionis vice sit. Sic etiam adensus super contractu faciendo datus ad factum non extenditur, etsi ratihabitione retrotrahi possit. (IV) Nec tandem *de re ad rem* protenditur. Ita si vassallus, consentiente domino, unum vendidit feudum, alterum eiusdem conditionis vendere nequit.

§. VIII. Nunc patrium ius de alienatione feudi persequor. Rogerius I. Rex noster (27) interdixit feudatariis tam laicis, quam ecclesiasticis, immo etiam *principibus suis* (qui tunc erant Rogerius dux Apuliae, Ansfusus princeps Capuae, & Tancredus princeps Tarenti) feuda, & iura regalia alienare, vel minuere. Venerat quidem Imp. Lotharius Saxo omnem feudi alienationem (28); at eius constitutionem in Regno Siciliae vim legis habere non sivit Rogerius Lothario insensissimus. Deinde Fridericus II. (29) feudum alienari prohibuit, exceptis excadentiis, sine Regis adsensu, facta cuique copia resiliendi a contractu. Idem ius sub Andegavensibus & Aragonensibus viguit, ad nostra usque tempora.

§. IX. Adsensum in alienatione feudorum Reges nostri a Rogerio I. usque ad Ferdinandum Catholicum impertiti sunt. Ab hoc autem ad Carolum Borbonium Regno nostro in provincia formam redacto ob Regum absentiam praefuerunt Proreges, qui adsensum in feudis alienandis

(27) *Const. scire volumus de iurib. rer. regal.*

(28) *II. F. 52.*

(29) *Const. divinae memoriae de revocat. feudor.*

dis vice regia concesserunt . Primus Carolus V. (30) eorum potestatem coërcuit , quippe quosdam excepit casus , in quibus feuda , inconsulto Rege , alienari vetuit . Nempe (I) Si alienatione bona feudalia ad ecclesiam vel monasterium devenirent ; tum enim Regis ipsius venia est opus , ne feudo in manus mortuas translato , ius devolutionis impediatur . (II) Si vassallus legitimo successore careat , eo videlicet quem leges Regni ad successionem vocant : quo casu quum alienatio praeiudicium inferat Regi , expressa eius voluntas requiritur . Id autem intelligendum , si vassallus successorem omnino non habeat , nec habere possit , veluti ob decrepitam aetatem , vel naturale ad liberos gignendos impedimentum ; nam si quodammodo filios habere queat , etsi actu non habeat , pragmaticae locus non erit (31) . Anne vim habet pragmatica , quum legitimus successor alium post se successorem habere nequeat , veluti si is ea infirmitate , aut impedimento detineatur , ut liberis procreandis impar sit ? De Ponte (32) hoc etiam casu pragmaticam obtinere putat , quia idem est non habere successorem , atque habere successorem soboli gignendae haud idoneum , sicque in R. Camera iudicatum refert . Contrarium docet Rovitus (33) , propterea quod quum pragmatica prohibitionem includat adensus concedendi , ad alios

ca-

(30) *Pragm. 4. de feudis .*

(31) *Rovit. in d. pragm. 4.*

(32) *De potest. Prereg.*

(33) *Cit. loc.*

casus non expressos producenda non est; in ea autem nihil cavetur de successore successoris, sed de primo tantum sermo habetur. Mitto alios in laudata pragmatica expressos casus; quum hodie omnis alienatio feudi a nutu ipsius Regis pendeat.

§. X. Regius pro alienando feudi adensus olim in Collaterali Consilio, nunc in Regali Camera S. Clarae expeditur. Antiquitus quidem adensus alienandi concedebatur verbo *fiat*. Primus Ferdinandus Catholicus (34) omnem ei fidem denegavit, nisi in *formam* R. Cancellariae redigeretur, hoc est, in eius Regestis describeretur, & privilegium sigillo Regis muniretur; idque cautum, ut fiscus feudatarios cognosceret, feudalìa ab iis onera exigeret, & devolutionis casum non ignoraret. Inde Philippus II. (35) expeditum adensum intra biennium in formam Cancellariae redigi, atque registrari iussit. Si biennium elabatur, & signa deficiant, adensus corrui, uti cavit Carolus V. (36). Nunc impetratus alienandi adensus in quinternionibus R. Camerae describendus est. Debent autem contra-hentes intra tres ab adensu impetrato menses alienationem perficere per scripturas publicas, quibus exactis contractus nullius est roboris, novoque proinde adensu est opus, ceu statuit Prorex de Toletto (37). Huius iuris ea reddi ratio

(34) *Pragm. I. de fide memorialium.*

(35) *Pragm. III. eod.*

(36) *Pragm. II. eod.*

(37) *Pragm. X. de feudis.*

tio potest, quod saepe ex longo tempore personarum qualitates, & *circumstantiae* mutari solent, idque Rex ignorare non debet, ne quid fiat in praeiudicium supremi dominii.

§. XI. Postremo loco opportune de regio assensu in dotario, & dote agendum. Dotarium, seu dotalitium iure feudali est *tertiaria*, idest tertia pars bonorum baronis, post eius mortem uxori debita. Uxorem dotarii usumfructum, non dominium consequi cavit Guilielmus I. (38). Postea Carolus II. (39) statuit, dotarium uxori etiam indotatae deberi, eamque, viro relicto filiis mortuo, dotarii usumfructum adquirere, ac si secundis nuptiis abstinuerit, una cum filiis etiam proprietatem virilis partis. Hodie antefatum regitur ad normam *pragmaticae* 1. de *donat. propt. nupt.* sive de feudo, sive alodio agatur (a). Iam vero licet baroni sine regis assensu dotarium uxori constituere. Rogerius I. (40) cavit, ut si baro tria feuda habeat, in uno ex iis dotarium uxori constituere possit; si duo, vel unum, dotarium in pecunia constituat; si plura tribus habeat, in uno etiam adsignet, modo non constituat in illo castro, unde baronia, vel comitatus nomen assumit. Inde Fridericus II. (41) decrevit, ut si baro duo feuda possideat, in uno ex iis dotarium sine licentia Regis

(38) *Const. mulier de dotariis constituendis.*

(39) *In capitulo mulier dotarium.*

(40) *Const. si quis baro de dotario constituenda in feudis & castris.* (41) *Const. licentiam de dotibus.*

(a) Confer de hac re nostra *Elementa iur. privat. Neap. part. II. cap. 7.*

gis constituat ; si unum & dimidium , in dimidio ; si unum dumtaxat , in pecunia adsignet : Rogerii & Friderici leges secutus Carolus II. (42) statuit , ut *dotarium in terra feudali constituent feudatarii uxoribus absque licentia nostra , vel Curiae nostrae . Sed viro praemortuo mulier dotarium habens non det in dotem , vel usumfructum dotarii sine assensu nostro , vel Curiae nostrae , dum nubat secundo .* Cur Carolus dotarium super feudo constitui permisit , at idem in dotem dari vetuit ? Quia Regi sic placuit , & magis dotario , quam doti favere voluit .

§. XII. Quod pertinet ad dotem , iure Longobardiae (43) feudale praedium , aut ius in dotem dari non poterat sine domini venia . Ab hoc iure decessit Guilielmus I. (44) , qui permisit fratribus post mortem patris , si in hereditate desint alodia , sororibus bona patris feudalia pro dote obligare , aut si tria habeant feuda , unum ex iis in dotem sororibus dare sine Regis adsensu . Carolus II. (45) vetuit *feuda , vel res feudi in dotem dari sine Curiae assensu ;* secus *feuda amittant illi , qui sine assensu contraxerunt , & ad ius Curiae applicentur .* Tandem Ferdinandus I. (46) statuit , mulieres Neapolitanas , quae dotem dant maritis feuda possidentibus , habere ipsa feuda obligata , quamvis non sit impetratus as-

(42) In capitulo 66.

(43) *II. F. 9. §. donare .*

(44) *Const. fratribus de fratrib. obligantib. partem feudi pro dotib. sororum .*

(45) In capit. item statuimus , quod licitum .

(46) *Pragm. II. de feud.*

assenfus, qui tacite intelligitur. Idem Rex (47) privilegium hoc taciti assensus admisit, siue mulieres cum exteris, siue exteri cum Neapolitanis mulieribus contraherent. Ut itaque ius Romanum mulieribus pro securitate dotis dat privilegium tacitae hypothecae, ita patrium ius taciti assensus. Et quamvis in tabulis nuptialibus dicatur, *salvo assensu impetrandu*, tamen haec clausula non nocet privilegio mulierum. Hoc ipsum beneficium etiam antefato concessit Carolus V. (48). Quin & ad usuras, vulgo *interesse*, ex causa dotis extenditur, si solutio suo tempore facta non sit; vulgatum enim doctorum effatum est, pignus obligatum pro sorte censi obligatum etiam pro usuris (49). Quod si mulier actionem, quam habet pro repetenda dote, alteri cesserit, ad usuras non extenditur privilegium, quippe quod personale potius censetur, quam reale, ideoque mulieris personam non egreditur, ut in S. Consilio iudicatum refert Revertera (50). Ceterum in subsidium competit actio hypothecaria super feudo ad dotis & antefati restitutionem, uti scite Camerarius (51) tradit. Hinc prius alodialia mariti bona sunt excutienda, hisque deficientibus, ad feudi alienationem deveniendum, uti saepe in S. Consilio decisum testantur Rovitus (52), & Revertera (53).

Pro-

(47) Pragm. III. cod.

(48) Pragm. VIII. cod.

(49) Vid. Neufant. de pignorib. part. II.

(50) Dec. 169.

(51) In II. F. 32. n. 157.

(52) In cit. pragm. VIII. de feud. (53) Dec. 579.

Profecto taciti assensus beneficium inductum est, ne mulieres indotatae remanerent, proinde si alodia supersint, quibus dos restitui potest, obligatio feudalitatis perit. Quid quod privilegium, quod communi iuri feudistico alienationem ventanti derogat, stricte accipiendum est?

C A P. XI.

De feudi alienati revocatione.

§. I. **I**ntegra est agnatis in investitura vocatis feudum consensu domini alienatum revocare, ne de familia exeat, idque aut iure *προτιμωσως*, aut delatae successionis. Ius *προτιμωσως* praelationis est facultas liberis & agnatis competens, feudum alienatum, soluto pretio & iisdem conditionibus, intra annum a die scientiae redimendi. Dicitur etiam ius retractus, seu congrui. Sunt qui ius retractus ab iure *προτιμωσως* fecernunt, quia illud facultatem tribuit rescindendi venditionem iam impletam, hoc vero impediendi venditionem nondum impletam. Sed vulgo nomina retractus & *προτιμωσως* promiscue usurpantur. Communem loquendi rationem, insuper habita nimia & misera diligentia, nobis sequi placeat.

§. II. Locum habet retractus in iis alienationibus, in quibus pecunia revera intervenit, ut in venditione, vel intervenisse videtur, ut cum feudum in solutum datur, quia tum perinde est, ac si pecunia soluta fuisset; nec inter-

est, extraneo, an agnato remotiori feudum sit alienatum. Competit vero intra annum a die scientiae computandum (1), quo exacto, iuri redimendi renunciatum censetur (2). Scientia specialis hic necessaria est, qua totum negotium cum suis qualitatibus dignosci possit (3): generalis enim non nocet. Hinc annale tempus nec iuste ignorantī, nec pupillo currit, nec etiam minori; nam Iustinianus (4) sublati temporalibus praescriptionibus contra minores constituit eas non currere, ac melius esse intacta eorum iura servari, quam post causam vulneratam remedium quaerere. Verum praescriptio triginta annorum agnatos etiam ignorantes repellit, quippe quae omnem perimit actionem, siue quis sciverit, siue ignoraverit (5).

§. III. Ius retractus liberis & agnatis competit. De filiis, an vivo patre feudum redimere queant, disputatur. Negant Pistorius (6), aliique, propterea quod filius feudum a patre obtinet, ideoque eius factum impugnare nequit. Contra plerique recte adfirmant. Primum enim Feudista de iure προτιμωτης agens, semper proximioribus illud concedit. Omnium vero pro-

V 2

xi-

(1) II. F. 9. §. porro, II. F. 26. §. Titius. Conf. David Stavinski *diff. de feudi alienati revocatione ex iure protimeseos*.

(2) *Argum.* l. 7. C. de his qui avas non.

(3) l. 26. D. de R. I.

(4) l. 1. C. in quib. caus. in integr. restit.

(5) Cit. l. 9. §. porro, & l. 3. C. de praescript. 30. vel 40. annor.

(6) *Lib. II. q. 5.*

mior est filius, cui ius sanguinis, voluntas concedentis, & pietas parentum feudum addicit. Deinde, filio redimendi copia ablata, feudum extra familiam abiret: nec agnati impedire possent, quorum ratio existentibus filiis fiet, sicque ius redemptionis eluderetur. Quum porro feudum antiquum non tam beneficio patris, quam liberalitate investientis filius consequatur, nequit pater, quod non dedit, auferre. Apposite Alphenus Varus (7) inquit, delicto patris salva remanere filiis, quae non a patre, sed a genere ac stirpe habent. Nec vero factum patris impugnat filius, sed extraneum repellit, & praelationem iure proximitatis sibi debitam vindicat.

§. IV. Deficientibus liberis, agnati feudum, refuso pretio, redimere possunt, vivo etiam alienante (8); sive alienatum sit extraneo, sive agnato remotiori, ne scilicet arbitrio vassalli ordo successionis invertatur. Ideo autem pretium rependere tenetur agnatus proximior, quia, vivo adhuc vassallo, qui alienavit, alio iure ad redimendum venire nequit, nempe non successionis iure; donec enim vassallus alienans, eiusque descendentes vivunt, nulla agnatis successio competit. Mortuo autem alienante, feudum non repenso pretio, sed iure suo ab emtore avocabunt. Quod si proximior agnatus redimere nolit, aut nequeat, remotior succedit: quod diserte

(7) *L. 3. D. de interditi. & releg.*

(8) *Cit. l. 9. §. porro, & l. 26. §. Tini.*

serte tradit Feudista (9) iis verbis: *Tibi, vel alii proximiori*, idest, tibi agnato, aut, si nolis redimere, alii post te proximiori. Profecto si remotiori haec facultas negaretur, facile feudum extra familiam abiret. Nec vero licet agnato ius προτιμῆτος cedere extraneo, quippe qui investiturae lege ad feudum non admittitur, secus e familia exiret. Recte tamen cedit agnato, servato successionis ordine: proinde agnatus proximior, omisso secundo gradu, ei, qui tertium, quartumve gradum obtinet, cedere nequit, ne successionis ordinem aliorum damno intervertat.

§. V. Est & ius προτιμῆτος, universitatibus Regni nostri competens, quo in venditione oppidi omnibus praeferuntur vassalli, seque oblato pretio redimunt, inque Regis demanium ac immediatam iurisdictionem transeunt. Id veteri & aequissima consuetudine apud nos receptum est favore libertatis, quum ita homines feudi a servitiis & iuribus baroni debitis eximantur. Quo autem ad regium demanium universitas admittatur, requiritur (I) Ut intra annum redemptionem petat, quo exacto haud restituitur. (II) Ut tota universitas, vel saltem maior & sanior pars, hoc iure uti velit, pretiumque ab emtore oblatum solvere possit. (III) Ut in regio demanio se conservare queat sine fisci, ac ipsius universitatis detrimento. (IV) Denique ut expediat Regi universitatem ad demanium provocantem sub immediata protectio-

V 3 ne

(9) II. F. 3. §. sed etiam.

ne recipere, uti quia moenibus, arce, viribusque ad hostiles incursus munita sit (10). Nec desunt, qui in locatione feudi, etiam ad modicum tempus, praelationem universitatibus attribuant. Plura de hoc argumento Montanus (11), Rovitus (12), Tapia (13), de Curte (14), Rofa (15), aliique afferunt.

§. VI. Nunc de feudo iure successionis revocando. Mortuo sine liberis vassallo, feudum transit ad agnatos in investitura comprehensos. Quare si illud, agnatis non consentientibus, alienaverit sive extraneo, sive remotiori agnato, etiam consensu domini, agnati non quidem omnes, sed tantum proximiores, ad quos iam delata successio est, possunt intra certum tempus revocare, & quidem post mortem alienantis; quamdiu enim hic vivit, agnatis uti successio, ita & revocatio nondum competit, sed devoluta demum successione locum habet. Nec vero agnatus, qui alienatum feudum revocat, restituere pretium cogitur; is enim tunc revocat, quum iure suo succedere potest, ac si refundere pretium deberet, magno propter alienationem detrimento afficeretur. Profecto morte peremto vassalli alienantis iure, etiam ius emtoris, qui ab eo causam habet, extinguitur, proindeque agnatus non tam acquirit, quam

rem

(10) *Pragn. 63. de off. proc. Caesar,*

(11) *Ad II. F. 55. §. praeterea.*

(12) *In cit. pragn. 63.*

(13) *Lib. VI. Iur. Regn. tit. 4.*

(14) *Diversor. feud. part. 1. n. 8.*

(15) *Consult. 15.*

rem suam possidere, eaque frui incipit (a).

§. VII. Quaestio est, an filiis post mortem patris feudum ab eo alienatum revocare liceat. Negant Pistorius (16), Struvius (17) alique, tum quia hoc iis privilegium, in iure feudali concessum non legitur, tum quod filii feudum ab alodio separare nequeunt, ideoque succedunt tamquam heredes alodiales, factumque defuncti probare tenentur. Contra interpretes fere omnes affirmant. Sane feudum ex contractu inter dominum & vassallum omnibus huius descendentibus debetur, quod ius quaesitum voluntas senioris aut vassalli iis auferre nequit. Quin plus iuris habent liberi, quam agnati; eorum enim maxime interest, ne feuda praesertim avita in agnatos collaterales, aut extraneos migrant. Filii etiam sunt agnati, & *suitas* est agnationis species, quum proximiores ex agnatis sui dicuntur (18). Porro filii, vivo patre, feudum ab eo alienatum, refuso pretio, redimere possunt, quod ipse admittit Struvius. Cur ita? Quia eis ius investitura quaesitum opitulatur, quod feudum e familia abire vetat. Adhaec, pater ius habet in feudo, donec vivit, ita tamen, ut filiis, agnatisve non noceat; unde, ne domini quidem consensu quidquam de eo disponere potest in praeiudicium eorum, qui in-

(a) Videbis Statutum Herbordum Wintheim *diff. de revocatione feudi, quae fit successionis iure.*

(16) *Lib. II. q. 13.*

(17) *In Syntagm. iur. feud. cap. 13. n. 16.*

(18) *L. 6. §. 2. D. de Carben. edict.*

vestiturae lege comprehensi sunt. Argumenta in contrarium obiecta nihil efficiunt. Feudista (19) negat vassallo ius testandi de feudo: nequit igitur dispositione inter vivos in investitura vocatis nocere. Si nulla est ordinatio defuncti in feudo, nequit filium exheredare, quippe qui beneficio maiorum, non patris feudo succedit, atque in alodio exheredatus, recte feudum capiet. Placuit quidem Longobardiae sapientibus sententia, haud licere filio feudum retinere, & hereditatem patris repudiare, ne eius memoriam spernere videatur, cumque a patre feudum quodammodo accipere; idque ex iuris Romani scitis, quo pater & filius una habentur persona. At id naturae feudi antiqui repugnat, quod quisque pro se & descendantibus acquirit, ut perpetuo in familia maneat.

§. VIII. Ceterum agnati intra triginta annos a morte alienantis feudum revocare possunt, sive extraneo, sive remotiori agnato fuerit alienatum. Quum enim ex iure succedendi haec revocatio pendeat, non citius expirabit, quam ipsum ius succedendi: omnis autem actio, ut est revocatoria, annis triginta praescribitur: cumque nihil de hac re feudale ius caverit, civile sequimur. Quid quod nulla fere praescriptio, quam tricenaria, in iure feudali obtinet? Nec obstat Feudista (20), quippe qui de revocatione ex iure proximios, non ex iure successionis loquitur. Quod si proximior agnatus intra
le.

(19) *I. F. 8.*(20) *II. F. 26. §. Titius.*

legitimum tempus non revocaverit, post mortem eius agnatus, qui in ipsius locum succedit, non repellitur; si enim factum alienantis nihil agnatis officere potuit, quare negligentia proximorum officiet remotioribus, quibus culpa verti nequit, quod prius non egerint, cum agere non potuerint, proximioribus adhuc viventibus (21)? Huc spectat vulgatum illud: *non valenti agere* (maxime si nondum nata sit actio) *praescriptionem non currere* (22).

C A P. XII.

De refutatione feudi.

§. I. **A**D alienationem feudi proxime accedit refutatio. In iure feudali refutare idem est ac renunciare, dimittere rem, & in alterius ius transferre. Tantidem ea vox est apud Arnulphum Lexoviensem (1), in Chronico Farfensi (2), in Charta Theobaldi Episcopi Parisiensis an. MCXLVIII., aliisque monumentis (3). Refutatio autem est renunciatio feudi a vassallo domino, vel agnatis legitime facta. Ea itaque vel ipsi seniori fit, vel agnatis. Et seniori quidem, quum ei vassallus restituit donum investiturae, uti loquitur

Fri-

(21) *Argum. lib. II. F. 1. 39. 1. 52. §. 1. & 3. & l. ult. §. 3. & Auth. res quae C. commun. de legat.*

(22) *L. 3. §. quae ergo C. de praescript. 30. vel 40. annor., & l. 1. in fin. C. de annali. excepts.*

(1) *In ep. ad Alexandrum P.*

(2) *Apud Murator. S. R. I. tom. II. part. 2. col. 449.*

(3) *Vid. Dufresne in Glossar. v. refutat.*

Fridericus (4), nempe symbolum, quo fuerat investitus, & litteras *reversales*, quas initio investiturae acceperat, de more ubique recepto; modo intempestive non renuntiet, hoc est, quo tempore ei ad bellum est proficiscendum, secus indemnem servare dominum tenetur (5). Domino etiam invito recte feudum refutatur, quamvis obligatio feudalis mutuo senioris & vassalli consensu constituatur; nam obligatio vassalli relata est ad rem, seu feudum, quo deficiente, etiam illa extinguitur. Iam feudum antiquum domino sine agnatorum consensu renuntiari nequit (6); novum vero potest, nisi pater contemplatione filiorum adquisiverit, quia contemplatio domini ius quaesitum filiis tribuit, quo inviti excludendi non sunt (7).

§. II. Sed proprie hinc agendum de refutatione, quae liberis & agnatis fit. Iure Romano ignota est viventis hereditas, quum pugnet, successorem esse eius, qui vitam adhuc agit. Secus est iure feudali; feudum enim individuum constituit integrum patrimonium, quique in illud succedit, iure universalis successionem nanciscitur: proinde qui feudum alteri refutat, universalem sibi successorem constituit, isque non heredis vicem gerit, sed ipsissimus heres est, in quem transeunt universa feudi iura cum activa
tum

(4) *II. F. 27.*

(5) *Argum. §. 11. inst. de mandat. & §. 4. inst. de societ.*

(6) *II. F. 39.*

(7) *Argum. l. ult. C. de impub. & alijs substit.*

tum passiva. Duabus potissimum causis refutatio in iure feudali inducta est; altera, ut feudatarius onere administrationis se subducat; altera, ut primogenitum filium ad honestas nuptias ineundas facilius disponat. Profecto filiis, qui propriis carent fortunis, & a paterno nutu pendent, facile non est pares sibi uxores comparare spe futurae successionis post obitum patris, quae nonnunquam incerta est longaeva patris vita, vel ob onera, quae pater interim contrahere potest. Ad hunc amoliendum obicem invaluit, ut occasione matrimonii sive certi, sive incerti pater filio feudum refutet, eiusque successorem constituat universalem.

§. III. Refutatio aut proximo successori fit, aut remotiori agnato. Si proximo successori fiat, regius adensus non requiritur; nam vera alienatio non est, sed civile commentum, quo refutans ficta quadam morte se de medio tollit, eumque vocat ad feudum ipso vivente adipiscendum, qui investiturae lege illo defuncto succederet. Quare nullum hac refutatione detrimentum agnatis, nullum seniori praeiudicium asseritur. Quin etiam adiecto pacto, ut regius adensus interponatur, si hic non obtineatur; refutatio non corrumpitur; namque lex de adsensu impertrando necessariam non inducit conditionem, qua non impleta ruit actus, sed adposita censetur, ut magis sibi consulat refutatarius.

§. IV. Ut autem feudi refutatio facta proximo successori valeat sine regis adsensu, esse debet pura, id est, sine ulla conditione, aut reservatione. Id Romano iuri congruit, quo actus

Actus legitimi conditionem, & diem respuunt (8). Inter actus legitimos refutatio est referenda, quum novum quodammodo hominem constituat; refutato enim a patre feudo, filiusfamilias a sacris paternis subducitur, liberamque feudi administrationem suscipit, instar emancipationis, qua paternum imperium solvitur, & filius sui iuris evadit. Sed quaeritur, an refutatio pactis instructa valeat, reiectis ipsis pactis & conditionibus, nuda & simplici ea remanente? Merlinus (9) alique putant, pacta & condiciones refutationi adiectas reiici, modo non immediate & principaliter eam respiciant; secus vero si renunciando ea pro legibus servari iubeat, quibus non impletis minime refutasset. Contra Fabius de Anna (10) nullam pronunciat refutationem; quum enim executio contractus a pactorum observatione pendeat, quae sunt veluti partes & membra conventionis, consecutaneum est, ut, iis corrueantibus, integra pariter conventio ruat.

§. V. Si refutans usumfructum sibi reservet, regio adsepsu indiget. Eo tamen opus non est, si usumfructum sibi reservet cum clausula *ex nunc pro tunc, sequuta morte*. Hac enim potius feudi fructus a refutante retenti, quam ususfructus reservatus videtur. Fructus autem inter alodialia referuntur, deque iis sine feudi detrimento disponere possumus: contra ususfructus servitutem in ipso feudo constituit, eiusque conditionem

(8) *L. actus legitimi D. de R. l.*

(9) *Controv. forens. cent. 2. cap. 57.*

(10) *Consil. 51.*

Cap. XII. De refutatione feudi. 317

alterat, seu immutat. Ita Rovitus (11), Anna (12), de Ponte (13), Staibanus (14), alii-
que forenses edocent. In contrariam tamen sen-
tentiam rationibus non prorsus destitutam con-
cessit Montanus (15), quem adi.

§. VI. Iam vero si refutatio fiat remotiori
agnato, regis adsensu est opus (16). Quod si re-
futatio sine adsensu fiat ei, qui remotior est re-
futationis tempore, sed proximus evadit tem-
pore mortis refutantis, valet nihilominus refu-
tatio, veluti si avus feudum refutet nepoti, qui
vivo patre proximus illius successor non est, tum
pater ipse decedit. Non enim spectatur proximitas
tempore refutationis, quo actus exercetur, sed
tempore mortis refutantis, quo actus perficitur,
pleneque consumatur. Ceterum quocumque mo-
do fiat refutatio feudi quaternati, hoc est, si-
ve regio adsensu munita sit, sive eo destituta,
intra dies quindecim a die factae refutationis
numerandos redigenda est in *quinternionibus* seu
voluminibus Regiae Camerae; secus nulla erit
refutatio, uti cavit Prorex de Mendoza an.
MDLXXIX. (17). Id cautum, ut Rex novum
feudi possessorem agnoscat, relevium exigat, &
devolutionem non ignoret.

§. VII. Effectus refutationis est, ut refutans
de-

(11) *In pragm. 4. de feudis n. 7. 15. & 16.*

(12) *Consil. 39. n. 19.*

(13) *De potest. Proteg. tit. de refut. feud.*

(14) *Resolut. 173.*

(15) *Controv. 13. & seq.*

(16) *Marcian. disput. 80. tom. II.*

(17) *Pragm. XX. de feudis.*

definat esse vassallus, nec domino servire in posterum teneatur; cum tamen offendere nequit, quum promissae olim fidei vestigia quaedam adhuc superesse videantur (18). Quod vero ad eum spectat, cui refutatio fit; si quidem fiat ipse dominus directus, res definit esse feudalis, rursusque incipit ad eum pleno iure pertinere (19). Si vero alteri fiat, is incipit esse vassallus; quumque sit verus refutantis heres, omnibus oneribus, puta paragio fororum, vita-militaria, relevio, & creditoribus sese obligat. Illud vero discrimen est inter agnatum, & extraneum (cui nimirum feudum refutetur consentientibus iis, quorum interest) quod agnatus eodem iure antiqui, si antiquum sit, neque fuerit velut de novo investitus, feudum possideat; extraneus vero, nisi aliud convenerit, iure novi habere incipiat, eo, inquam, iure, quod ipsi antea nullo iure compete-
bat

§. VIII. Quaecritur, an refutatio feudi species sit prohibita alienationis. Iure feudistico in nonnullis casibus prohibita, in aliis permissa est, pro qualitate scilicet personae, cui feudum refutatur. Refutatio facta extraneo vera alienatio est, proinde sine domini, & agnatorum consensu non valet (21). Si vero feudum agnato proximiori, vel remotiori refutetur, domini consensu opus non est (22). Quum enim
non

(18) *II. F. 38.*(19) *Argum. §. 3. inst. de usufruct.*(20) *II. F. 14. & 49.*(21) *I. F. 8. §. 1. II. F. 26. §. 5. verf. Titius.*(22) *II. F. 38. & 39.*

non possint non accepti domino videri, qui prima investitura comprehensi sunt, nequit dominus eum ut vassallum recusare, facta refutatione, quem agnoscere aliquando debuisset delata successione. Profecto refutatione proximiori facta, maturius feudum consequitur is, qui post vassalli obitum successisset (23); facta vero remotiori, nihil causae est, cur conquerantur aut dominus ob propositam rationem, aut proximiores agnati, quia ipsis nullum affertur damnum, nullumque est ius succedendi, quamdiu durat refutantis linea. Hinc sequitur, ut si casus evenierit, quo refutatio noceat proximioribus, hi iure suo feudum revocare possunt, nisi refutationi consenserint. Apud nos refutatio proximo successori sine consensu Principis fit; remotiori autem agnato non nisi ex regia venia fieri potest, uti supra diximus.

§. IX. De eo quoque disputatur, an pater, qui feudum filio refutavit, huic sine liberis mortuo succedat? Spectandum est, quo pacto refutaverit; si enim pater ea lege feudum domino renunciaverit, ut per novam investituram filio deferretur, excludendus est (24). Quod si eo animo refutavit, non ut spem omnem quandoque eius recipiendi abiiceret, sed potius ut filius feudo citius potiretur, admittendus est (25). Haec voluntatis interpretatio efficit etiam, ut, qui

(23) II. P. 14.

(24) II. F. 49. *argum. l. 14. §. penult. D. de arbit. edict.*

(25) II. F. 14. *instit. tit. 26. §. ult. in fin.*

qui refutaverit, praeferatur fratri defuncti. Quare hic locus non est constitutioni Iustiniani (26) simul ad legitimam successionem admittentis fratres, & parentes defuncti. Primum enim pater est filio coniunctior (quod maxime spectant consuetudines feudales) quam frater fratri. Deinde hic attenditur ratio voluntatis, seu speciale pactum, quod refutationi videtur inesse, ut si filius decederet sine liberis, ad se rediret. In civili autem successionem servatur auctoritas iuris, seu probabilis illa & generalis voluntas defuncti, quam ita leges interpretandam censuerunt.

§. X. Iure Regni, mortuo sine liberis filio, pater feudum refutatum acquirit, seu potius recuperat, ne duplici dolore afficiatur & ob filii obitum, & ob feudi iacturam; sive antiquum sit, sive novum (27). Carolus V. (28) vetuit patrem morte filii eo feudo privari, quo ob eius amorem se spoliavit. Quin pater in refutato feudo praefertur fratribus defuncti, sicque bis iudicatum refert Anna (29). Nec obstat, quod Carolus V. (30) statuit, ut feudo contemplatione matris filio refutato, si hic sine filiis decesserit, fratres succedant; id enim intelligendum est, si filio refutatorio pater non supersit. Porro refutatum feudum pater adipiscitur iure *successionis*, non *reversionis*, uti doctores docent. Haec duo differunt inter se; nam successio efficit, ut pater non

(26) Nov. 118. cap. 2.

(27) De Ponte de potest. Prorog. tit. 8. n. 27.

(28) Pragm. XIV. & XV. de feudis.

(29) In repetit. ad caput de vassall. decrepis. atat.

(30) Cif. pragm. XIV.

Cap. XIII. De iure vassalli in feudo. 321

non modo ad solvendum relevium teneatur, verum etiam ad aes alienum super feudo contractum a filio (31): quibus oneribus non obstringitur, qui iure reversionis feudum acquirit. Non autem pater cogitur fratribus vitam-militiam, & sororibus defuncti paragium persolvere, puta filiis, & filiabus suis; nam etiam sine hac successione is paterni debiti causa filiis suis consulere, & filiabus congruam dotem praestare tenetur.

C A P. XIII.

De iure vassalli in feudo.

§. I. **C**ompetit vassallo utile dominium in feudum, sed certa lege concessum, in quo dominio veniunt expendenda ius in re constitutum, utilitas quae ex eo percipi possit, & disponendi facultas. Ad primum ius pertinet possessio, de qua disputant nonnulli, naturalis ne sit, an civilis; at eiusmodi quaestio magis de nomine, quam de re esse videtur. Nec dubitandum, quin talis possessio in vassallum transferatur, quae legitimos pariat effectus; sique ea naturalis dici possit, tamen proxime ad civilem accedit (1); eamque sibi potest vassallus defendere, aut amissam recuperare sive remediis possessoribus, sive utili actione in rem, idque non solum contra extraneum, sed etiam contra dominum ipsum (2). Si contra extra-

X

neum

(31) De Franchis dec. 3. & 591.

(1) II. F. 2. & 8. §. ult. (2) II. F. 8. & 43.

neum agat, aut ab eo conveniatur, sive obtineat, sive victus sit, sententia cum dominum, tum agnatos afficit, quamvis dominus, aut agnati litem ignoraverint. Id eo argumento probat Feudista (3), quod vassallo etiam transigere liceat, dummodo nihil fraude gestum sit; ideoque ait, in hoc eandem fore rei iudicatae auctoritatem, & transactionis vim. Transactionem autem intelligimus, sive vassallus pecunia, aliave re data feudum retineat, sive accepta alteri feudum cedat. Quam ob causam nec prohibita transactio est, quod alienationis species videatur, nec quod damno afficere dominum, agnatosve possit; nam qui transigit, proprie non alienat, sed cautus praevenit incertum sententiae, spemque lucri cum metu damni secum ipse conferens, constituit aliquid in tuto ponere, ne toto periclitetur, quod ipsum consilium dominus & agnati capere debuissent videntur. Haec locum habent, si iudicetur, aut transigatur ob causam non ipsius vassalli propriam, sed & domini, & agnatorum communem; quia si propria sit, illi tantum proderit, aut nocebit. Communis autem intelligitur, si spectet dominium utile, quoniam si dominium directum, nec sententia, nec transactio obesse domino potest: ad eum quippe solum pertinet retinere, ac defendere proprietatem.

§. II. Competit etiam vassallo libera quaedam rei feudalis administrandae potestas cum ad suam, tum ad alterius cuiuslibet utilitatem, dummodo

(3) *II. F. 26. & 43.*

do rem deteriore non faciat, nihilque his, quorum interest, noceat. Quare vassallo licet aedificium in fundo feudali ponere, servitutem adquirere tam sibi, quam domino, & agnatis futuram (4), aliaque facere, quibus utilior commodiorque feudi usus reddatur. Servitutem autem imponere nequit, ac si imposuerit, ea nec domino, nec agnatis officiet (5). Plus ergo vassallo licet, quam fructuario, qui non potest proprietatis causam quomodocumque meliorem facere, sed dumtaxat sic, ut formam rei non immutet (6); nam saepe magis placet dominis habere fundum ad amoenitatem, quam ad redditum, aedesque habitare minus eleganti forma constructas. Porro fructuarius non debet quidquam facere contra probabilem domini voluntatem.

§. III. Vis utilis dominii maxime elucet in perceptione fructuum cuiuscumque generis, naturalium, industrialium, civilium, quos vel ipse, vel alius eiusdem voluntate perceperit (7). Potest siquidem vassallus ius percipiendi fructus, quoad scilicet ipse est retenturus, quolibet titulo in alios transferre donando, vendendo, locando, pignori dando; quo postremo casu poterit creditor in possessionem fructuum ex pignoris causa mitti (8). Nae labuntur, qui putant,

X 2

eam.

(4) *II. F. 8. §. 1.*

(5) *Cit. loc.*

(6) *L. 61. D. de usufruct.*

(7) *Argum. l. 7. D. de usufruct.*

(8) *Argum. l. 12. §. 2. D. de usufr., l. 11. §. 1. de pignor., & l. ult. D. de usur,*

eamdem ob causam intelligi oportere prohibitam fructuum alienationem, qua imperatores prohibuerunt feudum ipsum alienari, ne vassalli, alienatis fructis, nequeant, si occasio se dederit, domino subvenire, idque in eius, atque imperii dedecus, & detrimentum (9). Primum enim, cum ante liceret non modo fructus, sed etiam feudum alienare, lege autem dumtaxat prohibita sit alienatio rei, ab ea nequit argumentum ad fructus trahi. Quamquam non eadem est ratio; ut enim de causis taceam, quibus vassallus recipiat fructuum pretium, re alienata, perpetuo fructibus carebit, iisque adeo ad domini salutem numquam uti poterit: contra, fructibus alienatis, eos percipere alias poterit. Praeter allatam prohibita alienationis rationem est alia, quae obtinet in re, cessat in fructibus, videlicet, si alienetur feudum, persona vassalli mutatur; si dumtaxat fructus, idem nihilominus manet.

§. IV. Praeter fructus, incrementum omne, quod feudo casu, natura, vel industria accedit, pertinet ad vassallum; nec quidquam refert, num feudo cohaereat, an ab eo separatum sit: idque postulat natura dominii utilis in eum translati, quod in genere suo perfectum est, & latissime patet, quum, excepto directo, quod expers est omnis utilitatis, ius universum ipsi competat. Itaque alluvionis incrementum, alveus a flumine derelictus, insula in feudo nata, iure dominii utilis spectant ad vassallum, quamvis

(9) *Argum. 1. 52. & 55. lib. 2.*

vis ea investitura expressa non sint, feudoque ap-
 perto, ad dominum transibunt. Quumque vas-
 fallus pro domino habeatur, ad eum pertinet
 thesaurus in fundo feudali repertus; parique iu-
 re acquiritur emphyteutae, ad quem commoda
 & incommoda fortunae spectant. Vexatissimus
 de incrementis est textus Feudistae (10): *Si*
quis de manso uno feudi nomine investituram ac-
ceperit, & dixerit, quod omne incrementum per-
tineat ad eum per investituram, si dominus re-
servaverit sibi aliquid in ipsa curte, tunc opor-
tebit, fidelem incrementi investituram per pares
curiae, vel per breve testatum probare; sed si
dominus in ipsa curte nihil sibi retinuit, tunc o-
mne incrementum iure feudi fidelis obtinebit. Si
vero fidelis in possessione incrementi fuerit, non
oportebit eum investituram probare, sed iurare.
 Agitur hic de omni incremento, quod vassallo
 addicitur, quum dominus in investitura nihil
 sibi reservaverit; quo casu si dominus in incre-
 menti possessione reperiatur, illud vassallo red-
 dere cogitur, quin hic ulla probatione indi-
 geat, quia dominus totum concessisse praesumi-
 tur, sive incrementum tempore investiturae fue-
 rit, sive postea acquisitum: nec nova pro in-
 cremento investitura requiritur, quum feudo tam-
 quam universitati accedat, quae augmenti, &
 deminutionis capax est. Sunt qui exceptionem
 illam, nisi dominus reservaverit sibi aliquid in
 ipsa curte, sic explicant, ut si quid sibi refer-
 vaverit, veluti hortum, viridarium, nullum ad

vassallum pertineat incrementum, propterea quod cum dominus ne praesentem quidem totius rei utilitatem largiatur, multo minus spem futurae concedere videatur. At enim Feudista videtur intelligendus non de domino, qui aliquid sibi ex feudo, sed ex eius incrementis, excipiat; cum enim regula sit omne incrementum vassalli esse, illud aliquid, quod sibi dominus reservet, in quo posita est exceptio, ad incrementum est referendum. Deinde si partem mansi (a) dominus in feudum dederit, pro parte incrementum vassallo cedit; quod enim de toto dicitur, ad partem quoque adcommo-
dari solet (11).

§. V. Iure nostro non licet baroni *castra*, idest loca munita, extruere in feudo, nec diruta reficere sine venia Regis, uti fancivit Guilielmus II. (12): Inde colligunt forenses, nec etiam posse baronem sine regio adsensu loca inhabitata novis aedificiis ad incolendum ornare, etiamsi aliquando fuerint habitata; qui adensus concedi solet, si novi habitatores sint exteri, ne damnum afferatur vicinis civitatibus vel castris cum demanialibus, tum feudalibus, e quibus cives facile demigrabunt. Nec etiam potest baro in feudo prope mare posito portum constituere, ut

(a) *Mansus* seu *mansum* erat certa agri portio, quae colebatur, & in qua coloni aedes erat. Illum duodecim terrae iugeribus constituisse dicit Papias: *Mansus dictus a manendo, quod integrum sit duodecim iugeribus*. Conf. Dufresne in *Glossar.* h. v.

(11) *L. 82. D. de acquir. hered.*

(12) *Confl. castra de novis aedificiis*.

ibi naves tuto consistant, ceu Capycius (13) aliique tradunt; portuum enim constitutio inter regalia refertur, adeoque consensus Principis requiritur. In Regno nostro portus custodiuntur a regiis officialibus, quos *Portulanos* appellant. Nec tandem baroni licet nundinas in feudo suo instituere sine venia Regis, ut ex *l. unic. C. de nundin.* colligunt Bartholus, aliique. In eo impetrando adsensu aperiendum est, an praeiudicium vicinioribus locis afferatur; non enim Princeps praesumitur voluisse privilegium concedere cum aliena iactura (14). Quod si vicini praeiudicium exprimatur, & nihilo secius Rex novis nundinis assentiatur, tunc ex potestate sua iuri alterius expresse derogat (15).

C A P. XIV.

De iurisdictione feudali.

§. I. **H**Abent feudatarii iurisdictionem civilem, criminalem, & mixtam, uti vulgo loqui amant, sive iurisdictionem atque imperium merum & mixtum, in homines feudi, itemque iura quaedam tam in personas, quam bona eorundem. De tota hac re nunc agendum, ac primum de baronum iurisdictione. Nomine iurisdictionis venit *notio iure magistratus competens*. Ab ea differt imperium, quod aut merum

X. 4

est

(13) *In investitura feud. v. portus.*

(14) *L. 2. D. ne quid in loc. publ.*

(15) *Sic. l. 2.*

est, aut *mixtum*. Illud est *poteslas gladii ad animadvertendum in facinorosos*; hoc vero est *ius modicam coërcitionem infligendi*, semperque iurisdictioni cohaeret, quippe quae sine imperio mixto exerceri nequit (1).

§. II. Iurisdictionio baronum in vassallos ex iure quasi dominii, seu praedii proficiscitur; quae iurisdictionis species Romanis ignota fuit, & diu post instituta feuda emerfit. Nimirum, excisa Romani imperii maiestate, novam veluti faciem barbaricis temporibus induit iurisdictionio. Iure Romano iurisdictionio non est in commercio, ius gladii mandari nequit, cohaeret personae, non rei, nec praescribi potest. At posteriorum gentium moribus iurisdictionio tamquam quid patrimoniale habetur, castro & praedio cohaeret, vendi, donari, oppignerari, in feudum dari, ad heredes transmitti, & praescriptione adquiri potest. Eleganter de hac re Bodinus (2): *In imperio, inquit, Duces, Comites, Marchiones, & qui artes provinciarum habent, a Principe iurisdictionem ac imperium olim habere precarium; deinde Capeti concessu perpetuum: tandem hereditario iure in masculos transmissum: postremo etiam feminis concessum; tandem Principum ignavia factum, ut imperia, iurisdictiones, potestates, perinde ac praedia ipsa, iure commerciorum in omnibus fere Occidentis regionibus ac imperiis sub hasta proscribere liceat: ut eodem iure, quo cetera hereditaria, venaliaque bona haberentur.*

(1) Vide de hac re Nood *de iurisdictione & imperio*.
 (2) *De rep. lib. III. cap. 5.*

sur. Haec igitur iurisdictionio, quae, quod praediis cohaerere videtur, nec tamen cohaeret, praedicatoria dicitur. Barbaricis etiam moribus, sprete Romani iuris divisione, iurisdictionio in *altam*, *bassam*, & *infimam* tributa est. *Altam* Duces, Comites, & *Missi* Dominici, *mediam* Centenarii (a), *infimam* minores iudices habebant. In veteri Charta an. MCXLVI. (3) Gaucherus de Castellione dat eis omnem censum suum, & homines, quos habet apud Castellionem, & macellum cum omni iure macellarii, & omni iustitia, *alta*, *media*, & *bassa*, per totam terram, & dominium eorum. Quum itaque sequiorum gentium iurisdictionio a Romana sit diversa, huic adcommodari nequeunt Romanae leges, quae de iurisdictionio & imperio decernunt.

§. III. Celebris est iurisdictionio *patrimonialis*, seu *realis*, hoc est, potestas feudatariorum iudicandi causas rusticorum, & nonnumquam animadvertendi in facinorosos, ipsi feudo inhaerens, cumque eo alienabilis. Ea in Germania suos habuit natales, & exinde ad alios populos, in quos olim coloniae Germanorum pervenerunt, perrepsit. Originem patrimonialis iurisdictionis ad saeculum XIII. referunt Conringius (4), & Hertius (5). Contra ab antiqua potestate domino-
rum

(a) Centenarii ita dicti sunt, quod centum *mansiones*, seu territoria haberent in ditione sua. Conf. Murator. *Antiq. Italic. diss. X.*

(3) Apud Franc. Roze lib. II. de iurib. honorif. cap. 4.

(4) De iudiciis reip. Germ. §. 75.

(5) De Consul. legib. & iudiciis in specialibus Romano-Germ. imperii rebus publicis §. 22. T. II. Opusc.

rum Germanicorum in homines proprios, seu ser-
vos & libertos, aliosque rusticos, arcessunt Tho-
masius (6), & Heineccius (7). Quidquid sit de
tempore, certum est, Germanicam hanc iurisdic-
tionem Romanis ignotam fuisse. Ea enim rea-
lis est, nempe ipsi feudo cohaeret; contra apud
Romanos omnis iurisdicção erat personalis. Ad-
haec cum feudo alienatur, ad heredes transit,
praescribi potest, iisdem modis amittitur, qui-
bus ipsum feudum; quae omnia ab indole Ro-
manae iurisdictionis quam maxime abluunt.

§. IV. Iam vero ex natura feudi habet ba-
ro dumtaxat utile dominium, quaeque inde pro-
manant iura. Nihil sane cum feudis commune
habet iurisdicção civilis, aut criminalis, diuque
post instituta feuda ab iis absuit. Satis enim
compertum est, sub barbarorum dominatione
merum imperium Ducibus, Comitibus, & Mis-
sis Dominicis, iurisdictionem vero minoribus
iudicibus, demandatam fuisse (8). Nulla in ve-
tustissimis feudorum investituris iurisdictionis ba-
ronibus indultae mentio comparet. Postea in-
valuit, aliquam iurisdictionis speciem feudis ad-
necti, ad ipsius feudi saltem conservationem,
iura coloniae, & praediatrica, quam barbari
bassam vocarunt. Deinde iurisdicção feudis ad-
iungi coepit; unde in vetustis concessionibus
feu-

(6) *Diff. de hominib. propriis* §. 87.

(7) *Exerc. VI. de origine & indole iurisdictionis patri-
monialis* §. 10. seqq. T. V. Opusc.

(8) *Conf. Roye diff. de Missis Dominicis*, quaeque lib.
I. cap. II. III. & IV. differuimus.

Cap. XIV. De iurisdictione feudali. 331
feuda & iurisdictiones coniunguntur. Tandem;
re in deterius prolapsa, etiam merum imperium
fundo beneficiario adnexum est.

§. V. Quod spectat ad Regnum nostrum,
sub Nortmannis, Suevis, & Andegavensibus ba-
rones nullam iurisdictionem, imperium nullum
in homines feudi habuere. Merum quidem im-
perium suae celsitudinis esse proficitur Fridericus
II. (9). Illud a Iustitiario M. Curiae, ac Iu-
stitiariis provinciarum exercebatur (10). Idem
Rex noster (11) publicatione bonorum coërcet
barones, qui Iustitiariorum munus in suis feu-
dis usurpant. Civilem vero iurisdictionem in
civitatibus & oppidis baiuli exercebant (12). Ne
minimas quidem causas barones in feudis suis
cognoscebant. Etenim Fridericus II. (13) ius-
sit, causas omnes definiri tantum a Iustitiariis,
aut baiulis, ceterisque iudicibus a se constitutis,
adeoque leviores etiam causas baiuli in feudis
cognoscebant. In legibus Nortmannorum, Sue-
vorum, & Andegavensium nihil iuris baronibus
datur, quam adiutorium moderate exigendi a
vassallis: qua de re cap. seq. dicam. Nec sub
Andegavensibus barones iurisdictione, aut impe-
rio

(9) *Const.* ea quae ad speciale decus, *sic. quod nullus
praelatus, comes &c., & const. cum satis, sic. qua poena
universitatis &c.*

(10) *Const. magnae Curiae lib. I. t. 40., & const. Iu-
stitiarii, sic. de officio Iustitiaratus.*

(11) *Cit. const.* ea quae ad speciale decus.

(12) *Const. locorum baiuli, sic. de cognitione causae
coram baiulis.*

(13) *Cit. const. cum satis.*

rio instructi fuere. Refert enim Marinus Freccia (14), Carolum I., quum Salernum, aliasque urbes ac terras dedisset Carolo filio suo cum titulo principatus, singulari iure iurisdictionem tantum civilem in his civitatibus concessisse; in ipsa vero civitate Salerni criminalem iurisdictionem assignasse intra circuitum tantum murorum dictae civitatis, & non ultra. Quid peculiari privilegio, tantaque restrictione opus fuisset, si tunc barones iurisdictione atque imperio armati fuissent? Tandem Ioanna I. (15) vetat, barones merum imperium exercere, quod Iustitiariorum erat.

§. VI. Sub Aragonensibus iurisdictione, & merum imperium baronibus indultum est; sed quo auctore, ac tempore, non satis liquet. Constantius (16) ius gladii a Roberto Rege baronibus datum scribit. Capiblanco (17) vero id a Ioanna II. factum adfirmat. Uterque nullo idoneo vade agit. Equidem iis adstipulor, qui Alfonsum I. Aragonium barones potestate gladii armasse putant. Is enim cum in Sicilia regnaret, & a Ioanna II. adoptatus regnum Apuliae obtinuisset, hunc morem apud nos invexit ex Sicilia, in qua iam ante Alfonsum barones merum imperium habuisse patet ex capitulo XLVIII. Martini Regis. Deinceps in morem abiit feudum concedendi cum iurisdictione, ac imperio mero & mixto. De in-

(14) *De feudis lib. II. aut. 2. n. 2.*

(15) *In capitulo item quod Iustitiarum.*

(16) *Hist Neap. lib. VI.*

(17) *De baronib. part. I. in pragm. 8. n. 66.*

interpretatione eiusmodi formularum, quae in investituris occurrunt, iam supra cap. II. §. 7. disputavimus.

§. VII. Sub Aragonensibus quoque investiturae feudorum inferi coepit clausula, cum quatuor litteris arbitrariis. Has Robertus Rex ad provinciarum Iustitarios misit. Prima extat in *Capitulo iuris censura*, qua permisit Capitaneo Neapolis & Puteolorum, ut iuris ordine non servato procederet in reorum inquisitione. Secunda incipit *provisio iuris sanctio*, qua iustitiariis permisit, spretis sollemnitatibus, omni tempore, etiam paschatis, damnare, aut quaestioni subiacere publicos latrones, aliosque graviorum criminum reos. Tertia est in *Capitulo exercere volentes*, qua concedit praesidibus provinciarum commutare poenas cum multa pecuniaria in crimine asportationis armorum, homicidii clandestini, desertae accusationis, aliisque iudicis arbitrio relictis. Quarta tandem est in *Capitulo ne tuorum*, qua sine querela & accusatione procedi statuit in ulciscenda iniuria clerico, pupillo, viduae illata, in homicidiis clandestinis, atque crimine, quod capite, membrive abscissione vindicatur.

§. VIII. Iam Regni barones non solum merito mixtoque imperio, verum etiam potestate litterarum arbitrariorum aucti, tamquam reguli in suis dynastiis regia fere potestate utuntur. Hinc M. Curiae, ac Regum nostrorum potestas non parum imminuta. Num vero his concessionibus, quibus privati ius vitae necisque exercent, tantaque potestate instructi sunt, mo-

nar-

garchiae rationibus bene consultum sit, alii viderint. Eiusmodi quidem concessione *merum imperium profanatum*, iamdiu observavit de Franchis (18). Tam effusam potestatem adimere baronibus decrevit Carolus VIII.; at brevitat regni consilium perficere non potuit, uti testatur Choppinus (19).

§. IX. Barones itaque litteris arbitrariis instructi possunt corporales poenas componere, seu mutare in pecuniarias, secundum capitulum *exercere volentes*. Iure nostro componere licet in iis tantum criminibus, quae morte naturali, aut membri abscissione expianda non sunt (20). Nec ad compositionem admittitur reus sine partis laesae consensu, sive *remissione* (21). Quum autem disputaretur, quinam possit remissionem dare, ab eo tantum praestari posse cautum est (22), qui ut proximior ad legitimam defuncti successionem admitteretur. Quod si barones potestate componendi crimina abutantur, Rex transactionem cum reo initam rescindet, illisque ea potestate ad tempus, vel in perpetuum interdicet (23).

§. X. Illud quaeritur, an liceat vassallo alienae iurisdictioni se ultro subicere, sicque a iurisdictione baronis se subducere? Iure civili iudex incompetens consensu partium fieri compe-

(18) *Dec. 320. n. 9.*

(19) *De doman. Francor. lib. II. tit. 1. n. 10.*

(20) *Pragm. 2. de compos. Vid. de Franchis dec. 273.*

(21) *Cit. pragm. 2., & rit. 272. seq.*

(22) *Pragm. VII. cod.*

(23) *Pragm. 6. de baronib.*

petens potest (24). At Romani iuris sententia ad barones deflecti nequit, quippe qui iurisdictionem habent iure *quasi domini*, quod iurisdictionis genus Romanae leges ignorarunt: & certe de his, qui iurisdictione pollent iure *quasi domini*, aliud Romanum ius statuisset. Accedit, quod sicut adversus iura Principis, qui iure domini regnum possidet, privati facere non possunt, nempe ut in iudicem extra regnum consentiant, ne fines imperii transgrediantur; ita de barone sentiendum est, qui iure *quasi domini* feudum possidet, cuius fines vassallis egredi nefas est. Hinc solent barones petere ac obtinere remissionem caussarum a M. Curia, aliisque ad propriam Curiam; nisi fuerint personae miserabiles, quae fori electionem habent beneficio *l. unic. C. quando imperator int. pupill. & vid.* Quod si baro cognitionem habeat secundarum & tertiarum caussarum, nequeunt vassalli, omissio medio, ad suprema tribunalia appellare. Sed quoniam poterat olim a quocumque iudice ad M. C. appellari, ideo cavit *pragmatica VII. de offic. S. R. C.* licere ad M. Curiam, vel S. Consilium provocari, salvis tamen baronum privilegiis.

§. XI. Ceterum iurdictio inter regalia est, adeoque privatis non competit, nisi ex concessione Principis. Hinc barones eam exercere nequeunt, nisi, & quatenus in investitura fuerit concessa. Fridericus II. (25) feudi publicatione
ani.

(24) *L. 14. D. de iurisd. & L. 1. D. de iudic.*

(25) *Cit. const. ea quae ad speciale decus.*

animadvertit in barones, qui munera Iustitiariorum, & iurisdictionem ipsis non concessam usurpant. Idem cavit *pragmatica VII. de baronibus*, qua aliud, praeter ea, quae virtute privilegiorum, & legitima praescriptione quaeviserunt, baronibus exercere interdicitur; si secus fecerint, *usurpatae iurisdictionis rei* pronuntiantur: quibus verbis spectare videtur Friderici constitutionem, qua usurpatae iurisdictionis crimen feudi publicatione punitur. Sed eiusmodi poena hodie non servatur (26).

§. XII. Olim barones ipsi hominibus suis ius dicebant. Quod vero periculi plena res est, eos per se iurisdictionem exercere, quodque iure suo plerumque abuterentur; iamdiu iussi sunt, illam per officiales suos exercere. Ita barones iurisdictionem quidem iure quasi domini possident, eius autem exercitio carent. Constituire itaque tenentur gubernatores iuris dicendi gratia, iisque competens salarium rependere; quamvis officiales per abusum, vix accepto muneris codicillo, soleant chirographo baronibus tradito honorarium, quod numquam acceperunt, sibi iam repraesentatum profiteri. Cives esse officiales nequeunt, ne propinquis suis prodesse, & inimicis obesse queant (27): nec exteri homines ad id muneris eligi possunt, ne fuga syndicatum eludant. Si baro duo habeat feuda vicina, non prohibetur uni feudo gubernatorem prae-

(26) Vid. *Afflict. dec. 265. n. 7.*

(27) Vid. *Afflict. in const. Iustitiiarii per provincias, & de Franchis dec. 98.*

praeficere, quem adeant cives eius loci, quo gubernator sedem non habet; vicinitas enim incommodum adeundi maxime levat: nec porro adigendus est baro, qui parum emolumentum ex parvis feudis percipit, duobus gubernatoribus duo salaria pendere (28). Et quamvis ab immemorabili tempore gubernator in pago aliquo numquam sedem habuerit, sed certis mensibus, vel hebdomadae diebus accedere ad pagum consueverit, potest tamen baro gubernatorem constituere, qui ibi resideat; nam contrarius diuturni temporis usus praesumitur inductus in gratiam baronis, qui ex regulis iuris certum cuilibet feudo gubernatorem praeficere tenetur (29). Quod vero interdum officialis est iuris imperitus, tenetur baro eligere, aut saltem permittere, ut ipse officialis eligat, *Assessorem*, seu *Consultorem ordinarium*, qui illi consulat, atque ius suggerat. Ecquid, quaeso, ab eo non metuendum, qui ducitur *ut nervis alienis mobile lignum*, ceu belle Horatius?

§. XIII. Annalis esse officialis debet (30). Olim annus a kalendis Ianuariis incipiebat (31): tum a kalendis Septembribus numerari coepit. Nequit autem baro officialem intra annum amovere, aut annale tempus producere (32). Hinc si quando barones intra annum remonent offi-

Y

cia.

(28) Capiblanco in *pragm. 3. de baronib.*

(29) Conf. de Franchis *dec. 166.*

(30) *Pragm. 5. de baronib.*

(31) Afflictus in *const. occupatis nobis.*

(32) Carolus II. in *capit. electionem*, Robertus in *capit. opportuna.*

ciales, id per S. Consilium emendatur, nec remorio rata habetur, nisi iusta de caussa, quam idem S. Consilium expendit. Electiones item officialium baronalium *ad beneplacitum* factae per S. Consilium revocantur, & officiales esse annales iubentur (33). Num liceat baroni alium eligere intra annum officiali consentiente, sed universitate contradicente? Refert de Franchis (34) disputatum de hac re in S. Consilio fuisse, nihilque definitum; etsi in eam sententiam pendere videretur, non licere. Frequens enim officialium mutatio damnosa esse solet universitatibus, quibus maxime consultum leges voluerunt. Accedit, quod facile possunt officiales pecunia duci ad colludendum cum baronibus, fraudemque legibus facere. Anne id potest baro, consentiente etiam universitate? Negant nonnulli ob regulam iuris, *ius publicum privatorum pactis infringi non posse* (35). At enim consuetudine, quae optima est legum interpret, receptum est, ut universitate non contradicente officiales baronum etiam ultra annum munere suo fungi possint: quae consuetudo supponit, legem, quae officiales in munere esse ultra annum vetat, in gratiam universitatis latam fuisse; omnes autem *licentiam habent his, quae pro se indulta sunt, renuntiare*, ut inquit Iustinianus (36). Quin officialem intra annum mune-

re

(33) De Franchis *dec.* 409. n. 2.(34) *Cit. dec.*(35) *L. 30. D. de pact.*(36) *L. 51. C. de episcop. & cleric.*

re se abdicare non posse, scribunt non pauci (37).

§. XIV. Quum officiales sint ordinarii iudices, nequeunt barones intra annum causas ab ipsis avocare, aliisque committere dirimendas. Anne possunt ii causam in prima instantia a gubernatore suo ad se avocare? Adfirmat Rovitus (38) ob textum Paulli (39) aientis, *iudicium solvi vetante eo, qui iudicare iusserat, vel etiam eo, qui maius imperium in eadem iurisdictione habet.* Sed magis est, ut id baronibus non liceat. Quamvis enim iurisdictionem habeant, eam tamen iure nostro exercere vetantur; Paullus autem de eo loquitur, qui & habet, & exercet iurisdictionem.

§. XV. Si officialis abesse debeat, eius locumtenentem baro constituet, aut ipse sibi eliget officialis diebus quindecim, uti mos est. Num locumtenens esse civis possit, quaesitum est. Exterum esse debere ea summa exposcit ratio, quae officiales ipsos esse cives vetat. Quod si substitui ad modicum tempus debeat, ex civibus deligi posse putant de Franchis (40), Rovitus (41), aliique. Sane modicum tempus in iure non attenditur, & porro difficile est, exterum idoneum ad paucos dies invenire locum-

Y 2

te-

(37) Vid. de Luca *ad cit. dec. de Franchis*, & *Tapia lib. II. Iur. Regn. t. 1. ad d. pragm. 9. n. 1.*

(38) *In pragm. 2. de suspic. offic.*

(39) *L. 58. D. de iudic.*

(40) *Dec. 98.*

(41) *In pragm. 5. de syndic. offic.*

tenentem. Secus sentit Petra (42), quod intra modicum tempus possit civis prodesse suis, ac inimicis obesse queat, quae quidem ratio levis non est; at potior est illa in contrarium comparata, si nempe casus absentiae gubernatoris contingat ex improvviso, quum adhiberi civis non possit, facile universitates prorsus carerent officiali, quod longe maius incommodum est.

§. XVI. Exaeto anno officiales administrationis rationem, seu *syndicatum*, reddere tenentur, nec a loco abire possunt, nisi syndicatū dato. Eius praestandi modum praescribunt leges nostrae (43). Nec tempore syndicatus adesse baro potest, ne eius metu, aut reverentia cives querelis abstineant. Porro ad iustitiam administrandam promoveri nequit officialis, nisi litteras *liberatorias* ostendat (44). Officialis etiam syndicatui subiicitur pro iis, quae locumtenens a se electus in casu absentiae gessit (45). Quod ad *Consultorem ordinarium*, qui officiali imperitio ius explicat, si fuerit a barone delectus, is debet de recte administrando & parendo syndicatui cavere (46), sin ab ipso officiali, is syndicatui non subiicitur, sed officialis pro eo tenetur, quippe mala electio est in causa.

CA-

(42) *In rit. 63. n. 13.*

(43) *Pragm. 1. de syndic. offic.*

(44) *Rit. 283.*

(45) *Rovit. in d. pragm. 1. n. 54., de Franch. det. 98. n. 4.*

(46) *Pragm. item caveant de offic. proc. Caes.*

De iuribus feudatariorum.

§. I. **P**Raeter iurisdictionem habent barones iura quaedam tam in personas, quam bona vassallorum suorum. Iura in personas sunt exactio *adiutorii*, & *angariae ac parangariae*. Quod ad primum, inde usque a monarchiae cunabulis barones pecuniarium subsidium ab hominibus suis exigebant, necessitate impellente. Quod vero hoc iure abuterentur, & adiutorium pro arbitrio extorquerent, expostulantibus vassallis, Gulielmus I. (1) certos definivit casus, in quibus id liceret. Iussit itaque barones laicos *adiutorium* (a) ab hominibus suis exigere his tantum casibus. (I) *Pro redimenda persona domini, si forte ab inimicis nostris in servitio nostro captus fuerit*. Et quamvis baro, qui Regi militans, captus est ab hostibus, redimendus esse videatur aere ipsius Regis, cui militabat; tamen quia iusto suscepto bello universitatibus Regni consulitur, onus redimendi baronis haud inique vassallos constringit, modo baro aere suo redimi commode nequeat. (II) *Pro faciendo milite filio baronis*. Quod si baro ipse militiae nomen dederit, nequit auxilium exigere. Quum

Y 3

enim

(a) In constitutionibus Siciliae *adiutorium*, seu *auxilium*, est praestatio, quae a vassallis fit pro barone in suis necessitatibus adiuvando, in casibus a lege permissis.

(1) *Const. quamplurimum de adiutoriis exigendis ab hominibus*.

enim Gulielmi constitutio ad incertum ius definiendum condita sit, tantumque de *filio* baronis loquatur, ad casus non expressos producenda non est; secus incertum ius rediret. Debetur etiam adiutorium pro faciendo milite fratre baronis, uti cavit Fridericus II. (2). Sed haec omnia desueverunt, propterea quod olim barones aere suo, nunc omnes mercede conducti militant. (III) *Pro maritanda filia, vel sorore* baronis. Iam inde a Roberti Guiscardi temporibus pro collocanda filia auxilium exactum est a vassallis. Refert enim Guilelmus Apulus (3), Guiscardum Mathilde secundogenita filia Raymundo Berengarii Comiti Barcinonensi nuptui collocata, auxilium a vassallis suis exegisse. Si plures baro filias, aut sorores habeat, pro singulis elocandis adiutorium recte petet; quae enim ratio pro una, eadem urget pro pluribus. Ita in hac specie singularis numerus pro plurali accipiendus. Accedit argumentum ex Friderici II. (4) constitutione petitum. Ibi permittitur baroni auxilium deposcere *pro sororibus maritandis*. Inquit Gulielmus *pro sorore*; Fridericus autem de eadem re loquens *pro sororibus*. Cur deterior esse debet conditio filiarum, quam sororum? Quemadmodum ergo ubi sermo est de *sorore* singularis numerus loco pluralis est; ita etiam ubi de *filia* sermo instituitur. Debetur quoque adiutorium pro maritanda nepte ex filio primogenito, ut

(2) *Const. comitibus de adiutoriis pro militia fratris.*

(3) *Lib. III. rer. Normannicar.*

(4) *Cit. const. comitibus.*

ut in Regeſtis Roberti Regis declaratum teſta-
tur Afflictus (5): itemque pro collocanda ami-
ta, ad quam ſpeciem a Carolo II. conſtitutio-
nem Gulielmi productam ſcribit Iſernia (6). Et
quamvis Caroli auctoritas deeſſet, in eundem
ſenſum conſtitutio Gulielmi accipienda eſſet; a-
mita enim ea eſt, cuius elocandae gratia, ſi
pater baronis viveret, vaſſallos ad auxilium co-
geret. Quod de feminis nuptui dandis cautum
eſt, idem de monaſticam vitam proſitentibus in-
telligendum; valet enim argumentum a tempo-
rali ad ſpirituale matrimonium: ſicque conſtitu-
tionis verba Carolum II. fuiſſe interpretatum te-
ſtatur Afflictus (7). Ceterum baro pro nuptiis ſive
ſuis, ſive filii adiutorium exigere nequit, quia
tunc dotem cum uxore, aut nuru accipit, adeoque
ditatur. Tota vero auxilii ratio in eo eſt poſita,
quod aequum ſit, baronibus, qui iuſta aliqua
de cauſa pauperes fiunt, per vaſſallos adiuvari.
(IV) Tandem rite adiutorium exigitur *pro emen-
da terra, videlicet ea tantum vice, cum eam emerit
pro ſervitio noſtro, vel exercitus noſtri, moderate
tamen in his, quae pro noſtro corrodo dantur* (b).

§. II. Continuo Gulielmus tranſit ad praela-

Y 4

tos

(b) Non ſolum in Regno Siciliae, verum etiam in
Gallia, & alibi obtinuit eiſmodi auxilium *pro emptione
terrae in vita domini ſemel facienda*, ut eſt in Pacto an.
MCCCX. inito inter Carolum Vadenſium & Andium
Comitem, & Barones Andegavenſes & Cenomanenſes,
aliſque chartis apud Duſreſne in *Gloſſar. v. auxilium*.

(5) *In d. conſt.* quamplurimum.

(6) *In cis. conſt.*

(7) *In d. conſt. n. 37.*

tos ecclesiarum, qui feuda in capite tenent, iis-
que quinque ob causas adiutorium ab homini-
bus suis exigere finit: nempe *pro consecratione*
sua; cum ad concilium a domino Papa fuerint vo-
cati; pro servitio exercitus nostri, si quidem in
exercitu nostro fuerint; vel si vocemus eos, vel
miserimus eos pro servitiis nostris; vel corredo no-
stro, cum in terris eorum nos hospitari, vel cor-
redum ab eis recipere contigerit. Rex itaque epi-
scopis baronibus *pro consecratione sua* auxilium a
subditis exigere concessit. Sequioribus tempori-
bus tributum domino solvi consuevit, cum pri-
mum dignitatem aliquam est adsecutus, quod
adventus iocundus audit. Ab episcopis etiam
eiusmodi praestationes exactas legimus in Gestis
Abbatum S. Germani Antiffiodorensis (8), a-
liisque monumentis. Praeterea cum a Summo
Pontifice ad concilium, vel a Rege vocantur
pro eius servitio. Mos enim fuit, episcopos &
abbates ad Concilium, vel ad curiam Pontificis,
aut Regis aulam profecturos, adiutorium exige-
re (9). Item cum a Rege ad exercitus sui ser-
vitium evocantur, dummodo in exercitu fue-
rint. Auxilium tandem exigendi facultatem e-
piscopis Gulielmus indulfit *pro corredo suo*, cum
in terris eorum Regem hospitari, vel *corredum*
ab iis recipere contingeret. Erat *corredium* pro-
curatio, seu convivium, quod dominis praesta-
batur a vassallis ex iure definito, quoties per
illo-

(8) *Cap. 18.*(9) *Vid. Iac. Petrum post Poenitentiale Theodori Can-*
taur. p. 666. & 717.

illorum terras pergebant. De eo sic Speculator (10): *Imperatori, inquit, servitium a vassallis deberi pro corrodo imperiali, ut videlicet quando Imperator transierit per illum locum, contribuant in sumtibus eius. Ab eiusmodi onere nemo fere privatorum eximebatur, quippe qui Reges, Duces, & Missos dominicos hospitari tenebantur (11). Ceterum in expressis casibus dominos sive laicos, sive ecclesiasticos adiutorium moderate a subditis exigere iussit Gulielmus, quantitatem tamen non definivit. Et usu receptum est, ut filiae baronis nubenti singulae familiae carolenos quinque, monastica vero vota nuncupanti dimidium contribuant.*

§. III. Competit etiam baronibus nostris exatio *angariae & parangariae*. Haec Graecae originis vocabula aliud in iure Romano, aliud apud medii aevi scriptores, aliud in patriis legibus significant. In iure civili angariae & parangariae sunt praestationses iumentorum, plaustrorum, navium, & operarum ad transvehendas res Caesaris, annonam militarem, & similia, a quo onere nemo provincialium eximebatur [12]. Hinc intelligis, quod sacris litteris scriptum est, Simonem Cyrenaeum *angariatum fuisse*, quod crucem Domini tollere coactus fuerit. In eo autem angariae differebant a parangaria-

(10) *Tit. de feud. l. 4. part. 3.*

(11) *Vid. Thomasin. de vet. & nov. eccl. discipl. part. III. lib. 1. cap. 39.*

(12) *Vid. Iac. Gothofred. ad l. 4. C. Th. de curj. public.*

gariis, quod angariae dicebantur, cum transvectio fieret per vias publicas, seu consulares, per quas dispositus erat cursus publicus; parangariae vero, si per vias publicas, in quibus tamen cursus publicus dispositus non erat (13). Verum apud sequioris aetatis scriptores angariae sunt vassallorum operae baroni praestandae, angarii vero homines operis obnoxii. Sic Ranfridus Ictus, qui anno MCCXV. scribebat, angarios definit, qui *servitium faciunt propriis expensis, puta tot operas in septimana: & sic vulgariter dicuntur in multis partibus angarii. Et tales villani, qui de personis faciunt operas, vocantur vulgariter angarii*. Eadem notione vocem hanc usurpat Fredericus II. (14); dum cavit, ut nullus *angarius, vel villicus, seu quicumque villanus, qui in villis & castibus habitat, contra baronem testis adhibeatur*. Sed recepta nostratum consuetudine angariae dicuntur praestationes operarum baroni debitae sine vassallorum impensis; parangariae vero vassallorum sumtibus. Hinc angarii dicuntur vassalli, qui servitia personalia praestare baroni tenentur accepta mercede; parangarii vero qui sine mercede ea debent, veluti baronis vineam fodere, hortos irrigare, terram colere, segetes metere, & similia opera praestare.

§. IV. De origine angariorum & parangariorum sic habe. Excisa Romani imperii maiestatem,

(13) Conf. Nic. Bergierium *de publicis & militaribus Imperii Romani viis*, apud Graevium *Thes. Antiq. Rom. tom. X.*

(14) *Const. prosequentes de pugnis sublati*.

te, alia a barbaris inuenta est politia, laesa dominiorum conditio, & libertas hominum imminuta. Hinc in eorum legibus homines proprii, villici, rustici, servi adscriptitii, coloni, saepe comparent. Ab his barones personalia iura exigebant, praesertim agrorum curam, a quibus sine ipsorum venia discedere nefas erat, & ad alios una cum praediis transferri poterant. Id etiam apud nos sub Nortmannis observatum est. Rogerius Rex donavit unicuique militi quinque modia terrae, & quinque villanos, teste Falcone Beneventano (15). Raynaldus Avenellus donavit Liparitano Abbati molendinum, & decem villanos cum omnibus rebus suis, & familiis, ut est apud Pirrum (16). Eiusmodi adscriptitii sine consensu domini sacros ordines suscipere non poterant, ne illi servitiis sibi debitis exciderent inviti, uti Rogerius I. (17), & Fridericus II. (18) constituerunt. Tenebantur in feudo baronis habitare, quum sint pars feudi, & ad eius fructus pertineant (19): nec adversus baronem in causa criminali vel civili testimonium perhibere poterant (20). Iam ab adscriptitiis in eodumtaxat differebant angarii & parangarii, quod illi praedio alodiali, hi feudali personalia servitia praestabant.

§. V.

(15) In Chronic. ad an. 1140.

(16) In Sicil. Sac. tom. II. lib. 4. p. 771.

(17) Const. errores de his, qui debent accedere ad ordinem clericat.

(18) Const. adscriptitios de villanis non ordinandis.

(19) Const. quisquis de revocandis transiensib. ad alien. iurisdic.

(20) Const. prosequentes de pugnis sublati.

§. V. Quum angariae & parangariae inter realia numerentur, & servitutis imaginem praeferebant, imponi a baronibus nequeunt sine Regis venia. Fridericus II. (21) generatim edixit, ne quis ob terram, aut feudum ab alio acceptum *perpetuis servitiis* se addiceret sine Regis consensu: *Nos enim, inquit, qui sumus domini personarum, absque nostrae Serenitatis assensu personas servitiis perpetuis, aut conditionibus nolumus obligari.* Quare nemini licet angarias & parangarias exigere, nisi speciatim ei concessae sint. Quin illis rite ab initio constitutis novus baro uti nequit, nisi eius facultatis specialis mentio in assensu fiat, uti seite Afflictus (22). Nec concessio feudo generali clausula cum *angariis & parangariis*, novum ius earum constituendarum datum intelligitur baroni, sed rite ab initio constitutis utendi. Diserte Carolus V. (23) expressit, eam formulam *de antiqua consuetudine & stilo* adiici solitam, nec per eam induci novas angarias & parangarias, sed illis dumtaxat utendi, quae tempore concessionis *iusto titulo, aut legitima praescriptione* adquisita inveniebantur.

§. VI. Iura baronum realia, quae ex ipsa re feudali fluunt, sunt *decimae feudales, terragia, glandaticum, fida*; item ius panis in furno ba-

(21) *Const.* quia frequenter *de hominibus non tenendis ratione terrae vel feudi.*

(22) *In cit. const. col. 2.*

(23) *Pragm. XVI. de baronib. Conf. Rovit. in h. pragm. Capyc. dec. 118. & de Marin. lib. I. resol. 107.*

baronum coquendi, frumenti in eorum pistrinis terendi, olei in trapetis feudalibus exprimendi, esculenta & poculenta ex ipsorum tabernis emendi, idque genus alia iura, quae ob ipsam rem feudalem barones habent. Quum eiusmodi iura naturalem vassallorum utilitatem imminuant, nec feudis necessario adhaereant, tum baronibus debentur, quum eadem in prima feudi investitura speciatim concessa sint. Vulgaris enim clausula *cum decimis, terragiis, furnis, trapetis*, aliisve supra memoratis, nullum ius novum confert, sed ea tantum comprehendit, quae tempore investiturae iusto titulo, vel legitima praescriptione iam feudo quaesita fuerant, quum eiusmodi clausula *de stilo* apposita censerī debeat, uti statuit Carolus V. (24). Ita baroni ius furni, trapeti, aliudve contendenti, non prodest iniecta eius iuris in investitura mentio, sed probare debet, iusto titulo, veluti emtione, transactione, aut legitima praescriptione, ius hoc sibi quaesivisse.

§. VII. Ceterum caveant barones, ne naturalem civium libertatem laedant. Quare vassalli possunt libere res suas vendere, quin ulla baronibus praelatio competat, nisi in comparandis rebus quotidianae necessitatis, uti sancivit Ferdinandus I. (25). Nec fideiubere pro barone possunt, quum eiusmodi fideiussiones vi censeantur extortae, uti cavit Carolus V. (26): quod ad

(24) *Cis. pragm. 16. de baronib.*

(25) *Pragm. 1. de baronib.*

(26) *Pragm. 10. eod.*

feudi conductorem producant doctores, qui in locum baronis suffectus videtur. At si vassalli sponte sine ulla laesione fideiusserint, recte eos contraxisse scribit de Marinis (27). Porro ventantur barones cogere vassallos, ut gabellas, fur-nos, molendina, trapetos, defensas, aliosque feudi redditus conducant, ut idem cavit Carolus V. (28). Item novas exactiones, tributa, aliave onera vassallis imponere nequeunt sine Regis ad-sensu (29). Pari modo iisdem non licet ex de-maniis universitatis defensas sibi constituere, ne communem civium usum intercipient (30). Ipsi vero demaniis universitatis modeste uti iubentur, tamquam boni cives, ne aliorum civium usum & commodum imminuant (31).

C A P. XVI.

De officiis vassallorum.

§. I. **O**fficia vassalli erga dominum fide, & ser-vitiis potissimum continentur. Postulat fides, ne quid vassallus faciat, quo iniuriam, vel damnum inferat domino; contra ea faciat, quae in eius honorem & utilitatem redundant (1). Hinc prohibetur cum delicti accusare (2): non pe-

(27) *Ad Reverter. obs.* 386.(28) *Pragm.* 13. *cod.*(29) *Cit. pragm.* 10.(30) *Prag.* 11. *cod.*(31) *Pragm.* 12. *cod.*(1) *II. F.* 5. 6. 7. & 23.(2) *II. F.* 24. §. 2.

petita venia in ius vocare (3): actione famosa experiri (4): adversus eundem testimonium dicere in causa criminali, & civili gravi, non item modica, ne grave damnum testimonio vassalli domino afferatur, quod illius officio non convenit (5). Mitto cetera, quae ad fidem pertinent. Id addam, mutata domini aut vassalli persona, renovationem investiturae petendam esse. Mutatur dominus, aut vassallus non solum morte, sed etiam quocumque alio modo directum, aut utile dominium in alium transfertur. Mortuo itaque domino tenetur vassallus se sistere eius heredi; ut ei fidelitatem spondeat, novamque obtineat investituram, quam quidem ille, licet minor sit, modo non infans (quo casu tutores supplebunt) recte concedet (6). Neque enim ibi periculum est damni, uti est, cum de novo feudo concedendo agitur (7). Si plures sint heredes, una sufficit fidelitatis praestatio (8); quare domini, quotquot sunt, pro uno censentur, ne vassallus plus iusto oneretur, sive quod fidem, sive quod servitia spectat. Viceversa vassallo mortuo debet successor petere investiturae renovationem intra annum & diem; secus feudum amittit, nisi iusta causa intervenierit, aut dominus poenam remittat (9). Si ve-

ro

(3) *Argum. l. 13. D. de in ius vocand.*

(4) *Argum. lib. II. t. 33. §. 1.*

(5) *II. F. 33. §. 1.*

(6) *Cit. lib. II. t. 3.*

(7) *Cit. t. 3.*

(8) *II. F. 55. §. 1.*

(9) *II. F. 24.*

ro impubes sit, renovationem petere non cogitur (10). Quod si plures sint heredes, feudumque omnes possideant, tenentur omnes; sin ad unum eorum feudum pervenerit, is tantum tenebitur (11).

§. II. Servitia consistunt in operis a vassallo praestandis, vel in obsequium & honorem domini, & *obsequiales* dici possunt, vel in eius utilitatem ac auxilium, & *artificiales* vocari queunt. Praestari autem debent aut secundum pacta investiturae adiecta, aut ad normam iuris communis, aut peculiaris (12), & quidem adversus quemlibet etiam sanguine coniunctissimum (13), & ubi dominus iis indigeat, sive intra, sive extra territorium (14). Praecipua sunt militaria; quum ideo concessa sint feuda, ut praesto essent, qui dominum belli tempore adjuvarent. Hinc vassalli passim *milites* dicti, ad bellum proficisci, aut certam fructuum, vel pecuniae quantitatem contribuere tenentur, quae contributiones *hostenditiae* (a) adpellatae sunt, quia

(10) *II. F. 26. §. 5.*

(11) *Cit. t. 26. §. 4.*

(12) *II. F. 23. & 55.*

(13) *II. F. 28. §. ult.*

(14) *II. F. 40. & 54.*

(a) Primaevio feudorum iure vassallus ipse militare servitium praestare domino tenebatur. Postea inductum, ut per substitutum aequè idoneum praestare posset, si nempe vassallus legitime impediretur, aut esset persona ecclesiastica, femina, impubes, universitas. Primus omnium Lotharius Imp. lib. II. F. t. 40. cavit; in petendis *hostenditiis* (*hostenditiae* dicuntur adiutorium, quod faciunt dominis Romani cum Rege in hostem pergentibus) vassalli, qui

quia tum erant pendendae, quum esset hostibus resistendum (15). Ceterum onus praestandi servitia plerumque personae cohæret, quum eius fides, integritas & industria electa potissimum videatur. Sed nonnumquam per substitutum praestantur, si iusta aliqua causa impediat, quominus vassallus per se ipse praestet (16).

§. III. Ipsi Ecclesiae Praelati & Abbates, non secus ac laici vassalli, ob feuda quae possidebant, hosti & expeditioni obnoxii erant. Generalis in Gallia, Germania, Italia, aliisque regionibus consuetudo fuit, ut Episcopi & Abbates feudatarii militare servitium per se exhiberent. Recens est inventum, a primaeva feudorum natura abhorrens, servitium a vassallis sive laicis, sive ecclesiasticis, per substitutum praestari, uti scite Petrus de Marca (17). Hinc in

Z

bar-

qui cum eis non vadunt: verbi gratia, in Lombardia de modio XII. denarios; in Teutonica tertia tertiam partem fructuum, facta computatione fructuum solummodo eius anni, quo hostem faciunt. Sunt ergo *hostenditiae* praestationes pecuniae, quae fiunt a vassallis, si ad expeditionem cum domino pergere nolint, sic dictae, quod pecunia impenderetur contra hostem, sive pro hostis, seu belli sumtibus; namque hostis *exercitum*, *castra*, *bellum* apud sequiores scriptores significat. Conf. Cangium in *Glossar.* v. hostis, & Strauchium *diff. de hostenditiis*. Quantitas *hostenditii* non eadem ubique fuit. In Longobardia de quolibet modio terrae feudalis XII. denarii; in Alemannia vero tertia pars fructuum illius anni pendebatur. Tandem Fridericus I. Imp. *lib. II. F. 155. §. firmiter* dimidium redditus feudi unius anni tam in Italia, quam Alemannia esse iussit.

(15) *II. F. 40. 54. 55. §. 1.* (16) *II. F. 26. §. 5.*

(17) *Lib. VIII. de C. S. & I. cap. 19. n. 1.*

barbaricis monumentis militaris Praelatorum disciplina, armatorum copia ab iis retenta, strenuitas, & exercituum regimen commendatur. Quod haud iniuria Latinis obiectum a Graecis praesertim, & a Michaële Cerulario Patriarcha CP. (18). In Regno nostro sub Nortmannis praelatos barones in hostem perrexisse, liquet etiam ex Gulielmo I. (19), qui episcopis baronibus adiutorium exigere a vassallis suis permittit etiam *pro servitio exercitus nostri, si quidem in exercitu nostro fuerint*. In Gallia potissimum Episcopos & Abbates ipsos praeliis interfuisse, inque iis quandoque caesos, constat ex Gregorio Turonensi (20), Supplicatione Episcoporum in Concilio Wormathiensi (21), Orderico Vitali (22), aliisque vetustis scriptoribus. Sed postea ex praedicta Episcoporum Supplicatione, Carolus M. sanxit, ut nullus in posterum sacerdos in hostem pergeret, nisi duo vel tres episcopi electione ceterorum propter benedictionem populique reconciliationem: & cum illis electi sacerdotes, qui bene scirent populis poenitentias dare, Missas celebrare &c. Eundem Carolum hortatur Hadrianus P. (23), ut non permittat, episcopos vel presbyteros militare induere armaturam: quod an-

(18) *In ep. ad Petram Aniochen. Conf. Dufresne not. ad Alexiadem pag. 358.*

(19) *Const. quamplurium de adiut. exigend.*

(20) *Lib. IV. hist. Franc. cap. 37. lib. V. cap. 20. & lib. VIII. cap. 39.*

(21) *Lib. VI. Capitul. Caroli M. cap. 285.*

(22) *Lib. IV. hist. eccles. ad an. 1070. p. 523.*

(23) *Ep. 72. ad Carol. M. in Cod. Carolino.*

antea Pipino insinuaverat Zacharias P. (24). Verum non diu stetit Caroli M. constitutio, coque deinde res venit, ut Episcopi & Abbates in hostem cum vassallis suis pergere cogerentur, non secus ac ceteri barones: quod constat potissimum ex libello proclamationis Caroli C. adversus Wenilonem Archiepiscopum Senonensem (25), Concilio Vernensi an. DCCCXLIV. (26), & Constitutione Ludovici II. Imp. de expeditione Beneventana an. DCCCLXVII. (27). Hanc militaris servitii obligationem agnoverunt ipsi Episcopi in suis diplomatibus. Exinde passim episcopos in castris cum vassallis suis exhibent posteriores scriptores, Monachus Floriacensis (28), Adam Bremenensis (29), Ordericus Vitalis (30), Radevicus (31), Ivo Carnotensis (32), Stephanus Tornacensis (33), aliique. Episcopis vero, qui in hostem submoniti erant, *auxilium* conferebant vassalli, ut ex Charta Friderici I. Imp. an. MCLVII. pro Archiepiscopo Viennensi (34), & Gulielmi I. sanctione (35) constat.

§. IV. Verum quid tum in castris ac exercitiis

Z 2

tibus

(24) Ep. 5. ad Pipinum in cod. Cotto.

(25) Cap. 6. 13.

(26) Can. 8.

(27) Cap. 6. & 7. apud Camill. Peregrinum.

(28) Lib. IV. Miraculor. S. Benedicti. cap. 24.

(29) Cap. 38.

(30) Lib. XII. p. 856.

(31) Lib. III. de gest. Frideric. cap. 11.

(32) Ep. 28.

(33) Ep. 279. edit. Molineri.

(34) Apud Leutrium in Antiquis. Viennens. cap. 41.

(35) Cis. const. quamplurimum.

tibus agerent Episcopi & Abbates, instarne militum loricas induerent, ac praeliarentur, vulgo quaeritur. Sane constat, generatim loquendo, arma non tractasse, nec praeliis interfuisse Praelatos: sed erant in castris, ut militare explerent servitium, cui ob feuda erant obnoxii, perinde ac laici. Praeterea castris intererant, ut milites ad rem strenue gerendam hortarentur, iisque benedictionem impertirentur. Et quamvis eo animo in castra regia se se conferrent Praelati, inque ea deductis vassallis suis, pietatis officiis vacare debuissent; interdum tamen, ut erant animi magnitudine praediti, quique ex ingenito ardore toti Martem spirarent; vel certe, ut dum milites in ipso praelii procinctu adhortarentur, ab hostium munirentur iaculis & gladiis, loricas induebant. Sic Episcopum Podiensem *vestitum lorica, & dextera manu Salvatoris lanceam tenentem*, & Cruce signatos adhortantem in bello sacro, describit Robertus Montensis (36). Et Rogerium episcopum Liddensem, *militem in armis strenuum, & actibus militaribus insignem*, praedicat Gulielmus Tyrius (37). Sic etiam Philippus Drocensis episcopus Bellovacensis loricaus interfuit praelio adversus Anglos an. MCXCVI., ac ne canonum oblitus videretur, clava hostes prostrernere a pontificali officio haud alienum duxit. At episcopo ab hostibus capto, dum Summus Pontifex de eo liberando cum Ioanne Angliae Rege ageret, hic *praecepit*, ut

102

(36) *Lib. VII. hist. Hierosolymis.*(37) *Lib. IV. de bello sacro cap. 26.*

Cap. XVI. De officiis vassallorum. 357

lorica episcopi exuta, inquit Matthaeus Paris, ipse Papae praesentaretur, & diceretur: Vide, an tunica filii tui sit, an non? Cui Papa: Non filius meus est, vel ecclesiae: ad Regis autem voluntatem redimetur, quia potius Martis, quam Christi miles iudicatur. Et Caelestinus ipse Pontifex in epistola ad eundem episcopum, dum adhuc captivus teneretur; Praesulem namque pacificum exuens militem bellicosum induisti, clypeum pro insula, gladium pro stola, lorica pro alba, galeam pro mitra, lanceam pro baculo pastoralis, ordinem rerum & seriem pervertens, temerarius baiulasti. Ita prorsus constat damnatos semper ab ecclesia Praelatos & Sacerdotes, qui praeliis interfuerunt (38). Fuit tamen, cum contra paganos arma exercere fas esset, nec canonum sancitis contrarium censuere Praelati & Sacerdotes. Hinc eos passim bellis sacris, ipsisque interfuisse praeliis, inque iis interdum caesos legimus (39). Mitto episcopos, qui posthabitis ecclesiae regulis, arma induere, praeliisque interfuerunt.

C A. P. XVII.

De adoba.

§. I. **F** eudorum onera vel dominum spectant, vel
vassalli consanguineos. Prioris generis
Z 3 sunt

(38) Vid. Zieglerum *opuscul. de episcopo milite in veteri ecclesia invito.*

(39) Vid. Dufresne in excursu *de hoste & exercitu episcoporum. Ext. in Glossar. med. & infim. Latinis. v. hostis.*

funt *adoha*, & *relevium*; posterioris vero *vita-militia*, & *paragium*. Hic de *adoha* primo loco agendum est.

§. II. In Regno nostro in locum servitii personis surrogata est annua pecuniae praestatio, quam vulgo *adoham* (a) dicimus. Ea definitur *certa*

pe-

(a) Pecunia, quae loco servitii militaris per feudatarios praestatur, dicta est *adoha*, *adohamentum*, *adogamentum*, *addoamentum*. Hoc sensu usurpatur in diplomate Gulielmi J. Regis an. MCLIV. edito, quod extat in Bullario Casinensi tom. I. p. 175., ubi legitur: *Eum ab omni iugo servitutis, vel adohamenti perpetuo mandamus manere liberum & exemptum tam in demaniis, quam feudalibus*. In Charta etiam Friderici II. Imp. an. MCCXXI. in eodem Bullario Casinensi tom. 2. p. 252. habetur: *Eximientes castra, casalia, & homines ipsius monasterii ab omni iugo servitutis, vel adhogamenti, sive de demanio, sive de feudis fuerint*. In Chronico Ricardi de S. Germano an. MCCXXXV. scriptum est: *Imperator (Fridericus) generalem collectam toti Regno imponit, & tunc collectae fuerunt de Terra Monasterii unc. 400. pro adohamento* (male pro *adoramento* legitur apud Murator. *Rer. Ital. Script.* tom. VII.). Eodem sensu *addohamentum* occurrit in Capitulis Honorii IV. PP. pro Regno Neap. apud Raynaldum ad an. MCCLXXXV. n. 48., atque *adohamentum* in diplomate Caroli Ducis Calabriae, filii Roberti Regis an. MCCCXXVIII. apud Ughellum *Ital. Sacr.* tom. I. in *Episcopis Aprutin.* n. 21. Undenam vero *adohae* nomen descendat, quaeritur. Andreas Capanus *de iure adohae quaest.* 1. & 2. aliique permulti dictum putant a barbara voce *adohare*, idest *adunare* (unde etiam *Dohana*, vel *Doana*, idest palatium, in quo plures merces adunantur). Putant enim barones parvorum feudorum, qui de tertia, quarta &c. parte militis taxati fuerant, quum eorum quisque non posset solus contribuere aut equitem, aut integram expensam, qua opus erat, inter se convenisse, ut coniunctim summam conficerent pro exhibendo milite, atque ab hac unione, quae tunc barbara voce *adohare*

pecuniae quantitas, quam loco militarium servitiorum barones quotannis Regi persolvunt (b). Quum enim barones omnes militari servitio abstringerentur, ipsimet in hostem pergere debebant, suisque sumtibus secum ducere tot milites, quot eorum



Z 4

feu-

hare dicebatur, ipsam pecuniam, quae de feudis adunatis solvebatur, *adoham*, *adohamentum* adpellatam fuisse. At haec originitio nullo veteri monumento fulcitur. Qui enim *adoha* descendere a barbara voce *adohare* potuit, quae numquam extitit? Magis est, ut adfirmetur, *adoham* esse vocem corruptam a Latino *adaugmentum* ad significandum augmentum taxae, & deinceps adhibitam ad integrum militare servitium cum toto augmento denotandum. Sane in nostro catalogo post enumeratos milites, quos subfeudatarii Ricardi de Aquila contribuere debebant, legitur: *Una de proprio feudo milites 18. & de Adoamento 18. Una inter feudum, & Augmentum milites 26.* Duodeviginti erant milites taxati subfeudatiorum, & totidem dederunt de augmento, ita ut omnes essent 36. Antea dicitur: *De Adoamento 18.*, inde: *Inter feudum, & augmentum 36.* Quare iis temporibus *adoamentum* idem erat ac *augmentum*: cuiusmodi sane augmentum commune & universale fuit, quum in hoc catalogo barones fere omnes exhibeant augmentum suae taxae. Suspicor itaque, quod quemadmodum hoc incrementum dicebatur *augmentum*, ita etiam *adaugmentum* &c., quod eodem redit, nuncupatum fuisse; inde pronuntiata diphthongo *au* per *o* (uti ex *sauros*, & *aurum* dicimus *oro*, & *oro*) Italice dictum *adogmento*, aut dulcius *adogaumento*, atque hoc rursus Latine reddito, scriptum fuisse *adohamentum*, & *addohamentum*, ut in vetustioribus scripturis legitur, & contractum postea *adoha*. Sed *μικροπορο* diutius agere nec vacat, nec lubet.

(b) Ex instituto de hoc re differunt Andreas Capanus de iure *adohae*, Neap. 1636. f., & Iac. de Ayello in tract. de iure *adghae*, *relevii*, atque *subsidii*, qui post tractatum Aegidii Thomasi de Collectis editus est Lugduni 1559. 8. At ii multa potius congerunt, quam bona.

feudo taxati fuerant. Unde in libris feudorum (1) praecipui feudatarii vocantur *Capitanei Regis*, aut *Regni*. Quod si in bellum proficisci non possent, aut nollent, in pecunia praestare debebant servitium militare feudis suis indictum: quod etiam ab eorum valvasinis, bellum detrectantibus, factum est. Plurimum lucis huic rei offundit catalogus baronum Regni, sub Gulielmo II. contextus, ob servitium ei praestandum pro expeditione Terrae Sanctae (c), monumentum fere coaevum feudorum apud nos origini. Principio legitur: *Robertus de Beneth dixit, quod demanium suum (d) est Beneth, quod tenet in capite a Domino*

(1) *I. F. I.*

(c) Pretiosum hoc cimelium, in quo omnium feudatiorum, & subfeudatiorum Regni nomina, ipsa feuda & subfeuda, locorum antiquae nomenclationes, militaria servitia, aliaeque feudalem disciplinam patriam illustrantia, continentur, ex Regesto Reg. Cameracensi anni 1122. edidit Carolus Borrellus *Vind. Neap. nobilit. in fin.* Idem adnotationibus nostris illustratum exhibebimus in *Codice iuris feudalis Regni Neapolitani*, quem Deo dante in lucem emittemus.

(d) In hoc catalogo *demanium* plerumque non significat praedium ad fiscum pertinens, nullique iure feudi concessum, sed feudum ab eodem feudatario possessum, non in subfeudum alteri datum. Hinc distinctio inter feudum & subfeudum tunc temporis exprimebatur formulis, *tenere in demanio*, ac *tenere in servitio*: quarum prima significabatur feudum plene a barone ipso possideri; altera vero, feudum teneri, sed alteri in subfeudum datum cum onere servitii. Labitur Dufresne in *Glossar. v. servitium*, scribens, *tenere in demanio* denotare nudam proprietatem; & *tenere in servitio* proprietatem simul cum onere servitii militaris. Ex laudato enim catalogo, barones pro feudis, quae possidebant in *demanio*, praestare

re-

mino Rege, quod est feudum quinque militum; & cum augmento obtulit undecim milites, & duodecim servientes. Item: Manasses tenet feudum 1. mil. & cum augmento obtulit milites 2. Una de proprio feudo milites 18. & de addoamento 18. una inter feudum, & augmentum milites 36. Tenebantur ergo feudatarii certum militum numerum mittere ad bellum; qui non pedites, sed equites erant, tunc milites vulgo dicti, quorum quisque, praeter equum bene instructum, secum ducere debebat unum, duosve scutiferos equitantes, qui domini clypeum, & lanceam deferrent, atque necessitate urgente etiam ipsi dimicabant, aut suum equum & arma praebebant, si ea dominus in praelio amisisset: atque hi in laudato catalogo nunc servientes, nunc pedites appellantur. Passim in eodem catalogo occurrunt feuda taxata unius militis, dimidii militis, militis cum dimidio, militis cum quarto, item tertiae, quintae, septimae partis militis: cuiusmodi militare servitium in pecunia praestabatur. Ita legitur: *Danesius*

re-

tenebantur militare servitium aut per se, aut proprio aere; pro iis vero, quae possidebant in *servitio*, nullum exhibere servitium debebant, nisi sumtibus suorum subvassallorum: unde *tenere in demanio* tunc significabat proprietatem & usumfructum, adeoque serviendi etiam onus; atque *tenere in servitio* solam proprietatem sine usufructu, proindeque sine proprio onere. Idem liquet ex donatione dotali a Rege Gulielmo II. Ioannae coniugi facta apud Iq. Bringtonium in *Chronie. ad an. MCLXXVI.* quam Duffresne ibid. perperam interpretatur. Rem rite intellexit Gul. Somnerus in *Glossar. ad hist. Anglican. v. demanium*, quem adi.

tenet in *Andria* feudum 1. mil. *Goffridus filius Duranti* tenet in *Ydronto* feud. 1. mil. & dimidii, & cum augmento obtulit milites 3. *Robertus filius Bisancii* tenet in *Genusio* quartam partem feudi 1. mil., & cum augmento obtulit seipsum. *Filii Riccardi Iudicis* tenent tertiam partem 1. militis (e). Sub *Suevis* & *Andegavenſibus* non

(e) In memorato catalogo saepe occurrunt feuda cum onere dimidii militis, militis cum dimidio, militis cum quarto, tertiae, quartae, quintae, septimae partis militis. Ita, praeter iam relatos, legimus inter feudatarios *Tarenti*: *Milites Tarenti habentes feuda non integra*. *Maraldicius* tenet in *Tarento* quintam partem feudi militis 1. & cum augmento obtulit seipsum ad custodiam maritimae. *Filius Goffridi de Luciano* tenet in *Tarento* quartam partem 1. mil. & cum augmento obtulit medium militem. *Panginata* in *Tarento* tenet septimam partem feudi 1. mil. & cum augmento obtulit militem medium. *Filius Maroldi* tenet in *Tarento* tertiam partem feudi 1. militis &c. In fine subiungitur: *Summa praedictorum militum sunt integra feuda II. & medium, & quinta, & cum augmento mittent in exercitu milites V. & tertiam*. Similia feuda his temporibus occurrunt in *Normannia*, unde in nostras regiones a *Normannis* inuenta fuere. Conf. catalogum feudorum inscriptum, *Feoda Normanniae*, atque *Scriptum de serviciis militum*, quae debentur *Duci Normanniae*, apud *Duchefne* in *Colle. I. Scriptor. Normann. in appendic.* Iam vero scribit *Dufresne* in *Glossar. v. feudum* militare, vel militis, feudatarios obstrictos fuisse *Regem* in expeditionem pergentem comitari per 40. dies armis omnibus & equis instructos, si eorum feudum esset unius militis; si vero feudum dimidii esset militis, per 20.; si denique quartae partis militis, per 10. Verum, hac admissa interpretatione, quid *Regibus* profuisset eiusmodi servitium militare? Nam plerumque in itinere fuissent a multis eorum militibus relictis, antequam destinatum locum attingerent. Praeterea quum multi feudatiorum nostrorum obtulissent augmentum oneris sui, hoc de-

non eadem fuit militaris servitii exigendi ratio,
Fri-

debuisset importare incrementum dierum, ex Dufresnii sententia, non augmentum militum, & servientium, uti saepe in nostro catalogo observatur, ubi inter alios legitur in §. de Valle Marfi. *Raul de Falascosa tenet ab eodem Comite feud. 3. mil. &c. Inter feuda, & augmenta servitii obtulit milites 139. & servientes 200. Et si necessitas fuerit in Marchia, & in Provincia illa, habebis universam gentem suam.* Frustra Dufresne nititur Statuto Henrici II. Regis Angliae apud Hoveden. p. 614.: *Quicumque habet feudum unius militis, habeat lorica, & cassidem, & clypeum, & lanceam: & omnis miles habeat tot loricas, & clypeos, & lanceas, quot habuerit feoda militum in dominio suo.* Hic enim non iubentur feudatarii augere dies, sed arma pro tot militibus, quot praebere tenebantur. Nec quidquam Dufresnio suffragatur Charta apud Ughellum *Ital. Sacr. tom. 6. p. 866.*; namque ibi Rainulfus episcopus Teatinus loquitur de peculiari obligatione vi pacti constituta in concessione castri, praebendi scilicet quotannis Roberto regi servitium unius militis per 40. dies in Marca, aut annonam in terra Beneventana, pro varia scilicet necessitate. Equidem arbitror, medietatem, quartam, septimam &c. partem militis significare non numerum dierum, sed dimidium, quartam &c. sumtum ad equitem sustentandum necessarium. Id luculenter adparet ex alio catalogo baronum nostrorum, qui an. MCLXXII. contribuerunt pro alia expeditione sub Carolo I. Andegavensi, apud eundem Borrellum *cit. loc.*, ubi sub fin. legitur: *Qui omnes de Neapoli, consueverunt, & debent conferre & solvere pro servitio 17. militum minus tertia.* Idem colligitur ex II. F. 54.: *Quicumque in dicta publica expeditione Romam Regem, aut sub Rege dominum suum non adiuvet, aut eundo cum ipso, aut pro quantitate feudi stipendia militiae persolvendo &c.* Ceterum in assignanda agri quantitate pro feudo unius militis, dimidii &c., mire variant veteres chartae: quae quidem varietas repetenda est a mensura, quae diversa est pro diversis locis, reditu feudi, aut a domini voluntate, qui pro lubitu infudationis condiciones exprimebat.

Fridericus II. in generali Capuae curia statuit, ut singuli feudatarii darent pro unoquoque feudo octo uncias auri, & de singulis octo feudis militem unum in proximo futuro mense Maii, in quo ad Terrae Sanctae subsidium transfretare disposuit, teste Richardo a S. Germano (2). In Honorii IV. PP. capitulis, tempore captivitatis Caroli II. conditis habetur, ut barones, vel alii extra Regnum, nec servire personaliter, nec addobamenta praestare cogantur. In casibus quoque, in quibus intra Regnum servire, vel addobamenta praestare tenentur, servitia exhibeant, & addobamenta praestent antiquitus consuecta, videlicet ut vel tribus mensibus personaliter serviant cum numero militum debitorum, vel pro singulis militibus ad quos tenentur pro quolibet trium mensium praedictorum tres uncias, & dimidium auri solvant, & haec ita de cetero inconcussae de nostro praecepto, observentur. Ipse Carolus II. (3) edixit, feudatarios ultra tempus trium mensium non teneri servire Curiae sumptibus propriis, sed si eos ultra praedictum tempus Curia voluerit in suo servitio retinere, ipsis *GAGIA* (f) debeant ministrare.

§. III. Iam bello ingruente per provinciarum Iustitarios submonebantur barones omnes, ut parati cum armis & equis mandata regia operarentur.

(1) *Gagium* sequioribus scriptoribus est stipendium, merces. Hoc sensu usurpatur in Bulla Bonifacii VIII. 1011. III. Conc. Hispan. p. 536., in Chronic. Dominici de Gravina apud Murator. S. R. I. 1011. XII. col. 576. 587. 676., aliisque monumentis.

(2) In Chronic. ad an. 1227. (3) In capitul. item statuimus, quod Comites, barones &c.,

perirentur. Refert Richardus a S. Germano (4), Fridericum II. Abbati Cassinensi praecepisse, ut centum servientes bene paratos inveniat cum expensis & armis per annum necessariis ad servitium Terrae Sanctae. Rursus (5) narrat: Barones & milites infeudati de Regno per Iustitios singulos, ut se in equis & armis praepararent, summoneantur. In Caroli I. Andegavensis diplomate (6) habetur: Ut armis, & equis opportunis decenter armati esse debeant in continuo apparatu, ad faciendum quae ipsis mandabitur pro parte Curie. In alio Roberti Regis diplomate, quod Fridericus Aragonius classe in varia Regni loca excurreret, praecipitur: Volumus . . . ut cum fuerit in Calabria, ab omnibus Feudatariis, & Stipendiariis ad te missis & mittendis . . . in aliquo loco decenti *MONSTRAM* (g) recipias, quam in Quaternis tuo sigillo munitis scribi facias diligenter. Et Regina Ioanna I. verens, ne Regnum invaderetur, edicto XVII. Mart. MCCCXLVI. omnibus feudatariis praecepit, quod statim equis & armis decenter se muniant ad praestandum debitum & consuetum militare servitium. . . . ita quod

(g) *Monstrum*, *monstra* (Italice *rassegna*, *ordinanza militare*) cum milites recensentur, vel se spectandos praebent ad militaria stipendia percipienda. Ea vox occurrit etiam in Historia Cortusiorum lib. I. cap. 5.: Dum Paduae fieres *monstra* militum. Hinc *monstrare* est milites censere. Matth. Paris. an. 1253. Vid. Dufresne in *Glossar.* v. monstrum.

(4) In *Chronic.* ad an. 1228.

(5) *Ad ann.* 1239.

(6) Conf. Ant. Chiaritum ad *Friderici II. const. de instrum. confic. per Curial.*

quod infra mensem parati sint in civitate Neapolis coram Magno Regni Siciliae Comesstabulo debitam monstram facere.

§. IV. Deinceps obtinuit, ut pro servitiis militaribus dumtaxat pecunia a feudatariis penderetur, sicque adoha, uti nunc est, innotuit. Alphonsus I. Aragonius an. MCCCCXLII. (7) adoham baronibus nostris remisit, ad gratiam iis referendam, quod eorum opera Regno Apuliae, pulsis Andegavensibus, potitus fuerit. Idem postea confirmavit Carolus V. Imp. Austriacus an. MDVII. (8), cui placuit *adoham tempore pacis in perpetuum modo aliquo non imponere, nec exigeret; tempore vero guerraeserventur iura, Capitula, Constitutiones, & Consuetudines Regni*. Sub Ferdinando Catholico confectus est *Cedularius*, hoc est, liber adohae quantitates describens, qui a *Quinternionibus* differt, in quibus feudales concessionem, pacta, & successionis ratio continentur. Tandem sub Philippo II. an. MDLXIV. adoha novam veluti faciem induit occasione *donativi* introducti. Cautum enim est, tempore belli nullis impositionibus barones constringendos esse; sed quotannis a toto Regno pro donativo solvendos Regi aureos 600000; quorum quarta pars, nempe 150000., a baronibus penderetur loco adohae. Haec autem quantitas dividitur inter barones secundum cuiusque feudi redditus, ac semel in *Cedulario* constituta nec augetur, neque minuitur, sive redditus feudi crescant, sive de-

cre.

(7) *In Capit. 10. Gratiar.*

(8) *Cit. cap. 10. Gratiar.*

erescant. Tunc tantum crescit, si feudorum numerus decreseat; minuitur vero, si feudorum numerus multiplicetur.

§. V. Praeter veterem est & nova adohae praestatio. Feudum enim interitu lineae aut familia devolutum si Rex rursus alteri concedat, adoham pro quantitate fructuum augere potest; quippe devolutione res alodialis evaluit, adeoque nova infeudatione legem quam velit dicere potest. Secus vero est, si feudum devolutum aere alieno sit pressum; non enim debet Rex adoham augere, si feudum ad sensu suo creditoribus obligatum fuerit, ne iis noceat, quibus satisfacere tenetur (9). Quod si baro feudum aut omnino, aut cum pacto redimendi alienet, vetus adoha nequit augeri; nam feudum alienatione pristinas qualitates non amittit, sed dumtaxat novus constituitur vassallus. Quumque R. Camera novam adoham augere contendisset, Carolus V. an. MDXXXVI. precibus annuens baronum (10) cavuit, ut in alienationibus feudorum vetus adoha remaneret.

§. VI. Quum adoha reali servitio successisset, onus est non personale, sed reale ipsi feudo cohaerens, a quo sine voluntate Regis divelli nequit. Ut contractui evictio, ita feudo servitium naturaliter inhaeret (11). Ubi facta investitura est, fiscus tacitam hypothecam super feudo.

(9) De Marinis in obs. ad Revert. dec. R. C. 515.

(10) Cap. 10. Gratian. Conf. Rosa in praesud. feud. lib. V.

(11) Laratha thesaur. part. XII. dilucid. 36. & 37.

feudi fructus nanciscitur pro adoha consequenda (12). Quare actio fisco competit adversus quemcumque feudi possessorem. Apposite Fridericus II. (13) statuit: *Ut servitiorum nostrorum exactio non frustretur, ab illis feudorum servitia debita volumus exigi, qui feuda ipsa quolibet titulo detinere noscuntur.* Id tamen intelligendum, modo possessor fructus feudi percipiat. Hinc creditor, qui feudum possidet, fructusque percipit, adoham solvit; sin ob contumaciam debitoris in possessionem inamissus est, at fructus non colligit, vassallus tunc solvet. Conductor etiam, si fructus lucratur, adoham contribuit, item fructuarius, & uxor pro dotario (14).

§. VII. Solutio itaque adohae successit in locum militarium servitiorum, quibus obstringuntur feudatarii. Iure feudali optio datur vassallo vel in persona, vel in pecunia servitium exhibere, uti supra dictum. At apud nos receptum, ut arbitrio Regis vassallus personale servitium, aut adoham praebet; nam voluntate Regis adoha personali servitio subrogata est, cumque Rex sit servitii creditor, & vassallus debitor, ei invito aliud pro alio solvi nequit (15). Quotannis adoha de omni feudo, nisi fuerit francum, solvenda est. Eam provinciarum Perceptores (b) ter-

tia-

(12) *Ponte de potest. Proteg. tit. de regal. impos. n. 10. seq.*

(13) *Const. sive reali de contumace convento.*

(14) *Conf. Andr. Capanum de iure adohae.*

(15) *Afflict. dec. 320.*

(h) In singulis provinciis sunt Perceptores, seu Thesaurarii, qui baronum adohas, relevia, universitatum tributa,

tiatim exigunt, nulla praemissa monitione, quia pro hoc debito dies interpellat pro homine. Si baro adoham iusto tempore non solverit, feudo non privatur, ut de vassallis servitia detrectantibus feudales consuetudines (16) sanxerunt; sed pecunia mulctatur. Etenim Robertus Rex (17) vetuit, barones ob non praestitum personale servitium, vel adohamentum, feudis excidere.

C A P. XVIII.

De relevio, ubi de iure tapeti, & quindenniis.

§. I. **R** Elevium a *relevando*, idest *renovando* dictum (a), est *pecuniaria pensio, quam*

buta, aliosque regios redditus colligunt, & ad Regis aedium transmittunt, rationemque exactionis quolibet quadrimestri reddunt, in exitu vero anni totius administrationis. Id munus olim ad *Magistros Cametarios* pertinebat: qua de re consule nostra *Elementa iuris publici Neapolis. lib. I. cap. 9.*

(16) *Il. F. 21.*

(17) *In capitul. item statuimus, quod Comites, Barones &c.*

(a) Relevium (barbara vox in libris feudorum ignota) dictum videtur a voce *relevare*, quae apud sequiores scriptores significat *renovare*. Hinc *relevare ecclesiam* est ecclesiam denuo extruere, renovare, ut in diplomate Conradi II. Imp. an. 1140. apud Marten. tom. II. *ampliss. collect. col. 110.* Pariter *relevare feudum* est feudum caducum, vel morte vassalli in domini ius delapsum, illius consensu, certaue soluta pecunia; hereditario iure adire, possidere: seu potius in feudi caduci possessionem a domino mitti. Quum enim ea primum feudorum fuerit conditio, ut non nisi ad vitam utenda concederentur, qua finita ad dominum redibant; postea tacito usu intro-

quam novus vassallus domino praestat in signum novi beneficii, dum iure hereditario petit investiturae renovationem. Haec relevii solutio in consuetudinibus feudalibus nusquam legitur; quum investiturae renovatio gratis, non pretio sit facienda, sive domini, sive vassalli persona mutetur. Sed moribus gentium inductum est relevium, ut nempe toties aliquid pretii domino in beneficii recognitionem & obsequium praebetur, quoties vassalli persona successionem mutaretur. Videtur quidem relevium exemplo *laudimii* (b) ex iure emphyteutico in feudale inductum. Quemadmodum enim in alodialibus novus emphyteuta *laudimium*, idest quinquagesimam pretii partem, domino solvit in agnitionem domini directi; ita in feudalibus receptum est, ut successor in feudo ex iure hereditario relevium, seu pretium in feudo recognoscendo, seniori tribuat pro introitu, idest pro accipienda feudi possessione. In Regno relevium inductum est moribus, non iure scripto; sed quo primum tempore, incertum est. Nec in fructibus, sed in pecunia praestatur: & loco investiturae successit, adeoque novus vassallus

ductum est, ut illa in heredes transirent, domino ita consentiente, & caducam hereditatem in eum transferente, soluto certo pretio, quo heres caducum praedium relevabat. Cangius in *Gloss. v. relevare*.

(b) *Laudimium* sic dictum vel a *laudando*, quod ita dominus superior recognoscatur, vel a barbara voce *leude*, quae hominem fidelem & subiectum significat. De eo suse Ant. Nigier *tract. de laudemio*, & Georg. Franzk *de laudimiis*.

Ius investiturae renovationem petere non tenetur (1).

§. II. Porro relevium solvendum est, quoties morte alicuius, praecipue ex iure hereditario; petenda est investitura, quasi in agnitionem dominii directi. Obligatio itaque relevii solvendi heredibus feudalibus incumbit, etsi dumtaxat in feudo, non etiam alodio instituti sint, adeoque feudatarii mortem naturalem interveniat necesse est. Quare relevium non solvit, qui morte civili feudatarii succedit, veluti foriudicato, quum is proprie heres non sit, & porro Fridericus II. (2) *ἀλλως* meminit *mortis*, quo nomine naturalis venit, non civilis, nisi in iure exprimatur (3). Idem dicendum de eo, qui baroni religionem professus succedit, quia adhuc heres non est, quum ille nondum decesserit. Praeterea liberatur a relevio, qui contractu, non successione feudum adipiscitur. Hinc illud non solvit donatarius causa mortis, non redimens feudum a defuncto alienatum cum pacto retrovendendi, non mulier pro dotario, nec socius regiae liberalitatis, qui vacantem feudi partem iure non decrescendi acquirit. Hinc etiam refutarius morte refutantis relevium non solvit, nec item pater, si morte filii ad se revertatur feudum, quod antea illi refutaverat. Quod vero saepe refutatio, donatio, alique contractus in fraudem fisci celebrarentur, R. Camera ca-

A a 2 vit,

(1) Rovit. ad pragm. 6. de feud. n. 90.

(2) Const. post mortem de morte baronis nuntianda.

(3) L. 121. §. 2. D. de V. O.

vit, ut hi contractus clausulam contineant, *salvis iuribus R. C. exigendi relevium secuta morte refutantis*, vel *donantis*, inque Fisci arbitrio positum est, petere relevium morte refutantis, aut refutatorii. Carolus V. an. MDLVII. (4) statuit, feuda a patre contemplatione matrimonii filiis refutata, vel donata, esse eiusdem naturae feudi antiqui, atque erant penes patrem, ac morte patris relevium solvi. Nec refert, an refutans refutatorio, donator donatario & vicissim succedat; nam refutans in feudo refutato succedit, ut heres, quia refutatione dominium transiit in refutatorium, adeoque relevium solvit (5). Olim in R. Camera quaesitum, legato feudo ex Regis adsensu, uter solvere relevium teneatur, legatariusne, an heres universalis? Et ab herede solvendum esse videtur, quia legatarius oneribus hereditariis non obstringitur. Quumque id satis acerbum sit, usu receptum est, adsensum pro legato concedi sub conditione, ut legatarius relevium solvat (6).

§. III. In Regno relevium est dimidium fructuum, qui a feudo percipiuntur quo anno feudatarius obit, deductis tamen expensis pro illorum collectione; etsi non fructus ipsi, sed eorum aestimatio solvatur, quum relevium in pecunia consistat. Si eo anno, quo feudatarius decessit,

vi

(4) *Pragm. XV. de feudis.*

(5) Vid. Ponte *de potest. Proreg. tit. 8. n. 13.* Marad. *sing. 170.* & Capanum *de iure relevii part. IV. q. 18.* & 19.

(6) Vid. Minad. *ad const. in aliquibus n. 53.* & Capan. *cit. loc. part. IV. q. 10.*

vi divina, vel culpa hominis nulli ex feudo legantur fructus, relevium nihilominus solvendum est (7); quippe quod fisco semper debetur ob investiturae renovationem: & parum refert, percipiantur, nec ne fructus, maxime quod consuetudine receptum sit, relevium solvi ex fructibus illius anni, quae quidem nullum fisco praeiudicium afferre potest. Quare de fructibus superiore anno perceptis relevium solvetur (8). Fructuum autem nomine veniunt certi redditus, non qui opera & industria feudatarii percipiuntur (9). Non autem intelliguntur qui ex iurisdictionis exercitio, vulgo *proventus*, obveniunt; quum incerti sint, & ex iis pensiones officialibus solvi debeant. Hinc si baro criminalem, aut civilem, aut utramque iurisdictionem habeat in castro, alter vero eo utatur, hic, qui ex castro fructus percipit, ad relevium tenetur (10). Meliorationes vero non venire in computationem relevii videntur, quia cedunt beneficio baronis, non domini directi, ita ut, feudo ad fiscum devoluto ob finitam lineam, pertineant ad heredem in burgensaticis (11); attamen illas non deduci, usu receptum est. Fructus porro dicuntur, qui deductis expensis supersunt. Deducendi sunt tan-

A a 3 tum

(7) De Curte *resolut. feud. cap. 3. Maradei sing. 310. seq. de Franchis dec. 121.*

(8) Moles in *decis. R. C. de iure relev. §. 21. q. 1.*

(9) De Marin. *resolut. 11. 18.*

(10) Freccia *de subfeud. lib. 11. autt. 2. n. 42. Moles dec. 4. de iur. relev.*

(11) Hærnia in *cap. 1. §. si vassallus sit. si de feudo &c.*

tum sumtus pro colligendis fructibus facti, non item pro oneribus feudi, quibus baro erat obstrictus, veluti pro custodia castri, si in eo feudum sit constitutum (12). Nec etiam deducuntur annuae praestationes in ipso feudo Regis ad sensu contractae, nec quod ob vitam militiam quotannis solvitur; nam si haec omnia deducerentur, non essent onera tantum baronis, sed etiam domini.

§. IV. Quod ad relevii solvendi modum, successor feudi, aut eius procurator speciali mandato instructus, antequam annus & dies a morte baronis excurrat, comparere in R. Camera tenetur, feudatarii mortem denuntiare, & relevium offerre, pro cuius solutione exhibet calculum fructuum illius anni, quo vassallus decessit. R. Camera, si calculum pro vero habuerit, expedit *significatoriam*, mandatque Perceptorii illius provinciae, ut exigat liquidatam fructuum quantitatem in pecunia numerata. Si vassallus solvere negligat, aut moretur, R. Camera Commissarium ad fructuum sequestrationem mittit (13). Nec porro heres feudatarii opponere potest compensationem, ut si dicat se creditorem esse R. Curiae (14). Quod si nonnumquam admissa compensatio fuit, id venia Proregis factum est.

§. V. Relevium intra annum & diem ab obitu baronis solvendum est. Si hoc elapso tem-

pore

(12) Revert. dec. 245.

(13) Curte cis. loc. Tapia lib. VI. iur. Regn. 1,20.

(14) Afflictus dec. 192.

port successor investituram petere distulerit, iure Longobardiae feudo cadit (15). At iure nostro, qui investiturae renovationem legitimo tempore non petierit, duplicatum relevium solvet: quod primum a Roberto Rege inductum videtur (16). Ab hac tamen poena eximitur, si elapso anno sponte, non interpellatus in R. Camera relevii solutionem offerat, poenamque sibi remitti postulet. Iure Longobardiae impubes intra annum & diem renovationem petere non tenetur (17); minor vero tenetur, secus feudum amittit, quamvis restitutionis beneficio illud recuperare possit. Quod vero duplicatum relevium solvitur ob successoris contumaciam, ac iniuriam fisco illatam, non denunciata intra legitimum tempus morte baronis; ideo pupillus adversus non petitam investituram restitutionis beneficium impetrabat. Ne vero tutoris dolus vel negligentia fisco damno-
sa esset, R. Camera sub Carolo V. an. MDXXX., referente Reverterio, in causa Principis Sulmonae iudicavit, pupillos statim a die aditionis feudi ad relevii solutionem cogi perinde ac si maiores essent (18). Idem an. MDCLI. perlatam lege confirmavit Prorex de Villamediana (19). Ita apud nos textus in II. F. 26. §. si minori locum non habet.

§. VI. Num relevium sit onus feudi reale,

A 2 4

an

(15) II. F. 24. & II. F. 40.

(16) Conf. Ayellum de iure adhaer. n. 72.

(17) II. F. 26. §. si quis decesserit.

(18) Laratha in theatr. feud. part. XII. diluc. 46.

(19) Pragm. 76. de offic. proc. Caes.

an *personale*, disputatur. *Ifernina* (20), *Frecia* (21), *Gizzarellus* (22), aliique tuentur, onus esse *personale* successoris, qui tenetur solvere *relevium* ob investiturae consecutionem: proinde nec pro eo solvendo feudum sequestro subiiciendum, nec pecuniam ab hereditate deducendam. Et videri quidem potest, onus esse a feudi natura alienum, quia consuetudine, non iure feudali inductum est. Contra *de Ponte* (23), *Ageta* (24), *Capanus* (25), *de Luca* (26), aliique tradunt, *relevium* esse onus reale, adeoque *fisco* pro eo repetendo competere in rem actionem adversus quemlibet feudi possessorem; quippe de natura feudi *Neapolitani* evaluit, sicque saepe iudicatum est. Pari modo in *emphyteusi* datur domino actio hypothecaria contra tertium possessorem pro canone, aut laudemio consequendo; quia ea onera rei, non personae cohaerent, & quemcumque afficiunt possessorem. Nec obstat, *relevium* moribus inventum fuisse; namque mores feudis originem & formam dederunt, ipsisque alias addere proprietates possunt.

§. VII. Praeter *relevium*; *ius tapeti* in investiturae renovatione solvendum est, nempe certa pecuniae quantitas, quae olim *M. Camera-*

rio

(20) *In cap. 1. §. ut res sit. per quos fiat invest.*

(21) *De subfeud. lib. II. auct. 3.*

(22) *Dec. 8.*

(23) *De posest. Prorog. tit. de regal. impos. n. 13.*

(24) *Ad Moles §. 21. q. 8.*

(25) *De iure relev. part. 1. q. 7. n. 20.*

(26) *De feudis disc. 28. n. 3.*

rio pro aulaeo ante pedes Regis sternendo, nunc fisco penditur. Nimirum, dum novus vassallus homagium Regi praeftabat, M. Camerarius *tapetum*, seu aulaeum, vestem nempe variis coloribus intextam, sternebat, eoque nomine certam pecuniam ab illo accipiebat. Hac deinde sollemnitate sublata, solutio tantum remansit fisco facienda, nempe ducati XIII., tarenus unus, & asses XV. in singulos centenos (27). Satis antiquum esse ius tapeti, colligitur ex ritu R. Camerae (28). *Item habebis a quibuscumque personis facientibus homagium pro quolibet feudo militari unciam auri unam, de qua medietas debet esse Cambellariorum Regis.*

§. VIII. Quemadmodum in renovando feudo relevium cum iure tapeti barones alii; ita ecclesia, universitas, collegium, quae feuda possident, *quindennium*, seu pecuniariam pensionem singulis quindecim annis fisco persolvunt in domini directi agnitionem. Profecto ecclesia, & universitas numquam moritur, nec praelatus, abbas, rector iure hereditario, sed electionis succedit, nec dominus est, sed merus administrator. Hinc fiscus relevium, a feudali herede solvendum, nequit exigere, nec eiusmodi feudorum successor investituram renovare tenetur. Ne vero feudum seniori parum utile sit, iamdiu doctorum consensu, rerumque iudicatarum auctoritate (29) apud nos invaluit, ut ecclesia, mo-

na-

(27) De Curte *resolut. feudal. cap. 3. n. 76.* Capanus *de iure relevii part. 1. q. 1. n. 25.*

(28) *In rubric. de offic. Camerar.*

(29) Freccia *de subfeud. lib. II. auct. 3. n. 15.* Montanus *in II. F. 55. n. 52. ceterique.*

naſteria, & univerſitates certam Regi pecuniam
 quintodecimo quoque anno pendant: aut certe
 feudum alicui laico adſcribant, quo mortuo re-
 levium ſolvant; cuius rei exempla proſert Se-
 raph. Biſcardius (30). Iure Romano uſufructus
 civitati vel municipio relictus centum annis quaſi
 morte extinguitur, ne proprietas, uſufructu ſem-
 per abſcedente, domino inutilis ſit (31). Id in
 uſufructu eccleſiae relicto receptum eſt. Appo-
 ſite Cuiacius (32) docet: *Qua ratione & hodie*
uſimur in uſufructu relicto eccleſiae, ut finiatur
quaſi morte hominis ſpatio centum annorum, ac ſi
eccleſia fingatur eſſe velut homo, & in feudis,
quae morte clientis redeunt ad dominum, niſi ſol-
vantur ἐνδεχτικα (ideſt laudimium, aliudve quod
pro introitu ſolvitur) ſi feudum obtineat eccleſia,
quae numquam moritur, in feudo renovando obſer-
vandum ſpatium centum annorum: vel eccleſia de-
bet dare domino ſuo aliquem hominem, cuius mors
expectetur, cuiusque morte eccleſia compellatur renova-
re feudum, aut renovationem feudi a domino poſtulare.
 At mores noſtri centenarium hoc temporis ſpatium
 non probarunt, eique quindecim annos ſubſti-
 tuerunt. Ex ſtilo R. Camerae quindennium ſem-
 per debetur, quamvis in inveſtitura expreſſum non
 ſit; nam non ſecus ac relevium eſt onus feudi,
 & uti ſervitium quodlibet ad feudi naturam per-
 tinet (33): Si quindennium non ſolvatur, praec-
 la-

(30) *In iur. reſponſ. pro Reg. Fiſc. ſuper praſtat. ſervis.*(31) *L. 3. §. 2. D. de uſufruct.*(32) *Ad lib. XVII. QQ. Papinian. p. 454.*(33) *Car. de Alexio ad de Marim. 144. n. 3.*

latus, vel administrator duplicatum luet; non enim ecclesia & universitas diverso a laicis iure reguntur hac in re, quos intra annum & diem non solventes duplicati relevii poena manet (34).

G A P. XIX.

De vita-militia.

§. I. **I**ure Francorum feuda divisionem non admittunt, sed ad solum primogenitum pertinent: qui tamen assignare tenetur *apanagium* fratribus secundogenitis, seu certam pensionem in alimentum pro dignitatis & natalium ratione. Apanagium itaque Gallis est annuus redditus ratione feudi, quod divisionem non recipit, assignatus secundogenitis, quo sibi panem ad victum comparent. Franci quidem maiorem natu in feudorum successione praetulerunt, ut nobilium familiarum dignitas & splendor conservaretur, dum ad unicum ex liberis universa praediorum successio perveniret. Si enim ea divisionem reciperent, lapsu temporis crebra & frequenti partitione ad nihilum reducerentur. Hinc satis duxerunt (etsi id quodammodo iuri naturae adversetur) ut secundogeniti sola pensione ad victum contenti, bella sectarentur, vel clericalem aut coelibem vitam eligerent.

§. II. Francicum hoc ius sub Friderico II. in Regnum nostrum perrepsit. Etenim Fridericus

(34) Capanus de iur. relevii pars. V. q. 23.

cus (1) mares omnes aequae vocavit ad successionem feudi iuris Longobardici, si regale non fit; in feudo autem iuris Francici maiorem natu antetulit, exclusis secundonatis, & feminis. Ne vero masculi natu minores a feudis eiusmodi exclusi turpi laborarent inopia, primogenitis onus inposuit, ut illis *vitam & militiam* praestarent, quo vitam honeste sustineant, & militiae, cui viri nobiles maxime student, suis sumtibus nomen dare queant. Est itaque *vita-militia*, (nostratibus *il piatto*) congrua & decens praestatio pecuniae, secundogenitis quotannis debita a fratre primogenito succedente in feudo iuris Francici, ut *vitam ducere, & militiam sequi possint*.

§.III. Debetur *vita-militia* secundonatis, qui feudo non excluduntur, sed non admittuntur ad tempus, ob existentem scilicet primogenitum: unde exclusio successionis, cuius quisque incapax non est, inclusio habetur huius praestationis. Nec refert, divites sint, an pauperes, quia non solum paupertas, sed praecipue exclusio a successione ob existentem primogenitum eam inve-xit. Quare debetur *vita-militia* fratribus secundogenitis legitimis & naturalibus; sive *germani* sint; sive *consanguinei*, modo feudum sit paternum, in quo succedere possunt deficiente primogenito; sive *uterini*, si feudum sit maternum. Nec interest, laici sint, an clerici, quippe qui clericatu ius alimentorum ex bonis patris non amittunt.

(1) *Const. ut de successionibus de successione nobilium in feudis, & const. comitibus de adiutoris pro militia fratris.*

amittunt. Quin ipse primogenitus si clericatum amplectatur, a secundogenito, qui in feudum successit, illam iure petit. Si investitura sit *pro se & heredibus filiis ex secundo matrimonio natis*, filiis prioris matrimonii vita-militia non debetur, quia nequeunt succedere. Nec etiam debetur, si refutatum feudum, mortuo filio sine liberis, ad patrem revertatur; nam filii nullum ius habent, donec vivit pater, & leges nostrae de morte patris statuunt, cui maior natu, exclusis secundonatis, succedit. Ex pragmaticorum placitis ius repraesentationis in vita-militia datur. Si enim moriatur secundogenitus, relictis filiis, iisdem debetur vita-militia, quae patri debita fuisset, si superstes esset; filius enim heres iure petit, quod petere defunctus poterat (2). Id locum habet, si pater secundogenitus ante obtentam vitam-militiam moriatur; nam si post eam obtentam decesserit, non datur subingressio, quum alimenta morte expirent, iusque adeo ea petendi ad heredes non transit (3).

§. IV. Contra vita-militia non debetur filiis naturalibus, sive paternum, sive maternum sit feudum, quia successionis feudalis prorsus incapaces sunt. Ipsi tamen alimenta ex aequitate iudicis decerni solent, maxime si fuerit filia, cui praestatur etiam dos ex feudo materno. Quod si naturales fuerint legitimati per subsequens matrimonium, eam recte petunt, ob vim nuptiarum, quae omnem abstergunt maculam. Idem de

(2) L. 1. C. de hered. aff.

(3) Afflict. in *const. comitibus* n. 14. *Ponte conf.* 70.

de legitimatis rescripto Principis quoad feuda dicendum. Adoptivi hoc beneficio non utuntur, quia in feuda non succedunt; secus vero si investitura comprehensum sit, ut succedant, aut etiam sanguine coniuncti sint. Nec pariter utuntur secundonati rebelles ac perduelles, quum ipsi, si maiores natu essent, feudo privarentur. Nec etiam ingrati a patre exheredati feudo hereditario, aut ex pacto & providentia novo, non autem antiquo, a quo nequeunt exheredari (cum illud non a patre, sed a primo acquirente recognoscant) adeoque vita militia privari. Quod si frater in primogenitum ingratus extiterit, ea non privabitur; nam in fratre non consideratur ingrati animi vitium, quum ab ipso bona non proveniant.

§. V. Quaesitum est, an cum vita-militia compensetur legatum a patre relictum secundogenito? Aut expresse, vel ex coniecturis adpareat legatum animo compensandi relictum, illudque sine ulla protestatione secundonatus agnovit, & admittenda est compensatio: aut nullae sunt coniecturae, & admittenda non est. Sane haec praestatio non est pura, sed conditionalis, si nempe secundogenitus vivat, & quamdiu vivat; nec certa, sed incerta, quum sciri nequeat, quamdiu ille vivat, quoties in hostem ire contingat, & quot sumtus sustinere cogatur. Debitum autem illiquidum compensari nequit (4): nec si ex una parte est purum, ex altera in diem, in compensationem cadit (5). Quare legat-

(4) *L. ult. C. de compensat.*

(5) *L. 7. D. sed. Vid. Rovit. ad pragm. 52. de feud.*

gatum patris purum cum debito conditionali factum animo compensandi non videtur. Adhaec vita-militia non est debitum patris, sed primo geniti, cui hoc onus leges nostrae imponunt, neque compensatio, ubi non est debitum, concipi potest. Tenetur quidem pater filiis alimenta praebere; at haec obligatio eius morte extinguitur.

§. VI. Debetur secundogenitis vita-militia ex quocumque feudo tam antiquo, quam novo, tam hereditario, quam ex pacto, atque etiam franco, modo in illud succedere possint. Quod vero ad feudum novum a patre ipso coemptum, optio secundogenitis datur, num vitam-militiam, an partem pretii in emtione impensi malint. Si enim feudum a patre coemptum non fuisset, pecunia adhuc extaret in arca, & ad liberos omnes, patre mortuo, ex aequis partibus pertineret. Ne igitur iniqua sorte secundogeniti graventur, eos ad partem pretii admitti aequum est (6). Pretium vero illud attenditur, quo feudum emtum est, non ad quod tempore successionis pervenit (7). Utrum haec pretii portio iure collationis, an petitione hereditatis debeatur, quaesitum est. Prius visum Marcello de Mauro (8); posterius Rovito (9) (quamvis hic alibi (10) contrarium tueatur). Priorem sententiam S. Consilium probavit. Pro-

fecto

(6) Vid. de Marin. *resolut. iur. iur. l. 126. n. 57.*

(7) Capyc. *dec. 2. Anna singul. 20.*

(8) *Allegat. 57.*

(9) *In pragm. 24. & 25. de feud.*

(10) *Dec. 30.*

fecto si deberetur petitione hereditatis, iudicium esset universale, spectandumque adeo pretium feudi tempore mortis, cum defertur hereditas: quod dictis adversaretur. Haecenus dicta locum habent non solum in feudo novo ex causa onerosa, sed etiam lucrativa, veluti hereditate, legato, Regis munificentia, a patre quaesito. Nam paternum patrimonium non modo aestimatur ex bonis pecunia comparatis, sed ex omni eo quod quovis titulo obvenit: & quemadmodum patris merita ipsum ditarent, ita totam sobolem nobilitate illustrare, omnibusque utilitati esse debent; utque naturae beneficio nullum inter filios discrimen, ita paterna merita inter eos communicare par est.

§. VII. Quantitas vitae-militiae iure nostro definita non est, sed iudicis arbitrio relicta. In ea aestimanda attendendi sunt fructus, tempus, numerus filiorum, paragia mulierum, aes alienum legitime super feudo contractum, & cetera id genus. Fructus intelliguntur naturales, industriales, civiles, & proventus iurisdictionis civilis, non item criminalis, qui potius iudicis, quam baronis censentur. In aestimanda vita-militia spectatur tempus mortis, ut de legitima civile ius cavit. Ea vero augenda est, si deinde bona fuerint feudo reintegrata; haec enim tempore mortis virtute ac iure extabant, nec maior natus de novo acquirit, sed recuperat (11). Spectandus quoque numerus liberorum, tum ut decreascit, si plures fuerint, tum ut pro rata singulis

(11) De Franchis *dec. 61. n. 13.*

gulis secundogenitis accrescat, si decesserint (12). His omnibus spectatis bonus iudex vitam-militiam decernat, semperque inspiciat, an possit quis decenter vivere. Nec vero vita-militia in fructibus, sed in pecunia praestatur. Hinc licet feudum nullos producat fructus, illa nihilominus debetur.

§. VIII. Iam vita-militia semel constituta mutari nequit, quamvis primogenitus locupletior evaserit. Praeterea semel tantum debetur. Hinc si primogenitus, qui in feudum successit, fratribus vitam-militiam assignaverit, & postea moriatur sine liberis, ita ut secundonatus feudum adipiscatur, non datur reliquis fratribus altera vita-militia, sed priore contenti esse debent, ne idem feudum duplici afficiatur onere, & contra iuris Francici mentem plus secundonatis, quam maiori natu obveniat; sicque in foro Neapolitano iudicatum referunt de Curte (13), & Gizzarellus (14).

§. IX. In feudis iuris Francorum vita-militia non legitimae, sed alimentorum loco est. Etenim legitima competit ei, qui ab intestato succedere potest; at secundogenitus succedere nequit in feudo iuris Francici, primogenito existente, proinde ea praestatio legitimae loco subrogari nequit. Praeterea legitima est quota mortuorum, ex corpore hereditatis detrahitur, & ad heredes transit: contra vita-militia est quota fructuum, non ex corpore feudi, sed ex fructibus deducitur, & morte secundogeniti finitur.

§. X. Tandem vita-militia est onus reale,
B b quod

(12) Affist. in cap. imperiale sit. de prohibis. feud. alienat. (13) Resolut. feud. cap. 2. (14) Dec. 36.

quod nempe non corpus ipsum feudi, sed fructus afficit, & quemcumque sequitur possessorem. Robertus Rex (15) expressit, vitæ & militiæ præstationem realem esse censendam, & tamquam realem transire debere in eantorem. Hinc feudo felonia primogeniti ad fiscum devoluta, ea secundogenito debetur, quia rem afficit, nec unius culpa alter puniendus est. Ad vitam militiam petendam competit *condictio ex lege*, nempe Friderici II. (16), & Roberti (17), adversus primogenitum ad eam præstandam a die mortis patris, aut quemlibet feudi possessorem; unde actio personalis in rem scripta dici posse videtur.

C A P. XX.

De feudali mulierum paragio.

§. I. **I**ure feudali communi mulier a successione arcetur, nullumque in feudo paragium petere potest (1). Ab hoc iure descendit Fridericus II. (2), qui feminas ad successionem feudorum vocavit, deficientibus masculis; hos vero feminis antetulit cum onere illas elocandi secundum paragium, ne a feudis exclusæ immobiles domi consenserent: *Si autem*, inquit, *filiis masculi una cum filiabus feminis, aut etiam sororibus patri decedenti supersint, cuiuscunque conditionis pater fuerit, Francus, videlicet, aut*

Lon-

(15) *In capitul. alienationis actus.*(16) *Cit. const. comitibus.* (17) *Cit. capitul.*(1) *I. F. 7. & 8. §. 1.*(2) *Const. in aliquibus de success. filior. comit. & baron.*
Add. *const. ut de success. nobil. in feud.*

Longobardus, miles, vel burgenfis, in fucceffione bonorum praeferrri volumus mafculos feminis; dum tamen (ideft dummodo) fiores, aut amitas, fratres, aut nepotes pro modo facultatum fuarum, & filiorum fuperftitum numero fecundum paragium debeant maritare. Ita iure noftro paragium aut alodiale eft, aut feudale. Prius ex alodio debetur feminis a legitima parentum hereditate per mares repulfis; pofterius autem ex fendo iisdem a feudali fucceffione per primogenitum exclusis praefitari debet.

§. II. Paragium debetur feminis, quae feudo fuccederent, fi mafculus fucceffionis idoneus, aut faltem primogenita, non exifteret. Etenim in feudo iuris Longobardici, exclusis feminis, mares aequae omnes fuccedunt; hisque deficientibus, feminae in capita vocantur, collatis dotibus, fi nuptae concurrant cum innuptis. Feudi autem iuris Francici feminae incapaces non funt, fed mares in pari gradu pofiti iis anteponuntur; quibus non extantibus, primogenita fuccedit, cui tamen elocatae, deque bonis patris dotatae, innupta fecundonata praefertur. Femina itaque per primogenitum fratrem, sororemve exclufa a feudo iuris Francorum, paragium petit: item amita, & neptis ex filio primogenito praerepto, quam patruus fecundogenitus, qui tempore mortis avi primogenitus erat, a fucceffione arcuit. Idem locum habet, fi mulier ob venustatem nupferit, quia de bonis fuis nupta videtur; aut dotata fuerit ab extraneo, ideft, non ab eo, a cuius fucceffione per mafculum excluditur. Hinc filia, vel foor baronis a patre de feudo paterno dotata paragium ex feudo materno, ac vi-

cissim, iure petit. Quod si mulier nubere nolit, sed domi caste vivere malit, aut monasticam vitam profiteri, paragium etiam deponit, quum pietas & perfectio eius iura non perimant. Ceterum filia naturalis alimenta iure petit, non paragium, quia nullum in successione feudi ius habet (3).

§. III. Praestatur paragium ex feudo paterno, maternove, etiamsi francum sit, cum eius ratio sit exclusio successione, non immunitas a servitiis: sive successione adscendentium, sive collateralium quaesitum sit, quia mulier ab utroque feudo iuris Francorum excluditur. Numquam vero feudale paragium datur in corpore feudi, sed in pecunia; ne feudum iuris Francici, quod divisionem non patitur, dividuum evadat. Qua in re differt ab alodiali paragio, quod arbitrio fratris vel in rebus hereditariis, vel in pecunia praestari potest. Porro mulier in paragio consequendo praefertur omnibus creditoribus fratris, quamvis regio ad sensu contraxerint; nam obligatio per fratrem contracta intelligitur deducto aere alieno, seu intrinseco feudi onere, ut est dotatio. Ita bis S. Consilii Patres iunctis aulis iudicarunt (4). Interesse paragii non debetur a die mortis testatoris, sed litis contestatae, quia dum petitur mora esse incipit (5). Nec si frater in paragio solvendo morosus sit, soror, quamvis Neapolitana, ius masculini

(3) Capyc. dec. 181. Petr. de Gregor. de concess. feud. part. VII. q. 8. n. 8.

(4) Vid. Amatium conf. 42. & Staib. contrav. forens. lib. II.

(5) De Marin. ad Revers. dec. 1.

li acquirit; quia *masculatio* locum non habet in feudis, quae integra masculis debentur (6). Porro Fridericus hanc fratribus poenam non inflixit; quare in Regni provinciis ob fratris moram in solvenda dote tam ex feudo, quam alodio soror ad virilem non admittitur, sed paragium iussu iudicis obtinebit: sicque in S. Consilio iudicatum testatur Afflictus (7).

§. IV. Quantitas paragii tam feudalis, quam alodialis iure nostro definita non est. Ipse Fridericus II. (8) sat habuit necessitate iuris fratres, nepotesve adigere ad dotem feminis praestandam, ab iure scilicet Longobardico (9) recedens, quo res haec arbitrio fratrum relicta fuit; ipsam tamen dotem non definivit, sed iussit, illos sorores amitalve maritare *pro modo facultatum suarum, & filiorum superstitem numero secundum paragium*. Videtur hac in re Imperator ius Romanum secutus, quo dotis *modus ex facultatibus, & dignitate mulieris maritique statuendus est, quousque ratio patitur*, ceu respondit Celsus (10). Non paragium mulieri praestandum Fridericus edicit, sed mulierem ipsam *secundum paragium*, idest generis aequalitatem, elocari iubet; id enim proprie significat paragium, ac non nisi *μετρονυμικως* dotem ipsam. Quare unum id spectavit, ut feminae secundum familiae nobilitatem ac decus honeste matrimonio collocentur. Feminis secundum paragium elocari iussis, ex conse-

B b 3 quen-

(6) Ponte *cons.* 74. vol. 1. Napodan. *ad consuetud. si moriatur* n. 48. (7) Dec. 159.

(8) *Cis. const.* in aliquibus.

(9) *Lib. 11. LL. Longob. tit. 14. l. 14.*

(10) *L. 60. D. de iur. dot.*

quentia legis dos etiam praescripta intelligitur, qua honeste possint nubere. Id si factum fuerit, quaecumque in eam rem pecunia erogata sit, soror, aut amita contenta esse debet. Iamdiu Andreas (11) vidit, eam pecuniam nomine paragii dandam, qua mulier nubere possit pari. Itaque religione iudicis congrua dos aestimanda, spectatis potissimum facultatibus feudatarii, & numero *filiorum superstitem*, idest eorum, qui tempore mortis patris, seu delatae hereditatis existunt, ita ut semper videat, an mulier honeste pari nubere queat. Ex dictis habes, paragium feudale non successisse legitimae; haec enim est portio debita ei, qui ab intestato successurus est: contra mulier a successione feudi, masculino existente, excluditur. Utque cetera mittam, dos filiarum magnatum ob ingentes divitias minor legitima esse solet, eaque dote contentae esse debent, qua magnatitiae conditionis viro nubant (12). Quod si feudum a patre sit emtum, eo mortuo, paragium legitima minus esse nequit; nam novi feudi pretium rei allodialis vicem sustinet, cuius legitima filiae competit, uti scribit Rovitus (13).

§. V. Ad paragium consequendum competit sorori, aut amitae *condictio ex lege*, nempe Friderici; quae utpote actio personalis, adversus ipsum fratrem, vel nepotem datur. Anne, bonis alienatis, ea contra tertium possessorem ad commodatur? Negant nonnulli, quia paragium,

etfi

(11) *In cit. conf.*

(12) *Afflict. dec. 160. Grammatic. dec. 57. Conf. nostra Elementa iur. privat. Neap. part. 1. lib. II. cap. 12. §. 3. seqq.*

(13) *In pragm. 24. de feud. m. 30.*

Cap. XX. De feud. mulier. parag. 391

et si onus feudi sit, ipsum tamen feudum non afficit, sed personam feudatarii, adeoque contra tertium possessorem, qui titulo oneroso possidet, actio extendenda non est. Sed scite de Franchis (14) aliique hypothecariam actionem adversus tertium possessorem mulieri adserunt in subsidium, nempe excusso prius reo principali, qui solvendo non sit. Sane ex lege Friderici succedunt masculi cum onere dotandi sorores, amittasve. Si istis non liceret paragium petere a tertiiis possessoribus, ad quos bona pervenerunt, facile eluderentur, doteque fraudatae domi senescerent innuptae contra mentem Friderici. Quamvis autem feudales causas sine venia Regis in compromissum deduci sit nefas (15); tamen causae paragii feudalis compromitti sine adensu regio possunt, quia feudi substantiam non tangunt.

C A P. XXI.

De feudi devolutione, & amissione.

§. I. **Q**uemadmodum certis modis feudum constituitur & acquiritur, ita etiam finitur, ac amittitur. Libet hoc loco imitari Paulum (1), qui de usufructu agens distinguit inter *finiri*, & *amitti*. Itaque finitur seu devolvitur feudum aut temporis lapsu, si forte ad certum tempus sit datum; aut linea extincta, quip-

B b 4

pe

(14) Dec. 119. n. 3.

(15) Const. diuae memoriae de revoc. feud., & pragmat.

1. de arbitr.

(1) Lib. III. Sent. t. 8. §. 28. seq.

pe mortuo vassallo sine heredibus ad succedendum idoneis, feudum revertitur ad dominum. Amittitur vero vel culpa, vel sine culpa vassalli. Perdit vassallus feudum sine culpa sua (I) Rei interitu, non secus ac usufructus (2); cum feudum sit ius in corpore, quo sublato & illud perimitur. (II) Consolidatione, si nempe dominus utile dominium, aut vassallus directum aliqua ex causa adquisierit, veluti refutatione, si vassallus feudum domino renuntiaverit, praescriptione, si idem contra dominum libertatem praescripserit. (III) Alienatione feudi consentiente domino facta. (IV) Clericatu, monachatu, vitio corporis, quia vassallus obsequiis praestandis idoneus amplius non est (3).

§. II. In primis amittitur feudum culpa vassalli. Omne delictum, quo feudum amittitur, generali nomine *felonia* (a) vocatur. Ea definitur *violatio feudalis obligationis, qua vassallus erga dominum ingratus evadit, feudoque indignum se reddit*: Datur etiam domini in vassallum *felonia*, ob quam proprietate privari potest (b).

In

(2) L. 1. D. quib. mod. usufruct. amitt.

(3) II. F. 26. 30. 36. I. F. 6.

(a) Vocem *felonia* a *fallendo* deduxerunt veteres nonnulli feudistae. Post Cuiacium Vulteijs *lib. 1. de feud. cap. 9.* repetit a Graeco *φελωνία* seu *φελωμεα*, quod imposturam fallaciamque designat. Alii a Germanico *fahlen*, idest, *errare*. At a voce Anglo-Saxonica *fello* seu *felo*, quae perfidum, scelestum, perduellem hominem significat, recte arcessunt Spelmannus in *Glossar. v. felo*, Menagius in *Dictionar. v. felonie*, alique.

(b) Christ. Thomafius *diff. de felonia domini* negat, eam a seniore committi posse. Huic opposita Hartungii *diff. de felonia domini*, & Schwederi *disput. de domini felo*.

In iure feudali viginti recensentur cauffae, quibus vaffallus perfidus feudo privatur, quae ad ἀχαριστίας ingratitude vitium plerumque referuntur, non fecus ac iure civili ob idem vitium liberi exheredantur, & donationes revocantur. Cauffas vero certa definitione comprehendi omnes non poffe, monet Feudifta (4). Quare non excluduntur aliae cauffae expreffis graviores, vel aequae graves, quibus bonus iudex vaffallum feudo excidiffe merito pronuntiabit. Huc ergo non fpectat, quod multis placet, legem poenalem ad alios cafus producendam non efle (5). Contrarium enim in iure feudali rece-

B b 5 ptum

felonia. Sane ex natura feudi mutuis fidei officiis vaffallus & dominus obstringuntur, II. F. 26. §. domino, II. F. 42. Conf. Muller. diff. de obligat. domini. Philippus epifcopus II. F. 6. ubi de fidelitate vaffalli erga dominum agit, e vestigio fubdit: Dominus quoque in his omnibus vicem fidei fuo reddere debet: quod fi non fecerit, merito cenfetur malefidus, ficut ille, qui in eorum praeviatione, vel faciendo, vel confentiendo deprehenfus fuerit perfidus & periurus. Difputarunt Italiae prudentes, an ex omni felonia, ob quam vaffallus feudum amittit, feniore proprietate privandus fit, & adfirmantium fententia praevaluit. Feudifta II. F. 47.: Ex facto quaefitum fcio. . Si dominus contra vaffallum apertam feloniam fecerit, an ficut vaffallus feudum debet amittere, ita dominus proprietate privetur? Et quidam dicunt, ex omni felonia, qua vaffallus feudo privatur, & dominus proprietate privetur. Alii non, nifi ex magna felonia: alii ex nulla. Sed prior fententia mihi placet, non habita diffinitione qualis vaffallus fit, ut ut per sacramentum, vel non. Rurfus II. F. 26. ait: Domino committente feloniam, ut ita dicam, per quam vaffallus amitteret feudum, fi eam committeret, quid obtinere debeat de confuetudine, quaeritur? Et refpondetur, proprietatem feudi ad vaffallum pertinere, fi peccaverit in vaffallum, fi in alium.

(4) II. F. 23.

(5) Arg. l. 42. D. de poen., & l. 55. D. de R. I.

ptum est (6), & civili etiam iure defendi potest, legem poenalem interpretatione ad similes casus rectissime produci.

§. III. Iam praecipuas feloniae species recensamus. Vassallitica delicta aut *propria*, aut *communia* sunt, non secus ac in clerico usuvenit. Illa vassallus tamquam vassallus contra dominum, eiusve propinquos; haec uti civis adversus extraneos, admittit. Personam domini offendit vassallus *nece*, si seniore interfecerit, sive per se, sive per alium: *vulneratione*, si dominum vulneraverit, nisi moderamine inculpatae tutelae id fecerit, aut in bello vulneratum dereliquerit: *pulsatione*, si eum verberibus affecerit, aut ipsius vitae insidiatus fuerit: *oppugnatione*, si castrum domini *assalierit*, *sciens dominum*, *vel dominam ibi esse*, ut ait Feudista (7); ubi *to maxime* addunt Alverotus, aliique veteres interpretes, quia dominum aggredi fidelitatis iureiurando adversatur: *desertione*, si dominum in praelio, aliove periculo deseruerit, aut accurrendo non adjuverit: *accusatione*, si eundem accusaverit, aut testimonium in eum dixerit in causa criminali, vel civili non modica. Praeterea vassallus feudo privatur, si renovationem investiturae legitimo tempore non petierit (8): si non praestiterit iusiurandum fidelitatis: si militaria servitia non exhibuerit, eaque non fecerit, quae iuravit: si se vassallum esse dolo malo negaverit: si dominum

car-

(6) *Cit. s. 23.*

(7) *I. F. 5.*

(8) Conf. Menckenium *diff. de poena privationis feudi in vassallum dolo vel negligentia investiturae renovationem non petentem legibus statuta*, *Witeb. 1737. 4.*

carcere inclufum, cum poffet, non liberaverit: fi cum certiozem non fecerit periculi, quod ipfius vitae, exiftimationi, bonifve imminebat: fi arcana in domini damnum prodiderit: fi feudum eo non confentiente alienaverit (9).

§. IV. In domini propinquos delinquit vaffallus, qui *cucurbitavit*, feu honeftatem & pudicitiam violavit, vel violare tentavit uxoris, aut viduae senioris, fponfae, concubinae, matris, filiae, neptis ex filio, nurus, & fororis (10). Iniuria enim adulterio, vel ftupro recensitis perfonis illata in dominum ipfum redundat, immo in omnes, qui de familia funt (11). De uxore, quae unum cum viro corpus conftituit, cuiusque dignitatem, forum & domicilium retinet, ambigendum non eft. Vidua defuncti mariti iura & privilegia retinet, donec ad fecunda vota non tranfierit (12); unde fi vaffallus eam poft initas fecundas nuptias cognoverit, feudo non cadit, quia de fecundi viri infamia agitur. Sponfa, etfi vera uxor non fit, tamen fi cognofcatur, iniuria domino affertur, quia nec matrimonium, nec fpem matrimonii violare licet (13). Hinc

Bb 6

Ul.

(9) Vid. Chrift. Schroeterum *diff. de delictis vaffallorum*, quae in perfonam domini committuntur, Petrum Malcovium *de praecipuis feloniae speciebus*, & Conrad. Schartz *diff. de vaffalli delictis amiffionem feudorum ingerentibus*.

(10) I. F. 5. 11. 17. 21. & II. F. 24. §. rurfus. Vid. Cuiac. *lib. I. F. 2.* Hotoman. *diff. feud. cap. 41.* & Henric. Schwart. *diff. de feloniam vaffalli ex cauffa adulterii & ftupri*.

(11) L. 1. §. ult. D. de iniur.

(12) L. 22. 37. & ult. §. 3. D. ad municip.

(13) L. 13. §. 3. D. ad L. lul. de adulter.

Ulpianus (14) sponsum admittit ad actionem iniuriarum, quas eius sponsa accepit. Concubina, idest mulier soluta, quae in domo alicuius citra nuptias vivit, quam ius Romanum, Gothicum, Francicum, Longobardicum, aliarumque posteriorum gentium permisit. Hodie, concubinato legibus reiecto, si vassallus concubina domini abutatur, feudum non amittit, quia nullam ei iniuriam affert. Mater, nempe domini, sive vidua sit, sive alteri nupta, quum eadem matri, & coniugi veneratio debeat, immo maior matri, quae genuit (15). Filia, nurus, vel neptis ex filio, non item ex filia; quia neptis ex filio ad familiam avi paterni pertinet, cui subiicitur, si filius in ipsius potestate sit: contra neptis ex filia familiam sequitur patris sui, non matris. Soror domini, quae tamen adhuc in domo est, seu in capillo, ut ait Feudista (16); in capillo enim esse dicebantur innuptae, quod virgines capillis obnuberent.

§. V. In alium delinquit vassallus, si fratrem suum occiderit, vel hominem, idest convassallum prodiderit. De hac re Feudista (17): *Si quis, ait, interfecerit fratrem domini sui, non ideo beneficium amittit. Sed si fratrem suum interfecerit ad hoc, ut totam hereditatem habeat, vel aliam feloniam commiserit, verbi gratia hominem tradendo, ut incuria amplius stare non possit, privabitur beneficio.* Id Duarenus (18) aliique intelligunt, si in
cum

(14) L. 15. §. 24. D. eod.

(15) Nov. 105. c. 2.

(16) I. F. 5.

(17) II. F. 37.

(18) De feud. cap. 15. n. 1.

eum finem occidat, ut solus feudum, vel hereditatem habeat. At enim feudum amittit, five feudi, vel hereditatis obtinendae, five alia cauffa parricidium patrauerit; quippe Feudiftae verba potius declarationis & exempli cauffam, quam conditionem continent. Idem potiori iure adfirmandum, fi patrem matremve necaverit, quum lege Cornelia de parricidio coërcendus fit, nec sine dedecore in curia domini verfari poteft. Quod fi vaffallus extraneum occidat, feudo non cadit, quia de fratre tantum fcripta lex eft. Nec etiam feudo privatur, fi fratrem ipsius domini enecet. Eccur occifio fratris vaffalli gravior habetur nece fratris domini? Quia parricidium eft gravius homicidio, nec feudum a fratre domini vaffallus recognofcit. Praeterea, fi *inordinate trahaverit* fubditos, id eft nimia faevitia (19). Omnium vero graviffimum eft maieftatis crimen, quo in principem & patriam iniuriofus exiftit vaffallus, ficque dignitate vaffallitica indignus evadit; cumque omnia eius bona publicentur, feudum quoque domino aperitur (20).

§. VI. Feudum vaffalli feloniam ad dominum devolvitur. Sane feudum novum, five crimen domini eiuſve propinquos, five extraneum laedat, exclusis liberis, aut fratribus, domino aperitur (21); nam feloniam patris ius omne perit, adeoque filiorum, quorum ius ex perfona & iure patris in feudo novo promanat: niſi con-

(19) *II. F. 27. §. quicumque.*

(20) Vid. Chriſtoph. Schilterum *diff. de feloniam per indirectum in crimine laesae maieftatis commiffa.*

(21) *II. F. 24. §. denique, & II. F. 31.*

contemplatione filiorum pater feudum adquisierit, quo casu filii ex propria persona succedunt, iusque ipsis quaesitum culpa aliena auferendum non est. Filius vero, qui dominum offendit, nisi satisfecerit, succedere in feudum paternum nequit (22). Quod si antiquum sit feudum, recepta distinctio est, ut si culpa sit in dominum commissa, ipse feudum in acceptae iniuriae ultionem recipiat; si in extraneum, statim ad agnatos in infinitum, vassalli filiis exclusis, pertineat (23). At in priore casu censeo dominum tamdiu feudum retenturum, quamdiu delinquentis linea perduraverit, eaque finita ad agnatos venturum, qui iure suo ad successionem vocantur (24). Tandem feudum hereditarium sive novum, sive antiquum, feloniam vassalli, exclusis liberis, & agnatis, redit ad dominum; nam hereditarii proprietatis est, ut filius, & agnatus sit heres defuncti, quem felo habere non potest (25).

§. VII. Num vassalli feloniam feudum ipso iure, an sententia revertitur ad dominum, quaeritur. Iis adstipulor, qui ipso iure committuntur (26), adeo ut iudex ferendo sententiam declaret dumtaxat vassallum iam a tempore admitti delicti feudum amisisse, non eo esse privandum. Si enim feudum sine domini consensu alienatum ipso iure aperitur, cur idem non fiet com-

(22) *II. F.* 51. §. 1. & 55. §. 2.

(23) *II. F.* 24. v. *denique*, 26. §. 5. v. *si vassallus* 37., *luncl.* t. 31.

(24) *II. F.* 39. & 45.

(25) Vid. Rothium in *Pandect. feudalis. cap. 4. n. 50.*

(26) Conf. Ludov. Menckenium *diff. feudum per omnem feloniam ipso iure amitti*, *Wiseb.* 1749. 4.

commiffa feloniam, quae longe gravior eft, quam alienatio? Neque regeas, quod qui alienat feudum, in alium transfert, fibique in pofterum retinere nolit, proinde cum neque illud ipfe habeat, quia non vult, nec alter, quia non poteft, ad dominum debeat neceffario redire: contra qui aliter delinquit, feudum revera retinet, & velit, quantum in fe eft, deinceps retinere. Quamvis enim utrumque fit verum, praecipua huius rei cauffa a legis feudalif auctoritate fumenda eft, quae eodem modo de alienatione, ac de ceteris cauffis concepta eft, feudumque ad dominum reverti declarat (27). Nihilominus nequit dominus auctoritate fua recipere feudi poffeffionem. Debet enim civili actione experiri, & iudex cauffa cognita, & probata vaffalli feloniam, fententiam ferre (28).

§. VIII. Devoluto feudo etiam fructus reftituendi funt. Si feudum feloniam aperiatur, vaffallus fructus omnes ante crimen perceptos non reftituit; quum bona fide & iufto titulo percepit (29): quod exemplo confirmatur donatarii, & fructuarii, qui revocata donatione, vel ufufructu finito, fructus iam perceptos haud reftituunt (30). Fructus vero pendentes, & quos a tempore admiſſae feloniam percepit, reftituere cogitur tamquam malae fidei poffeffor (31). Si enim in malae fidei poffeffore fingula momenta ſpe-

(27) *I. F. 5. & 21., II. F. 24. 34. & 35.*

(28) *I. F. 21. & 22., & arg. lib. II. t. 52. in fin.*

(29) *Arg. l. 25. §. praeterea D. de uſur.*

(30) *L. 13. D. quib. mod. uſufr.*

(31) *Arg. l. 38. D. de uſur. & l. 7. §. 1. de condit. cauffa.*

spectantur, adeo ut fructus post malam fidem supervenientem, licet ante contestatam litem percepti, sint restituendi (32); quanto magis id erit in vassallo servandum, qui suo delicto feudum amittat? Si vero feudum extincta linea devolvatur, certum est, vassallum fructus ante mortem perceptos suos facere, cum perfectum eorum dominium adquisierit. De perceptis post probata Feudistae (33) distinctio est, ut mortuo eo a kalendis Septembribus usque ad kalendas Martias, fructus ad dominum, agnatosve spectent, a kalendis vero Martiis usque ad Septembres, ad heredes alodiales defuncti. Hinc videmus annum in duas partes tributum; prima incipit a mense Septembri, altera a Martio, proinde cum in priore casu vassallus primam solummodo partem inierit, eaque non adhuc completa decesserit, ideo placuit fructus domino, vel agnatis addici: cumque in secundo & primam absolverit, & alteram iam fuerit partem ingressus, ideo receptum, ut alodialibus successoribus cederent. Differt ergo vassallus a fructuario, quum hoc mortuo ius omne percipiendi fructus expiret (34).

§. IX. Proximum est, ut de expensis & meliorationibus in feudum devolutum factis agamus. Nomine *ἐμποιμημάτων* *meliorationum* intelligimus omne feudi incrementum, sive natura accesserit, ut alluvione, insula in flumine feudali, sive industria vassalli, ut aedificiis, arcibus

(32) *L. 23. & 48. D. de acquir. rer. domin.*

(33) *II. F. 28.*

(34) *§. 3. inst. de usufr.*

bus, molendinis, nemorum sublucatione, & ceteris, quibus feudum & fructuosius, & melius evafit. Iam incrementum naturae, feudo feloniam vel interitu lineae devoluto, pertinet ad dominum; nam incrementum naturae feudo adiectum ut iure dominii utilis vaffallo ceflit; ita finito feudo iure pleni dominii acquiritur domino. Quod ad *meliorationes* industriales & expenfas, multi referre putant, culpa ne vaffalli, an extincta linea amiffum fit feudum, ut in prior casu repetere vaffallus impenfas non poffit, in altero poffit. At generalis haec diftinctio ita temperanda eft, ut fi impenfae ante commiffam feloniam factae fint, illae omnes funt reftituendae, quae cuilibet bonae fidei poffeffori, fi poffit, eae dumtaxat, quae & praedonibus (35). Quo enim iure, quae ut dominus, ac bonus paterfamilias, forte etiam optimo confilio fecit, ea, poftquam vaffallus deliquit, in eius difpendium retorquebimus, ac dicemus fubfequenti culpa praeterita facta, & recte quidem facta, tam male efle interpretanda adverfus eum, qui fatis punitur eius quod natura accessit iactura (36), iuftoque feverius puniretur, fi feudum etiam deberet amittere? aut cur vaffallus, qui iuftiffimam habuit poffidendi caufam, rigidius tractabimus, quam legum auctores cenfuerint tractandos efle praedones, qui vel initium poffeffionis fuae a dolo malo, ab iniufta alienarum rerum occupanda-

rum

(35) L. 38. D. de pet. hered., l. 27. D. de rei vindic., & l. 5. C. cod.

(36) Arg. l. 7. C. de revoc. donat., & l. 7. C. de ufufu.

rum cupiditate duxerunt? Alia ratio est in emphyteusi; eo enim animo res in emphyteusim conceduntur, ut meliores reddantur. Quare qui impensas fecit, is contractus legem implevit, deque huius asperitate iuris minime conqueretur, si & illud cogitet se non pensionem, quae fructibus responderet, sed exiguum, ut aliolet, tenuemque canonem in directi domini recognitionem ante praestitisse. At vassallo res datur, non ut eam faciat meliorem, sed in eodem statu conservet, quo imposita onera sustineat, atque eadem ipsa, non tamen deterior, quandoque ad dominum revertatur. Iam sentis, quam iusta sit repetitio impensarum, feudo ad dominum sine vassalli culpa reverso. At enim Feudista (37) optionem domino tribuit, ut aut permittat tolli aedificium, aut reddat impensas: *Si vassallus, ait, in feudo aliquod aedificium fecerit, vel ipsum sua pecunia melioraverit, & contigerit postea, ut vassallus sine filio masculino decedat, dominus patiatur aedificium auferri, aut solvat pretium meliorationis. Idem dico, si pretio servitutem feudo acquirat.* Haec verba haud ita sunt accipienda, ut pro lubitu uti, ne dicam abuti, hoc iure dominus possit, utque quo casu tolli impensae nequeant, non teneatur eas restituere; id enim vetant verba, quae continuo subiiciuntur, *idem dico si pretio servitutem feudo acquirat*, idemne ut dominus patiatur servitutem tolli a vassallo, aut ei pretium reddat? At qui vassallus tollet servitutem, rem incorporalem, quae non in rerum natura existit, sed sola men-

tis

(37) *Il. F. 28. §. si vassallus.*

tis intelligentia comprehenditur? Quemadmodum ergo dominus servitutis feudo proficuae pretium reddere vassallo tenetur, quia ea tolli non potest, ita verba antecedentia sub conditione accipienda sunt, si commode, si absque gravi detrimento vassalli tolli impensae queant, adeo ut si aut nullo modo, aut solum cum eius damno possint, tum restituere impensas dominus compellatur.

§. X. Feudum sive feloniam, sive interitu lineae devolutum dominus capit non tamquam heres, sed iure suo, nempe contractu resoluto; nam utile dominium sub conditione translatum, ipsa conditione deficiente, directo consolidatur. Sedet quidem nonnullis, fiscum; devoluto feudo, iuri universalis successoris censi, inque cum iura omnia tam activa, quam passiva, quae a feudo pendent, transferri. At haec sententia regulis iuris feudalis non congruit, quo feudum revertitur ad dominum ex facto, seu contractu resoluto. Attamen usu fori nostri fiscus figuram heredis refert, inque iudicio adcommo- datur utrique fortunae, sive agat, sive conveniatur. Id communi interpretum sententia, rerumque iudicatarum auctoritate ratum fixumque est, teneri dominum oneribus feudi devoluti ad sensu suo contractis satisfacere, ne contra proprium factum veniat, iusque hypothecae super feudo legitime quaesitum creditori auferat. Ita feudum cum oneribus rite contractis redit ad dominum. Quare si vassallus accepta pecunia feudum consensu domini obligaverit, eo devoluto hypotheca non perimitur, sed dominus solvere cogitur, quia tacite huic obligationi consensit, dum sciebat

bat, aut scire debebat, debitum, illamque obligationem feudum afficere, quod ad se cum onere devolveretur (38).

§. XI. Postremo loco de remissione feloniac dicendum. Eam adversus se, aut consanguineos admissam posse dominum vassallo, eiusque liberis remittere, quis neget? Tunc enim iuri suo renuntiat, nullumque agnatis damnum affert, qui tum demum consecuturi feudum fuissent, cum vassallus sine descendantibus decessisset, ideoque nihil interest, utrum dominus interim feudum habeat, an vassallus, eiusve liberi. Remissio autem feloniac fit vel expressa voluntate, quae ex verbis adparet, vel tacita, quae ex rebus ipsis & factis eruitur. Ita Fredericus II. Rex noster feudum Thomae de Aquino Comitis Acerrarum, ob feloniam ad se devolutum, iterum eidem concessit, uti videre est apud Petrum de Vineis (39). Tacita fit multis modis; veluti si dominus nihilominus reum ut vassallum agnoverit, puta investiendo, servitia exigendo; si per triginta annos non egerit, cum nullibi talis praescriptio improbetur; vel antequam litem contestaretur decesserit, quippe cum haec actio sit mere personalis (40), nec heredi, nec contra heredem danda videtur (41). Datur vero heredi, & contra heredem actio ob damnum ex delicto illatum, cum ea non poenalis

(38) Conf. Rosa in *praesud. feud. lect. 5.*, & Philip. Stevogtium in tractatu de *debitis feudalibus*.

(39) *Lib. VI. cap. 2.*

(40) *Arg. lib. II. F. t. 24. §. ult.*

(41) *Arg. l. 10. §. 2. D. si quis caution. & l. 7. C. de revoc. donat.*

nalis fit, fed rei perfecutoria (42).

§. XII. Quod fi in extraneum commiffa fit culpa, non immerito dubitatur, an in detrimentum agnatorum condonare eam dominus poffit. Sunt qui ita diftinguunt: vel dominus tum id facit, cum non adhuc ius quaefitum eft agnatis, id eft, ante fententiam, vel poftquam quaefitum eft, lata nimirum fententia: in prima fpecie valere Principis gratiam, in fecunda non item. Haec diftinctio nec ratione caret, nec acqutate. Equidem valde moveor iis Feudiftae (43) verbis: *Verbi gratia, fi non fint alii ex latere, quibus aperiatur*: quae generaliter concepta funt, nec facile propofita diftinctio poffunt explicari, maxime cum illa nullo iuris feudalis testimonio confirmetur. Deinde fi ipfo iure feudum agnatis aperitur, iam quaefitum ius eft, fi fententia iudicis, certa faltem fpes affulget agnatis, modo de culpa vaffalli liquere poffit; alterutrum auferre iniquum eft. Aiunt Feudiftam non conditionem adiicere, fed exemplum proponere, quo facilius dominus fit gratiam conceffurus, quippe ait *verbi gratia*. At hoc puto idem fignificare, quod *veluti fi, puta fi*. Quare quemadmodum fi adhiberentur fimiles particulae, quum v. g. fermo eft de vulgari fubftitutione, & poft subiungeretur *fi heres non erit*, intelligeremus conditionem illam, fub qua eadem fubftitutio neceffario fit, non fimplex exem-

(42) *Arg. l. 15. §. 46. D. de iniur.* Vid. Car. Speneri *diff. de tacita remiffione feloniae*, & Hieronym. Brucknerum *diff. de remiffione feloniae tacita, eiusque modis, & effectibus.*

(43) *II. F. 31.*

emplum, quasi ea in alium quoque casum fieri posset, ita in proposito intelligere possumus veram conditionem, quam dominus inserit gratiae, aut inseruisse putandus est.

§. XIII. Quae iure Longobardico & Italarum prudentum responsis de vassallitica felonia cauta sunt, vix hodie vigent in Occidente, multumque de veteri severitate decessit, diversa politici regiminis ratione, rerumque adiunctis ita exigentibus. Iure nostro amittitur feudum crimine, quod publicatione bonorum punitur, ut evenit in proscripto, seu *foroiudicato*. Hic enim libertatem & civitatem amittit, publicus censetur hostis & occidi ab omnibus potest, mortuo similis habetur, bonisque omnibus spoliatur. Fridericus II. (44) iussit, ut baro *foroiudicatus* statim feudum amittat, quia civiliter mortuus est. Si vero liberos pupillos habeat, qui in feudo succedunt, Rex balium adsignet, donec puberes evaserint; iis autem puberibus effectis etiam *foroiudicato* vivente, fiscus accipit virilem partem fructuum feudi, pro qua liberi servitia non praestant; patre autem mortuo, fructus omnes liberi percipiant. Idem Fridericus (45) sanxit, ut fiscus bona omnia immobilia & mobilia *foroiudicati* occupet, si filiis & parentibus careat. Si vero parentes ad tertium usque gradum habeat, iidem succedant, excepto feudo novo per filium postea *foroiudicatum* quaesito; nec *foroiudicatio* patris noceat filiis in feudo ipsis a

Rege

(44) *Const. si quando de poena foroiudicatorum.*

(45) *Const. foroiudicatorum bona de fisco succedente foroiudicantis.*

Cap. XXI. De feudi devolut. & amiss. 407

Rege concessio, aliove iusto titulo quaesito. Tandem bona immobilia burgenfatica foroiudicati viritim inter fiscum & filios tribuuntur, data fisco optione, utrum in corpore, an aestimatione virilem partem sibi malit. Ceterum ex gratia Ferdinandi Catholici tantum crimina laesae maiestatis, & haeresis confiscatione puniuntur (46).

§. XIV. Iam si baro crimen maiestatis admiserit feuda cuiuscumque generis, & reliqua bona omnia ad fiscum devolvuntur. Romanae leges non solum in ipsos maiestatis reos, verum etiam eorum filios animadvertunt, eosque omni hereditate privant (47). Apposite Cicero (48): *Nec vero, inquit, me latet, quam sit acerbum parentum scelera filiorum poenis lui; sed hoc praeclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes reip. reddat.* Id potiori iure locum in re feudali habere debet; si enim atrocissimum nefas per se est in principem delinquere, eiusque maiestatem laedere, multo magis delinquit, & graviori supplicio adstringitur, qui beneficio accepto, & promissa fidelitate per summam perfidiam delinquit.

§. XV. A poenali hac sanctione de exclusionem filii a feudo excipiunt nonnulli feminas, ubi ex statuto succedunt, ut est in Regno nostro. Ex sententia enim Baldi (49), si ex statuto aliquo filii proscriptorum procul a civitate arceantur, filiorum nomine feminae non conti-

(46) *Cap. XIV. Grat. R. Neap. an. 1505. & cap. VI. an. 1507.*

(47) *L. 5. C. ad l. Iul. maiest.*

(48) *Epist. ad Brutum.*

(49) *In l. 4. C. de serv. fugit.*

tinentur, propterea quod in re odiosa versamur,
 & mares solent patris exemplum sequi, quod in
 feminis haud pertimescendum. At contrarium
 in Regno servatur, quia feudum concessum in-
 telligitur, si vassallus in fide maneat; qua de-
 ficiente conditione revocatum censetur. Hinc
 erimine maiestatis damnato Principe Rossani sub
 Ferdinando I. Aragonio, feuda, ceteraque bo-
 na fisco cesserunt: & quamvis Rex pietate mo-
 tus filias dotibus congruis honorifice elocaverit,
 a feudis tamen exclusit, teste Afflicto (50).
 Quod si filius baronis crimen patrauerit, ob
 quod feudo indignus foret, si illud possideret,
 patre demum mortuo, successionem privatur (51).
 Num etiam eius filii, nempe nepotes, mor-
 tuo avo, qui feudum possedit, non succedent?
 Et ad avi successionem nepotes admitti aequum
 est. Cum enim feudale ius filios privet succes-
 sione patris delinquentis, haud extendendum est
 ad successionem avi, qui non deliquit. Ita R.
 Cameram in hac specie pro nepotibus iudicasse
 adversus fiscum, cuius partes Fabius de Anna
 suscepit, testatur Ponte (52).

ELE.

(50) *In cap. 1. §. praeterea, quas sit prima caus. benef. amitt.*

(51) *Isernia in cit. cap. 1.*

(52) *De potest. Proreg. tit. de refut. feud.*

E L E M E N T A
IURIS FEUDALIS
COMMUNIS ET NEAPOLITANI.

L I B E R III.

De iudiciis feudalibus.



Tertium tandem iuris feudistici obiectum, quod iudicia comprehendit, explicandum adgredimur, quum nemini sive in civili, sive feudali negotio ius sibi dicere fas sit, sed per iudicem adsequatur oportet. Parum aut nihil proficerent iura, quae domino & vassallo competunt in feudo, nisi iudicia constituta fuissent, in quibus etiam de feudalibus controversiis disceptari posset, iusque reddi deberet. Plura quidem de hac re passim traduntur; at nihil est, cur in hac iuris parte multum operae ac temporis impendatur. Etenim in iudiciis feudalibus exercendis civiles leges observantur, praeter ea,

Cc

quae

quae feudali iure cauta sunt. Quin etiam quae de iudiciis feudisticum ius decrevit, moribus posterioribus ad ius civile maximam partem redacta sunt. Itaque praecipua & propria capita iuris feudalis persequemur, quae ad actiones feudales, iudicem competentem feudalium controversiarum, atque ordinem iudiciorum feudalium, potissimum referuntur.

C A P. I.

De actionibus feudalibus.

§. I. **O**Mne iudicium actore, reo, & iudice coalescit. Agere & conveniri in controversiis feudalibus solent aut dominus & vassallus, aut vassalli inter se, aut vassalli & extranei. Dominus & vassallus inter se litigant vel de iure ipso in rem, ille quidem ratione directi, hic ratione utilis domini, vel de aliis iuribus, quae ex contractu feudali proficiuntur aut secundum iuris communis regulas, quae certam feudi naturam constituerunt, aut secundum pacta, quae contrahentium voluntate adiecta sunt investiturae. Vassalli inter se disceptant de feudo consequendo, puta successionis iure vel retinendo, vel recuperando. Denique vassalli & extranei contendunt, quum praesertim de re disputatur feudalis ne sit, an alodialis, utrum feudum sit novum, aut antiquum.

§. II. Ex dictis facile colligitur quibusnam actionibus experiri litigantes queant. Si lis sit de dominio directo domini, instituenda est vindicta.

dicatio; si vero de utili vassalli, utilis in rem actio (1). Si de possessione quaeratur, locum habere possunt omnia genera interdictorum, quae adipiscendae, retinendae, aut recuperandae possessionis causa comparata sunt (2). Si de praestationibus personalibus, deque mutuis officiis ex contractu feudali exhibendis agatur, datur ex eodem contractu actio in personam (3). Denique ex eo, quod in iudicium est adducendum, facile patebit homini in legali disciplina instituto, utrum suppetat aliquod peculiare remedium libris feudalibus comprehensum, an ad ea sit confugiendum, quae commune ius suppetit.

C A P. II.

De iudice feudalium causarum proprio.

§. I. **S**ingularia feudales consuetudines de competente controversiarum feudalium iudice constituerunt. Iudex feudalis plerumque est dominus feudi, vel pares curiae; nam concessio feudi iurisdictionem involvit in vassallum, sed dumtaxat quoad eius feudum. Hinc in curia domini saecularis super feudo convenitur vassallus, etiam si clericus sit, & vicissim coram domino ecclesiastico vassallus laicus. Iam feudalis controversia aut est inter diversos vassallos, aut inter ipsum dominum & vassallum. Si inter plu-

Cc 2

res

(1) *Il. F. 8. §. 43.*

(2) *I. F. 8. §. II. F. 26. in pr. §. 1.*

(3) *Il. F. 7. §. 1. & d. 1. 26. §. 3.*

res vassallos de feudo, aliave re ad feudum pertinente contendatur, dominus est competens iudex, uti cavit Imp. Fridericus I. (1). Si feudum sit regale, ut ducatus, comitatus, solus iudicat dominus; at in non regali etiam pares curiae adhibendi sunt una cum domino (2). Quod si quaestio sit inter dominum & vassallum de investitura, feloniam, vel simili causa, aut inter duos quidem vassallos, sed causa etiam dominum afficiat, tum soli pares curiae, seu convassalli iudicant (3); nam dominus in propria causa iudex esse nequit. Si plures sint curiae pares, communi consensu aliquot eorum eliguntur, qui dirimant controversiam (4). Ita se res habet, quum de feudo constituto, vel ex eius natura dependentibus lis agitur. Quod si nulli sint pares, aut suspecti, aut aliqua ex causa cognoscere nequeant, aut lis non feudalium sit, aut inter diversorum dominorum vassallos, vel si quis se vassallum esse neget, tunc iudex ordinarius cognoscit (5). Ex feudali disciplina cautum est in decretalibus, iudicem feudalium causarum esse dominum directum, in cuius curia causas ecclesiarum & monasteriorum, quae feuda possident, dirimi oportere. Alexander III. (6) rescripsit, vassallum etiam clericum super feudo

con-

(1) II. F. 55. §. *fin.*, Guntherus lib. VIII. *Ligyrin.*(2) I. F. 18. & II. F. 15. *in fin.*

(3) II. F. 16. 39. & 46.

(4) *Cit. t.* 16.(5) II. F. 15. & 34. Vid. de Zech *diff. de paribus curiae.*(6) *In cap. 5. ext. de iudic.*

conveniri coram domino ipsius feudi. Rursus (7) cavet, episcopum ex quo consecratus est polse de feudis ecclesiae suae cognoscere.

§. II. In Regno nostro sub Nortmannis, Suevis, & Andegavensibus Magister Iustitiarius, seu M. Curia de feudis quaternatis, sive de toto feudo, sive de eius parte ageretur, cognoscebat. Fridericus II. (8) iussit, *Magistrum Iustitiarium Curiae nostrae de crimine laesae maiestatis nostrae, & de feudis quaternatis, & de quota parte ipsorum feudorum cognoscere. Idem Rex noster (9) ad Magistri Iustitiarii iurisdictionem pertinere ait, de comitatibus, baroniis, civitatibus, castris, & magnis feudis, qui in quinternionibus dohanæ nostrae baronum inveniuntur inscriptis, iudicare (a). De feudis vero non quaternatis*

(7) In cap. 7. ext. de for. compet.

(8) Const. statuimus de officio magistr. iustitior.

(9) Const. magnæ curiæ de magistr. iustitior.

(a) His sanctionibus suam Fridericus constitutionem ad universis, de servando honore comitib., baronib., & militib. correxerat, qua secundum iuris Longobardici scita comites, barones, ceterique militares viri civiliter vel criminaliter conventi, non nisi per comites, & barones, & eos qui a nobis tantum feuda in capite tenent, puta per Curiae Regis pares, adhibitis in consilium probis viris, non coram Magistro Iustitiario, aut provinciae Iustitio, iudicari debebant; si vero comites & barones nolint iudicare, causam Iustitialis committere possunt. Revera inde usque a Nortmannis barones in causis criminalibus, praesertim feloniae, aut laesae maiestatis cum voto parium iudicati sunt. Causam Richardi Comitæ Molisii, de usurpatione Mandrae & quorundam in Apulia oppidorum accusati, iudicio parium directam refert Hugo Falcandus in hist. Sicul. Sub Rogerio Rege Philippum eunu-

natis Iustitiarius provinciae iudicabat, cuiusmodi sunt feuda plana & de tabula, & rustica quae a barone conferuntur. Idem Fridericus (10) postestatem exponens Iustitiarii provinciae ait: De feudis etiam & rebus feudalibus ipsi cognoscant, praeter quæstiones de castris, & baroniis, & magnis feudis, quae in quinternionibus dobanæ nostrae scripta sunt, quae omnia singulariter cognitioni nostrae curiae reservamus. Iudicibus inferioribus, nominatim baiulis locorum, civiles causas omnes, reales videlicet & personales, quae super feudis, & rebus feudalibus moventur, cognoscere

eunuchum, palatii praefectum, idololatryae accusatum, voto parium morte damnatum narrat Romualdus Salernitanus in *Chronic. ad an. 1145*. Ex Fridericianae illius constitutionis sententia Carolus II. in capit.º item statuimus cavit, quod si comites, barones, & feuda tenentes in R. Curia personaliter, seu realiter litigabunt, vel conveniant, & accusent alios, sive conveniantur, aut accusentur ab aliis, per COMPARES absolvi debeant, aut etiam condemnari, & ipsorum causas qualescunque fuerint, prout melius & citius poterunt, terminentur. Tamen constitutio Friderici, quam Caroli II. capitulum generaliter decernunt, barones quavis actione sive civili, sive criminali, sive in personam, sive in rem conveniantur, per pares curiae iudicari oportere, nec distinguunt, feudalisne, an alodialis sit causa: unde de feudalibus etiam causis interpretatus est Afflictus in *cis. const. n. 9*. Voto parium curiae barones maiestatis reos olim damnatos fuisse testatur Afflictus *ibid. n. 17*: Ego vidi sententias latis sub nomine Ferdinandi I. contra tenentes feuda in capite a Rege cum voto parium in crimine laesae maiestatis. Posterioribus temporibus plura superunt exempla baronum suffragiis parium in crimine maiestatis iudicatorum. Conf. Romanum Columnam de praesentia S. R. C. cap. 1. n. 15.
(10) *Const. Iustitiarii nomen de officio Iustitiariorum.*

secre non licebat, uti statuit Gulielmus I. (11). Hoc idem de foro feudali ius sub Andegavensibus viguisse, liquet ex legibus Roberti (12), & Ioannae II. (13). Nec quidquam intererat, clericus ne, an laicus esset reus vel actor; nam Carolus II. (14) clericos ad iudicia saecularia trahi iussit pro bonis feudalibus secundum conventionem habitam inter Romanam ecclesiam (Clementem IV.) & dominum patrem nostrum (Carolus I.). Ita a iure Longobardiae, quo dominus, aut pater curiae sunt feudalium controversiarum iudices, patriae leges recesserunt. Apposite scriptum reliquit Marinus Freccia (15): Quando Rex ipse concedit comitatum vel baroniam cum feudis & subfeudis etiam quaternatis, non intelligitur concessisse facultatem cognoscendi de ipsis feudis, quando inter suos subfeudatarios lis oritur; nisi specialiter ipse in privilegio exprimat, quia lex Regni excipit hanc concessionem, intelligitur ipse concessisse secundum legem Regni. Continuo subdit: Senior Princeps Salerni habebat facultatem infeudandi plana feuda, & de tabula, nobilia, militaria, ac etiam quaternata, cum iurisdictione etiam cognoscendi, & determinandi inter ipsos infeudatos, quoties quaestio feudi inter ipsos tractabatur. In archivo Regum hoc pervenit

C c 4 legi

(11) Const. locorum baiuli de cognition. causar. coram baiulis.

(12) In capitul. iniunxit.

(13) In Ritu 50.

(14) In capit. statuimus quod clerici.

(15) De subfeud. lib. II. auth. 7. p. 2.

legi concessum. Ex hoc dignoscitur baronem in Regno non cognoscere de feudis, quamvis ipse habeat facultatem conferendi.

§. III. Diverſum ſub Aragoniis ius de hac re procuſum eſt. Alphoſus I. (16) in S. Conſilio a ſe inſtituto iudicari iuſſit cauſas feudales, cuiuſmodi ſunt ſucceſſio; inveſtitura, aſſecuratio, hominium, adoha, relevium, vita-militia, dos de paragio, atque aliae, quae feudalibus, non alodialibus legibus dirimuntur. M. Curia decretum praeambuli in feudalibus expedit; non tamen de cauſa feudali cognoscit, ſed de ſummario potius feudi poſſeſſorio, nec rationes expendit, an cui ius competat ſuccedendi. Quod ſi fiſci interſit, R. Camera Summariae iudicat, modo fiſcus actor ſit, aut reus, ut ſi de regali- bus, iuriſdictione, imperio mero aut mixto, inveſtitura, hominio, agatur; ſi enim aliquid dumtaxat fiſci interſit, veluti de futura ſucceſſione, adoha, relevio quaeratur, tunc S. Conſilium iudicabit (17). At ſi quaestio feudalem qualitatem tangit, ad eandem R. Cameraſſam remittitur, quae feudorum codicem conſervat (18). Quare ſi ſecundonatus petit vitam-militiam ſuper re, quam feudalem eſſe contendit, poſtquam R. Camera rem eſſe feudalem declaravit, S. Conſilium iudicabit. Hodie itaque lites omnes feudales, ſive in rem, ſive in perſonam, ſive clerici, aut monachi agant, vel conveniantur,

in

(16) *Pragm. 3. 36. & 37. de offic. S. R. C.*

(17) *Pragm. 62. de offic. procurat. Caesar.*

(18) *Pragm. 63. §. 6. eod.*

in S. Consilio; si vero fisci interfit, in R. Camera Summariae agitantur & discutiuntur. De criminalibus baronum caussis M. Curia cognoscit.

§. IV. Ad iudicem proxime accedit arbiter. In iure civili probatus est arbitrorum usus. Num vero iure feudorum possit vassallus de re feudali litigans sine consensu domini compromittere in arbitrum, disputatur. Adfirmant Curtius (19), Zoësius (20), Struvius (21), Christ. Sigliz (22), alique, ob textus in *lib. II. F. t. 34. & 46.* quibus continetur, posse vassallum sine venia domini compromittere. Nec ulla vetat ratio, cur in iudicio feudali arbitrium habere locum non debeat, praesertim quod vassallus possit de feudo transigere, etiam domino ignorante, adeoque sine eius consensu, modo bona fide transigat (23). Tandem vassallo datur potestas litigandi active vel passive super feudo (24); unde colligitur, eidem licere in arbitrum compromittere, quia arbitria ad similitudinem iudiciorum redacta sunt (25). In contrariam sententiam concedunt alii ea praecipue ratione, quod sicuti vassallo prohibitum est alienare feudum sine venia do.

(19) In tract. de feud. P. princip. 4. quest. 7. 8. 9. n. 96. & seqq.

(20) Ad tit. D. de recept. arbitr. n. 9.

(21) In Syntagm. iur. feud. cap. ult. n. 8.

(22) Diss. de potestate arbitri in litibus feudalibus suamendi vassallis concedenda.

(23) II. F. 26. & 43.

(24) Cio. 4. 43.

(25) L. 1. D. de recept. arbitr.

domini, ita etiam compromittere, quum per compromissum iuncto laudo arbitratorum facile possit deveniri ad alienationem feudi. Stryckius (26) alique distinguunt inter causam ad iudicem ordinarium, & ad dominum feudi spectantem; ita ut in illa vassallus compromittere possit secundum laudatos textus, in hac non item, quia compromittendo vassallus domino praeiudicare non potest. Nec desunt, qui ea distinctione res transigunt, ut vassallo liceat compromittere in praeiudicium sui dumtaxat, non autem domini. Verum distinctio tam Stryckii, quam istorum nimis generalis est, & minus rem explicare videtur. Nemo enim negat, nullum esse compromissum, quum in domini praeiudicium vergit, & in quantum huic praeiudicat, ut & in causis alodialibus compromissum in alterius praeiudicium non valet, secundum illud: *Res inter alias acta aliis praeiudicare aut nocere non debet* (27). Quod si supponatur, vassallum in causa ad iudicem ordinarium spectante compromittere posse, non item ad dominum feudi, quia compromittendo ei praeiudicare nequit, tunc ex hoc ita distinguendum supposito sequeretur, quod causa feudalis numquam ad dominum ab eo ut a iudice discutienda spectare possit, quia nemo iudex esse potest in causa propria, inque ea, in qua de eius praeiudicio agitur, & nec do-

(26) *In epitom. iur. feud. cap. 19. q. 22. & cap. 29. q. 11.*

(27) *Tot. tit. C. inter alias acta, vel indicata aliis non nocere.*

dominus iudex feudalis in tali causa, quae ad eum quodammodo spectare videtur (28): quae consequentia quum apertis iuris feudalis textibus ad-
versetur, quibus dominus iudex inter duos vas-
sallos in causa feudali statuitur, profecto nec
distinctio illa, quae talem post se traheret illa-
tionem, admittenda est, quia probaret, causam
feudalem inter duos vassallos ne ad domini qui-
dem iudicium pertinere. Iure patrio causae om-
nes feudales sine Regis adsensu compromitti
nequeunt (29).

C A P. III.

De processu feudali.

§. I. **R**egulariter in iudicio feudali idem ser-
vatur ordo, qui in civili, nisi pecu-
liare quidpiam iure feudali cautum inveniatur (a):
quae tamen singularia moribus fere desueverunt,
recepto ubique in foris civilibus ordine iudicio-
rum a iure pontificio maximam partem profe-
cto. Feudale itaque iudicium fere in omnibus
alodiali respondet; unde requiruntur oblatio li-
belli, vocatio in ius, litis contestatio, proba-
tiones, & praesumptiones, sententia definitiva,
eiuf-

(a) Processum feudalem secundum ius Longobardicum
& Germanicum fusc explicat Iac. Frid. Ludovici *de proces-
su in causis feudalibus*, Halae 1718. 4.

(28) II. R. 46., & ita Cod. ne quis in sua causa iudi-
cet, vel ius sibi dicat.

(29) *Consl. divae memoriae de revoc. feud., et pragm.*
1. de arbit.

eiusque executio, appellatio, idque genus alia. A libello inchoandum, qui rem, causam, petendi, & nomen actoris continere debet (1). Videtur vassallus sine venia dominum in ius vocare non posse exemplo liberti (2); at impetratio veniae moribus exolevit, licetque vassallo dominum modeste ac reverenter in ius vocare. Trina vero in causis feudalibus requiritur citatio, spatio septem, vel decem dierum distincta (3); sed hodie eadem est citandi ratio, quae in civilibus. Quod si vassallus citatus non compareat, dominus in possessionem feudi mittitur, data illi potestate intra annum recuperandi possessionem, quo elapso feudum amittit (4); idemque de domino contumace dicendum. Porro reconventio coram iudice feudali fieri potest, si causa sit feudalis; secus, si non feudalis; quia in causis non feudalibus nullam pares curiae iurisdictionem habent; nisi causae sint adeo inter se connexae, ut separari nequeant. Hinc nec vassallus coram iudice ordinario in causa feudali reconveniri potest. Post citationem contestatur lis per actoris intensionem & rei contradictionem (5). Iure civili litigantes de calumnia iurare coguntur, quique iurare detrectat causa cadit (6). At iure feudistico nec vassallus a

do.

(1) *II. F. 22.*(2) *§. 12. inst. de act.*(3) *Cit. II. F. 22. pr., & II. F. 24. §. 1.*(4) *II. F. 21.*(5) *L. 1. C. de lit. contest.*(6) *L. 1. & 2. C. de iur. iur. propt. calumnia.*

domino iusiurandum calumniae exigere potest ob reverentiam ipsi debitam, nec dominus vicissim a vassallo, ob fidem qua is domino obstringitur (7). Sed iamdiu sacramentum calumniae in causis feudalibus & alodialibus ob periurii metum desuevit.

§. II. Lite contestata afferendae sunt probationes vel ex fide instrumentorum, vel testibus vel iureiurando derivatae. In feudalibus controversiis plene probat instrumentum publicum a domino, & paribus curiae saltem duobus subscriptum, quod ius Longobardicum *breve testatum* adpellat (8), in quo quantitas feudi, fines, servitia, tempus, modus serviendi, ordo successionis, pacta & conditiones continentur. Hodie institutis ubique archivis feudalibus, instrumentum investiturae a domino subscriptum satis probat, omnemque decidendi rationem praebet. In testes adhiberi solent pares curiae, maxime si de probanda investitura agatur, illisque deficientibus, alii testes fide digni (9): mulier vero iure feudali idonea testis non habetur (10). In usu maxime erat iusiurandum cum sacramentalibus, seu compurgatoribus XII., inter quos sex ex agnatis esse debebant, reliqui vero extranei esse poterant, qui etiam iurabant se credere verum esse quod litigator iurabat, quamvis modo plures duodecim, modo pauciores adhiberentur (11).

§.III.

(7) II. F. 33. §. 1.

(8) II. F. 2. & 32.

(9) I. F. 26. & II. F. 2.

(10) II. F. 32. in pr.

(11) II. F. 32. & alibi.

§. III. Locum quoque habent in feudali iudicio praesumptiones. In dubio res praesumitur alodialis, non feudalis. Quum enim quaecvis res natura sua sit libera, omnisque oneris & conditionis expers, feudalis vero qualitas moribus gentium rebus ipsis superinducta fuerit; nisi haec adiecta probetur, libera praesumenda est, semperque pro rerum & personarum libertate respondendum (12). Pariter potius antiquum, quam novum praesumitur feudum, si agnatus possideat, quia in dubio magis vassallo favendum est, & aequitati convenit, ut bona in agnatorum familia conserventur (13). Potius masculinum, quam femininum (14); namque naturalis qualitas cuiuslibet rei semper inesse praesumitur (15): de feudi autem natura est masculi successio, exclusis feminis, quae non nisi ex speciali pacto succedere possunt. Ob eandem rationem feudum potius proprium, quam improprium esse censetur, nisi aliud probetur (16). Tandem potius ex pacto & providentia, quam hereditarium praesumitur, quia ius Longobardicum hereditarium feudum ignorat, inque re dubia quisque commune ius sequi, non ab eo recedere voluisse censetur (17).

§. IV.

(12) *L. 8. & 9. C. de servit. l. 9. D. de servit. urban. praedior.*

(13) *De Marinis de generib. feud. tit. II. n. 31. Vultei-
us lib. I. de feud. cap. 8. n. 15.*

(14) *II. F. 2. §. ult.*

(15) *L. 3. §. 1. D. de admin. tutor.*

(16) *Arg. d. t. 2. §. ult.*

(17) *Vultei-
us lib. I. de feud. cap. 4. q. 52.*

§. IV. Instructis utrinque probationibus, definitiva sententia fertur, attentis investiturae patetis, quibus ante omnia adquiescendum est (18), atque legibus Regni, hisque deficientibus, ad ius feudale Longobardiae confugiendum est. Forma ab iure civili ac patrio petenda, quum nihil iure feudali cautum sit de hac re. Contra sententiam competit appellatio. Ab iudice feudali inferiore appellatur ad superiorem, vel si hic non detur, ad eum qui alias in causis civilibus est superior, & cuius iurisdictioni ipse iudex feudalis inferior subiaceret (19). Tempus proponendae ac prosequendae appellationis, quum iure feudistico definitum non sit, iure civili aut patrio regitur.

§. V. Sententia definitiva, si adversus eam legitimo tempore appellatum non sit, transit in rem iudicatam, adeoque executioni demandatur. Feudalem sententiam exsequitur qui eam tulit aut dominus feudi, aut pares curiae, mandando reo, ut sub poena amissionis feudi iudicato pareat; nam, concessa iurisdictione, omnia continentur, sine quibus ea explicari nequit (20). Executio autem sententiae quod aes alienum vassalli fieri in feudum non potest, nisi domino consentiente, modo hic semel oppignerationi feudi non consenserit: in fructus vero fieri potest (21). Ceterum ex doctorum sententia domi-

no

(18) II. F. 2.

(19) I. F. 22. & II. F. 22.

(20) L. 2. D. de iurisd.

(21) Conf. Philip. Slevogtium *diff. de executione in bona feudalia*.

424 *Element. Iur. Feudal. Lib. III.*

no damnato datur beneficium *competentiae* exemplo patroni (22), nisi vassallus aequè pauper sit; non item vassallo, cuius dispar est ratio, nisi actu miles sit (23).

F I N I S.

(22) L. 17. D. de re iudic.

(23) L. 8. eod.



575369



